

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра адміністративного права

Кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
В УМОВАХ ЗМІН
ТА ПЕРЕТВОРЕНЬ:
ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Збірник наукових праць за матеріалами

V Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Харків, 20–21 травня 2021 року)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра адміністративного права
Кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
В УМОВАХ ЗМІН
ТА ПЕРЕТВОРЕНЬ:
ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Збірник наукових праць за матеріалами
V Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Харків, 20–21 травня 2021 року)

Електронне наукове видання

Харків
«Право»
2021

УДК 342.9(082)
П88

У к л а д а ч і:

Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун, С. А. Федчишин

Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2021 р.) : електрон. наук. вид. [Електронний ресурс] / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адміністр. права, Каф. адміністр. права та адміністр. діяльності ; уклад.: Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун, С. А. Федчишин. – Харків : Право, 2021. – 509 с. – Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18828>.

ISBN 978-966-998-238-4

У збірнику представлено наукові праці учасників конференції за такими тематичними напрямками: адміністративне право як правова основа публічного адміністрування; реформи у сфері публічного адміністрування: вітчизняний та зарубіжний досвід; правове регулювання публічної служби; електронне урядування: новаті у сфері публічного адміністрування; публічне адміністрування у сферах національної безпеки і оборони: проблеми організації та правового забезпечення.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, практичних працівників, студентів, а також широке коло читачів, які цікавляться цією проблематикою.

УДК 342.9(082)

*За науковий зміст і виклад матеріалу
несуть відповідальність автори та їх наукові керівники.
Авторське право на окремі публікації належить авторам.*

ISBN 978-966-998-238-4

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021
© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Гетьман Анатолій Павлович – ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Битяк Юрій Прокопович – перший проректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України – *голова організаційного комітету*

Матюхіна Наталія Петрівна – професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор – *заступник голови організаційного комітету*

Гаращук Володимир Миколайович – завідувач кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

Настюк Василь Якович – завідувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

Маринів Володимир Іванович – директор Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор

Ковтун Марина Сергіївна – доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент – *відповідальний секретар організаційного комітету*

Мех Юлія Володимирівна – доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

Федчишин Сергій Анатолійович – доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

Червякова Олена Борисівна – доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

Редіна Поліна В'ячеславівна – аспірант, старший лаборант кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ЗМІСТ

Оргкомітет

ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	19
---	-----------

1. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ADMINISTRATIVE LAW AS THE LEGAL BASIS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Гараицук В. М.

ЦІЛІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД	21
--	----

Комзюк А. Т., Салманова О. Ю.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ У ПРОЄКТІ КПАП, ПІДГОТОВЛЕНОГО МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	25
--	----

Макушев П. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	30
---	----

Синявська О. Ю.

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	33
---	----

Хрідочкін А. В.

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	37
--	----

Ярмакі Х. П.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕВІДВОРОТНОСТІ ПОКАРАННЯ В ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	41
--	----

Зелінська Я. С.

ЩОДО ВПЛИВУ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ НА РОЗУМНІ СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ	46
--	----

Рябченко Я. С.

МЕДІАЦІЯ: ЕФЕКТИВНЕ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	49
---	----

Сьоміна В. А.

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, КОТРИ ПОДАЮТЬСЯ НА ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ	52
---	----

Ус М. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ.....	55
--	----

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Баган Є. І.

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ТА ІНШІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ.....	59
---	----

Балибіна А. Р.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ	61
--	----

Біньковська Ю. І.

ТИПОВІ ТА ЗРАЗКОВІ СПРАВИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	63
---	----

Браун А. А.

ОСОБА ЗАЯВНИКА ПРИ ПОДАННІ ЗАЯВИ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ	66
---	----

Бреус А. О.

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	68
--	----

Візіров С. А.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ	72
--	----

Волович Д. О.

ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	75
--	----

Гетманчук А. В.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	78
---	----

Гордєєва К. О.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	81
--	----

Григор'єв І. І.

ЩОДО ПИТАННЯ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	83
--	----

Гринько А. Є.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	86
--	----

Докова В. А.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	88
---	----

Домбровська К. О.

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ (СУТНІСТЬ, ЗАПОБІГАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ).....	92
--	----

<i>Дубчак О. Е.</i>	ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ	95
<i>Євтіфієва Ю. В.</i>	ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ	99
<i>Єременко С. В.</i>	МЕЖИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ	101
<i>Жихарева О. М.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	103
<i>Зубчинська А. С.</i>	ДО ПИТАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	107
<i>Іващенко А. С.</i>	ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	108
<i>Ігнатюк В. І.</i>	СИСТЕМА НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ	111
<i>Колчін А. В.</i>	ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ	114
<i>Кондратенко В. С.</i>	ПРИНЦИП ОФІЦІЙНОГО З'ЯСУВАННЯ ВСІХ ОБСТАВИН У СПРАВІ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....	116
<i>Краснянська Д. О.</i>	ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	119
<i>Крікорова Е. К.</i>	ПОВАЖНІ ПРИЧИНИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПОНОВЛЕННЯ ПРОПУЩЕНИХ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	121
<i>Климович Ю. О.</i>	АДМІНІСТРУВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ.....	123
<i>Кухарова В. О.</i>	АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ ЯК ПРІОРИТЕТНА ФОРМА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	126
<i>Лопатецька А. О.</i>	ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	128
<i>Макаренко Н. А.</i>	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ	130

<i>Марченко Н. О.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	132
<i>Носенко А. В.</i>	ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ ПРОКУРОРОМ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	136
<i>Панков В. В.</i>	ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ ТА КІБЕРБУЛІНГУ.....	139
<i>Пархоменко А. Ю.</i>	ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СПРАВАХ ЩОДО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	142
<i>Пономаренко С. О.</i>	ВІДМІННІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ ВІД МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	144
<i>Прогонюк М. С.</i>	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ЗНАЧЕННЯ ПРОТОКОЛУ ТА НАСЛІДКИ ЙОГО НЕНАЛЕЖНОГО ОФОРМЛЕННЯ.....	147
<i>Садрук О. М.</i>	ПРАВО НА ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ АКТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	149
<i>Скакун К. В.</i>	БУЛІНГ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ.....	152
<i>Стуконог С. А.</i>	ЩОДО МЕТИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ.....	155
<i>Сулова В. С.</i>	ЩОДО МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	157
<i>Сухіна Г. Ю.</i>	РОЛЬ ЗУСТРІЧНОГО ПОЗОВУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	159
<i>Тищенко О. С.</i>	ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	162
<i>Фаріга Є. В.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	165
<i>Хоменко А. В.</i>	РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ.....	168
<i>Чебан Ю. В.</i>	АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	171

<i>Чередніченко Д. С.</i>	ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ.....	174
<i>Чубарь С. С.</i>	ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ЗАСАДНИЧИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....	176
<i>Шевченко М. М.</i>	АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	178
<i>Яскорська А. О.</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	180

**2. АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ:
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

**ADMINISTRATIVE REFORM AND PROBLEMS OF PUBLIC
ADMINISTRATION DEVELOPMENT:
DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE**

<i>Апанасенко К. І.</i>	ДО ПИТАННЯ ПРО КОНКУРСНІ ПОРЯДКИ ВИДАЧІ ДОЗВІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ	183
<i>Грабко В. І., Рябченко Я. С.</i>	ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	186
<i>Ковтун М. С.</i>	ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ	188
<i>Козачок І. В.</i>	КОНТРОЛЬ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА РЕГУЛЯТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	191
<i>Компанієць І. М.</i>	УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ	195
<i>Овсянникова І. М.</i>	ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	199

<i>Петрова Н. О.</i>	РОЛЬ МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	202
<i>Редіна П. В.</i>	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК	205
<i>Роговенко О. В.</i>	ЩОДО УПРАВЛІННЯ ГЛОБАЛЬНОЮ ТРУДОВОЮ МІГРАЦІЄЮ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	208
<i>Роженко О. В.</i>	ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ.....	210
<i>Савіцька В. І., Гоц О. В.</i>	РЕФОРМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	212
<i>Соловійова О. М.</i>	ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	215
<i>Федорончук А. В.</i>	ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	218
<i>Халілова А. Г.</i>	НАЦІОНАЛЬНА РАДА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ НАУКОЮ В УКРАЇНІ.....	221
<i>Шульга М. Г.</i>	ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ	224
СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА		
<i>Бараннік В. В.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ СФЕРОЮ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ COVID-19	227
<i>Бондарєва С. А.</i>	ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ	230
<i>Бондаренко А. М.</i>	ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ В СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	232
<i>Бочковська А. М.</i>	ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	235
<i>Грекова О. О.</i>	АКТУАЛЬНІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ GOOD GOVERNANCE ДЛЯ УКРАЇНИ.....	238

<i>Єсін О. В.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	240
<i>Карачевцева К. Д.</i>	РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	243
<i>Кравець Л. О.</i>	ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	246
<i>Лисаков В. В.</i>	ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	248
<i>Лоскот М. І.</i>	ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАН В УКРАЇНІ	251
<i>Лукашенко В. Є.</i>	ФУНКЦІЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	253
<i>Нестеренко І. В.</i>	АНАЛІЗ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»	256
<i>Оленич І. В.</i>	РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	259
<i>Омельян Я. С.</i>	ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДНА З ПРОБЛЕМ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	262
<i>Петров Д. С.</i>	ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	265
<i>Решетняк А. М.</i>	НЕВТРУЧАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В «ПСЕВДОДИСКРЕЦІЙНІ» ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	267
<i>Чечкіна К. О.</i>	ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ	270
<i>Фартух І. С.</i>	ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	273

3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

LEGAL REGULATION OF PUBLIC SERVICE

<i>Долинська М. С.</i> ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ ПОСАДОВЦЯМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВИКОНАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	275
<i>Коломоєць Т. О.</i> РОЛЬ СУБ'ЄКТИВНОГО РОЗСУДУ У ПУБЛІЧНО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИНАХ (НА ПРИКЛАДІ ЗАОХОЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ)	278
<i>Єсімов С. С.</i> ПРОБЛЕМИ КЕРОВАНOSTІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	281
<i>Загребельний В. С., Хмельницький О. О.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	286
<i>Зарубіна І. Н.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	288
<i>Зуй В. В.</i> ПРИТЯГНЕННЯ ВИННИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ Д О ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ПРИВАТНИХ ОСІБ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	293
<i>Колдашов А. О.</i> ДОСТРОКОВЕ ПРИСВОЄННЯ РАНГУ ЯК ЗАХІД ЗАОХОЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	296
<i>Плетньова Т. Р.</i> ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ (ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ)	298
<i>Федчишин С. А.</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОТАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	302
СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА	
<i>Влад Е. А.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	306
<i>Власова С. Р.</i> АНТИКОРУПЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	309

<i>Доголич І. В.</i>	ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОЇ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	312
<i>Жеребцова С. С.</i>	СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	315
<i>Йовса Я. В.</i>	ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ	317
<i>Парайко Т. В.</i>	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ	320
<i>Полянський Б. В.</i>	ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ	323
<i>Суховерський М.</i>	ОСОБЛИВОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НОРМАТИВНИХ АКТІВ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	325
<i>Тютюнник В. О.</i>	ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	328
<i>Штахохін В. О.</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	330
<i>Шевченко А. О.</i>	ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ	333
<i>Шимбарьов В. О.</i>	ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	335

**4. ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ:
НОВАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

**E-GOVERNMENT:
INNOVATIONS IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION**

<i>Лученко Д. В.</i>	ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ Е-ДЕМОКРАТІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ	338
----------------------	---	-----

<i>Васильєва А. І.</i>	ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ	341
<i>Льїн Р. О., Розвадовський О. Б.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	346
<i>Спасенко В. О.</i>	РОЗБУДОВА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	348
<i>Червякова О. Б.</i>	ЦИФРОВА ЕКСПЕРТИЗА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ.....	350
<i>Шкуропацький О. І., Андрієць М. О.</i>	«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	353
<i>Шурупова К. В., Шустрова К. В.</i>	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ.....	359

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

<i>Араkelова А. Р.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	363
<i>Бережна В. Р.</i>	НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	366
<i>Березяк В. М.</i>	ЩОДО ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ПРОЕКТУ «ДІЯ»	369
<i>Білянська С. А.</i>	ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	370
<i>Борисюк Б. Р.</i>	ЕЛЕКТРОННІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ.....	372
<i>Бубнюк В. О.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	374
<i>Джигга Д. В.</i>	ЩОДО СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	377
<i>Жигальов І. Г.</i>	ЕЛЕКТРОННІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	380
<i>Зеленська К. С.</i>	ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ВИМОГА ЧАСУ ТА ОБСТАВИН.....	383

<i>Іванечко А. Ю.</i>	СИСТЕМА Е-УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ЕСТОНІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	385
<i>Ісайко Д. І.</i>	ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ МІСЦЕВИХ ПЕТИЦІЙ.....	388
<i>Каправа Д. О.</i>	ЕЛЕКТРОННІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ.....	391
<i>Кириченко Є. О.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ХМАРНІ ОБЧИСЛЕННЯ ЯК ДЕРЖАВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	394
<i>Кізілова К. О.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	397
<i>Ковтун О. О.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	399
<i>Коломієць В. С.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	401
<i>Леценко О. Ю.</i>	ДОДАТОК «ДІЯ» ЯК ІННОВАЦІЯ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ....	404
<i>Лозова А. А.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ЗАПРОВАДЖЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ	406
<i>Найдьорова М. О.</i>	«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД» – СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ.....	409
<i>Нямцу А. О.</i>	ВИКЛИКИ У ВПРОВАДЖЕННІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	411
<i>Орешкін В. П.</i>	ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ	413
<i>Острогляд Д. А.</i>	ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	416
<i>Папакиця І. В.</i>	ТЕХНОЛОГІЇ ВІДКРИТИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ.....	419
<i>Плахотникова Д. Р.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ	421
<i>Плотникова А. С.</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	423

<i>Потапенко С. М.</i>	ЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ	425
<i>Прокопенко К.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ.....	427
<i>Пуляєва А. О.</i>	МЕТА, ОСНОВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	430
<i>Рак С. О.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	433
<i>Риженко В. Г.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: НОВАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	435
<i>Скрипник Р. В.</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	438
<i>Ткачов В. С.</i>	ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА КОЛЕКТИВНОГО ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	441
<i>Чайка М. Р.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК СХОДИНКА ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	444
<i>Шафранюк Д. О.</i>	ДО ПИТАННЯ ПОДАВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ	446
<i>Шевченко А. О.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	447
<i>Шилов М. С.</i>	ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ.....	451

5. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE NATIONAL SECURITY AND DEFENSE SPHERES: PROBLEMS OF ORGANIZATION AND LEGAL SUPPORT

<i>Матюхіна Н. П.</i>	ДО ПРОБЛЕМИ «ПЛЮРАЛІЗАЦІЇ» БЕЗПЕКИ (ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)	454
-----------------------	--	-----

<i>Суслін С. В.</i>	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ).....	458
<i>Єрмеєва А. М., Тугарова О. К.</i>	ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	461
<i>Форноляк В. М.</i>	ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	464
<i>Червякова О. В.</i>	ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВОГО ОМБУДСМЕНА В УМОВАХ ГЕНДЕРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	468

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

<i>Асукова Т. І.</i>	НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	471
<i>Бевза Д. О.</i>	ВІДПОВІДЬ НА МІЖНАРОДНО-ПРОТИПРАВНІ ДІЯННЯ ТА/АБО НЕДРУЖНІ ДІЇ ІНШИХ ДЕРЖАВ: РЕАГУВАННЯ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ.....	473
<i>Бережна В. Г.</i>	ЩОДО ПИТАНЬ КОНТРОЛЮ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ.....	476
<i>Бондарева А. М.</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ	478
<i>Гарницька А. О.</i>	ЦИВІЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	480
<i>Дорошенко Д. С.</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	483
<i>Занік О. Р., Таратухіна А. А.</i>	ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ВИД ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА	486
<i>Йонда А. І.</i>	ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	489

<i>Нечитайло В. О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ	492
<i>Радченко В. А.</i>	
ДО ПИТАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ	494
<i>Рижій Б. Ю.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА	496
<i>Семенченко Т. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ	499
<i>Симонік Д. В.</i>	
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННІ ВИРОБНИЦТВО, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ АБО ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН БЕЗ МЕТИ ЗБУТУ В НЕВЕЛИКИХ РОЗМІРАХ	501
<i>Ситнік А. К.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО ЗАХИСТУ	503
<i>Трофимчук М. В.</i>	
СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	506

ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

*Шановні учасники
V Міжнародної науково-практичної конференції
«Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень:
проблеми організації та правового забезпечення»,
дорогі друзі, колеги!*

Щиро вітаємо Вас у числі учасників Конференції!

За сучасних умов підвищення ефективності публічного адміністрування стає необхідною умовою збереження конкурентоздатності та забезпечення стабільності держави. Зростаюча значимість публічного адміністрування визнається наукою та підтверджується практикою багатьох держав. Тому важливого значення має дослідження найбільш успішного вітчизняного та зарубіжного досвіду, виокремлення існуючих проблем та визначення шляхів їх вирішення. Гостро постає завдання переосмислення реформ публічного адміністрування з позицій подальшого вдосконалення демократії та розвитку правової держави.

На конференції планується обговорити широке коло питань, пов'язаних із сучасним етапом розвитку публічного адміністрування та його перспективами: адміністративне право як правова основа публічного адміністрування; адміністративна реформа та проблеми розвитку публічного адміністрування; правове регулювання публічної служби; розвиток електронного урядування; публічне адміністрування у сферах національної безпеки і оборони.

До проведення конференції долучилось широке коло науковців, аспірантів, студентів, які висловили свої позиції відповідно до обраної тематики заходу. У цьому році конференція об'єднала 182 учасника.

Серед учасників конференції викладачі, аспіранти та студенти 17 закладів вищої освіти України, а саме: Запорізького національного університету, Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія», Криворізького навчально-наукового інституту ДЮІ МВС України, Львівського державного університету внутрішніх справ, Національного університету «Одеська юридична академія», Національної академії Служби безпеки України, Національного університету «Чернігівська політехніка»,

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Одеського державного університету внутрішніх справ, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського національного аграрного університету, Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), Університету Державної Фіскальної Служби України, Українського державного хіміко-технологічного університету (м. Дніпро), Харківського національного університету внутрішніх справ, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Важливою є участь у конференції практичних працівників, співробітників науково-дослідних установ (НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України, Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса та інших). До участі у конференції долучилось більше 100 студентів, які навчаються як у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого так і в інших закладах вищої освіти.

За матеріалами конференції підготовлений збірник наукових праць, який відображає значну палітру наукових інтересів учасників конференції.

Організаційний комітет V Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення» щиро вдячний всім учасникам за проявлений інтерес. Бажаємо всім успіхів і натхнення, нових ідей та їх реалізації!

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

I. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ADMINISTRATIVE LAW AS THE LEGAL BASIS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Гарашук Володимир Миколайович
*доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЦІЛІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

На сьогоднішній день українське суспільство переживає ряд істотних змін. Рух України в напрямку європейського співтовариства, зумовив модернізацію правового регулювання різних сфер суспільних відносин. Відповідні трансформаційні процеси, безумовно, не обійшли стороною і адміністративне законодавство. Реформування системи органів виконавчої влади, розвиток адміністративних послуг, електронного урядування, внесення численних корективів пов'язаних із гуманізацією державного управління та ін., суттєво вплинули на вітчизняну галузь адміністративного права.

Втім, незважаючи на намагання провести корінну політичну, економічну і соціальну перебудову українського суспільства шляхом реформ, сучасне адміністративне право є далеким від оптимального рівня. Фактично, на сьогоднішній день ми спостерігаємо ситуацію, коли регулювання суспільних відносин в Україні вже не представляється у вигляді тоталітарного управління, але ще не відповідає ідеї служіння органів державної влади інтересам людини і громадянина.

Переосмислення взаємовідносин держави і громадянина, безумовно, відбувається і у межах юридичної науки. Аналіз наукової літератури показує, що на сьогоднішній день все більших обертів набирає науковий дискурс навколо розуміння місця адміністративного права в системі

права України, виникають нові підходи щодо розуміння предмету та методу адміністративного права, системи заходів адміністративного примусу тощо.

В той же час, слід звернути увагу, що вчені-адміністративісти недостатньо приділяють уваги висвітленню проблем пов'язаних із цілями адміністративного права. За останні роки комплексних досліджень присвячених проблемам розуміння цілей адміністративного права на сучасному етапі державотворення майже не проводилось. Подібна тенденція «нехтування» означеною проблематикою спостерігається і при складанні підручників з дисципліни «Адміністративне право», в яких здебільшого перевага віддається висвітленню загальної спрямованості адміністративного права та окреслення його основних функцій.

За нашим переконанням, складена ситуація негативним чином впливає на рівень розвитку доктринальних вчень цієї галузі права. Цілі і завдання адміністративного права на відміну від його функцій є динамічними і знаходяться у прямої залежності від стану розвитку державно-організованого суспільства. А тому, вважаємо, що перегляд усталених цілей і завдань адміністративного права на сучасному етапі розвитку української державності, особливо у період проведення адміністративної реформи можна характеризувати як актуальну і своєчасну проблему вітчизняної юридичної науки.

Філософський енциклопедичний словник «ціль» визначає як один з елементів поведінки і свідомості діяльності людини, який характеризує передбачення в мисленні результату діяльності та шляхи його реалізації за допомогою певних засобів. Ціль виступає як спосіб інтеграції різних дій людини в певну послідовність або систему. Справедливо стверджує Рудольф Іерінг, що ціль є творчою силою всього права, – немає правового положення, яке не було б пов'язане за своїм походженням з якоюсь метою; право знає тільки єдине джерело походження – мету [1, с. 214].

Як відомо, адміністративне право – право управлінське. Його основне соціальне призначення полягає у забезпечення публічного інтересу. З точки зору адміністративно-правової науки, публічний інтерес – це інтерес соціальної спільності, що визнаний та задоволений державою. Визнання публічності інтересу здійснюється шляхом його правового (юридичного) забезпечення (фіксації в нормах і встановленні механізму реалізації) [2, с. 32–33].

Тобто, адміністративно-правові норми виступають своєрідним з'єднувальним ланцюгом між інтересами соціуму, котрі знаходять своє відображення передусім у нормах Конституції України та реальною площиною суспільних відносин. Проте, як вже було зазначено раніше, необхідно враховувати, що сучасне українське суспільство і наука крокує у напрямку розбудови, так званої, «людиноцентризької» моделі управління [3, 4], котра передбачає реалізацію ідеї служіння держави інтересам людини і громадянина шляхом здійснення сервісно-публічного адміністрування.

Така тенденція в значному рівні підвищила пріоритет інтересів приватних осіб у відносинах влади-підпорядкування. А тому, твердження, що соціальне призначення адміністративного права полягає у забезпеченні ефективного захисту публічного інтересу у різних сферах суспільних відносин потребує уточнення.

Зокрема, необхідно додати, що на сьогоднішній день ефективним повинен вважатись той рівень захисту публічних інтересів при якому створений за допомогою правових норм механізм управління в державі, не лише належним чином забезпечує правопорядок, безпеку, доступність освіти, медицини, комунальних послуг та інших потреб українського народу, а й здійснює це у такий спосіб при якому мінімальним чином обмежуються на користь публічних інтересів інтереси приватні, із максимальним можливим рівнем забезпечення громадян обґрунтованими гарантіями від свавілля носіїв державної влади.

Підкреслимо, мова йде про законне обмеження яке відповідає Конституції і сучасним уявленням соціуму про справедливість і мораль.

В той же час, у гонитві за лібералізмом не слід забувати, що створення невинувато великого рівня гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина може призвести до неможливості органів владних повноважень ефективно здійснювати управлінську діяльність. Адміністративна норма права – це завжди імперативна норма (незважаючи на те, що на сьогодні все більшої популярності набуває думка щодо необхідності визнання існування диспозитивного методу правового регулювання в адміністративному праві).

Зважаючи на абстрактний характер, соціальне призначення адміністративного права конкретизується в його цілях, які у свою чергу знаходять вираз у завданнях спрямованих на конкретний результат. (Призначення – ціль – завдання – результат. Сама така схема притаманна

будь-якої національної галузі права). Завдання повинні відповідати цілям, а цілі – призначенню.

У науковому просторі до визначення і класифікації цілей адміністративного права завжди підходили із плюралізмом.

Досить аргументовану позицію свого часу була викладена колективом авторів: Д. Галліганом, В. Полянським і Ю. Старіловим. Вчені запропонували розмежовувати цілі адміністративного права на цілі найвищого, вищого і нижчого рівнів. Так, до цілей найвищого рівня вчені відносять забезпечення інтересів кожного індивіда через оптимальне управління суспільними справами. Метою вищого рівня вважають забезпечення законного управління. При цьому підкреслюється, що поняття «законність» у даному випадку розглядається з позиції того, що управління та адміністрування повинні здійснюватись таким чином, щоб сприймалися суспільством як ефективні і правильні. Нижчий рівень складає: – забезпечення рамок правових стандартів, в межах яких здійснюється управління державою; – забезпечення оптимального («хорошого») рівня управління державно-організованим суспільством з використанням адміністративних інститутів державної влади; – забезпечення справедливих умов реалізації прав особистості в управлінні державно-організованим суспільством [5, с. 46–49].

Ю. М. Козлов пропонує інший перелік цілей адміністративно-правового регулювання: забезпечення діяльності виконавчої влади як однієї із гілок державної влади (мова йде про забезпечення і розпорядчо-виконавчої, і правотворчої, і внутрішньо-організаційної діяльності органів виконавчої влади); забезпечення виконання встановленого у сфері державного управління правового режиму; захист законних прав і інтересів учасників правовідносин [6].

Враховуючи трансформаційні процеси котрі зазнала модель державного управління в Україні за останні роки та приведений вище аналіз пропонуємо виокремити дві основні цілі адміністративного права як національної галузі:

1) забезпечення ефективного рівня публічного адміністрування в країні при забезпеченні справедливих умов реалізації прав особистості в управлінських відносинах (зв'язок держава – людина);

2) забезпечення належного рівня захисту приватних прав, свобод та інтересів людини і громадянина у сфері управлінських відносин в країні (зв'язок людина – держава).

Список використаних джерел: 1. Иеринг Р. Цель в праве. Т. 1. СПб. : Изд-во Н. В. Муравьева, 1881. 412 с. 2. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. (на допомогу слухачам, що здають держ. та поточні іспити з адм. права) / С. Т. Гончарук. К. : НАВС України, 2000. 240 с. 3. Аверьянов, В. Б. Обновление украинской административно-правовой доктрины на основе принципа верховенства права. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2008. № 3. С. 9–14. 4. Пашко, Л. Людиноцентризм як принцип і пріоритет державного управління в Україні. *Публічне управління: теорія та практика* : зб. наук. пр. Асоціації д-рів наук з держ. управління. Х., 2010. № 3–4. С. 81–89. 5. Галлиган Д. Административное право: история развития и основные современные концепции / Д. Галлиган, В. В. Полянский, Ю. Н. Стариков. М. : Юристъ, 2002. 410 с. 6. Козлов Ю. М. Административное право. URL: http://lib.maupfib.kg/wp-content/uploads/2015/12/administrativnoe_pravo_kozlov.pdf

Комзюк Анатолій Трохимович,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Салманова Олена Юріївна,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ У ПРОЄКТІ КПАП, ПІДГОТОВЛЕНОГО МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Проект КПАП, підготовлений Міністерством юстиції України, в цілому варто вітати, адже в ньому враховано як світовий досвід правового регулювання відповідальності за проступки, що вчиняються у сфері публічного управління, так і напрацювання вітчизняних науковців та практиків за останні роки. В ньому запропоновано багато новацій, більшість з яких можна підтримати, проте багато пропозицій викликають заперечення не тільки з точки зору відмінностей у теоретичних підходах, але і з огляду на складнощі, що можуть виникнути під час їх практичного

застосування, на що ми вже звертали увагу [1]. Особливо це стосується визначення основних положень провадження в справах про адміністративні проступки, адже будь-яка неточність, двозначність тощо можуть зробити неможливим виконання тих чи інших процедурних дій. Саме на ці проблемні питання ми й хочемо звернути увагу.

Так, незрозумілою є вже ст. 1 проєкту, яка передбачає, що на провадження в справі про адміністративний проступок поширюються положення Закону України «Про адміністративну процедуру». По-перше, це поки-що також проєкт, на який можна буде посилались тільки після його прийняття. По-друге, у ст. 1 згаданого проєкту зазначено, що дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Дуже недосконало визначено суб'єктів розгляду і вирішення справ про адміністративні проступки; ними визнаються адміністративні органи, деталізація щодо яких у проєкті переважно відсутня. Відтак в одних випадках ці органи чітко названо (Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Служба безпеки України та ін.), тоді як інші визначено дуже узагальнено. Цих суб'єктів має бути окреслено максимально точно і повно, адже мова йде про наділення їх повноваженнями щодо застосування адміністративних стягнень.

Наприклад, Національна поліція має стати назву, тому немає потреби називати її «адміністративним органом у сфері публічної безпеки і порядку». Те ж саме стосується митних органів, податкових органів тощо. Навіть у тих випадках, коли виправдано використовувати термін «адміністративний орган», наприклад, «адміністративний орган у сфері охорони здоров'я», має бути деталізовано, хто від його імені має відповідні повноваження, інакше такі повноваження будуть надаватись самим органом, причому, без будь-яких обмежень, що суперечить визначеному у ст. 8 проєкту принципу законності.

Розгляд справ про проступки, передбачені статтями 366–368, надається адміністративним органам, рішення, приписи, розпорядження чи вимоги яких не були належно виконані, порядок подання інформації, відомостей, звітів до яких був порушений або яким створювалися перешкоди у виконанні повноважень». По суті тут мова йде про будь-який орган, який визнається адміністративним.

Наскільки це виправдано? Дуже неконкретно (що для такого нормативного акта взагалі неприпустимо) визначено повноваження органів місцевого самоврядування щодо розгляду зазначених справ. Відтак незрозуміло, які саме органи маються на увазі – ради, виконавчі органи рад, міські, селищні чи сільські голови. У п. 4 Прикінцевих та перехідних положень на Кабінет Міністрів України покладається обов’язок «визначити перелік адміністративних органів та їх посадових осіб, уповноважених застосовувати адміністративні стягнення», проте це має бути зроблено на рівні закону, тобто саме у Кодексі про адміністративні проступки.

Хоча дія Кодексу обмежується виключно сферою адміністративних відносин, все ж передбачається розгляд окремих справ і застосування низки заходів адміністративним судом (ст.ст. 34, 36, 37, 38). При цьому зараз адміністративні суди таких повноважень взагалі не мають, це не відповідає їх призначенню.

У Процедурній частині про статус суб’єктів розгляду справ взагалі жодного слова немає, використовується тільки узагальнюючий термін «адміністративний орган», чого, як уявляється, замало. Розпочинатись ця частина має саме із врегулювання хоча б у загальних рисах правового статусу даного органу.

Недостатньо повно і досконало у цій частині врегульовано також поняття та порядок здійснення деяких процедурних дій.

Зокрема абсолютно не врегульовано заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки, на що раніше ми вже звертали увагу [2]. В наш час такі заходи врегульовано достатньо повно. Повноваженнями щодо їх застосування наділено багато різних органів. Ці заходи застосовуються з метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення розгляду справи. За їх допомогою виявляються і фіксуються докази у справі, без чого довести вину особи у вчиненні адміністративного проступку практично неможливо. Відтак позиція розробників проекту з цього питання є абсолютно незрозумілою. Чи можна буде забезпечити докази без доставлення порушника, його тимчасового затримання, огляду, вилучення предметів? Якщо ж такі процедурні дії будуть вчинятися, то вони мають

бути чітко і повно врегульовані саме у Процедурній частині. Тим більше, що в окремих статтях проєкту ці заходи згадуються, хоча й без належної деталізації. Наприклад, ст. 391 серед джерел доказів у провадженні називає документи і речі, хоча незрозуміло, звідки вони можуть взятись, якщо не передбачено можливості їх вилучення, а ст. 380 до повноважень адміністративного органу відносить проведення огляду, але порядок його проведення не визначає.

Не можна погодитись із положенням ст. 393 проєкту, відповідно до якого збирання доказів у провадженні покладається на адміністративний орган, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Винятків у цьому обов'язку бути не може, оскільки це є складовою принципів офіційності та презумпції невинуватості.

Стаття 394 проєкту передбачає збереження для окремих учасників провадження середньомісячного заробітку за місцем роботи. Проте провадження є діяльністю офіційною, і здійснюватися воно має за рахунок держави. Роботодавці, особливо приватні, не повинні платити заробітну плату непрацюючим працівникам. Збереження заробітку можливе тільки за рахунок адміністративного органу.

Певні запитання викликає й визначення у проєкті правил складення протоколу про адміністративний проступок. Головна проблема полягає у нечіткості визначення суб'єктів, яким надається таке право.

Стаття 396 проєкту встановлює загальне правило, що протокол про адміністративний проступок складається посадовою або службовою особою адміністративного органу. Проте незрозуміло, який конкретно орган мається на увазі, адже види проступків при цьому не названо, на відміну від чинного КпАП. Відтак можна зробити єдиний висновок, що протоколи складають представники тих органів, які уповноважені розглядати справи про них. Тому передбачене у ст. 398 надсилання протоколу про адміністративний проступок адміністративному органіві, уповноваженому розглядати справу про нього, потребує додаткової деталізації.

Загалом формулювання «Протокол складається посадовою або службовою особою адміністративного органу» недостатньо. Принаймні, така особа має бути зобов'язаною підтверджувати свої повноваження. Дещо заплутано йдеться про «інспекційне провадження у формі постійного

спостереження». Не у всіх випадках таке провадження здійснюється, наприклад, про вчинення адміністративного проступку може бути повідомлено громадянами чи представниками юридичних осіб. Можливо, краще було б говорити про органи, які відповідно до закону здійснюють контроль за дотриманням відповідних правил і норм.

Крім того, ст. 397 передбачає особливі випадки складення протоколу про адміністративний проступок, у яких строк складення протоколу не може перевищувати трьох годин. По суті мова тут йде про доставлення, повноваження суб'єктів щодо його здійснення надмірно розширено – це посадові особи всіх адміністративних органів. Це не можна визнати виправданим.

Строк складення протоколу – це фактично строк завуальованого затримання особи. Відтак має бути чітко визначено гарантії такого затримання. Тим більше, що частина п'ята передбачає можливість складення протоколу довше, ніж це необхідно за звичайних обставин. Зазначені положення мають також узгоджуватись зі ст. 29 Конституції України.

Стаття 403 проекту допускає, по суті, що адміністративний орган може притягати до відповідальності невинувату особу і покладе обов'язок доказування невинуватості на громадянина, що є порушенням принципу презумпції невинуватості.

Недосконало визначено також питання проведення експертизи. Згадано Закон України «Про судову експертизу», проте його положення на провадження в справах про адміністративні проступки не поширюються, а у Прикінцевих положеннях зміни до нього не передбачаються. Можливо, у проекті варто передбачити певний спрощений варіант експертизи, щоб надмірно не ускладнювати провадження.

Список використаних джерел: 1. Комзюк А. Т., Салманова О. Ю. Актуальні проблеми реформування адміністративно-деліктного права. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 берез. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 92–95. 2. Комзюк А. Т. Проблеми визначення повноважень національної поліції щодо розгляду справ про адміністративні проступки у проекті КпАП України. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.) МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 95–98.

Макушев Петро Васильович
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Публічне адміністрування являє собою досить складний комплексний механізм, у якому принциповим питанням виявляються форми та методи діяльності елементів його структури. Саме завдяки аналізу зазначених категорій можна наочно уявити межі та глибину управлінського впливу, який здійснюється відповідним суб'єктом публічного адміністрування на об'єкти, встановити той правовий інструментарій, що виступає засобом досягнення цілей публічного адміністрування, відмежувати діяльність у певній сфері, яка регулюється нормами адміністративного права від діяльності, яка підпадає під регулювання норм інших галузей права. Реалізація завдань публічного адміністрування відбувається, в першу чергу, шляхом застосування відповідних методів, що виявляються у формах адміністративно-публічної діяльності.

Форми публічного адміністрування завжди привертала увагу дослідників, які проводили власний науковий пошук у межах адміністративно-управлінської проблематики [1, с. 28], але не дивлячись на це, їй досі зазначене питання не втрачає своєї актуальності.

З одного боку це пов'язано з тим, що на ниві розвитку науки адміністративного права та теорії публічного управління відбувається логічне переосмислення практики застосування вже існуючих форм публічного адміністрування, що викликає зміну пріоритетів у користуванні тією або іншою з них, а також необхідність впровадження у практику публічного адміністрування його принципово нових форм.

З іншого боку актуальність дослідження форм діяльності з публічного адміністрування пов'язується з намаганням дисертанта дослідити ту сферу управлінських відносин, яка ще не була ґрунтовно вивчена через призму адміністративно-правових засобів, у тому числі і форм публічного адміністрування. А тому, спочатку слід визначитися з доктринальним розумінням категорій «форма» та «форма публічного адміністрування».

Одним із найбільш розповсюджених прийомів з'ясування сутності будь-якого терміну є його аналіз за допомогою лексичних прийомів. Так, з точки зору лексики, «форма» (від лат. *forma*) визначається як зовнішній вияв певного явища, пов'язаний з його сутністю та змістом [2, с. 44].

Схожі пропозиції щодо з'ясування сутності терміну «форма» висловлюються і філософами, які зауважують, що будь-яке явище має зміст (сукупність взаємопов'язаних внутрішніх суттєвих для якісної характеристики будь-якого явища його властивостей та ознак) і форму (форми) (вираз змісту, спосіб його існування та розвитку). Зміст є завжди «оформленим», і саме форма впливає на зміст, сприяючи або навпаки заважаючи його реалізації та розвитку. Зміст обумовлює форму, а форма завжди змістовна. Як бачимо, співвідношення змісту і форми є діалектичним.

Наведені міркування представників філософської науки, висновки якої, як відомо виявляються у рівній мірі в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства, дозволили представникам науки адміністративного права пристосувати їх до «власних потреб» і визначити форму публічного адміністрування як спосіб зовнішнього практичного вираження управлінської діяльності. У такому розумінні форми публічного адміністрування дозволяють отримати відповідь на питання, як практично виконуються функції публічного адміністрування та вирішуються відповідні задачі. Відмітимо при цьому, що подібних поглядів на сьогоднішній день дотримується більшість представників науки адміністративного права та теорії державного управління [3, с. 10–12].

Отже, можна стверджувати, що вчені перебувають у стані консенсусу щодо розуміння призначення категорії «форма публічного адміністрування», але при цьому не можуть сформулювати єдину точку зору щодо її термінологічно виразу. Про це свідчить розмаїття термінів, які вживаються для визначення «способу зовнішнього практичного вираження управлінської діяльності». Так, одні автори у своїх працях ведуть мову про «форму державного управління», інші ж наполягають на наявності «форми реалізації державної виконавчої влади», «форми діяльності органів публічної адміністрації», «форми управлінської діяльності», «форми виконавчої діяльності» та «форми публічного адміністрування».

Аналіз наведених тверджень свідчить, що за своїм внутрішнім змістом зазначені терміни практично не відрізняються, а отже, як правило, використовуються як синоніми. Однак, у переважній більшості випадків з цим погодитися не можна.

Так, необхідно розмежовувати, наприклад, «форму управлінської діяльності» і «форму державного управління», з одного боку, та «форму виконавчої діяльності» і «форму реалізації виконавчої влади», з іншого, оскільки вони належать відповідно до державного управління та виконавчої влади, які, як вже неодноразово було доведено в літературі, не є тотожними. Відомо, що державне управління є однією із форм здійснення виконавчої влади, є більш широким поняттям щодо виконавчої влади та обумовлює якісні характеристики останньої і спостерігається у діяльності усіх гілок державної влади. Таким чином, не в якому разі не може бути поставлений знак рівності між такими категоріями як «форма управлінської діяльності», та «форма реалізації виконавчої влади», оскільки перша з них є значно ширшою за своїм змістом.

Усі форми публічного адміністрування прямо або опосередковано зумовлені тими юридичними нормами, за допомогою яких держава регламентує діяльність суб'єктів публічного адміністрування.

Це означає, що форми публічного адміністрування обираються суб'єктами публічного адміністрування не свавільно, а, як справедливо відмічають окремі автори, «відповідно до певних закономірностей» [4, с. 86], найбільш суттєвими з яких є наступні: відповідність форми діяльності призначенню та функціям публічного адміністрування, оскільки форма має відповідати та визначатися змістом публічного адміністрування; відповідність форми діяльності змісту та характеру питань публічного адміністрування, які підлягають вирішенню; відповідність форми діяльності особливостям конкретного об'єкта публічного адміністрування; відповідність форми діяльності конкретним цілям даного впливу (наприклад, необхідність наявності прямих юридичних наслідків або їх відсутності).

Визначення поняття форм публічного адміністрування, а також факторів, які впливають на вибір конкретної з них у межах управлінської діяльності, зумовлює необхідність більш конкретно розгляду їх існуючого переліку. На сьогоднішній день у процесі публічного адміністрування суб'єкти публічного адміністрування використовують значну кількість форм, які потребують свого належного групування [5].

Проведення класифікації форм публічного адміністрування має як практичне значення – оволодіння усіма формами публічного адміністрування відкриває широкі можливості для більш чіткого та ефективного використання кожної форми і забезпечує вірне поєднання форм у практичній діяльності суб'єктів публічного адміністрування, так і теоретичну

цінність, оскільки дозволяє більш повно та глибоко розкрити сутність публічного адміністрування у відповідній сфері.

Таким чином, під формами публічного адміністрування необхідно розуміти зовнішньо виражену діяльність суб'єктів публічного адміністрування, яка здійснюється останніми в межах їх компетенції і спрямована на виконання покладених на них завдань у певній сфері.

Із зазначеного визначення видно, що форма публічного адміністрування – це завжди зовнішній вияв певних дій, а не самі дії суб'єктів публічного адміністрування. Зазначене зауваження є, на нашу думку, принциповим, оскільки дозволяє розмежувати зміст діяльності з публічного адміністрування та її зовнішнє виявлення.

Список використаних джерел: 1. Кудрявцев О. Ю. Електронне урядування у сучасному політико-адміністративному просторі : монографія. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 184 с. 2. Колпаков В. К. Поняття форм публічного адміністрування. *Адміністративне право і процес.* 2012. № 2. С. 43–51. 3. Афонін Е. А., Балакірева О. М. Функціональна і компетентнісна готовність державних службовців України до здійснення публічного адміністрування в умовах демократії. *Український соціум.* 2015. № 1. С. 7–22. 4. Тернушак М. М. Публічне адміністрування: поняття та значення. *Наука і правоохорона.* 2016. № 2. С. 85–90. 5. Половцев О. В., Чекригін М. В. Сучасні трансформації системи державного управління: формування методологічного змісту механізмів державного управління. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування.* 2018. № 1. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_1_9.

Синявська Олена Юхимівна
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності та поліцієстики
факультету № 6 Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Проблема запобігання та протидії корупції актуальна для всіх країн, і Україна не є виключенням. Так, у Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2020 рік показники України виростили на 3 бали.

Із 33 балами зі 100 можливих Україна отримала 117 місце зі 180 країн у списку СРІ [1]. В той же час зрозуміло, що неможливо запобігати та протидіяти корупційним проявам, не розуміючи та не знаючи причин та умов, що їх породжують. Саме тому ідентифікація та оцінювання корупційних ризиків є надважливим інструментом запобігання і протидії корупції.

Нормативно-правову основу для оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів та юридичних осіб складають: Закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.» від 14.10.2014 р., «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. [2], Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затв. рішенням НАЗК від 02.12.2016 р. № 126, яка визначила комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади, Типова антикорупційна програма юридичної особи, затв. рішенням НАЗК від 02.03.2017 р. № 75 [3], де, зокрема, зазначається, що юридична особа забезпечує розробку та вжиття заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання, виявлення і протидії корупції у своїй діяльності. При цьому до переліку антикорупційних заходів у діяльності юридичної особи включається періодична оцінка корупційних ризиків у діяльності юридичної особи.

Слід зауважити, що деякі аспекти здійснення оцінки корупційних ризиків викликали питання щодо їх практичної реалізації, потребували розтлумачення. Оскільки проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності органу влади є одним з етапів підготовки антикорупційної програми органу влади, то такі більш детальні роз'яснення можна знайти у Методичних рекомендаціях щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджених рішенням НАЗК від 19.01.2017 р. № 31[4], які саме і мають такий інформаційно-роз'яснювальний характер та не встановлюють правових норм.

Важливо відзначити, що до повноважень НАЗК входить «координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм» [2, ст. 11, ч. 1, п. 7], а до прав – «затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, *проводити*

аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм» [2, ст. 12, ч. 1, п. 11]. Тобто аналіз антикорупційних програм юридичних осіб НАЗК не проводить.

НАЗК наголошує, що аналіз антикорупційних програм перш за все спрямований на перевірку результатів оцінювання органом влади корупційних ризиків у його діяльності в частині належності та достатності роботи із ідентифікації ризиків і конкретності та співрозмірності запропонованих заходів із їх усунення. Тому перед затвердженням звіту за результатами оцінки корупційних ризиків необхідно переконатися, що у ньому йдеться саме про корупційні ризики, а не про об'єкти оцінки (наприклад, здійснення державних закупівель), не про самі корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (неповідомлення про конфлікт інтересів, зловживання службовим становищем, розголошення інформації тощо) чи не про порушення вимог спеціального законодавства (ненадання інформації на запити на інформацію, порушення бюджетного законодавства тощо). Крім того, необхідно звернути увагу на те, чи спрямовані заходи з усунення корупційних ризиків на зменшення чинників таких ризиків (наприклад, якщо як ризик ідентифіковано як не врегульованість певної процедури, такого заходу з його усунення як «проведення роз'яснювальної роботи» недостатньо, оскільки його реалізація не усуне чинник такого ризику – відсутність або недосконалість певного нормативно-правового чи організаційного акта, який регулює відповідну процедуру – уже після прийняття якого можна проводити роз'яснювальну роботу із його застосування). Те саме стосується і заходів «забезпечувати контроль», «забезпечити інформування працівників», «здійснювати виконання повноважень із дотриманням вимог законодавства», оскільки означене є існуючими заходами контролю (тобто тим, що і так здійснюється органом у тій чи іншій сфері), а заходами з мінімізації корупційних ризиків може бути визначено виключно щось нове, те чого не вистачає аби усунути ймовірність корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

В той же час, деякі юридичні особи формально ставляться до цих питань, нехтуючи вказаними рекомендаціями. Наприклад, відповідно до Звіту оцінки корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення у Державному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» [5] деякі позиції, зазначені у даному звіті як виявлені ідентифікаційні ризики,

насправді – самі корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення (наприклад, п. 6: «порушення встановлених правил етичної поведінки. Недобросовісність посадових осіб підприємства при виконанні посадових обов’язків» або п. 9 «Виникнення конфлікту інтересів під час колегіального прийняття рішення» та ін.) або порушення вимог законодавства (наприклад, п. 10: «Неналежне виконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»). В зв’язку з цим хочеться зауважити, що, можливо, було б доцільно, щоб антикорупційні програми юридичних осіб теж підлягали погодженню НАЗК. Тому що формально складена антикорупційна програма, в якій не ідентифіковані дійсно існуючі корупційні ризики, та, як наслідок, не визначені заходи щодо їхнього усунення, навряд чи стане дієвим «комплексом правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності Юридичної особи» [3]. І дійсно, за інформацією від 07.09.2020 р., НАБУ та САП викрили корупційну схему незаконного розпорядження майном державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль», що призвела до завдання понад 16,5 млн. грн. шкоди держпідприємству [6].

Крім того, НАЗК доцільно було б доопрацювати Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм шляхом збільшення кількості і більш детального розтлумачення питань про існуючі на сьогодні корупційні ризики (їх види, перелік, чинники ризику та заходи щодо усунення або послаблення тощо). Крім того рекомендації повинні бути такими, щоб вони вже не потребували додаткового пояснення та розтлумачення.

Список використаних джерел: 1. Індекс сприйняття корупції – 2020. Transparency International Ukraine. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>. 2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. 3. Типова антикорупційна програма юридичної особи : затверджена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.03.2017 № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17#Text>. 4. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади : затв. рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 19.01.2017 № 31. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Methodichni-rekomendatsiyi-1.pdf>. 5. Звіт оцінки корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення у Державному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»: затв. наказом генерального директора Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» від 28.09.2020 № 41-11-1. URL:

<https://kbp.aero/wp-content/uploads/2021/03/Zvit-otsinky-koruptsijnyh-ryzykiv-ta-zahodiv-shhodo-yih-usunennya-2020.pdf>. 6. НАБУ припинило п'ятирічну корупційну схему на ДП «МА «Бориспіль». URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/nabu-pryprynylo-pyatyrichnu-korupciynu-shemu-na-dp-ma-boryspil>.

Хрідочкін А. В.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету,
м. Дніпро*

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Специфіку діяльності суб'єктів публічного адміністрування відображає сукупність методів, що застосовуються для її здійснення. У загальному розумінні метод публічного адміністрування являє собою правовий засіб досягнення поставленої мети шляхом розв'язання задач, що виникають. Методи, по суті, є способами впливу, звернені до поведінки суб'єктів суспільного життя. Для методів публічного адміністрування характерним є те, що вони: використовуються відповідними суб'єктами для вирішення завдань, що стоять перед ними – забезпечення режиму законності; припинення правопорушень; застосовуються повсякденно та вибірково, в залежності від необхідності вирішення того або іншого завдання; виявляються у взаємодії суб'єкта публічного адміністрування з об'єктом публічного адміністрування; дозволяють найбільш повно та всебічно встановити межі владних повноважень суб'єктів публічного адміністрування.

Серед методів, які використовуються у процесі діяльності з публічного адміністрування, виділяють, перш за все, методи переконання та примусу, які застосовуються в будь-якому виді публічної діяльності. Справедливим є також віднесення зазначених методів до групи універсальних методів, оскільки вони є підґрунтям публічного та громадського життя. І все, що в публічному адмініструванні фігурує в якості його методів, тим або іншим чином є відповідним варіантом їх конкретного вираження.

Переконання визначається як система заходів правового і організаційного характеру, які проводяться публічними органами, що виявляється у здійсненні виховних, роз'яснювальних та заохочувальних методів, спрямованих на формування у громадян розуміння необхідності чіткого виконання законів та інших нормативних актів [1, с. 4–5]. Особливе значення мають набути правові форми переконання, тобто заходи, які закріплюються в нормах права.

Поряд з переконанням у практиці діяльності суб'єктів публічного адміністрування досить широко використовується і державний примус, який характеризується тим, що цей метод державного впливу є допоміжним, здійснюється на підставі переконання і тільки після застосування переконання [2, с. 251]. Його особливість полягає в тому, що він застосовується до осіб, які вже вчинили правопорушення.

Отже, державний примус – це метод впливу держави на свідомість і поведінку осіб, що допускають протиправні вчинки. Цей інститут виявляється у застосуванні встановлених правовими нормами заходів впливу морального, майнового, фізичного та іншого характеру, які мають на меті попередження правопорушень, покарання та виховання правопорушників і застосовуються незалежно від волі та бажання правозобов'язаних суб'єктів.

Державний примус, якщо зважати на конкретні заходи впливу, передбачені правовими нормами, є неоднорідним. Правовий примус виявляється, перш за все, у різних формах відповідальності (адміністративної, цивільної, кримінальної, дисциплінарної і майнової), яку несуть громадяни, посадові і юридичні особи, що допустили правопорушення, а також у застосуванні уповноваженими публічними органами та посадовими особами інших заходів примусового впливу щодо осіб, які добровільно не виконують вимоги правових норм [3, с. 361].

У юридичній літературі зазвичай визначають чотири основних види державного примусу: кримінально-правовий, цивільно-правовий, адміністративно-правовий, дисциплінарно-правовий. Усі зазначені різновиди примусу розрізняються залежно від того, якою галуззю права регулюються підстави і порядок застосування його заходів. Останнє характерно, зокрема, для заходів адміністративного примусу, якими охороняються найрізноманітніші суспільні відносини, які виникають в сфері публічного управління.

Слід звернути увагу на ще одну важливу особливість адміністративного примусу, яка виділяє його серед інших видів державного примусу і робить використання останнього найбільш доцільним, а головне – найбільш ефективним, принаймні в ідеальній моделі.

Так, на відміну від інших видів державного примусу, які завжди є реакцією на протиправні діяння суб'єктів, заходи адміністративного примусу можуть використовуватися з потрійною метою: по-перше, для попередження та профілактики правопорушень. Необхідність їх використання в цих випадках пояснюється тим, що досить часто реально існує загроза правам та свободам людини, завдання їм шкоди, хоча саме порушення ще відсутнє. І держава змушена вдаватися до застосування примусових заходів щодо осіб, невинних у порушенні норм права, а відповідні органи у встановлених законом випадках обмежують їх права; по-друге, для припинення реально існуючих правопорушень; по-третє, для притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у вчиненні протиправних дій.

Зазначена потрійна мета застосування заходів адміністративного примусу викликала існування і відповідної класифікації останніх, у межах якої виділяється три групи заходів адміністративного примусу: заходи адміністративного попередження, заходи адміністративного припинення та заходи адміністративного стягнення.

Не вдаючись до детального аналізу зазначених вище заходів адміністративного примусу через досить повне вивчення зазначених питань [4, с. 35], зосередимо увагу лише на тих конкретних адміністративно-примусових заходах, які використовуються в якості методів публічного адміністрування. Група заходів адміністративного попередження, як, до речі, і інших видів заходів адміністративного примусу представлена досить широко, що пов'язується, звичайно, з наявністю різних за своїм правовим статусом суб'єктів публічного адміністрування, уповноважених на їх застосування.

Отже, заходи адміністративного попередження є одним із видів адміністративного примусу, застосовуються відповідними суб'єктами публічного адміністрування з метою попередження правопорушень та обставин, що загрожують правам фізичних та юридичних осіб. Вони є обмеженнями адміністративно-правового характеру, адміністративно-примусовими діями щодо громадян та інших суб'єктів права.

Заходи адміністративного попередження виступають засобом охорони прав і свобод людини від можливих порушень і можливих шкідливих наслідків. Але поряд з цим допускаються реальні порушення, які загрожують зазначеним об'єктам, завдають їм шкоди. У зв'язку з цим Т. О. Коломоєць та Ю. Х. Куразов зауважують, що інтереси захисту від таких порушень вимагають «невідкладної» допомоги з боку держави, яка надає її у вигляді припинення дій, що порушують правові приписи [5, с. 107].

Суттєво відрізняються від заходів адміністративного попередження та заходів адміністративного припинення заходи адміністративної відповідальності, які також застосовуються у якості методу публічного адміністрування.

Так, зокрема, особливості заходів адміністративної відповідальності полягають у тому, що:

по-перше, вони несуть у собі яскраво виражений «санкційний характер», оскільки є правовим наслідком вчиненого правопорушення;

по-друге, наслідком застосування до особи будь-якого адміністративного стягнення стає його фактичне притягненням до адміністративної відповідальності;

по-третє, на відміну від перших двох груп заходів адміністративного примусу, заходи адміністративної відповідальності шляхом закритого переліку визначено у чинному законодавстві.

Таким чином, особливості діяльності суб'єктів публічного адміністрування відображає сукупність методів, що застосовуються для її здійснення – методи переконання та примусу. При цьому під час здійснення завдань публічного адміністрування доцільним є домінування методу переконання (заходів адміністративного попередження, адміністративного припинення та адміністративного стягнення (адміністративної відповідальності).

Список використаних джерел: 1. Гриценко І. С. Переконання як метод державного управління та його дослідження у науці адміністративного права : деякі історичні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2010. Вип. 82. С. 4–6. 2. Дембіцька С. Л. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 845. С. 250–256. 3. Макушев П. В. Адміністративно-правовий статус

державної виконавчої служби в Україні : становлення і перспективи : монографія. Дніпро : ФОП Середняк Т.К. 2016. 472 с. 4. Гребенюк М. В., Марчук М. П., Кузьмін С. А. Адміністративне право України в питаннях і відповідях : посібник. Київ : Паливода А. В., 2016. 106 с. 5. Коломоєць Т., Куразов Ю. Попередження як вид адміністративного стягнення: доцільність його збереження та вдосконалення засад використання ресурсу в умовах реформаційних нормотворчих процесів в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1. С. 105–114.

Ярмакі Христофор Петрович

*доктор юридичних наук наук, професор,
професор кафедри адміністративного
права та процесу Одеського
державного університету внутрішніх справ*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕВІДВОРОТНОСТІ ПОКАРАННЯ В ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Серед великої кількості правових інститутів навряд чи знайдеться багато таких, які б торкалися інтересів переважної більшості людей які виступають у якості, як індивідуальних так і колективних суб'єктів права. Одним з цих інститутів є інститут адміністративної відповідальності [1, с. 17].

Адміністративна відповідальність є одними із засобів забезпечення правопорядку та законності в державі, важливим інструментом публічного управління, засобом попередження, не тільки адміністративних але й кримінальних правопорушень. Сьогодні неможливо виділити сферу життя суспільства де б не застосовувався цей інститут юридичної відповідальності, який підлягає відповідному реформуванню, особливо в умовах російської агресії, ведення Операції об'єднання сил, погіршення стану громадського порядку та громадської безпеки в державі [2, с. 76].

В ході реалізації адміністративно-правової реформи реформуванню інституту адміністративної відповідальності протягом 22 років приділялась значна увага, однак як завжди у нас все заплановане, що обговорювалося на численних наукових і науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах не виконано: не прийнятий новий

Кодекс України про адміністративні правопорушення, обговорення якого відбулося, ще у 2000 році; Кодекс України про адміністративні проступки (проект 2020 року), Кодекс України про адміністративні процедури або Адміністративно-процедурний кодекс; на законодавчому рівні не визначено поняття адміністративної відповідальності; не розв'язано багато інших питань, вирішення яких є нагальною потребою в умовах значного збільшення кількості правопорушень, що вчиняються в Україні, зниження безпеки особи та суспільства.

Стан громадського порядку та безпеки в державі, стрімкий ріст злочинності, інших протиправних дій, що порушують права і свободи громадян, громадський порядок і громадську безпеку обумовлюють потребу беззаперечної реалізації принципу невідворотності покарання за вчинення правопорушення, що позитивно вплине на стан законності та правопорядку в державі, оскільки застосування інституту адміністративної відповідальності є засобом профілактики правопорушень. Однією з причин, що негативно впливає на реалізацію принципу невідворотності покарання за вчинення адміністративних правопорушень є неналежне нормативно-правове та організаційне забезпечення його реалізації взагалі, та при провадженні в справах про адміністративні правопорушення, зокрема.

Для припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення законодавцем надані повноваження відповідним посадовим особам здійснювати адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів тощо (ст. 260 КУпАП). Дане положення спрямоване на забезпечення притягнення особи, що підозрюється у вчиненні адміністративного правопорушення до адміністративної відповідальності.

За загальним правилом, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності має право приймати участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, однак при розгляді справ про адміністративні правопорушення, за які встановлені найсуворіші адміністративні стягнення (правопорушення передбачені частиною першою ст. 44, статтями 51, 146, 160, 172–4–172–9, 173, 173–2, частиною третьою

ст. 178, статтями 185, 185–1, 185–7, 187 КУпАП) присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою, а у разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу (ст. 268 КУпАП). У відсутності такої особи справа не розглядається.

Наведений правовій інструментарій, потребує відповідного удосконалення, оскільки у повній мірі не спроможний забезпечити реалізацію принципу невідворотності покарання .

По-перше, при безпосередньому виявленні особи, що вчинила противоправну дію, яку можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення поліцейському (іншій уповноваженій особі) необхідно встановити особистість підозрюваного у вчиненні адміністративного правопорушення. Якщо підозрюваний заявляє: що не має при собі документів які посвідчують його особу, а він і не зобов'язаний їх мати при собі; що проживає в іншому районі міста або в іншому населеному пункті і називає свої особисті данні, поліцейський може затримати таку особу строком до трьох годин (ст. 263 КУпАП), перевірити її по базі даних МВС України і якщо ця особа не знаходиться на обліках МВС, то вона не значиться у базі, і за умов, якщо не має громадян, які можуть засвідчити її особистість, за раніше названими нею особистими даними, на таку особу складається протокол про адміністративне правопорушення, з дотриманням положень статей 256, 268 КУпАП і її відпускають або відпускають без складення протоколу, оскільки загальний строк тримання особи до трьох годин.

За умов, що особа підозрювана у вчиненні адміністративного правопорушення надала правильні особисті дані і не зобов'язана бути присутньою при розгляді справи про адміністративне правопорушення то принцип невідворотності покарання спрацює, а якщо дані недостовірні – не спрацює, оскільки така особа спеціально надала такі дані, щоб уникнути адміністративної відповідальності.

По-друге, особи, які порушили порядок перетинання державного кордону України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення Операції об'єднання сил, вчинили інші правопорушення пов'язані з державним кордоном або межею між контрольованою та не контрольованою зонами України

можуть бути затриманні в необхідних випадках для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення на строк до трьох діб. На такий же строк можуть бути затримані особи, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження, але з обов'язковим повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання (частини друга та третя ст. 263 КУпАП).

Однак не дивлячись на те, що законодавцем передбачена можливість затримання підозрюваних у їх вчиненні до трьох діб реалізувати положення цієї норми органи поліції не спроможні, оскільки в поліції відсутні спеціальні приміщення для тримання протягом трьох діб, осіб підозрюваних у вчиненні правопорушень пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин. Такі особи відпускаються, після того як сплив загальний трьохгодинний строк затримання, незалежно від того, чи встановлена особистість підозрюваного, проведений медичний огляд, з'ясовані обставини придбання вилучених наркотиків, чи досліджені наркотичні засоби і психотропні речовини, тобто факт вчинення адміністративного правопорушення не фіксується відповідним протоколом і особа уникає адміністративної відповідальності.

По-третє, як зазначалося вище, при розгляді судами та органами виконавчої влади (посадовими особами) справ про адміністративні правопорушення, за які встановлені найсуворіші адміністративні стягнення присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою, у її відсутності справа не розглядається. Після складання матеріалів про вчинення таких адміністративних правопорушень, підозрюваних у їх вчиненні відпускають і зобов'язують прийти до суду або органу виконавчої влади, в якому буде розглядатися справа про адміністративне правопорушення. У разі ухилення від явки на виклик органу Національної поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду таку особу може бути органом Національної поліції піддано приводу (ст. 268 КУпАП). Нажаль сьогодні не існує нормативно-правовий акт МВС України або Національної поліції який би визначав порядок виконання приводу підозрюваної особи, у вчинення адміністративного правопорушення до суб'єкта адміністративної юрисдикції

який вирішує таку справу; не визначений і територіальний орган поліції, який здійснює привод такої особи у залежності від місця її проживання та місця вчинення протиправної дії. Більшість таких осіб, як правило, самостійно до суду не з'являються, їх треба розшукувати та піддавати примусовому приводу до органу адміністративної юрисдикції якому підвідомча така справа, однак на рівні МВС України та Національної поліції нормативно не визначено який орган поліції зобов'язаний здійснювати привод. Такий стан нормативного регулювання, забезпечення присутності підозрюваної особи при розгляді справи про адміністративне правопорушення не сприяє реалізації принципу невідворотності покарання за вчинення адміністративного правопорушення.

Здійснений аналіз свідчить, що значна кількість осіб, що вчиняють адміністративні правопорушення мають можливість ухилитись від адміністративної відповідальності через недосконалість нормативного забезпечення встановлення особи підозрюваної у вчиненні адміністративного правопорушення та провадження в справах про адміністративні правопорушення.

На мою думку, потребують змін окремі положення провадження в справах про адміністративні правопорушення, а саме:

1) внести зміни в КУпАП доповнивши статтю 263 положенням, що особи які вчинили адміністративні правопорушення передбачені статтями 173, 173–2, 185, частиною другою ст. 185–3, статтею 185–10, частиною другою ст. 187 можуть затримуватись до розгляду справи в суді але не більше як до 72 години з обов'язковим письмовим повідомленням прокурора;

2) МВС України прийняти Інструкцію про порядок здійснення поліцією приводу осіб підозрюваних у вчиненні адміністративних правопорушень в орган адміністративної юрисдикції, що уповноважений розглядати справу про адміністративне правопорушення, за умов коли присутність особи яка притягується до адміністративної відповідальності є обов'язковою, саме такі зміни сприятимуть реалізації принципу невідворотності покарання за вчинення адміністративних правопорушень.

Список використаних джерел: 1. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / О. Є. Користін, Х. П. Ярмачі, О. М. Ковальова. Одеса: ОДУВС, 2015. 17 с. 2. Ярмачі Х. П. Законність у застосуванні адміністративної відповідальності: *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2015. С. 76.

Зелінська Яна Сергіївна
*кандидат юридичних наук, асистент
кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ВПЛИВУ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ НА РОЗУМНІ СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Справедливий судовий розгляд адміністративної справи повинен базуватися на комплексному дотриманні засад адміністративного судочинства. Зокрема, важливе значення займає розумність строків розгляду справи судом. Відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) розумні строки розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без виправданих зволікань) судового захисту порушення прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах. Вплинути на розумні строки розгляду адміністративної справи може і недобросовісна поведінка учасників справи як прояв зловживання процесуальними правами. Нашою метою є аналіз впливу проявів зловживання процесуальними правами на розумні строки розгляду адміністративної справи.

Звертаючись до думки В. П. Грібанова, слід відзначити, що він недопустимість зловживання процесуальними правами ототожнював із необхідністю дотримання «добрих звичаїв», «справедливості», вищих, тобто тих, які знаходяться, над правом принципів справедливості [1, с. 11].

Отже, зловживання процесуальними правами є неприпустимим під час справедливого вирішення справи, тому що нівелюються головні засади адміністративного судочинства, однією із яких є розумні строки розгляду адміністративної справи.

Відносно положень КАС України слід констатувати, що суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті (ч. 2 ст. 193 КАС України) за загальним правилом, однак, такі строки можуть бути скорочені під час розгляду термінових справ. Загальні та спеціальні строки свідчать про своєчасний розгляд адміністративної справи. Однак, на практиці виникають випадки недотримання строків розгляду справи з наступних підстав.

На строки розгляду адміністративної справи може вплинути недобросовісна поведінка, зокрема:

(1) подання заяв та клопотань, які не були подані у підготовчому засіданні, без поважних причин пропуску строків (п. 2 ч. 3 ст. 44, ст. 204 КАС України);

(2) заявлення необґрунтованого клопотання щодо проведення судового засідання в режимі відеоконференція (ст. 195 КАС України);

(3) неявка у судові засідання (ст. 205 КАС України) (4) перешкоджання дослідженню доказів (ст. ст. 217, 219, 221 КАС України); (5) подання заяви про відвід (ст. 39 КАС України).

Для прикладу, подання заяви про відвід із порушення строків, вважається недобросовісною поведінкою учасників справи та може впливати на розумні строки розгляду адміністративної справи. Принагідно зазначити у даному аспекті практику Верховного Суду. Розгляд Великою Палатою Верховного Суду скарг, заяв або клопотань, поданих учасниками справи з явним зловживанням своїми процесуальними правами з метою безпідставного затягування чи перешкоджання розгляду справи, не відповідає завданням Верховного Суду, спричиняє необґрунтоване затягування строків розгляду справ, а також стимулює недобросовісних учасників справи до зловживання своїми процесуальними правами [2].

Спираючись на вказаний практичний аспект, слід констатувати, що загальною ознакою для зловживання такими процесуальними правами, як подання заяв, скарг, клопотань має за мету – затягування та перешкоджання розгляду адміністративної справи у розумні строки. Зазначену мету можна кваліфікувати як обов'язкову ознаку наявності факту зловживання процесуальними правами. Зокрема, можна виділити факультативну ознаку – це вплив на інших учасників справи.

Щодо конвенційних положень. Так, стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) покликана на забезпечення права на справедливий суд, враховуючи гарантії та процесуальні можливості учасників справи [3]. У цьому контексті зазначимо, поведінка заявника може вплинути в комплексі на строки розгляду справи, і важливим при цьому є те, що держава не відповідає за порушення розумності через поведінку заявника.

Наприклад, на затягування процесу можуть вплинути несвочасне подання сторонами документів, яких вимагає суд (рішення у справі «Вернійо проти Франції від 20 лютого 1991 р.), часта заміна представників (рішення у справі «Кьоніг проти Німеччини» від 28 червня 1978 р.), відводи судді, акти бездіяльності (рішення у справі «Аквавіва проти Франції» від 21 листопада 1995 р.), спроба забезпечити мирну угоду (рішення у справі «Лаїно проти Італії» від 18 лютого 1999 р.) [4, с. 186]. Враховуючи конвенційні норми, слід дійти висновку, що Європейський суд з прав людини неодноразово досліджував прояви зловживань процесуальними правами. Зокрема, простежується причинно-наслідковий зв'язок із наявністю факту недобросовісної поведінки – зловживанням процесуальними правами – порушенням розумних строків розгляду адміністративної справи.

Зазначений алгоритм призводить до порушення чи недотримання засад адміністративного судочинства та негативним чином впливає на вирішення завдання адміністративного судочинства. У чинному КАС України не передбачена окрема норма, зміст якої б встановлював види недобросовісної поведінки, яка могла б впливати на розумні строки розгляду адміністративної справи. Наразі вказане залишається прогалиною у чинному КАС України та потребує вирішення.

Резюмуючи, слід зазначити, що недобросовісна поведінка під час судового розгляду може проявлятися у порушенні строків подання заяв, клопотань учасниками справи, подані необґрунтованих відводів судді або порушення строків їх подання, невиправдана заміна представників сторін, що в своїй сукупності трансформується у зловживання процесуальними правами, а отже, може мати наслідком порушення розумних строків розгляду адміністративної справи.

Список використаних джерел: 1. Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. Москва : Моск. гос. ун-т, 1972. 284 с. 2. Окрема думка Великої Палати Верховного Суду від 01 жовтня 2020 р., судова справа № № 9901/598/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92675869>. 3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Офіційний Вісник України*. 2006. № 32. С. 2371. 4. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків: Право, 2017. 374 с.

Рябченко Ярослава Степанівна
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

МЕДІАЦІЯ: ЕФЕКТИВНЕ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Розвиток медіації у сучасному світі обумовлюється тими реальними викликами, з якими зіштовхуються, але не завжди справляються судові системи. До таких проблем можна віднести – тривалість судових процесів, великі витрати на ведення справ у судах, надмірна заформалізованість процедури, складнощі у правовому регулюванні. Саме тому на сучасному етапі розвитку українського суспільства медіація з повним правом може розглядатися як один з перспективних та ефективних способів альтернативного вирішення конфліктів [1, с.26–29].

Так, медіація – структурована добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору (конфлікту), в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їхніх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [2, с. 55]. Тому, дослідження медіації як ефективної форми вирішення конфліктів в системі публічного управління набуває актуальності.

В. М. Свириденко стверджує, що не потрібно плутати медіацію з узгоджувальною процедурою. Остання відрізняється від медіації тим, що вона ґрунтується на пропозиції, як правило, в інтерпретаційних рамках закону. Третя сторона тут сама оцінює і визначає напрям, в якому потрібно рухатися до угоди. У медіації ж третя сторона лише підтримує залучені в суперечку сторони у виробленні самостійного рішення [3, с.89].

На підставі викладеного, можна зазначити, що все це свідчить про те, що на сьогоднішній день немає загального усталеного визначення медіації, відсутня єдність думок з приводу того, що ж необхідно розуміти під даним поняттям.

Так, поряд з терміном «медіація» вітчизняні вчені і практики використовують поняття «примирення», «посередництво», «примирні процедури». Можливо, саме нерозуміння поняття «медіація» і різні

підходи до вирішення спорів ї є головною перешкодою до можливих перспектив її розвитку.

Якщо розглядати медіацію в адміністративному праві та адміністративному судочинстві, то можна сказати, що це позасудова процедура з вирішення спору між органами державної влади чи місцевого самоврядування та приватними особами. Така процедура, як правило, спрямована на мирне вирішення публічно-правових спорів, налагодження діалогу між громадянами та органами влади, розвантаження адміністративних судів.

В свою чергу, результати численних досліджень переконують, що медіація є не тільки доволі ефективним засобом розвантаження судової системи, а, відповідно, й зменшення витрат з бюджету держав, але й засобом мінімізації ризиків виникнення конфліктів у суспільстві, демократизації суспільних відносин, розвитку правової свідомості та культури, що як наслідок викликає високу довіру до судової гілки влади [4, с. 154].

Звернемо увагу, що ефективною альтернативою судовому процесу є медіація, яка має наступні переваги:

1) економія часу. Процес медіації займає менше часу, ніж вирішення спору в судовому порядку, що може тривати роками. Більш того, практика застосування процедури медіації у країнах ЄС та у США вказує на те, що медіація займає не більше 15–20 годин часу. Спір, що не вирішено упродовж цього часу (за виключенням окремих випадків) вважається не мадіабельним;

2) економія фінансових ресурсів. Витрати на медіацію є значно меншими, аніж звернення до суду, сплата судового збору, оплата послуг адвокатів. Крім того, за довгі роки судового розгляду спір, який має свою вартість, може значно знецінитися. У той час, як медіація пропонує за короткий час урегулювання спору без втрати грошової цінності. Послуги медіації, як правило, оплачуються двома сторонами конфлікту, тоді як у судовому процесі кожна зі сторін оплачує послуги адвоката окремо, а судові витрати розподіляються між сторонами відповідно до чинного законодавства України;

3) неофіційність процедури дозволяє сторонам бути більш залученими, аніж у судовому процесі, який містить велику низку правил і процедур. Дату і тривалість кожної зустрічі сторони погоджують, що додає їм упевненості в подальшій якісній результативності даної процедури.

Теми, які обговорюються в медіації, також обираються самими сторонами конфлікту, а не нав'язуються судом;

4) гнучкість і контроль. Під час медіації сторони конфлікту, на відміну від судового розгляду, контролюють увесь хід переговорів. Це означає, що вони мають значно більше прав голосу в переговорах і сильніший контроль щодо результату. Гнучкість у медіації також передбачає, що переговори рухаються так, як це буде зручно та комфортно для сторін;

5) збереження конфіденційності та репутації. Одним із провідних принципів медіації є конфіденційність. На відміну від судового процесу, який є відкритим, медіація надає учасникам можливість нерозголошення інформації за її межами. Так, частіш за все ми не хочемо надавати розголошення неприємним та конфліктним ситуаціям, учасниками котрих ми є. Ділова репутація відіграє важливу роль як для бізнесменів та юридичних осіб, так і для тих, хто займає певну значущу посаду;

6) результативність. Медіація дозволяє знайти рішення, які задовольнять обидві сторони конфлікту, що майже неможливо отримати в суді, керуючись нормами права. Усі досягнуті домовленості в медіації є реальними для виконання, оскільки обидві сторони досягли згоди і прийняли спільне рішення для врегулювання конфлікту.

І насамкінець, медіація є суспільно необхідним інструментом в арсеналі правових засобів, призначених для вирішення спорів у суспільстві. Вона не лише уможливорює сторонам «пониження температури» конфлікту та досягнення компромісу, а й допомагає зберегти рівновагу між індивідуальними та суспільними інтересами. Медіація не замінює державне правосуддя, не порушує конституційне право особи на судовий захист, а тільки сприяє правосуддю в його завданні як щодо вирішення індивідуальних протиріч правовим шляхом, так і щодо відновлення балансу в усьому суспільстві [5, с. 7].

Таким чином, можна зробити наступні висновки: 1. Дослідження медіації як ефективної форми вирішення конфліктів в системі публічного управління, на сьогодні, дуже актуально і необхідно для впровадження останньої в життя. 2. Медіація є не тільки доволі ефективним засобом розвантаження судової системи, а й засобом мінімізації ризиків виникнення конфліктів у суспільстві, демократизації суспільних відносин, розвитку правової свідомості та культури. 3. Медіація має наступні переваги: економія часу, економія фінансових ресурсів, неофіційність

процедури, гнучкість і контроль, збереження конфіденційності та репутації, результативність.

Список використаних джерел : 1. Подковенко Т. О. Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 26–29. Головань І. В. До питання про поняття адвокатської діяльності. *Адвокат*. 2012. № 1(136). С. 12–15. 2. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 55–58. 3. Свириденко В. М. Нові підходи до побудови відносин між платниками податків і контролюючими органами. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 2. С. 86–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuodpsu_2014_2_15. 4. Кафарський В. В. Медіація в адміністративному судочинстві. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 3 (6), 2014. С. 152–165. 5. Корінний С. О. Впровадження медіації в адміністративний процес. Автореф. дис. на здобуття ступеня к.ю.н. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, Ужгород, 2019. 22 с.

Сьоміна Валентина Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, КОТРІ ПОДАЮТЬСЯ НА ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ

Прийняття нормативно-правових актів є формою публічного адміністрування, основним призначенням якої є виконання законів. Порядок прийняття нормативно-правових актів суб'єктами публічного адміністрування включає низку стадій та етапів, одним з яких є державна реєстрація.

Під нормативно-правовими актами, котрі подаються на державну реєстрацію слід розуміти акти міністерств та інших органів виконавчої влади, які містять одну або більше норм, що зачіпають права, свободи, законні інтереси і стосуються обов'язків громадян та юридичних осіб,

встановлюють новий або змінюють, доповнюють чи скасовують організаційно-правовий механізм їх реалізації, або мають міжвідомчий характер, тобто є обов'язковими для інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також юридичних осіб, що не належать до сфери управління суб'єкта нормотворення.

Державна реєстрація нормативно-правового акта полягає у проведенні правової експертизи, невід'ємною частиною якої є антикорупційна експертиза. Правовими підставами її проведення є наказ Міністерства юстиції України від 18.03.2015 р. № 383/5 «Деякі питання проведення антикорупційної експертизи», яким затверджено «Порядок проведення антикорупційної експертизи» та Наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5, котрим затверджено «Методологію проведення антикорупційної експертизи» (далі Методологія).

Порядок визначає механізм проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів з метою запобігання вчиненню корупційних правопорушень через наявність у законодавстві корупціогенних факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень. Запровадження цієї експертизи сприяє забезпеченню принципу верховенства права, а саме гарантує якість закону, як аспект правової визначеності. Крім цього, антикорупційна експертиза є інститутом антикорупційної політики, свідченням цього є те, що узагальнені результати проведення антикорупційної експертизи є однією із складових щорічного Звіту Уряду про результати проведення заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Антикорупційна експертиза – це діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів державних органів, нормативно-правових актів які підлягають державній реєстрації, здійснюється під час такої реєстрації структурними підрозділами апарату та територіальних органів Міністерства юстиції, відповідальними за проведення державної реєстрації нормативно-правових актів, відповідно до Методології, яку можна назвати довідником, котрий закріплює типові види, критерії та способи оцінки, а також способи виявлення та усунення корупціогенних факторів у нормативно-правових актах та їх проектах.

Методологія містить у собі чіткий перелік ймовірних факторів (корупціогенних факторів), котрі можуть зумовити виникнення корупції під час правозастосовної діяльності, а також окреслюють схему виявлення, оцінки та усунення таких факторів з проекту нормативно-правового акта, їх нейтралізацію.

Корупціогенний фактор – це здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самостійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов’язаних з корупцією.

Під час проведення експертизи здійснюються виявлення та оцінка таких корупціогенних факторів: 1) нечітке визначення функцій, прав, обов’язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг; 3) відсутність або нечіткість адміністративних процедур; 4) відсутність чи недоліки конкурсних (тендерних) процедур.

Міністерство юстиції України наголошує, що досить часто проекти містили такий корупціогенний фактор, як неналежне визначення функцій, прав, обов’язків органів державної влади та місцевого самоврядування (дискреція), наслідком чого може бути невиправдане встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень, створення умов для виникнення конфлікту інтересів та можливостей для зловживання наданими їм повноваженнями.

На другому місці, підкреслює Міністерство, за кількістю виявлених корупціогенних факторів є відсутність у проектах нормативно-правових актів, якими регулюється реалізація суб’єктивних прав та виконання юридичних обов’язків фізичними та юридичними особами, адміністративних процедур або наявність у проекті нормативно-правового акта нечіткостей встановленої адміністративної процедури, що здатні створити умови для здійснення корупційних дій або виникнення корупційних відносин [1].

Результати експертизи на наявність корупціогенних норм відображаються окремим пунктом у висновку Міністерства юстиції за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів – «висновок щодо наявності корупціогенних норм», в якому наводяться загальні відомості щодо присутності корупціогенних факторів в проекті норма-

тивно-правового акта та подаються пропозиції щодо можливих способів доопрацювання проекту шляхом усунення, нейтралізації таких факторів.

Антикорупційна експертиза є одним із засобів запобігання корупції, котрий сприяє мінімізації корупціогенних факторів в нормативно-правових актів, що в свою чергу дозволить знизити рівень корупції в державі в цілому.

Список використаних джерел: 1. Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції URL: https://minjust.gov.ua/m/str_40289.

Ус Михайло Вячеславович
аспірант 3 року навчання
кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1] передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Право на оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб вважається основоположним, невід'ємним, загальним і рівним для кожного правом людини і громадянина, яке має визнаватися державою з огляду на міжнародні стандарти. В свою чергу, процедура оскарження нормативно-правових та індивідуальних актів визначається у Кодексі адміністративного судочинства України, який містить норми, що встановлюють особливості провадження у справах щодо такого оскарження. Так, важливим учасником даного провадження є, безумовно, адвокат

як представник сторін або третіх осіб, що і регламентує актуальність даної теми.

Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів складається з відповідних стадій, етапів, окремих процесуальних дій та відповідних учасників. Так, можна виокремити наступних учасників провадження з оскарження нормативно-правових та індивідуальних актів, а саме: по-перше, заінтересованих у ході справи осіб (позивач, відповідач, сторони процесу, треті особи, представники сторін і третіх осіб); по-друге, осіб, які сприяють здійсненню адміністративного судочинства (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач). Також необхідно виокремити прокурора або його заступників та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Звернемо увагу, що правова допомога – це діяльність адвокатури (адвокатська діяльність) – діяльність з надання професійної правової допомоги фізичним та юридичним особам, що здійснюється адвокатами в рамках, встановлених законом організаційних форм [2, с. 15]. Безумовно, хоча адвокатура і займає одне з провідних місць серед суб'єктів надання правничої допомоги та є важливою частиною системи практичної реалізації конституційних гарантій, однак правова допомога при вирішенні справ в адміністративному суді не може зводитися лише до адвокатської діяльності. Так, в окремі думці судді Конституційного Суду України С. Л. Вдовиченка висловлює зауваження, що залучення адвоката як представника для вирішення і розв'язання спорів в інших державних органах не може бути обов'язковим, особа повинна мати право залучати в якості захисника фахівця в певній галузі права (наприклад, вченого з науковим ступенем у певній галузі права, фахівців юридичних фірм тощо). Також юридичні особи не можуть бути позбавлені права на безпосереднє представництво своїх законних інтересів чи то в суді, чи то в іншому органі державної влади, зокрема, керівниками суб'єктів господарювання або штатними юрисконсультами, юристами-працівниками власних структурних підрозділів тощо. Такі винятки щодо представництва іншими, крім адвокатів, особами мають бути врегульовані на законодавчому рівні, що обумовлено особливостями категорії справи, правовідносин чи статусом особи, права, свободи чи законні інтереси якої підлягають захисту [3]. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання право-

вої допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги (ч. 2 ст. 26 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність») [4]. З огляду на практику, зокрема у справі № 361/4347/17, Постанова від 15 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув касаційну скаргу. Скарга стосувалася того що апеляційний суд зазначив, що скарга подана та підписана особою, яка не має права її підписувати, не зважаючи на те що ордер передбачав представництво безпосередньо «у всіх органах судової влади, Верховному Суді, органах виконавчої служби, МВС, Прокуратури, інше». Хоча суд апеляційної інстанції зауважив, що законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової допомоги, зокрема у графі «Назва органу, в якому надається правова допомога», ВС зазначив що вимоги щодо зазначення органу було виконано, і адвокат дійсно має можливість представляти особу в усіх судах України [5].

Безумовно, успіх адвоката в суді залежить від всієї роботи, виконаної ним до судового засідання, по виявленню, отриманню інформації, предметів, документів, фіксації відомостей про обставини справи, які матимуть значення для прийняття рішення на користь особи, яку він представляє. Рішеннями ВСУ від 05.09.2019 р. у справі № 826/841/17; від 24.10.2019 р. у справі № 820/4280/17; від 25.10.2019 р. у справі № 826/13270/16; Верховний Суд зазначає, що метою стягнення витрат на правничу допомогу є не тільки компенсація стороні, на користь якої прийняте рішення понесених збитків, але і у певному сенсі має спонукати суб'єкта владних повноважень утримуватися від подачі безпідставних заяв, скарг та своєчасно вчиняти дії, необхідні для поновлення порушених прав та інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин [6, 7, 8].

Таким чином, діяльність адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів є однією з основних проблем практичної реалізації правничої допомоги під час оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів. Так, основними нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність адвоката, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Кодекс адміністративного судочинства України. У першому з них ані

завдання, ані функції адвоката прямо не визначені, що і потребує внесення відповідних змін до чинного нормативно-правового акту.

Список використаних джерел: 1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод № 995_004 від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. 2. Головань І. В. До питання про поняття адвокатської діяльності. *Адвокат*. 2012. № 1(136). С. 12–15. 3. Куричев Ю. А. Доступность юридической помощи – общий принцип правосудия. *Известия высших учебных заведений. Правоведение*. 1990. № 5. С. 68–72. 4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. 5. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88833791>. 6. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84041003>. 7. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85207588>. 8. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85206720>.

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Баган Єлізавета Ігорівна
студентка 2 курсу ІІ групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ТА ІНШІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ

На сьогодні в Україні прийнята значна кількість нормативно-правових актів, які становлять правові засади застосування заходів адміністративного примусу Національною поліцією України. Серед них, перш за все, це Закон України «Про Національну поліцію» [1]. Право застосування поліцейських заходів також передбачено такими міжнародно-правовими актами: Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 року, Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» і т. п. Вищезазначені документи визначають основні цілі поліцейської діяльності у демократичному суспільстві, в основі якого лежить верховенство права. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку, або припинення їх порушення, також застосовує, в межах своєї компетенції, поліцейські превентивні засоби та засоби примусу, визначені Законом України «Про Національну поліцію».

Поліцейський захід є однією з складових функцій поліцейського, яка полягає в тому, що він має право застосовувати до особи дії, або комплекс дій превентивного чи примусового характеру, які застосовуються в межах повноважень поліції. Застосування поліцейського заходу має превентивно-примусовий характер, що обмежують особисту свободу та застосовуються з метою запобігання подальшого порушення закону.

Реалізація заходів повинна здійснюватися на правомірних засадах, в межах нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати такі превентивні заходи: перевірку документів особи; опитування особи; поверхневу перевірку і огляд; зупинення транспортного засобу; вимогу залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування.

Крім того, поліцейські застосовують заходи припинення, до яких належать: заходи адміністративного припинення загального призначення: вимога припинити особами протиправні дії, заборона експлуатації транспортних засобів, заборона діяльності об'єктів дозвільної системи, анулювання дозволів у сфері дозвільної системи; заходи адміністративного припинення спеціального призначення: фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів, застосування вогнепальної зброї; заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення: доставлення, адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд їх на стан сп'яніння, привід.

В науці адміністративного права заходи прийнято поділяти на ті, що мають загальне призначення, та заходи спеціального призначення. До заходів припинення спеціального призначення відповідно до статті 42 належать: 1) фізичний вплив, 2) застосування спеціальних засобів та 3) застосування вогнепальної зброї.

У підсумку доцільно зазначити, що превентивні заходи та заходи припинення, що застосовуються національною поліцією, не дивлячись на те, що вони пов'язані з тимчасовим обмеженням окремих прав і свобод людини, спрямовані переважно на попередження вчинення правопорушень та припинення протиправних дій особи.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради України*, 2015. №40–41. С. 379. 2. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділ V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію»/ Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховець та ін.; за заг. ред. Т. М. Мінки. Х.: Право. 2016. 178 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зуй В. В.

Балибіна Анжеліка Романівна

курсант 1 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів для

Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ

У наш час дитяча та підліткова жорстокість позначається терміном «булінг», який використовують як узагальнене визначення насильства серед учнівської молоді. Термін «булінг» в психології з'явився у 90-х рр. ХХ ст. для позначення агресивної поведінки однієї людини щодо іншої з метою заподіяти останній моральну або фізичну шкоду, принизити і в такий спосіб утвердити свою владу [1, с. 304].

Саме захист життя та здоров'я громадян є одним із основних завдань кожної демократичної держави. В Конституції України (ст. 3) наголошується, що життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнається як найвища соціальна цінність. На сьогодні заборона катувань та жорстокого поводження є загальною міжнародною нормою, що закріплена у Загальній декларації прав людини 1948 року (ст. 5), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ст. 2), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року (ст. 7), Конвенції ООН проти катувань 1984 року та інших міжнародних нормативних актах [2, с. 7–8].

Булінг має певні характерні риси: агресивна поведінка, дії, які спрямовані проти жертви; розуміння, що є шанс повторення таких ситуацій; загострена емоційна реакція жертви на прояви булінгу. Те, що відрізняє

конфлікт від булінгу є систематичність (повторюваність) діяння. Це одна з типових ознак булінгу. Також до ознак можна віднести наявність сторін (кривдник, потерпілий та спостерігач) [3].

За характером вчинюваних дій булінг поділяється на фізичний, психічний, сексуальний та економічний. Фізичний – це умисні штовхання, нанесення побоїв, катування та ін.; психологічний – насильство, пов'язане з дією на психіку, що наносить психологічну травму шляхом глузування, образ, пліток; сексуальний – це вульгарна поведінка, відверті домагання; економічний – це вимагання грошей, їжі, інших речей, або псування, знищення речей жертви [1, с.307].

В Україні, за дослідженнями ЮНІСЕФ у 2017 році, із булінгом стикалися близько 67% дітей віком 11–17 років [4].

Наразі в нашій країні булінг згідно статті 173–4 («Булінг (цькування) учасника освітнього процесу») Кодексу України про адміністративні правопорушення тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинено групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення – тягне за собою накладення штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20 процентів заробітку [5].

На жаль, проблема булінгу не зменшується, все частіше спостерігаються невітніші наслідки ігнорування насильства в суспільстві. Вияви такої жорстокості варіюються від безневинних жартів до систематичного цькування та умисних дій, доведення до самогубства. Тому проблема профілактики булінга повинна розглядатися, як важливе питання охорони психічного здоров'я дітей.

Список використаних джерел: 1. Шуміло О. О. Щодо визначення видів насильства серед учнівської молоді. *Збірник наукових праць «Питання боротьби зі злочинністю»*. Вип. 27. Харків, 2014. С.304–307. 2. Жеброва А. О. Булінг як різновид катувань серед неповнолітніх: веб-сайт. URL: <http://www.nusta.edu.ua>. С. 7–8. 3. Гретченко Л. Л. Конфлікт чи булінг: ключові відмінності в огляді судової практики. URL: <https://www.hsa.org.ua> 4. Протидія булінгу. URL: <https://mon.gov.ua>. 5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Біньковська Юлія Іванівна
*студентка 4 курсу ІІ групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ТИПОВІ ТА ЗРАЗКОВІ СПРАВИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Однією з новел сучасної судової реформи є запровадження інститутів, які отримали назву «типова справа» та «зразкова справа», які з'явилися в новій редакції Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) від 15.12.2017 р. та притаманні лише даному виду судочинства. Основною метою запровадження цих інститутів є розвантаження судової влади, забезпечення єдності, або ж однаковості, судової практики. Причому, як слушно зауважує Тильчик В., процедура розгляду зразкових справ розроблена на підставі європейської практики так званих «пілотних рішень» Європейського суду з прав людини [5, с. 171]. Так, типовими ад-

міністративними справами слід вважати такі справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги, а зразковими – типові адміністративні справи, які прийняті до провадження Верховним Судом (далі – ВС) як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення [2].

Аналіз ст. 290 КАСУ дає змогу виокремити декілька умов для розгляду зразкових справ ВС та постановлення зразкового рішення. По-перше, якщо у провадженні одного або декількох адміністративних судів перебувають типові адміністративні справи, кількість яких визначає доцільність ухвалення зразкового рішення, суд, який розглядає одну чи більше таких справ, може звернутися до ВС з поданням про розгляд однієї з них ВС як судом першої інстанції. Так, Миколаєць В. А. звертає увагу на відсутність у даному положенні мінімальної кількості типових справ, у разі наявності яких суди звертаються до ВС для постановлення зразкового рішення. Цікавим є те, що дослідниця, посилаючись на досвід Литви, вважає за необхідне визначати мінімальним 20 таких «індивідуальних однорідних справ» [3, с. 124].

По-друге, суд, який надає подання про розгляд справи ВС як зразкової, зазначає підстави для такого розгляду, при цьому посилаючись на типові справи. Так, колегією суддів ВС у складі не менше п'яти суддів протягом 10 днів з дня надходження до ВС зазначених матеріалів вирішується питання про відкриття або ж відмову у відкритті провадження у зразковій справі (у разі наявності значних розбіжностей у фактичних обставинах типових справ) та про розгляд зразкової справи. ВС вирішує зразкові справи за правилами спрощеного позовного провадження, проте з урахуванням особливостей, визначених ст. 290 КАСУ. Ухвала про відкриття ВС провадження у зразковій справі публікується на офіційному веб-порталі судової влади України, а також в одному із загальнодержавних друкованих засобів масової інформації не пізніше ніж за 10 днів до дати судового засідання для розгляду зразкової справи.

Щодо типових справ, то за правилами статті 291 КАСУ, суд за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою зупиняє провадження у цих справах у випадку, якщо ВС відкрито провадження у відповідній зразковій справі, а відновлює – з дня набрання законної сили прийнятого

зразкового рішення ВС. До того ж, суд при ухваленні рішення у певній типовій справі повинен враховувати правові висновки ВС такого зразкового рішення. А також важливим є те, що на рішення як у типових, так і зразкових справах може бути подана апеляційна скарга в порядку, визначеному КАСУ, а також відповідно до ч. 5 ст. 291 КАСУ – касаційна скарга виключно з підстав, визначених цією статтею.

Не оминули нашу увагу і думки деяких науковців з приводу переваг та недоліків даного виду справ. Так, на думку Параниці С. П. та Тищенко К. М. перевагами, є: «єдність правозастосовної практики, швидкий розгляд значної кількості типових справ, розвантаження суддів, підвищення якості адміністративного судочинства», а щодо недоліків, то такими є: «надмірне завантаження ВС через право адміністративних судів звертатися з таким поданням, затягування процесу (передання справи, відкриття провадження, слухання потребує часу), поверхневий розгляд» [4, с. 288].

Як підсумок, слід зауважити, що з 15 грудня 2017 року до 16 лютого 2020 року до ВС надійшло 87 подань про розгляд справ як зразкових, з яких було розглянуто 85 зразкових справ, проте ухвалено лише 17 зразкових рішень. Причому найбільше подань (близько 49) було надано «з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та спорів у сфері публічної житлової політики» [1]. Отже, запровадження інститутів «типова справа» та «зразкова справа» є одним із завдань судової реформи. Особливості провадження у цих справах містить як переваги, так і недоліки, проте основне завдання – єдність правозастосовної практики – все ж виконується. Адже з кожним роком кількість зразкових рішень збільшується, що, безсумнівно, є позитивним для належного функціонування судової системи нашої держави.

Список використаних джерел: 1. Зразкові справи (аналітичний огляд). Київ, 2020. Вип. 2. 30 с. 2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>. 3. Миколаєць В. А. Зразкові та типові справи в адміністративному судочинстві Литви. *Часопис Київського університету права*. Вип. 4. 2019. С. 121–126. 4. Параниця С. П., Тищенко К. М. Реформування як виклик часу: зразкова та типова справи – новели в Кодексі адміністративного судочинства України. *Порівняльно-аналітичне право*. Вип. 6. 2018. С. 286–288. 5. Тиль-

чик В. Типологізація спору в сфері публічно-правових відносин у контексті новел Кодексу адміністративного судочинства України. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2019. С. 170–173.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Браун Анастасія Андріївна
курсантка 4 курсу 1 групи
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСОБА ЗАЯВНИКА ПРИ ПОДАННІ ЗАЯВИ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

На сьогодні існує велика кількість втрачених судових проваджень, спричинена неможливістю закінчення судового розгляду відкритих судових проваджень на території АР Крим, Донецької та Луганської областей. Тому важливо розглянути деякі аспекти порядку подання заяви про відновлення втраченого судового провадження, зокрема право особи на її подання.

А. Підлубна вважає доцільним розглядати термін «відновлення втраченого судового провадження» у кількох аспектах: 1) інститут процесуального права, норми якого регулюють порядок відтворення відсутньої частини або всіх матеріалів справи, провадження за яким припинено або закінчено ухваленням судового рішення; 2) сукупність процесуальних дій суду та осіб, що брали участь у справі, які можуть бути вчинені на різних стадіях процесу й у результаті вчинення яких повністю або частково відновлюється зміст матеріалів втраченої справи; 3) правовідносини, що виникають між судом і особами, які брали участь у справі, з приводу штучного відтворення змісту інформативних джерел, які містилися в частково або повністю втраченому судовому провадженні; 4) необов'язковий етап судочинства, в ході якого суд і особи, які брали участь у справі, мають можливість реалізувати закріплене в нормах процесуального законодав-

ства право вимагати реконструкції втраченого судового провадження [3, с. 37–40]. Виходячи з цього, можна сказати, що зв'язок між судом і особами, які брали участь у справі є нерозривним і є важливим як для осіб, які брали участь у справі для захисту своїх прав та обов'язків, так і для суду, для забезпечення кожному права на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

Згідно ч. 1 ст. 385 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) втрачене судове провадження в адміністративній справі може бути відновлене за заявою учасника справи або за ініціативою суду [1].

Відповідно до ст. 42 КАС України, учасниками справи є сторони, треті особи. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. З вимог ст. 46 КАС України вбачається, що сторонами в адміністративному процесі є позивач та відповідач [1]. Тобто, із заявою про втрачене судове провадження можуть звернутися особи, які брали участь у справі, оскільки втрата провадження впливатиме на реалізацію їхніх прав щодо отримання копії рішення та його реалізації, також відновлення втраченого судового провадження можливе за ініціативою суду, оскільки на суд покладено обов'язок щодо належного зберігання судових справ.

Законодавство України не містить конкретної норми, яка висуває вимоги до особи заявника, але п. 2 ч. 2 ст. 387 КАС України містить вимогу до змісту заяви, в якій має бути зазначено які особи брали участь у справі і в якому процесуальному статусі, їх найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб), їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання (для фізичних осіб); ідентифікаційні коди юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України або реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності, або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, якщо відповідні дані відомі заявникові. Тобто, у заяві про відновлення втраченого судового провадження повинно бути зазначено якою саме особою з числа осіб, які брали участь у справі, був заяв-

ник. В свою чергу, це означає, що подати заяву може вичерпний перелік осіб, який зазначається в самій заяві, втрата провадження для яких буде впливати на реалізацію їх прав [1].

Також важливо зазначити, що згідно ч. 2 ст. 389 КАС України суд може допитати як свідків осіб, які були присутніми під час вчинення процесуальних дій, учасників справи (їх представників), а в необхідних випадках – осіб, які входили до складу суду, що розглядав справу, з якої втрачено провадження, а також осіб, які виконували судові рішення, та вчиняти інші процесуальні дії, передбачені цим Кодексом, з метою відновлення втраченого судового провадження [1]. Таким чином, у ч. 1 ст. 385 КАС України визначено вичерпне коло осіб, які можуть ініціювати відновлення втраченого провадження. До таких осіб належать особи, які брали участь у справі (сторони, треті особи) та суд.

Список використаних джерел: 1. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України від 06.07. 2005 р. №2747 – IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. №32. ст. 1358. 2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. №1402 – VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. ст. 7. 3. Підлубна О. Відновлення втраченого судового провадження. Підприємство, господарство і право. 2010. №4. С. 94.

Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шевчук О. М.

Бреус Альона Олексіївна

студентка 2 курсу 5 групи

Слідчо-криміналістичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху залишаються одними із найпоширенішими видами адміністративних проступків. На сьогоднішній день профільним карним нормативно-правовим

актом у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху виступає КУпАП. В свою чергу КУпАП визначає перелік адміністративних правопорушень та адміністративних стягнень, які виступають наслідком за відповідне правопорушення.

На жаль, легального визначення адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху відсутнє, саме тому найбільш повну дефініцію даного поняття слід визначати крізь призму доктринальних досліджень. Найбільш повним поняттям вбачається наступне: адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху – це відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечну експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, за порушення правил дорожнього руху, експлуатації транспорту й шляхів, виражена в застосуванні до винних осіб установлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права [1].

Склад адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які і у будь-яких інших, має чотири складових елементи. Що стосується родового об'єкта таких правопорушень, то їм виступають суспільні відносини у сфері дорожнього руху, що врегульовані статтею КУпАП. З точки зору об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, то вона містить діяння (активне чи пасивне) та негативні наслідки, які зв'язані причинно-наслідковим зв'язком.

Найчастіше об'єктивна сторона адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху полягає в активному діянні, зокрема, порушення швидкісного режиму, проїзд на заборонений сигнал світлофора або залишення місця дорожньо-транспортної пригоди. Тим не менш, бездіяльність у цій сфері адміністративних правопорушень також має місце, зокрема це керування транспортним засобом без пристебнутого паска безпеки чи невиконання водіями вимоги про зупинку [2].

Максимально суперечливими залишаються питання про причинно-наслідкові зв'язки між протиправним діянням та шкідливими наслідками, яскравим прикладом чого виступає ДТП. За загальним правилом негативними наслідками, як наслідок протиправного діяння, виступають

матеріальні, моральні чи фізичні збитки, які були завдані особі внаслідок вчинення ДТП. Актуальність цього питання полягає у важливості встановлення об'єктивного зв'язку між діянням і наслідком, адже саме від цього і залежить можливість притягнення особи до адміністративної відповідальності. Не менш суперечливою при вчинення ДТП залишає місце суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, причому цікавим аспектом є те, що як фізична, так і юридична особа може виступати суб'єктом злочину, що тягне за собою певні особливості.

З практичної точки зору, якщо суб'єктом адміністративного правопорушення виступає фізична особа – то основним елементом суб'єктивної сторони визначається вина. Куди складніша ситуація з юридичною особою. У даному випадку найяскравішим науковим поглядом вважається наступний: елемент суб'єктивної сторони юридичної особи – це суб'єктивне ставлення до проступку фізичних осіб, які входять до складу юридичної особи або перебувають з нею в іншому зв'язку (членство, право власності), трудова діяльність або управлінські повноваження яких пов'язані з учиненням протиправного діяння. Вина має визначатися переважною волею, під якою слід розуміти волю адміністрації, інших осіб, яким надано право давати вказівки в межах юридичної особи та її підрозділів [3].

Що стосується питання суб'єкта адміністративної відповідальності, то з юридичної конструкції статті 41 Закону України «Про дорожній рух» випливає, що суб'єктом адміністративної відповідальності у сфері дорожнього руху може бути тільки та особа, на яку покладено обов'язок виконання правил дорожнього руху. І саме тому, як ніколи раніше, постає актуальне питання у притягненні до адміністративної відповідальності осіб у правопорушеннях зафіксованих в автоматичному режимі у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

По перше, слід вказати, що згідно з п. 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 № 833 «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі» автоматизована система відео- та фото фіксації включає в себе мережу технічних засобів (приладів контролю), які забезпечують в автоматичному режимі фотозйомку або відеозапис подій, що містять ознаки адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, розпізнавання номерних

знаків транспортних засобів та передачу інформації про зафіксовані події телекомунікаційними мережами до автоматизованої системи обробки даних МВС.

По-друге, слід звернутися до КУпАП, де ч. 1 ст. 279–3 проголошує лише два виключні випадки особливості притягнення винної особи. Власник транспортного засобу звільняється від відповідальності, якщо 1) ТЗ вибув з його володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать його ТЗ; 2) фактичне керування ТЗ на час вчинення правопорушення іншою особою [4]. І хоча ця норма є імперативна, залишаються актуальні питання щодо процедури притягнення винної особи до відповідальності, оскільки технічна недосконалість системи породжує потенційне неправомірне притягнення власника ТЗ до адміністративної відповідальності, що, в свою чергу, може призвести до вкрай негативних наслідків до квазіпорушника.

Сьогоднішнє вирішення проблеми через надсилання до органів Національної поліції повідомлення від «справжнього порушника» дуже часто є складною і незрозумілою процедурою для пересічних громадян, які з точки зору правової необізнаності, не можуть у повній мірі реалізувати дане право, саме тому органам Національної поліції України слід проводити додаткові заходи задля підвищення рівня правової обізнаності у питаннях пов'язаних з безпекою дорожнього руху.

Список використаних джерел: 1. Михайлов Р.І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.03.07. Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Київ. 2011. 21 с. 2. Бортник Н., Єсімов С. Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. №855. С. 38–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_8. 3. Авер'янов В.Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. 2003. 384 с. 4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шевчук О. М.

Візіров Святослав Артемович
студент 2 курсу 10 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Інститут надання правової допомоги є одним із ефективних засобів реалізації прав та свобод особи через свою загальнодоступність, тобто можливість її безоплатного отримання для певних верств населення. Згідно зі статтею 59 Конституції України кожен має право на професійну правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1].

Законом України «Про безоплатну правову допомогу» розкриваються зміст права на безоплатну правову допомогу (далі – БПД), порядок його реалізації, підстави та порядок надання БПД та державні гарантії щодо її надання. Відповідно до частини 1 статті 7 цього Закону, БПД – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [2].

Систему надання БПД становлять: Координаційний центр з надання правової допомоги; суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги (БППД); суб'єкти надання безоплатної вторинної правової допомоги (БВПД).

Суб'єктами БВПД в Україні є: 1) центр з надання БВПД; 2) адвокати, включені до реєстру адвокатів, які надають БВПД. БВПД включає такі види правових послуг: а) захист; б) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на БВПД в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування перед іншими особами; в) складання документів процесуального характеру.

Міністерство юстиції України утворює регіональні та місцеві центри з надання БВПД, які є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання безоплатної правової допомоги, які діють на підставі

положення про них. У структурі місцевих центрів з надання БВПД діють бюро правової допомоги, які є самостійними відділами місцевих центрів БВПД.

Цілком справедливо відмічається на сторінках наукових джерел, що ставши членом Ради Європи у 1995 році, Україна декларувала себе рівноправним партнером інших держав. Відповідно наша країна імплементує міжнародні законодавчі акти у своє національне законодавство. Так є і з Європейською Конвенцією про захист прав людини, яка була ратифікована Україною 1997 року. Україна взяла на себе зобов'язання забезпечувати дотримання прав і свобод громадянина, передбачених статтями Конвенції. Водночас Конституція України гарантує дотримання основних прав людини і серед них права на отримання кваліфікованої правової допомоги [6].

Відносини щодо надання безоплатної правової допомоги (далі – БПД) в Україні регулюються Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Безоплатна правова допомога, в свою чергу, поділяється на первинну, тобто ту, що стосується інформування особи про її права, їх досудового захисту та вторинну, тобто здійснення саме судового захисту порушених прав особи. Та не зважаючи на те, що запровадження системи надання БПД є значним кроком в розвитку громадянського суспільства, її функціонування все ще має певні недоліки в чинному законодавстві.

У випадках передбачених чинним законодавством певним категоріям осіб надається можливість отримати безоплатну вторинну правову допомогу.

Зупинимося на діяльності таких суб'єктів надання БВПД в Україні як адвокати, що стикаються з порушенням принципу своєї незалежності. Згідно із частиною 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на основі принципу незалежності [3]. В той самий час, для доведення факту надання правової допомоги суб'єкту права на БВПД та як результат отримання винагороди, адвокати змушені надавати органам БПД документи, що входять до матеріалів справи певної особи. Також, існує проблема забезпечення адвокатської незалежності під час оплати державою надання адвокатом БПД. Вартує уваги звіт підготовлений Національною асоціацією адвокатів України, де зазначається, що оплата праці адвокатів, які надають БПД наразі знизилася порівняно з тим, якою вона була на початку, та

в цілому є невеликою. Державне казначейство часто робить відповідні перерахування коштів із запізненням. Недостатня чи надана із затримкою винагорода в кращому випадку призводить до більшої залежності адвокатів від держави, а в гіршому – до корупції [4].

Як виявляється, на практиці є випадки порушення прав особи, яка має право на БПД, щодо вільного вибору захисника. Більше того, Законом України «Про безоплатну правову допомогу» не передбачено такого вибору особою свого захисника. Вважаємо, що дане положення суперечить положенню статті 59 Конституції України проте, що кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Суб'єкт права на отримання безоплатної правової допомоги скоріше ставиться перед фактом призначення йому захисника, на відміну від особи, що має більші фінансові ресурси та може самостійно обрати адвоката, якому довіряє.

Слід сказати, що Національна асоціація адвокатів України відзначила, що існуюча правова база надання БПД створює серйозні корупційні ризики та загрожує незалежності української адвокатури. З огляду на це пропонується невідкладно змінити існуючу систему БПД на систему, яка забезпечить ефективне і прозоре використання коштів, що надходять до системи БПД, повагу до прав людини та дотримання професійних прав і гарантій адвокатів на справедливій, прозорій та недискримінаційній основі [4].

В свою чергу, у висновку Ради Європи «Щодо оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в Україні у світлі стандартів і передового досвіду ради Європи» зазначено, що в українській системі правової допомоги не існує чіткої стратегії підвищення обізнаності населення. Існує необхідність у покращенні порядку надання під час затримання інформації (усної чи письмової) в поєднанні із записом розмови, щоб громадськість і адвокати були впевнені, що особам належно повідомлено про їхні права. Чим частіше це робитиметься, тим більше людей буде обізнано про свої права на інформацію та дієвий захист [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що система надання БПД функціонує недосконало через неналежне правове регулювання і тому не завжди може забезпечити основні права людини. Недоліки в законодавстві та практиці надання БПД створили, на нашу думку, можливість тиску на адвокатів зі сторони держави. Законодавчого удосконалення потребує процедура звітності адвокатів, які надають БПД,

перед державними органами. До того ж, обізнаність осіб про їх право на безоплатну вторинну правову допомогу також залежить від первинної правової допомоги (правової інформації).

Список використаних джерел: 1. Конституція України: від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. 2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>. 3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>. 4. Система безоплатної правової допомоги в Україні: поточні проблеми та рекомендації щодо її реформування. Звіт, підготовлений Національною асоціацією адвокатів України, затв. рішенням Ради адвокатів України від 13.11.15р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatura/2015.11.30-unba-report-legal-aid-ukr.pdf>. 5. Оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в Україні у світлі стандартів і передового досвіду ради Європи URL: <https://gm.soe.int/16806ff4a9>. 6. Право особи на безоплатну правову допомогу / Ю. О. Данилевська, Л. В. Павлик, З. З. Петрович, У. О. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 136 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Pravo%20osoby%20na%20bezoplatnu%20pravovu%20dopomohu.pdf.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зуй В. В.

Волович Данило Олексійович

студент 4 курсу 10 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Визначальним критерієм оцінки ефективності правосуддя в правовій державі є стан такого елементу права на судовий захист, як доступ до правосуддя, що забезпечує безперешкодну можливість будь-якої зацікавленої особи звернутися до суду за захистом своїх прав та інтересів, відстоювати їх у судовому процесі, використовуючи всілякі процесуальні гарантії. Україна як учасниця Конвенції про захист прав і основополож-

них свобод людини зобов'язана створювати всі умови для забезпечення доступності правосуддя.

Серед важливих проблем становлення судової влади та здійснення належного правосуддя в Україні є проблема доступу до правосуддя, адже розв'язання саме цієї проблеми визначить Україну як правову державу в контексті ефективності реалізації конституційного права на належний судовий захист прав і свобод людини. Доступність правосуддя розглядається також як принцип організації та діяльності судової влади, сфера дії якого поширюється на організацію судової системи та регламентацію процедури вирішення судом юридично значущих справ [1, с. 3].

На мою думку, причиною, через яку істотно знижується доступність судового захисту, є та обставина, що надмірне навантаження судів негативно впливає на строки розгляду справ та на якість судочинства, оскільки відбувається невинуватене спрощення та недотримання процедури. Численні скарги на порушення прав людини часто вчасно не розглядаються у зв'язку з перевантаженістю судів різних інстанцій і, особливо, судів на місцях. Отже, велика кількість звернень громадян щодо порушення їхніх прав свідчить, з одного боку, про їхню громадську активність, а з іншого – висвітлює негативні явища в суспільстві, недоліки в роботі владних структур.

У першому півріччі 2020 року загальна кількість розглянутих місцевими адміністративними судами справ і матеріалів становила 131 053 одиниці проти 115 351 одиницю в першому півріччі 2019 року. Відносний показник розглянутих справ і матеріалів, у яких вимоги заявників задоволено, порівняно з першим півріччям 2019 року збільшився на 10% і становив 66% загальної кількості розглянутих справ і матеріалів (86 262) проти 56% (64 189) у першому півріччі 2019 року. Упродовж звітного періоду окружні адміністративні суди розглянули 110 426 справ і матеріалів проти 85 294 одиниць у першому півріччі 2019 року. При збільшенні на 29% абсолютного показника розглянутих справ і матеріалів відносний показник справ і матеріалів, у яких вимоги заявників задоволено, порівняно з першим півріччям 2019 року збільшився на 14% та становив 67% (74 083) проти 53% (45 353) [2].

Посилаючись на багату практику Європейського суду щодо тлумачення поняття «права на суд» можна визначити його складники. Відповідно до них будь-яка вимога, що стосується громадянських прав та обов'язків,

може бути пред'явлена до суду; якщо особа не має коштів на оплату послуг представника, держава зобов'язана надати їй безкоштовну юридичну допомогу; розгляд справи має бути здійснений судом у розумний строк.

Особливістю адміністративного судочинства є те, що предметом судового розгляду стає адміністративний спір. Кодекс адміністративного судочинства України, хоча й не проголошує це як принцип адміністративного судочинства, але забезпечує реалізацію конституційного права захисту прав. Так, відповідно до частини першої ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси [2]. Системний аналіз зазначених норм свідчить про те, що конституційне право на судовий захист в Україні належить до невідчужуваних та непорушних прав.

Елементом доступності правосуддя у разі звернення з адміністративним позовом є альтернатива у виборі способу подання позовної заяви до суду (особисто, поштою, представником). Важливою ознакою ефективного правового захисту є прийнятні передумови доступу для прийняття (допустимості) заяв, які не повинні занадто ускладнювати шлях правового захисту. Тобто повинні бути встановлені прийнятні строки для подання адміністративного позову та не повинно бути встановлено занадто високих вимог до форми адміністративного позову. Проблема недотримання строків розгляду адміністративних справ і несвочасне виготовлення тексту судових рішень теж, у свою чергу, потребує невідкладного вирішення для забезпечення доступності адміністративного судочинства. підставного перенесення судових засідань [3].

Альтернатива позивача у виборі адміністративного суду теж відіграє позитивну роль у реалізації доступності адміністративного судочинства. Наприклад, справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача.

Отже, метою вирішення проблем доступності правосуддя в адміністративному судочинстві має стати процес вдосконалення норм КАС України, а також здійснення ряду заходів, а саме: необхідно реформувати систему адміністративних судів і більше територіально наблизити апе-

ляційні адміністративні суди, забезпечивши безперешкодну можливість будь-якої зацікавленої особи звернутися до суду за захистом своїх прав та інтересів. Подолання вказаних проблем і внесення відповідних змін до чинного законодавства підвищить рівень доступності фізичних та юридичних осіб до судового захисту. Тому важливо не лише зберегти високу довіру громадян до адміністративних судів, а вжити заходів до подолання проблем, які знижують ефективність їх роботи, а відтак і рівень довіри до них у суспільстві.

Список використаних джерел: 1. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. НЮУ імені Ярослава Мудрого. Х., 2007. 20 с. 2. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді адміністративних справ. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_KAS_2019_1.pdf. 3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446. 4. Підвальна М. З. Проблеми забезпечення доступу до адміністративного суду. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С. 380–395.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Георгієвський Ю. В.

Гетманчук Аліна Вадимівна
*студентка 2 курсу 10 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У сучасних умовах питання реалізації суб'єктами публічного адміністрування дискреційних повноважень є надзвичайно важливим та актуальним. Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбача-

чені Конституцією та законами України [1]. Це положення стосується будь-якої діяльності суб'єктів публічного адміністрування, включаючи реалізацію дискреційних повноважень.

На сьогоднішній день, національне законодавство не містить визначень такого поняття, як «дискреційне повноваження» та не регламентує процедуру та умови їх виконання. Як зазначається у Великій українській юридичній енциклопедії: дискреційні повноваження – це сукупність прав і обов'язків суб'єктів публічної адміністрації, що дають можливість на підставі адміністративного розсуду визначити повністю або частково один з альтернативних варіантів здійснення публічного адміністрування, який є найбільш прийнятним у конкретно визначених суспільних відносинах з конкретно визначеним їх суб'єктним складом.

До нормативно-правових актів, які формують основу застосування дискреційних повноважень належать: а) ті, що регламентують функціонування суб'єктів публічного адміністрування (напр., ЗУ «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про місцеве самоврядування в Україні»); б) ті, що регламентують здійснення адміністративних процедур та ухвалення за їх результатами адміністративних актів у конкретних правовідносинах (напр., ЗУ «Про звернення громадян», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»); в) ті, що регулюють правомірність застосування адміністративного розсуду (напр., ст. 55 та 124 КУ) та якими встановлюються правові засади судового контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації (напр., КАС України, зокрема ч. 2 ст. 2, якою встановлено повноваження адміністративних судів перевіряти рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на предмет того, чи прийняті (вчинені) вони з дотриманням принципів добросовісності, неупередженості, розсудливості тощо) [3, с. 303].

З одного боку, дискреційні повноваження органів державної влади, як можливість обирати із декількох варіантів, кожен із яких є правомірним-підвищує ефективність діяльності органів публічної влади, надаючи їм можливість діяти зі свободою розсуду, обираючи за конкретних умов той варіант, що є найкращим. З іншого боку, це створює загрози пов'язані із виходом за межі дискреції, що, в свою чергу, призводить до порушення основоположного принципу верховенства права. В наведених умовах особливо гостро постає питання наявності ефективного механізму стри-

мувань та противаг, який має стати тим самим фактором, що зменшить ризик прийняття рішення не за «здоровим глуздом». Саме тому проблема правових меж для дискреційних повноважень є чи не найважливішим елементом принципу верховенства права, адже питання обмеження свавілля держави щодо реалізації та гарантування прав людини є його ключовим елементом [2, с 203].

Наразі існує ризик того, що особа, уповноважена на виконання функцій державного управління або місцевого самоврядування при прийнятті рішення діючи на власний розсуд може вийти за межі відповідної дискреції та порушити закон і права іншої особи. У цьому випадку в дію вступають механізми судового захисту. Часто на практиці трапляються випадки, коли суд невірно визначає обсяг дискреційних повноважень суб'єкта владних повноважень, внаслідок чого навіть за правильного встановлення всіх обставин у справі та надання їм правової оцінки – обирає неефективний спосіб захисту порушеного права.

Аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, розглядаючи такі справи: «Волохи проти України», «Свято-Михайлівська Парафія проти України», «Гасан і Чауш проти Болгарії», «Броньовський проти Польщі», «Гавенда проти Польщі», «Аманн проти Швейцарії», «Олссон проти Швеції», необхідно зазначити, що при прийнятті рішення суд відповідно до правил правозастосування не може своїм рішенням змінити рішення суб'єкта владних повноважень – і цей аспект повинен бути обов'язково дотриманий для недопущення порушення принципів ефективного захисту прав і свобода громадян, які визначені Конвенцією.

Підбиваючи підсумки, поняття «дискреційного повноваження» дійсно потребує закріплення в українському законодавстві для уникнення негативних наслідків, що можуть супроводжувати їх реалізацію.

Список використаних джерел: 1. Конституція України: Закон України від 28.06.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. 2. Берченко Г.В. Особливості застосування дискреційних правових норм. *Проблеми законності: республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України. 2006. Вип. 80. С. 203.* 3. Т 5 : Адміністративне право / редкол. : Ю. П. Битяк (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. С. 339.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зуй В. В.

Гордєєва Ксенія Олександрівна
*студентка 4 курсу ІІ групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Для справедливого вирішення адміністративної справи вагоме значення становлять докази, тому що саме через їх дослідження, оцінку, у передбачених законом випадках витребування та забезпечення суд реалізує головне завдання адміністративного судочинства – справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин. Нашою метою є аналіз забезпечення доказів, зокрема структури та специфіки даного правового інституту. Дослідження вищезазначеної тематики слід розпочати з законодавчого визначення доказів. Як регламентує ч. 1 ст. 72 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

В контексті значення доказів для встановлення істини в справі важливим є питання їх забезпечення. Демський Е. Ф. надає таке доктринальне визначення: забезпечення доказів – це збирання судом доказів до відкриття провадження у справі або на стадії підготовчого провадження, якщо надання таких доказів до початку судового розгляду стане взагалі неможливим або матиме певні ускладнення. Разом з цим, докази можуть бути забезпечені в період між судовими засіданнями щодо розгляду адміністративної справи і навіть під час апеляційного провадження [1, с. 241].

Від доктринального розуміння перейдемо до «букви» закону. Як встановлено в ч. 1 ст. 114 КАСУ, суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим

або ускладненим. Вищезазначена неможливість надання чи одержання доказу може бути пов'язана з майбутнім знищенням, зіпсуттям доказу, очікуваною смертю свідка тощо, в той же час ускладнення в наданні доказу може бути обумовлені обставинами, які вимагатимуть додаткових зусиль, витрати часу та коштів (наприклад, особа, яка може бути свідком, виїжджає за кордон) [2, с. 127].

На жаль, випадки неможливості надання доказів чи ускладнень при цьому зустрічаються доволі часто. З метою скорочення та в окремих випадках унеможливлення подібних ситуацій в правозастосовчій практиці ст. 115 КАСУ встановлює наступні способи забезпечення доказів: (1) допит свідків; (2) призначення експертизи; (3) витребування та огляд доказів, у тому числі за місцем їх знаходження; (4) заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язанням вчинити певні дії щодо доказів.

Як показує судова практика, найчастіше зустрічається поєднання одразу декількох способів. Наприклад, витребувані письмові докази можуть бути негайно оглянуті судом, а в разі сумніву щодо їх автентичності призначається експертиза письмових доказів стосовно факту їх підроблення. Також при забезпеченні доказів необхідно враховувати, що суд не здійснює їх дослідження та оцінку. Суддя зобов'язаний з'ясувати та зафіксувати всі властивості доказу, на яких наголошує КАСУ, адже в подальшому вони матимуть значення для встановлення обставин у справі.

Перейдемо до законодавчих вимог до заяви про забезпечення доказів, оскільки саме через таку заяву можлива реалізація в подальшому вищезазначених способів (ч. 1 ст. 116 КАСУ). Систематизуючи положення вищезазначеної статті, необхідно виділити, що найважливішими її складовими частинами є зазначення доказів, забезпечення яких є необхідним, а також обставин, для доказування яких вони необхідні; обґрунтування необхідності забезпечення доказів та способів, у який заявник просить суд забезпечити докази, у разі необхідності – особу, у якій знаходяться докази. Не менш значущими є вимоги щодо розгляду справи про забезпечення доказів, оскільки їх дотримання відіграє одну з провідних ролей в процедурі забезпечення. Як встановлено в ст. 117 КАС, заявник та інші особи, які можуть отримати статус учасників справи, повідомляються про дату, час і місце судового засідання, проте їх неявка не перешкоджає розгляду поданої заяви. Також за результатами розгляду заяви про забезпечення доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи відмову

у задоволенні заяви. У разі задоволення заяви суд в ухвалі зазначає доказ та дії, що необхідно вчинити для його забезпечення.

Як підсумок можна зазначити, що забезпечення доказів являє собою процесуальне фіксування фактичних даних, на підставі яких суд виявляє наявність або відсутність обставин, що підтверджують вимоги або заперечення осіб, які приймають участь у справі, та інші обставини, що мають значення для справедливого вирішення справи в порядку адміністративного судочинства.

Список використаних джерел: 1. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Видав-во Юрінком Інтер, 2008. 496 с. 2. Нечитайло О. М. Забезпечення доказів в адміністративному судочинстві України. *Право і безпека.* 2010. №3. 290 с.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Григор'єв Іван Іванович
*студент 4 курсу 2 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПИТАННЯ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Безперечно, суб'єкт владних повноважень є учасником публічно- правового спору, переданого на вирішення адміністративного суду. Однак, в переважній більшості випадків він є відповідачем. Доцільно ж проаналізувати умови і випадки, в яких цей суб'єкт може бути позивачем.

Проблемність питання умов і підстав звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень стає зрозумілою навіть проаналізувавши завдання адміністративного судочинства, котре закріплено у частині 1 статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), де воно визначається як справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин

з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Тобто, у ст. 2 КАСУ передбачено захист прав приватних осіб від порушень з боку суб'єкта владних повноважень, а навпаки – ні. Якщо виходити виключно з розуміння цієї статті, то суб'єкт владних повноважень взагалі не може в судовому порядку захистити свої інтереси, хоча доцільніше говорити про інтереси держави, суспільства чи певної територіальної одиниці.

Касаційний адміністративний суд у справі № 824/2473/15-а від 7 вересня 2018 року пояснює, що звернення до суду є способом здійснення повноважень відповідного суб'єкта владних повноважень, під час якого суд здійснює попередній судовий контроль, перевіряючи наявність законних підстав для втручання суб'єкта владних повноважень (позивача), а отже запобігаючи можливим порушенням прав, свобод та інтересів фізичних або прав та інтересів юридичних осіб. Звернення суб'єкта владних повноважень до суду не є способом захисту його прав чи інтересів, оскільки адміністративне судочинство має інше завдання, та не може призвести до виконання завдання адміністративного судочинства – захисту прав, свобод та інтересів фізичних або прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [1].

Згідно з пунктом 8 частини 1 ст. 4 КАСУ позивачем є також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позов до адміністративного суду. Тобто, він повинен звертатися до адміністративного суду, якщо іншим способом не може реалізувати свої повноваження. Відповідно до частини 4 ст. 5 КАСУ суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України [1]. Таке обмеження відповідає закріпленому у статті 19 Конституції України положенню, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

Частиною 5 ст. 46 КАСУ передбачений перелік випадків, коли позивачем є орган державної влади чи місцевого самоврядування, а відповідачем – приватна особа. Спільною ознакою цих вимог, які можуть бути предметом позову суб'єкта владних повноважень, є правообмежувальний

характер. Завдання адміністративного судочинства у таких справах досягається шляхом усунення загрози необґрунтованого втручання та порушення прав з боку суб'єкта владних повноважень.

Широко тлумачити вказані винятки як можливість будь-якого суб'єкта владних повноважень звертатися до адміністративного суду з позовом до фізичної чи юридичної особи в разі, якщо спеціальним законом їм надано право на звернення до суду, не можна, оскільки це спотворює природу і завдання адміністративної юстиції [1].

Однак, у судовій практиці також визнається можливість звернення до адміністративного суду органу державної влади чи місцевого самоврядування, коли відповідний випадок не передбачений КАС. З приводу цього Велика Палата Верховного Суду у своїй Постанові від 1 січня 2019 року у справі № 826/2793/18 зазначила, що в такому випадку слід виходити з загального визначення поняття «публічного інтересу», що є певною сукупністю приватних інтересів. У справі, що розглядалася, Державіаслужба (публічна адміністрація) звернулася до адміністративного суду з позовом про зобов'язання до приватної юридичної особи виконати рішення про припинення будівництва, маючи на меті захист публічного інтересу певного кола осіб [3]. Тож хоча таке повноваження не було прямо передбачено законодавством, воно впливає з суті публічної адміністрації, покликаной захищати публічні інтереси.

Відповідно до частини 3 ст. 43 КАСУ здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їх посадовим і службовим особам.

Під поняттям «суб'єкт владних повноважень» розуміють як органи, так і їх посадових чи службових осіб, а також інших суб'єктів. Тобто, оскільки право на звернення до адміністративного суду має особа, що наділена адміністративною процесуальною правоздатністю та дієздатністю, якщо звертається службова особа, то вона повинна бути уповноважена цим органом на виконання певних функцій.

Отже, проблема визначення підстави і порядку звернення до адміністративного суду органів та посадових осіб, що наділені публічно-владними повноваженнями залишається частково не розв'язаною.

При реалізації такими суб'єктами права на звернення виникають певні складнощі. Але все ж можна виокремити певні умови реалізації права на звернення таких суб'єктів: необхідність захисту публічних інтересів; неможливість виконання ними повноважень без звернення до адміністративного суду; передбаченість відповідного випадку Конституцією та законами України; наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності.

Список використаних джерел: 1. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 07.09.2018 у справі № 824/2473/15-а. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76333525> HYPERLI NK» <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76333525>». 2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. 3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30.01.2019 у справі № 826/2793/18. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80112348>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Гринько Аніта Євгенівна
*студентка 2 курсу 6 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ця тема є актуальною, адже все частіше в європейських країнах застосовується медіація у вирішенні адміністративно-правових спорів. Більшість спеціалістів аргументують це тим, що застосування медіації в адміністративних правовідносинах виражена в Рекомендації (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судового розгляду конфліктів між адміністративними органами й особами від 5 вересня 2001 року, в якій наголошується на тому, що судові процедури на практиці не завжди підходять для врегулювання адміністративних

спорів, а також, що використання альтернативних засобів врегулювання адміністративних спорів дає можливість розв'язання цих проблем і наблизити адміністративний орган до громадськості.

Для початку, треба висвітлити поняття інституту медіації. Медіація – добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спорів між конфліктуючими сторонами в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [1, с. 55].

Метою медіації є обговорення, усвідомлення й опрацювання складної конфліктної ситуації задля оптимального виходу з неї. В цьому обговоренні є місце поглядам, думкам, часто несумісним, щодо самих подій або варіантів виходу з важкої ситуації. Результатом успішної медіації – досягнута під час обговорення угода. Рішення, прийняті в медіації, можуть бути закріплені в угоді тоді, коли кожна зі сторін конфлікту їх визнає.

Стаття 184 КАС України передбачено можливість врегулювання спору за участю судді лише до початку розгляду справи по суті.

Особливістю адміністративного судочинства є те, що одна зі сторін у спорі – це суб'єкт владних повноважень. Тож, особливістю альтернативного вирішення спорів в адміністративному судочинстві є врегулювання мирним шляхом відносин між державним органом, з однієї сторони, та з фізичною чи юридичною особою – з іншої.

Крім того, більшість науковців звертають увагу на те, що основними перевагами альтернативних засобів врегулювання адміністративних спорів можуть бути прості та гнучкі процедури, а це, в свою чергу, дає можливість швидше й економніше врегулювати спір та налагодити відносини між сторонами. Можна розглядати таку процедуру як частину адміністративної діяльності судів.

Медіатор (суддя, наділений процесуальними повноваженнями) допомагає учасникам конфлікту знайти самостійне, юридично обов'язкове рішення для розв'язання конфлікту. Медіатор зобов'язаний на засадах рівності діяти в інтересах усіх учасників процесу.

Треба відмітити те, що процедуру медіації можливо застосовувати лише в деяких адміністративних спорах, таких як: спори, які виникли з підстав оскарження правових актів індивідуальної дії, дій чи бездіяльності органів державної влади; спори, які виникли з приводу прийняття на публічну службу, її проходження та звільнення з публічної служби;

спори, що виникають з приводу укладення, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів; спори за зверненням органів державної влади та інші [2; 3].

Можна зробити висновок, що адміністративне судочинство не досить використовує потенціал досудового порядку врегулювання спорів. Використовується тільки тоді, коли такий вид вирішення спорів передбачений договором між сторонами спору. Треба зазначити, що в сучасних реаліях в Україні відсутня законодавча база щодо ефективного правового регулювання процедури медіації та її запровадження. А це унеможливує широке застосування процедури для вирішення адміністративних спорів та конфліктів.

Список використаних джерел : 1. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 55. 2. Сидельніков О. Д. Проблематика примирення сторін в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 21 с. 3. Лиско А. Проблеми впровадження та проведення медіації в адміністративному судочинстві України.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Рябченко Я. С.

*Докова Вікторія Анатоліївна
курсантка 1 групи 1 курсу
2 магістерського рівня вищої освіти
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Глибоке розуміння сутності права, знання його норм і вміння застосовувати їх на практиці – нагальна необхідність для кожного військовослужбовця, а офіцера-юриста особливо. Відповідно до ст. 17 Конституції України: оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України [1]. Питання

підтримки на належному рівні оборонної здатності країни, бойової готовності Збройних сил України, статусу військовослужбовця і особливості проходження військової служби, відбування військового обов'язку та інші питання функціонування сил оборони детально регламентовані законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Це забезпечує організованість і єдність дій військовослужбовців, мобілізує їх на сумлінне несення військової служби, сприяє успішному виконанню військового обов'язку.

При визначенні галузевої належності норм, які регулюють військову службу, різні їх види визнаються належними до галузі адміністративного права, кримінального, міжнародного тощо. І це вказує на комплексність регулювання військової служби, відносини якої визначались належними до предмету адміністративного права в частині питань вступу, прийняття та проходження служби.

Коли ми аналізуємо кількість норм, які стосуються військової служби та військового обов'язку, воєнної безпеки держави, а також кількість невирішених проблем відповідної сфери, то постає питання інституалізації цих специфічних відносин, можливо, в рамках окремої підгалузі адміністративного права. І одразу зауважимо, що на сьогодні у структурі вказаної галузі виділено службове право – сукупності взаємопов'язаних інститутів, наповнених нормами адміністративного права, що регулюють порядок проходження державної служби громадянами України [2, с. 91–92]. Однак, військова служба має суттєві відмінності від державної. Вони стосуються порядку вступу на службу, прийняття присяги, присвоєння звань, форми одягу, питань переміщення по службі, атестації, відповідальності військовослужбовців, режиму їх робочого часу та часу відпочинку, звільнення зі служби та припинення контракту тощо. І ці особливості визначені значною кількістю законів та підзаконних актів. Наприклад, Законів України «Про Збройні Сили України», «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», «Про статут внутрішньої служби Збройних Сил України» тощо. І вказані особливості надають можливість розглядати питання про виділення окремої галузі військового права.

Виділення відповідної галузі є спірним питанням у правовому співтоваристві і викликає масу питань про необхідність інституалізації. Ми вважаємо, що є підстави говорити про військове право серед галузей права України, які наразі формуються і розвиваються (ІТ-право, ювенальне право, адміністративне судочинство та ін.).

Попереджаючи аргумент про відсутність кодифікованого акту, наведемо приклад аграрного права. Воно також не має власного єдиного кодифікованого акту, і складається з багатьох законів, підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють аграрні правовідносини. Також ми вважаємо доцільним зауважити, що основні інститути військового права (право бойової підготовки та застосування військ, право проходження військової служби, військово-дисциплінарне право та інші) сформовані виключно за рахунок власних правових режимів.

Також наголосимо, що «військове право, як самостійна, комплексна, інституалізована галузь права існує за кордоном. Наприклад, в таких країнах, як Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди, Республіка Польща, Іспанія, Велика Британія. Про це, наприклад, свідчить комплексне компаративістське дослідження систем військового права європейських країн, здійснене колективом німецьких авторів на замовлення Міністерства оборони Німеччини у 2000 році як передумова майбутньої гармонізації військового законодавства в ЄС» [4, с. 44]. В Україні ж з 2018 року серед перспективних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право» з'являється військове право та право національної безпеки [3]. Їх поява має не тільки вирішити завдання регулювання і закріплення системи військових відносин, а й стимулювати їх розвиток в інтересах успішного вирішення завдань щодо захисту Вітчизни.

Також ми вважаємо доцільним зауважити, що основні інститути військового права (право бойової підготовки та застосування військ, право проходження військової служби, військово-дисциплінарне право та інші) сформовані виключно за рахунок власних правових режимів.

Не можна заперечувати позиції, що «усвідомлення реальних потреб сектору безпеки і оборони в Україні, необхідність відновлення суверенітету та територіальної цілісності, припинення спроби анексії АРК стали передумовами розуміння хибності шляху перенесення досліджень з питань військового права та права національної безпеки в рамки інших спеціальностей (адміністративне право, міжнародне кримінальне право та кримінальне право України, інформаційне право тощо). Тим самим започатковано новий етап розвитку відповідних наукових пошуків, результати яких використовуються і правотворчості, і у правозастосовній діяльності» [4, с. 43–44]. Наприклад, у 2019 році Військовим інститутом Київського національного університету імені Тараса Шевченка було

видано підручник «Військове право». У ньому представлено теоретико-методологічні та практичні засади військового права як комплексної галузі. Визначено місце і роль військового права у системі права України, закономірності виникнення, існування та розвитку військово-правових відносин, військово-правових норм [5]. У цьому ж році в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського видано підручник «Військове право України». Він є однією із перших спроб закріпити сучасні теоретико-правові підходи до розуміння військового права, як окремої галузі права, його місця в системі права України. Видання розкриває правові основи забезпечення воєнної безпеки та оборони України, військового обов'язку і військової служби, правового статусу військовослужбовців. Окремо розглянуті правові основи запровадження надзвичайних правових режимів, повноваження органів державної влади та військового управління у сфері оборони держави. Знайшли своє відображення і питання забезпечення правопорядку та військової дисципліни, юридичної відповідальності військовослужбовців, відображені сучасні підходи до розуміння системи військового права, військових правовідносин, регулювання діяльності суб'єктів забезпечення воєнної безпеки та оборони держави [6].

Висновок. Існуючі виклики національній безпеці України характеризуються постійними змінами воєнно-політичної обстановки та гібридизацією воєнних загроз. Вони носять комплексний характер і включають, зокрема, поєднання військової агресії з інформаційно-психологічною війною, скоєння терористичних актів, атаки на об'єкти критичної інфраструктури та дії в кібернетичному просторі, протидії входження України до існуючих та перспективних систем колективної безпеки. Розвиток військового права сприятиме заповненню на сучасній науковій основі прогалин теоретичного, методологічного та навчального підґрунтя функціонування сектору безпеки і оборони, використовуючи як вітчизняний, так і закордонний досвід, в першу чергу, європейських країн та країн-членів НАТО.

Список використаних джерел: 1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Спец. випуск. С. 15. Ст. 2598. 2. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. 417 с. 3. Про затвердження примірного переліку та опису предметних напрямів

досліджень в межах спеціальності 081 «Право»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1477729-18#Text>. 4. Червякова О. В. Компаративістський аналіз концепцій військового права: вітчизняний та закордонний досвід. Галузь військового права у сучасних умовах державотворення. Київ, 2020. С. 44–45. 5. Військове право : підручник / за ред. І. М. Коротатніка, І. М. Шопіної. К.: Алерта, 2019. 648 с. 6. Військове право України: підручник / кол. авторів; за заг. ред. А. М. Колодія, О. В. Кривенка, В. Й. Пашинського. 2019. 392 с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. В.

Домбровська Каріна Олегівна
курсант 1 курсу 1 групи
ПШОК для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ (СУТНІСТЬ, ЗАПОБІГАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ)

Проблема булінгу на сьогодні отримала широкого обговорення, активно ведеться пошук шляхів подолання цього надзвичайно небезпечного явища. Україна увійшла до ТОП-10 країн із поширеною дитячою агресією у школах. Жертвами при цьому є здебільшого учні від 11 до 15 років [1].

Аналіз проблеми булінгу як однієї з форм насильства, результатів його досліджень дають змогу констатувати, що цей феномен вкрай негативно позначається на психічному розвитку дітей, їхній емоційній сфері, соціальних контактах, сприяє деформації індивідуальної та групової правосвідомості. Встановлено, що форми булінгу – це зовнішнє вираження насильницьких дій, які можуть бути фізичними (зокрема, сексуальними, економічними) та психологічними (словесними, письмовими). Відповідно розрізняють фізичний, сексуальний, економічний, психологічний булінг, а також кібербулінг. На сторінках наукових та інших джерел підкреслюється також те, що булінг є навмисними діями, які принижують людську гідність, а це є однозначним порушенням права людини на повагу до її гідності, гарантованого міжнародними стандартами в галузі прав людини.

Зокрема, ч. 1 ст. 16 Конвенції про права дитини передбачає, що жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання у здійснення її права на особисте та сімейне життя, недоторканність житла, таємниці кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Згідно зі ст. 52 Конституції України діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза шлюбом. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Хоча проблема булінгу отримала особливого наголосу тільки в останні роки, це не означає, що ця проблема є абсолютно новою. На жаль, проблема насильства, зокрема булінгу (цькування) та проявів агресії до особистості з метою її принизити, існувала і раніше. Але, як на це звертаються увага багатьма фахівцями, останнім часом вона набула глобальних масштабів та вимагає негайного реагування. Пошлемося у зв'язку з цим на результати дослідження ЮНІСЕФ про поширення булінгу. В останньому опитуванні U-Report молоді люди відповідали через смс, Facebook та Twitter на низку запитань про наслідки булінгу (цькування, знущання) у своїх громадах, про власний досвід булінгу та про те, що, на їхню думку, може допомогти покласти край цьому виду насильства. В опитуванні взяли участь більше 100 тис. U репортерів віком від 13 до 30 років, у тому числі молодь з Ірландії, Ліберії, Малайзії, Мексики, Мозамбіку, Нігерії, Пакистану, Свазіленду, Сенегалу, Сьєрра-Леоне, Уганди, України та Чилі. Більше 90% молодих людей переконані, що булінг є розповсюдженою проблемою у їхніх громадах, і приблизно дві третини учасників опитування безпосередньо стикалися з ним. Ці показники відповідають і результатам, отриманим в Україні [2].

Відзначимо також і те, що до 2019 р. у нашому правовому полі взагалі не було такого поняття. При цьому дослідження ЮНІСЕФ в Україні у 2017 р. свідчили, що 67% українських дітей віком 11–17 років зіштовхувалися з цькуванням, 24% дітей були жертвами булінгу (дані UNICEF).

Враховуючи масштаби та наслідки булінгу 18 грудня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», який набув чинності 19 січня 2019 року.

За сучасних умов у концентрованому вигляді характеристики булінгу значною мірою знайшли відображення та закріплення у Законі України

«Про освіту». Згідно ст. 1 даного Закону булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є: – систематичність (повторюваність) діяння; – наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); – дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Кодексом України про адміністративні правопорушення встановлюється відповідальність за булінг. Водночас законом визначено покарання за приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником або засновником закладу освіти (ст. 173–4 КУпАП).

Поширеність агресивних виявів і цькування школярів підтверджує актуальність завдання щодо визначення способів профілактики та корекції булінгу, подальшого вдосконалення законодавства у цій сфері насильства, вивчення та впровадження досвіду зарубіжних країн. У межах даних тез відзначимо, зокрема, досвід США, де влада у своїй політиці виходить із того, що не обов'язково створювати тисячі офіційних антибулінгових програм, можна просто включити деякі її компоненти в повсякденне навчання.

В Україні сьогодні антибулінгова кампанія знаходиться на стадії свого початкового розвитку. Не заперечуючи ефективність впроваджених та існуючих зараз заходів боротьби із булінгом, ми повною мірою погоджуємось з тією точкою зору, що пріоритет має надаватися саме профілактиці існування цього явища. Адже попередивши негативний вплив не треба турбуватися про те як подолати його наслідки.

Список використаних джерел: 1. Закон про булінг: відповідальність за цькування у школі. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/zakon-pro-bulinh-vidprovidalnist-za-tskuvannya-u-shkoli/>. 2. ЮНІСЕФ представив результати опитування про розповсюдженість булінгу. URL: <https://rescentre.org.ua/novyny/>

unicef-predstaviv-rezultati-opituvannia-pro-rozpovsiudzhenist-bullingu.3. ЮНІСЕФ в Україні. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbylling-teens-Ukraine>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Дубчак Олеся Еміліанівна
*студентка 1 курсу
юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

На даному етапі розвитку суб'єкти публічної адміністрації складають основу належного функціонування нашої держави. Їхня діяльність проявляється у наданні адміністративних послуг чи здійсненні виконавчо-розпорядчої адміністративної діяльності. Основне призначення суб'єктів публічної адміністрації як представників держави – забезпечити належний рівень реалізації громадянам своїх прав і охоронюваними законом інтересів. Така діяльність обумовлює значну кількість суб'єктів, які для виконання поставлених перед ними завдань, наділені різними повноваженнями, структурою і юридичними властивостями. Власне тому і досить актуальним видається дослідження делегованих повноважень суб'єктів публічної адміністрації, зокрема на прикладі органів місцевого самоврядування.

Делегування повноважень – це наділення одного органу в порядку, визначеному Законом України «Про делеговані повноваження» власними повноваженнями іншого органу із збереженням права делегуючого органу повернути такі повноваження до власного виконання. Така ініціатива належить делегуючому органу – це власне орган, який прийняв рішення щодо делегування своїх або встановлених ним повноважень іншого органу або посадові особи. Основними положеннями, які становлять зміст делегованих повноважень є: 1) делегування повноважень є інститутом адміністративного права; 2) ініціювання делегування повноважень потребує обґрунтування його доцільності; 3) імперативність

чи диспозитивність делегування встановлюється у законодавчій нормі; 4) загальною метою використання інституту делегування повноважень є ефективне, якісне забезпечення публічного інтересу/здійснення публічного адміністрування; мета обґрунтовується та деталізується в конкретному випадку делегування; 5) зміст делегування становить процес передачі повноважень; 6) у вказаному процесі беруть участь суб'єкти, правовий статус яких характеризується певними ознаками: наприклад, наявність компетенції у суб'єкта делегування та відповідність нормативним вимогам потенційного суб'єкта із делегованими повноваженнями; 7) предметом делегування є повноваження щодо публічного адміністрування; 8) делегування здійснюється, як правило, на визначений строк, однак поки що існує і безстрокове делегування; 9) разом із делегованими повноваженнями передаються додаткові гарантії (фінансове/майнове забезпечення) та обмеження (контроль/відповідальність) [1, с. 126].

Також варто зазначити, що при дослідженні даного поняття слід відрізнити його від схожих, наприклад від терміну «надання повноважень». На думку А. Р. Крусян, термін «надання повноважень» має загальне значення і може здійснюватися у формі делегування і шляхом передання повноважень. При цьому правова природа надання повноважень залишається незмінною. А. Р. Крусян вважає, що після делегування компетенція органу, що делегував повноваження, не змінюється, а компетенція органу, якому делегуються повноваження, розширюється, проте таке розширення має тимчасовий характер, тобто делеговані повноваження можуть бути у будь-який час відкликані.

Делегування повноважень чітко визначено на законодавчому рівні. Зокрема, в ч. 14 ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачається делегування повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування: делеговані повноваження – це, зокрема, повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом. Згідно з Законом на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад покладене здійснення широкого кола делегованих повноважень у різних сферах суспільних відносин.

З іншої сторони, також варто розмежовувати такі поняття як «передача» та «делегування» повноважень. Адже на сьогоднішній день ці поняття часто використовуються як взаємозамінні, що і викликає певні суперечності. Наприклад, використовуючи терміни «передача» або «на-

дання» повноважень, законодавець фактично передбачає їх делегування. Це простежується, зокрема, у ч. 3 ст. 143 Конституції України щодо наданих законом органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, у той час як статті 27–38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначають коло делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Разом з цим передача і делегування повноважень мають принципово відмінні риси, які відбиваються на правовому та організаційному механізмах їх здійснення [2, с. 101].

Делегування окремих повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування може здійснюватися в Україні з урахуванням декількох вимог.

По-перше, в системі органів публічної влади делегування повноважень може мати місце у тому випадку, якщо така можливість прямо передбачена на законодавчому рівні.

По-друге, делегування повноважень повинно відповідати встановленій Конституцією України та законами України системі організації публічної влади, схемі розподілу функцій і повноважень між органами публічної влади різних рівнів та видів.

По-третє, делегування повноважень є актом, конвенціональним за своєю природою, оскільки може бути інтерпретований як різновид публічно-правового договору, за яким легітимний носій повноваження погоджується на певний строк і на певних умовах надати його іншому органу влади, а останній бере на себе зобов'язання своїми діями реалізовувати делеговане повноваження при дотриманні цих умов.

По-четверте, делегування повноважень має, як це прямо передбачено Конституцією, супроводжуватися передачею необхідних для їх здійснення матеріальних і фінансових засобів. По-п'яте, ще однією вимогою, пов'язаною з делегуванням органам місцевого самоврядування окремих державних повноважень, є можливість контролю з боку держави за їхньою реалізацією [3, с. 7–11].

Крім того, варто погодитися із позицією, що доцільно на законодавчому рівні закріпити положення, згідно з яким повноваження можуть бути делеговані органам місцевого самоврядування, виключно на основі відповідного акта органу державної влади із зазначенням переліку повноважень, які делегуються, та механізму їх здійснення.

Також, доцільним є розглянути проблеми та недоліки діючого законодавства стосовно даного питання. Недоліком Закону України «Про місцеве самоврядування», є те, що і власні, і делеговані повноваження в імперативному порядку включені в компетенцію органів місцевого самоврядування. Однак, доречніше було б у статтях, які закріплюють компетенцію органів місцевого самоврядування включити лише власні повноваження, а ті, які можуть бути делеговані вписати в законі окремою статтею. Тим самим передбачити право органів місцевого самоврядування відмовитись від виконання останніх за умов, коли вони не в змозі їх належно виконувати, що може статися у випадку відсутності досвідчених працівників чи достатніх фінансових ресурсів.

Також можна виділити у діючому законодавстві відсутність процедури призупинення у випадку невиконання, недостатнього виконання делегованих повноважень чи бездіяльності органів, що здійснюють делеговані повноваження. Цей факт не може не впливати на якість роботи зазначених органів і структур, а також їх посадових осіб у частині виконання ними делегованих повноважень. Адже наявність контролю за відсутності відповідальності веде не тільки до безкарності, але й до втрати контролем свого призначення. Вирішення перелічених та інших проблем можливо розпочати з визнання на державному рівні місцевого управління та встановлення загальної конкретної мети управління на місцях [4, с.233–235].

Підсумовуючи висновки, на нашу думку питання делегування повноважень органам місцевого самоврядування залишається актуальним та потребує якнайшвидшого вирішення. В першу чергу, це потрібно задля ефективного функціонування цілої системи органів виконавчої влади. Вирішення даного питання повинне початися з усунення прогалин та колізій з діючого законодавства. Ми вважаємо, що після опрацювання вже набутого досвіду та спільної праці із науковцями та юристами, цілком можливо домогтися бажаного результату.

Отже, під делегуванням розуміють процес, за якого органи, що мають визначені повноваження, передають частину цих прав і доручають виконання тих або інших проблем органам. Делегування є процесом, за допомогою якого здійснюється поділ сфери між органами. Тому він обов'язковий для будь-якого органу чи державної влади, чи органу місцевого самоврядування. Повноцінне, ефективне, раціональне виконання тих чи інших завдань як таке, на нашу думку, неможливе без делегування повноважень.

Список використаних джерел: 1. Терещук О. До питання розуміння делегування повноважень в адміністративно-правовій науці та судовій практиці. «Підприємництво, господарство і право». № 8 (2016). С. 126. 2. Новак А. О. Правова природа делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в Україні. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11513>. 3. Онупрієнко А. Делегування державних повноважень органам місцевого самоврядування: проблемні питання. «Підприємництво, господарство і право». № 6 (2009). С. 7–11. 4. Сторожук І. П. Принцип делегування повноважень у місцевому управлінні. *Університетські наукові записки*. м. Хмельницьк. № 4 (2005). С. 233–235.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Вдовічена Л. І.

Свтіфієва Юлія Вячеславівна

студентка 2 курсу 6 групи

Інституту підготовки

кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

Актуального значення набуває чітка регламентація застосування спеціальних засобів примусу, нормативно-правове регулювання передумов та наслідків, а головне – недопущення неправомірного використання спеціальних засобів поліцейськими. Спеціальні засоби примусу є винятковим заходом адміністративного примусу, який може застосовуватися поліцейським лише за певних обставин для особистого захисту та захисту громадян.

Так, спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу визначені Законом України «Про Національну поліцію», останні визначаються як сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового (відворотного) ураження правопорушника, пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [1].

Особливість застосування спеціальних засобів примусу полягає у тому, що право на їх використання належить виключно поліцейському, який пройшов відповідну спеціальну підготовку. Закон України «Про Національну поліцію» визначає перелік, умови та загальні правила застосування спеціальних засобів як примусового поліцейського заходу. Варто зазначити, що на відомчому рівні приймаються інструкції, що деталізують повноваження органів Національної поліції України, проте не можуть розширювати змісту Закону та повноважень органів поліції. Зокрема, Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, яка затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 р. зазначає, що службові собаки, як спецзасіб, використовуються виключно під час патрулювання, затримання особи, конвоювання та відбиття нападу [2], Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р., закріплює, що персонал поліції охорони, призначений в наряд, забезпечується низкою спеціальних засобів примусу, окрім випадків знаходження спецзасобів на постах (маршрутах) охорони або виданих на постійне носіння та зберігання в установленому порядку [3] та ін.

Таким чином, нормативне закріплення поліцейських заходів примусу регламентується Законом України «Про Національну поліцію» та низкою підзаконних нормативно-правових актів, де зазначено підстави, умови, порядок їх застосування. Слід зазначити, що використання спеціального засобу примусу поліцейськими без належних підстав – забороняється. Однак, є необхідним впровадження до законодавчої бази України відповідальності за неналежне використання поліцейських заходів примусу.

Список використаних джерел: 1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. 2. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 р. 1145. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#n13>. 3. Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів : затв. наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 5771145. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Рябенко Я. С.

Єременко Єлизавета Володимирівна
студентка 4 курсу 7 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МЕЖІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

Питання меж доказування як діяльності сторін і суду, що полягає у збиранні, перевірці і оцінці доказів, спрямованої на встановлення фактичних обставин публічно-правового спору, під час перегляду адміністративних справ судами апеляційної інстанції є надзвичайно актуальним.

Питання доказування необхідно аналізувати, виходячи з мети апеляційного перегляду судових рішень, котрою, на думку М. М. Глуховець, є вирішення питання про підтвердження чи спростування законності та обґрунтованості судового рішення адміністративного суду першої інстанції[1]. За наслідками розгляду апеляційної скарги суд уповноважений скасувати судові рішення повністю або частково, ухвалити нове рішення або змінити його, ухвалити нове рішення у відповідній частині, залишити позовну заяву без розгляду. Деякі науковці вважають, що оскільки завданням суду апеляційної інстанції не є розгляд позовних вимог по суті, то обсяг доказування в будь-якому випадку буде іншим, аніж під час розгляду справи судами першої інстанції. Однак, з таким твердженням не можна погодитися, оскільки до повноважень суду апеляційної інстанції належить і ухвалення нового рішення, а без встановлення фактичних обставин в процесі доказування суд не зможе реалізувати таке повноваження.

Фактично межі доказування при перегляді справ судами апеляційної інстанції встановлюються ст. 308 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС). Зокрема, слід виділити наступні правила: (1) суд апеляційної інстанції переглядає справу не лише за наявними у ній, а і за додатково поданими доказами; (2) докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього; (3) суд апеля-

ційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї [2]. Отже, слід констатувати, що КАС передбачена можливість подання додаткових доказів, що не були подані до суду першої інстанції, на етапі апеляційного перегляду адміністративної справи, однак у виняткових випадках.

З положень вищезазначених норм можна зробити висновок, що законодавець виокремлює дві групи або ж види доказів – основні та додатково подані докази, що обґрунтовують позовні вимоги сторін, а також стосуються фактів, зазначених в апеляційній скарзі або відзиві на неї. Відзначимо, що спірним є питання щодо можливості повторного дослідження судом апеляційної інстанції доказів, на які сторони не посилаються у апеляційній скарзі чи відзиві на неї. Все ж суд під час перегляду справи повинен мати можливість досліджувати і інші докази, які, наприклад, були не в повному обсязі досліджені судом першої інстанції, хоча вони і не обґрунтовують факти, зазначені сторонами в апеляційній скарзі.

Оскільки особливістю адміністративного судочинства є можливість самостійного збирання доказів судом, то питання подання нових доказів в суді апеляційної інстанції повинно бути менш актуальним, ніж, наприклад, у цивільному або господарському процесі. Однак, на практиці часто виникають випадки подання нових доказів при перегляді адміністративних справ, а критеріїв неможливості неподання доказів у встановлені строки під час розгляду справи в суді першої інстанції не встановлено. Зважаючи на те, що долучення або відмова у долученні нових доказів є дискрецією суду, доцільно виділити ознаки, котрі суддя повинен враховувати при прийнятті рішення. По-перше, при поданні нових доказів сторона одночасно повинна подати докази, що підтверджують неможливість їх подання раніше, по-друге, така неможливість повинна бути викликана об'єктивними причинами.

У Постанові від 19.11.2019 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду в рамках справи № 826/12675/15 зазначив, що суд апеляційної інстанції має право досліджувати нові докази, якщо неподання таких доказів до суду першої інстанції було зумовлене поважними причинами (поважність причин повинен довести скаржник). Вказане положення закріплене законодавцем з метою забезпечення змагальності процесу в суді першої інстанції, де сторони повинні надати всі наявні в них докази, і недопущення зловживання стороною своїми

правами [3]. Тобто, суд повинен приймати нові докази лише у випадку доведення стороною, що їх подає, поважності причин вчасного їх неподання, і має аргументувати таке рішення.

Отже, проблема встановлення меж доказування під час апеляційного перегляду є надзвичайно актуальною у правозастосовній практиці. Слід акцентувати увагу, що КАС передбачається як додаткове дослідження доказів, так і дослідження нових доказів. Однак, суд апеляційної інстанції, за загальним правилом, обмежений проведенням оцінки доказів, що досліджувалися судом першої інстанції. «Нові» докази можуть подаватися сторонами, що також є учасниками процесу доказування, і перевірятися та оцінюватися судом лише у виключних випадках, що також не є порушенням встановлених законодавством меж.

Список використаних джерел: 1. Глуховець М. М. Апеляційне провадження в системі проваджень адміністративного судового процесу. *Форум права*. 2013. №3. С. 114–118. 2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 №2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. №35–36. №37. ст. 446. 3. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 19.11.2019 у справі №826/12675/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85836646>.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.*

Жихарєва Оксана Максимівна
*студентка 4 курсу 3 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Активний розвиток адміністративного судочинства в Україні зумовлює потребу в розширенні судового інструментарію розгляду адміністративно-правових спорів. Одним із шляхів такого розширення є впро-

вадження альтернативних способів вирішення спорів. Попри це, дуже популярною є думка про те, що публічно-правові спори, які вирішуються в порядку адміністративного судочинства є немедіабельними, тобто такими, які не підлягають вирішенню за допомогою застосування медіації. З цього приводу варто звернутися до зарубіжної практики, яка яскраво демонструє те, що медіація в адміністративних справах не лише можлива, а й насправді ефективна. Таким чином, успішність впровадження інституту медіації до адміністративного судочинства залежить від можливості вирішення законодавцем ряду теоретичних та практичних питань. Тому до аналізу пропонуються основні особливості, які характеризують процес реалізації процедур медіації при вирішенні публічно-правових спорів в порядку адміністративного судочинства.

Розпочати варто з того, чим саме обумовлюється інтерес до інституту медіації. З цього приводу необхідно виділити три основні переваги застосування медіативних процедур для вирішення спору, це: швидкість, конференційність та, як засвідчує загальна практика проведення медіації, – високий ступінь результативності.

Питання про застосування медіації в адміністративному судочинстві є досить неоднозначним, що зумовлюються наступними особливостями такого застосування.

По-перше, для адміністративного судочинства обов'язковим є наявність публічно-правового спору, особливості якого, на перший погляд, є несумісними із застосуванням медіативних процедур. З цього приводу варто звернутися до Рекомендації Rec (2001)9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і приватними сторонами, проаналізувавши які можна прийти до висновку про те, що характер спору не може бути перешкодою для застосування альтернативних способів вирішення спору [1]. З цією позицією варто погодитись, однак, окрім цього необхідно враховувати особливості правового статусу суб'єкта владних повноважень. Так, здійснення таким суб'єктом своїх повноважень обмежено формулою «дозволено лише те, що прямо передбачено законом». Звичайно, це, в свою чергу, впливає на реалізацію принципів медіації, таких як добровільність та ініціативність. З практичної точки зору, варто реально оцінювати вірогідність виявлення ініціативи проведення медіації з боку органу публічної адміністрації, яка є мінімаль-

ною. Однак, враховуючи те, що досягнення компромісу між органом державної влади та громадянином є одним із головних цілей діяльності держави, приходимо до висновку про те, що якщо таку ініціативу буде виявлено збоку іншої сторони спору, суб'єкт владних повноважень має на неї погодитись.

По-друге, проаналізувавши предметну юрисдикцію адміністративних судів, яка міститься в статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України можна прийти до висновку недоцільність застосування інструментів медіації до деяких категорій адміністративних справ [2]. Зокрема, такими спорами, в яких застосування медіації є неможливим є: спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень (п. 3 ч. 1 ст. 19 КАС України), а також спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму (п. 6 ч. 1 ст. 19 КАС України). Причина неможливості проведення у таких справах медіації є об'єктивною та пов'язана із характером відносин, які складаються між сторонами спору. Попри це, існує досить велика кількість справ, які можуть ефективно вирішуватися за допомогою медіативних процедур, наприклад, це спори фізичних та юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності, спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, а також спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом.

По-третє, при використанні медіації в адміністративному судочинстві постає питання про те, хто може бути медіатором таких справах. Варто звернутися до наукової доктрини, в якій цьому питанню приділено досить багато уваги. Так, існує декілька моделей застосування медіації при вирішенні спорів, однією із яких є так звана «внутрішня присудова медіація». Як зазначає Т. А. Цувіна, це різновид присудової медіації, що проводиться ніби «всередині» суду, його працівниками або судьями-медіаторами, яка поділяється на два різновиди залежно від того, хто виступає медіатором: 1. Проведення медіації іншим суддею суду, де розглядається справа, який не входить до складу суду, що розглядає зазначену справу; 2. проведення медіації працівниками суду, що не є судьями, наприклад, працівниками апарату суду, помічниками суддів тощо, або спеціальними медіаторами, які працюють у центрі медіації, що знаходиться при суді [3].

По-четверте, для впровадження та ефективної реалізації медіації в адміністративному судочинстві, необхідним є належне нормативне регулювання цього питання. На сьогодні, ми маємо лише проект закону «Про медіацію», який навіть не включає адміністративні справи до сфери своєї дії. З першого погляду, прийняття такого закону знищить всі шанси на застосування медіації при вирішенні публічно-правового спору, однак, навіть якщо проаналізувати актуальне законодавство, можна прийти до висновки про можливість такого застосування в адміністративному судочинстві. Відповідно до ст. 180 КАС України на підготовчому судовому засіданні суддя з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення. Уявімо ситуацію згоди сторін спору на проведення медіації. В такому випадку дії суду є наступними: суд передає матеріали справи медіатору, який проводить процедуру примирення, від результатів якої залежить подальші дії учасників справи. Якщо медіація допомогла сторонам вирішити наявний спір, останні заключають угоду, в якій зазначаються всі умови примирення та справа повертається знову до суду. Суддя, який відкрив провадження по цій справі постановляє ухвалу про закриття провадження згідно з п. 3 ч. 1 ст. 238 КАС України. У разі не-успішності застосування медіації, справа все одно повертається до того ж судді і продовжується розгляд справи за правилами КАС України.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, варто наголосити на тому, що інститут медіації є ефективним способом вирішення спорів, підвищення правової культури населення та розвантаження судової системи країни. Для того, щоб медіація була насправді результативною при її застосування в адміністративному судочинстві, необхідним є врахування всіх наведених особливостей.

Список використаних джерел: 1. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95. 2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. 3. Цувіна Т. А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: Зб. наук. праць. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.) / за заг. ред. І. О. Ізарової, Р. Ю. Ханик-Поспо- літак. Київ : ВД Дакор, 2017. С. 195–200.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Зубчинська Анна Сергіївна
*студентка 2 курсу 12 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

На сьогодні медіація є одним з видів альтернативного врегулювання суперечок, за допомогою якого можна вирішити спір без звернення до формальної системи судочинства. Цей процес відбувається із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації, проаналізувати конфліктну ситуацію так, щоб вони самі знайшли такий варіант рішення, який би задовольняв інтереси та потреби усіх учасників конфлікту.

Водночас медіація є універсальним способом, що дозволяє врегулювати конфлікти у різних сферах життя. Їй притаманні три особливості: у переговорах бере участь третя особа – медіатор, який є нейтральною стороною конфлікту, всіма силами сприяє досягненню згоди учасників спору; медіація дає можливість знайти спільне взаємовигідне рішення, тобто вона має свою особливу структуру; не обмежується процесуальним предметом спору.

Згідно зі ст. 55 Конституції України гарантується судовий захист та забезпечується право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Це конституційне право не може бути скасовано або обмежено. Допускається використання альтернативних способів, які є не забороненими в Україні. Медіація також належить до такого методу врегулювання конфліктної ситуації. У адміністративному судочинстві спір виникає між фізичними і юридичними особами, з одного боку, і органами публічної влади, з іншого. Природу такого конфлікту визначають права та інтереси, які необхідно або задовольнити або відмовити в їх задоволенні.

Досить довгий час медіація не могла знайти своє втілення у законах України. Адже однією з центральних проблем її становлення була від-

сутність чіткого розуміння – яким чином медіація повинна бути впровадженою у нашу правову систему.

Незважаючи на відсутність спеціального законодавства, Україна має власний досвід застосування процедури медіації (примирення), який підтверджує високу ефективність застосування цього інституту при вирішенні конфліктів. Застосування такого способу врегулювання конфліктів має дуже багато переваг: економія фінансових ресурсів та часу; конфіденційність процедури (медіатор не повинен розголошувати відому йому інформацію); рівність сторін; добровільність; можливість запобігти виникненню суперечок в майбутньому.

Таким чином, за допомогою медіації можна досягти успішних результатів у вирішенні спорів, тим самим зменшиться навантаження на суддів і вони зможуть приділити свій час більш суттєвим справам, які можна вирішити лише в судовому порядку. При цьому важливо, щоб медіатор відповідав загальним вимогам та діяв за етичними нормами, адже це допоможе здійснювати процес медіації належним чином та підвищить публічну довіру до такого виду вирішення конфліктів.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Іващенко Антон Сергійович

студент 2 курсу 1 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів

для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасному світі відсутність цілісної державної системи виховання, недоліки сімейного виховання та педагогічного спілкування руйнівним чином позначається на формуванні підростаючого покоління громадян, сприяють загостренню в суспільстві відносно нового феномена, а саме – булінг-поведінки.

Законом України від 18.12.2018 р. №2657-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» (набув чинності 19.01.2019 р.) запроваджено адміністративну відповідальність за булінг. Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено ст. 173–4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу». Згідно цієї статті булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1].

Згідно ст. 1 Закону України «Про освіту» типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Відповідно до статистики Національної дитячої «гарячої лінії» більше 25% дзвінків так чи інакше пов'язані з цькуванням. У той же час, за даними останніх опитувань, майже чверть українських школярів вважають себе жертвами булінгу, а близько 40% із тих дітей, хто зіткнулися з випадками булінгу, ніколи не розповідають про це своїм батькам. При цьому, 44% із тих, хто спостерігав, як знущаються над їхніми однолітками, не реагували на такі факти через страх піддатися аналогічному знущанню (за даними UNICEF) [2, с. 4].

Безумовно, якщо існує якась проблема, то виникає необхідність її вирішення та протидії. Згідно із ст. 26 Закону України «Про освіту» керівник навчального закладу в межах наданих йому повноважень забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі: розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування; забезпечує виконання

заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти [3].

МОН України затвердило Порядок реагування на випадки булінгу (цькування) (Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646). Згідно даного Порядку учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу керівника закладу освіти або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти. Суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти є:

- служба освітнього омбудсмена;
- служби у справах дітей;
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- органи місцевого самоврядування;
- керівники та інші працівники закладів освіти;
- засновник (засновники) закладів освіти або уповноважений ним (ними) орган;
- територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України [4].

Дитина, яка стала жертвою булінгу, може також звернутись на гарячу лінію ГО «Ла Страда – Україна», до контактного центру системи безоплатної правової допомоги та інше. Якщо педагог або інший працівник закладу освіти став свідком булінгу, то він має повідомити керівника закладу незалежно від того, чи поскаржилась йому жертва булінгу чи ні. Цікавим є досвід діяльності у даному напрямку Міністерства цифрової трансформації України, яке у співпраці з ЮНІСЕФ та за інформаційної підтримки МОН України, Координаційного центру з надання правової допомоги та Мін'юсту випустило чат-бот «Кіберпес». У чат-боті можна дізнатись про те, як діяти дітям, батькам і вчителям у випадку кібербулінгу.

Підкреслимо значення міжвідомчої координації дій між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти, яка здійснюється згідно з Планом заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти, затвердженим наказом МОН від 26.02.2020 р. № 293 (зі змінами). План заходів спрямований на забезпечення регулярного інформаційного обміну, узгодження завдань та дій щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти на території

відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Відповідно до наказу МВС України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 р. № 488, дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу, підлягає взяттю на профілактичний облік з метою здійснення заходів індивідуальної профілактики поліцейськими підрозділами ювенальної превенції [5].

Список використаних джерел: 1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. 2. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Метод. посібник./ Андреевкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. К.: ТОВ «Агентство «Україна». 2019. 132 с. 3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. 4. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ МОН України від 28.12.2019 р. № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>. 5. Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 25.06.2020 р. № 488. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Ігнатюк Вікторія Ігорівна

курсант I курсу I групи

Інституту підготовки

юридичних кадрів для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

СИСТЕМА НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вищою юридичною гарантією прав і свобод людини і громадянина є їх судовий захист. Такий захист здійснюється в межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального

судочинства. Реалізація судового захисту нерозривно пов'язана з одним з основних конституційних прав людини і громадянина в Україні, а саме з правом на отримання безоплатної правової допомоги. Право на правову, в тому числі і безкоштовну допомогу, гарантовано ст. 59 Конституції України.

Для забезпечення права громадян на безоплатну правову допомогу з 2013 року в державі функціонує система надання безоплатної правової допомоги (БПД).

Розрізняють первинну і вторинну БПД.

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна первинна правова допомога (БППД) включає такі види правових послуг, як: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, інших документів правового характеру (крім процесуальних), а також надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. В той же час, безоплатна вторинна правова допомога (БВПД) – це вид державної гарантії, що передбачає такі види правових послуг, як: захист, здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на таку допомогу в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складення документів процесуального характеру.

БППД надають органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи, місцеві центри з надання безоплатної правової допомоги/бюро правової допомоги усім громадянам України, які перебувають під юрисдикцією України. Суб'єктами, що надають БВПД, є центри з надання БВПД та адвокати.

За даними Міністерства юстиції України у 2020 році у сфері БПД фахівцями системи було надано 534,2 тис. консультацій, роз'яснень та інших видів БППД. Щодо БВПД – то у минулому році було зафіксовано 81,9 тис. випадків захисту та надання БВПД у кримінальних справах і 54 тис. випадків – у цивільних та адміністративних справах. Вказується також на те, що відбулось розширення можливості в отриманні БПД дистанційно завдяки запуску мобільного додатку «Безоплатна правова допомога». Відзначимо також функціонування Єдиного контакт-центру

системи БПД. У 2020 році щомісяця за єдиним телефонним номером системи БПД до контактного центру надходило 35–45 тисяч дзвінків [1].

Забезпечення реалізації права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотримання взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань. Міжнародні партнери України всіляко сприяють реалізації забезпечення прав людини в Україні.

Так, Парламентська Асамблея Ради Європи неодноразово закликала Україну підвищувати якість надання безоплатної правової допомоги відповідно до стандартів Ради Європи та практики ЄСПЛ. Актуальною проблемою є вдосконалення існуючого механізму моніторингу дотримання адвокатами, які надають БВПД, стандартів якості надання БВПД.

Відзначимо у зв'язку з цим, що 19 лютого 2021 року Кабінет Міністрів України зареєстрував у Верховній Раді законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги та підвищення якості її надання №5107, яким, поряд з іншим, передбачено утворення комісії незалежного оцінювання якості надання БВПД з метою забезпечення надання якісної БВПД шляхом впровадження механізму оцінювання якості наданої адвокатом правової допомоги з використанням інструмента рецензування («peer review»).

Передбачається, що Положення про комісію та її кількісний склад, механізм проведення незалежного оцінювання якості надання БВПД з використанням інструменту рецензування («peer review»), порядок проведення комісією конкурсного відбору адвокатів-експертів для проведення зазначеного оцінювання затверджуються Міністерством юстиції України. А власне механізм проведення оцінювання якості БПД працівниками центрів з надання БПД з використанням інструменту рецензування («peer review») має визначатись Координаційним центром з надання правничої допомоги [2].

Список використаних джерел: 1. Підсумки роботи системи БПД у 2020 році. URL: [file:///C:/Users/Nataliya/Downloads/informatsijnyj-dajdzhest-systemy-bpd-gruden-2020-roku-%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Nataliya/Downloads/informatsijnyj-dajdzhest-systemy-bpd-gruden-2020-roku-%20(1).pdf). 2. Офіційний веб-портал Верховної ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71159.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Колчін Антон Володимирович
студент 1 курсу магістратури
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ

Як відомо, під адміністративним розсудом розуміють право суб'єкта владних повноважень самостійно приймати рішення у певних питаннях, що визначаються законом й віднесених до його компетенції. Тим самим створюються правові кордони (межі) діяльності органів, яким надано таке право. Зміст та перелік принципів адміністративного розсуду сформульовано в європейській правовій науці та впроваджено на практиці шляхом видання Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи від 11 березня 1980 року № R (80)2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами. Як відомо, рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи не можуть не застосовуватись у державах-членах РЄ, оскільки інакше не буде досягнуто мету членства в даній організації. Україна набула членство в Раді Європи шляхом прийняття Закону «Про приєднання України до Статуту Ради Європи» від 31.10.1995 р. № 398/95-ВР [1].

Згідно рекомендаціям Комітету Міністрів Ради Європи до принципів адміністративного розсуду належать: 1) принцип мети дискреційного повноваження; 2) об'єктивність і неупередженість; 3) рівність перед законом; 4) пропорційність; 5) принцип розумного часу; 6) принцип застосування вказівок; 7) принцип відкритості вказівок; 8) принцип характеру належного контролю; 9) принцип утримання адміністративного органу від дій; 10) контроль за отриманням інформації [1, с. 438]. Розглянемо ці принципи детальніше.

Суть *принципу мети дискреційного повноваження* полягає в тому, що адміністративний орган, який отримав право на власний розсуд щодо реалізації певних функцій, повинен дотримуватися мети, у зв'язку з чим йому було надане таке повноваження. Ціль такого повноваження може бути чітко визначена і викладена у нормі або впливати із змісту правового припису. Втім, суттєвої різниці немає, адже в будь-якому випадку мета однаково виступає умовністю, яку адміністративний орган зобов'язаний врахувати у процесі прийняття рішення.

Дотримання *принципу об'єктивності та неупередженості* застосування адміністративного розсуду є однією з найважливіших умов його правильного застосування. У процесуальних джерелах цей принцип визначають ще як об'єктивну істину, під якою Бандурка О. М. та Тищенко М. М. розуміють повне виключення з процесу проявів суб'єктивізму, однобічності в аналізі дій суб'єктів; він покликаний забезпечити встановлення й оцінку реальних фактів, що мають значення для ухвалення обґрунтованого рішення у конкретній адміністративній справі [2, с. 30].

Принцип рівності перед законом має загальноправовий характер, що підтверджується його визначеністю у Конституції України, а саме, в ст. 24, де передбачено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Зважаючи на цей факт, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками, тобто йдеться про застосування до всіх осіб «рівного масштабу», співрозмірність прав за однакових умов, встановлення рівності громадян так, щоб панувала правда та істина.

Принцип пропорційності, який відіграє роль певного балансу або прийняттого компромісу для обох сторін в узгодженні інтересів, а *принцип розумного часу* займає провідне місце в аспекті забезпечення та налагодження чіткої, цілеспрямованої та оперативної роботи органів публічного управління.

Через *принцип застосування вказівок* реалізується послідовність адміністративної практики. Це проявляється у необхідності вироблення правозастосовної практики щодо використання дискреційних повноважень по аналогічних справах, з метою забезпечення передбачуваності та визначеності, але при цьому потрібно враховувати обставини конкретної справи. *Принцип відкритості вказівок* передбачає надання доступу до загальних адміністративних вказівок не лише адміністративному органу, а й особі, щодо якої вирішується справа, тобто вона буде обізнаною з мотивами та критеріями, що закладені в основу прийняття рішення. Основна мета *принципу характеру належного контролю* зводиться до забезпечення законності будь – якого адміністративного акта, прийнятого у результаті застосування адміністративним органом дискреційних повноважень, шляхом контролю, який здійснюється судом або іншим незалежним органом.

Принцип утримання адміністративного органу від дії доповнює принцип «розумній строк». Його призначення полягає у наданні відповідній особі можливості, у разі неспроможності адміністративного органу прийняти рішення протягом розумного часу, передати справу на контроль спеціально уповноваженому компетентному органу. Логічним продовженням цього принципу є *принцип контролю за отриманням інформації*. Він полягає у праві суду або іншого контролюючого органу утримувати доступ до інформації, яка була покладена в основу прийняття рішення, а адміністративний орган – зобов'язаний надати таку інформацію.

Підсумовуючи, можна зазначити, що хоча принципи адміністративного розсуду є уніфікованими, втім кожна країна – член РЄ у своєму національному законодавстві може передбачити й інші принципи, які мають віддзеркалювати фактичні умови розвитку суспільства.

Список використаних джерел: 1. Рада Європи. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про реалізацію адміністративними органами влади дискреційним повноважень» від 11.03.1980 р. № R (80)2. *Основи адміністративного судочинства та адміністративного права:* [навч. посібник] / за заг. ред. Куйбіди Р, Шишкіна В. К: Старий світ, 2006. С. 438–451. 2. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес. Київ: Літера ЛТД. 2002. 228 с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. Б.

Кондратенко Вікторія Сергіївна
студентка 4 курсу 2 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРИНЦИП ОФІЦІЙНОГО З'ЯСУВАННЯ ВСІХ ОБСТАВИН У СПРАВІ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Головним завданням адміністративного судочинства є захист прав та свобод людини і громадянина та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Принципи адміністративного судочинства

виступають гарантією реалізації такого завдання. Серед принципів адміністративного судочинства специфічним є принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі (принцип офіційності), який характерний тільки для адміністративного судочинства.

Офіційне з'ясування всіх обставин у справі можна визначити як закріплене у п. 4 ч. 3 ст. 2 та ч. 4 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) правило, згідно з яким адміністративний суд вживає визначені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи, які дозволять з'ясувати всі обставини у справі та є необхідними і достатніми для винесення законного й обґрунтованого рішення в адміністративній справі. Наявність вищезазначеного принципу зумовлена тим, що адміністративні суди розглядають та вирішують публічно-правові спори, а саме спори, у яких хоча б одна зі сторін є суб'єктом владних повноважень. Тож сторони мають нерівні можливості, а суд, як вказує Н. В. Шевцова, покликаний їх врівноважити, збалансувати, зокрема активно підтримувати процес провадження, досліджувати фактичні обставини справи в найповнішому обсязі [1, с. 13]. Принцип офіційності потрібен для того, щоб урівноважити можливості приватної особи та суб'єкта владних повноважень, шляхом виокремлення суду як активного учасника процесу.

Зміст вищевказаного принципу Верховний Суд вбачає в тому, що суд: визначає обставини, які необхідно встановити для вирішення спору; з'ясовує, якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення щодо цих обставин; у разі необхідності повинен запропонувати особам, котрі беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини, а також надати суду додаткові докази [2]. У Постанові Верховного Суду від 31 березня 2020 року у справі № 826/26222/15 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначив, що недотримання судом принципу офіційного з'ясування всіх обставин справи унеможливило встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи [3].

Реалізацію досліджуваного принципу можна побачити у ряді норм КАС України, наприклад: з власної ініціативи головуєчий може зняти

питання, що не стосуються предмета спору, поставити питання учаснику судового процесу (ч. 6 ст. 209 КАС України); з урахуванням змісту спірних правовідносин, обставин справи і зібраних у справі доказів суд під час розгляду справи по суті може змінити порядок з'ясування обставин справи та порядок дослідження доказів (ч. 2 ст. 210 КАС України); суд може визнати за необхідне дослідити докази щодо обставин, які визнаються сторонами, якщо у нього може виникнути сумнів щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання (ч. 1 ст. 78 КАС України).

Офіційне з'ясування обставин у справі застосовується судом щодо кожної справи індивідуально. Критеріями стосовно застосування адміністративним судом досліджуваного принципу є спосіб та межі, які передбачені у КАС України, що розглядаються через призму внутрішнього переконання суду. Існує припущення, що принцип офіційності обмежує дію таких принципів як диспозитивність та змагальність, але більш правильним було б визначення співвідношення вказаних принципів не як обмежуючих один одного, а таких, що взаємодоповнюються для забезпечення досягнення завдання адміністративного судочинства.

Таким чином, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі забезпечує реалізацію вимог справедливості, законності та збалансування приватних і публічних інтересів у процесі здійснення адміністративного судочинства, сприяє виявленню та всебічності дослідження доказів у справі.

Список використаних джерел: 1. Шевцова Н. В. Диспозитивність та офіційність при вирішенні податкових спорів в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2011. 22 с. 2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 03.10.2019 р. у справі № 826/15560/15 (адміністративне провадження № К/9901/12070/18). 3. Постанова Верховного Суду від 31.03.2020 р. у справі № 826/26222/15 (адміністративне провадження № К/9901/29427/18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88506768>.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.*

Краснянська Дар'я Олегівна
студентка 4 курсу 7 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Виконання судових рішень є завершальною стадією провадження в адміністративному судочинстві, сутність якого полягає в практичній реалізації рішення суду у адміністративній справі. Важливість стадії виконання рішення суду полягає у тому, що воно сприяє у формуванні свідомості громадян переконання у відновленні порушених їх прав, свобод чи законних інтересі та належного виконання своїх повноважень з боку суб'єктів публічної адміністрації. Судові рішення, яке набрало законної сили є обов'язковими для учасників справи, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб та інших фізичних осіб та підлягає виконанню. Нашою метою є аналіз особливостей виконання судових рішень.

Так, законодавством можуть встановлюватися строки виконання судових рішень, а також вичерпний перелік випадків негайного виконання рішень суду у ст. 371 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС). Зокрема, підставою для виконання судових рішень є : (1) виконавчий лист; (2) ухвала суду. Виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. У випадках прийняття рішення на користь декількох позивачів або проти декількох відповідачів, або якщо виконання повинно бути проведене в різних місцях, видаються декілька виконавчих документів. У ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. регламентується, що виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців), а в певних випадках – на приватних виконавців, правовий статус і організацію яких встановлено законодавством [1].

Законодавством передбачено як добровільне, так і примусове виконання судових рішень. Визначення таких способів безпосередньо

пов'язане із поведінкою особи щодо якої звернено виконання рішення суду [2]. Слід відзначити, що КАС встановлюється можливість зупинення виконання рішення суду. Так, виконання судового рішення також може бути зупинено за заявою учасника справи або за ініціативою суду касаційної інстанції до закінчення його перегляду в касаційному порядку про що постановляється відповідна ухвала. У подальшому суд у постанові за результатами перегляду оскаржуваного судового рішення вирішує про поновлення його виконання.

КАС передбачає можливість за заявою сторони або за ініціативою суду відстрочити або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця – встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання за умови, якщо наявні обставини, які істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим. У разі прийняття такого рішення, суд також змінює строк подання суб'єктом владних повноважень звіту про виконання такого рішення (ст. 378 КАС).

Суд, який ухвалив судові рішення в адміністративній справі, може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судові рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. За наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання рішення суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може: встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, штраф у сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Половина суми штрафу стягується на користь позивача, інша половина – до Державного бюджету України.

При виконанні судових рішень виникають певні проблемні аспекти, зокрема, відповідно до практики Верховного Суду щодо справ, у яких заміну сторони виконавчого провадження відповідно до ст. 379 КАС застосовано як один із процесуальних засобів, за допомогою якого адміністративні суди забезпечують належне виконання судового рішення, що набрало законної сили. Такі спори виникають через недосконалість як матеріального, так і процесуального законодавства, де сторона не завжди в позасудовому порядку у виконавчому провадженні може самостійно замінити іншу сторону й отримати те, на що має право за судовим рішенням. Верховний Суд також наголосив, що судові рішення виконуються

безпосередньо, а для його виконання не вимагають ухвалення будь-яких інших, додаткових судових рішень.

Таким чином, виконання судових рішень ґрунтується на одній із головних засад адміністративного судочинства – обов’язковість судового рішення, здійснення якої потребує реалізації відповідних процесуальних дій. У громадянському суспільстві, яке має високу правову культуру, судові рішення мають виконуватись добровільно. Залежно від обставин адміністративної справи щодо оскарження рішення, можливий і примусовий порядок їх виконання, який здійснюється за правилами, встановленими законодавством.

Список використаних джерел: 1. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 1. 2. Мкртчян Р.С. Особливості виконання судових рішень у справах щодо оскарження постанов підрозділів ДАІ МВС України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 144–147.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Крікорова Елен Каренівна
студентка 4 курсу 7 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПОВАЖНІ ПРИЧИНИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПОНОВЛЕННЯ ПРОПУЩЕНИХ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Право на звернення до адміністративного суду гарантується як Конституцією України, так і Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС). Однак, законодавець встановлює певні часові межі для реалізації зазначеного права, а також можливість поновлення строків у випадку визнання їх поважними. Нашою метою є аналіз конструкції «поважні причини» як підстави для поновлення процесуальних строків звернення до адміністративного суду.

Визнання причин поважними належить до дискреційних повноважень суду. Так, слід зазначити, що КАС передбачені загальні (ст. 122 КАС) та спеціальні строки звернення (щодо окремих категорій справ). У ч. 1 ст. 121 КАС регламентується, що суд за заявою учасника справи поновлює пропущений процесуальний строк, встановлений законом, якщо визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли цим Кодексом встановлено неможливість такого поновлення. Питання в тому, що немає чіткого визначення «поважні причини», тому постає питання як суду розглядати заяву про поновлення строків, які причини визнати поважними, а які – ні.

Термін «поважні причини» не закріплено законодавством, тому це поняття є дещо оціночним поняттям, яке вирішується на розгляд суду. Для полегшення суддям реалізації їх дискреційних повноважень щодо визначення причин поважними Касаційний адміністративний суд Верховного Суду своєю постановою узагальнив декілька положень – критеріїв, а саме ВС постановою від 27.11.2018 року №473/2236/17 конкретизував поняття поважних причин пропуску строків, як такі що відповідають одночасно усім таким умовам: 1) це обставина, яка безпосередньо унеможлиблює або ускладнює можливість вчинення процесуальних дій у визначений законом; 2) це об'єктивна обставина, тобто яка виникла незалежно від волі особи, не створена навмисними діями особи; 3) ця причина виникла протягом строку, який пропущено; 4) ця обставина підтверджується належними і допустимими засобами доказування. При цьому, поважними причинами можуть визнаватися лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними. Тобто при вирішенні питання про поновлення пропущених строків судам необхідно дослідити причини, на які посилається суб'єкт подання позовної заяви з огляду на відповідність умов, визначених постановою.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) також звертався до проблеми забезпечення поновлення пропущених строків з поважних причин. Наприклад, у п. 40 у справі «Салов проти України» відступлення від принципу правової визначеності через відновлення строку звернення до суду лише у випадках, коли це зумовлено обставинами суттєвого та непереборного характеру [2]. При прийнятті рішень про поновлення строку у справах «Бочан проти України», «Смірнова проти України», «Федіна проти України», «Матіка проти Румунії» ЄСПЛ враховує: складність справи; поведінку заявника; поведінку державних органів; перевантажен-

ня судової системи; значущість для заявника питання, яке знаходиться на розгляді суду, або особливе становище сторони у процесі [3].

На законодавчому рівні не регламентується, які причини є поважними, а які – ні, відповідно це зумовлює різні підходи та оцінку судом щодо цього питання. На сьогодні можна виокремити 2 основні групи найпоширеніших причин пропуску строку звернення до суду: тривале листування позивачів з органом, який вчинив порушення, замість звернення до суду та помилкове звернення до іншого суду з порушенням правил підсудності чи судочинства [6].

Отже, з огляду на вищезазначене ми можемо зробити висновки, що для встановлення поважності причини пропущення строків вони мають відповідати чітко визначеним критеріям. Встановлення поважності є виключно дискреційним повноваженням суду, який здійснює його за своїм власним (об'єктивним) переконанням, посилаючись на тлумачення міжнародного та національного законодавства відповідними судами.

Список використаних джерел: 1. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 27.11.2018 р., судова справа № 826/2507/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/78159531>. 2. Рішення Європейського суду з прав людини від 06.09.2005 р., судова справа № 65518/01 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text. 3. Ухвала Одеського окружного адміністративного суду від 28.03.2019 р., судова справа № 420/1453/19 URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/80755737/>

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Климович Юлія Олександрівна
*студентка 1 курсу магістратури
господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АДМІНІСТРУВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Культурні цінності є беззаперечним надбанням кожної держави. З метою їх захисту та збереження, протидії та попередження вчиненню кримінальних правопорушень щодо їх незаконного переміщення через

митний кордон державами створюється система нормативних актів, спрямованих на належне врегулювання порядку ввезення та вивезення зазначених об'єктів. Україна не є виключенням. Необхідно зазначити, що на сьогодні положення, що визначають порядок переміщення культурних цінностей через митний кордон України, не отримали уніфікованого закріплення, оскільки містяться у низці нормативних актів, що різняться за своєю правовою природою. Механізм ввезення та вивезення культурних цінностей є доволі складним та багатоетапним, оскільки передбачає здійснення низки передуючих переміщенню обов'язкових підготовчих дій та митних формальностей. Наукових досліджень, присвячених вивченню зазначеного питання, дуже мало, а сам правовий механізм потребує вдосконалення, оскільки, незважаючи на наявність спеціального законодавчого акта, присвяченого регулюванню переміщення культурних цінностей, правові норми є розпорошеними серед інших законодавчих та підзаконних актів, що ускладнює правозастосування у зазначеній сфері.

Питання щодо переміщення культурних цінностей через митний кордон України виникають, як правило, у зв'язку з їх купівлею, продажем, обміном, даруванням за угодами за участю іноземного контрагента, тимчасового ввезення чи вивезення для проведення реставраційних робіт, організацією виставок, вистав, концертів тощо. З аналізу нормативних актів можна виділити чотири форми переміщення культурних цінностей через митний кордон: вивезення з території України та ввезення на її територію з іноземної держави без зобов'язання повернення, а також тимчасові ввезення та вивезення [3, ст. 14–27]. Обов'язковими етапами, що передують вивезенню культурних цінностей, в тому числі тимчасовому, є наступні: звернення власника культурних цінностей чи уповноваженої ним особи із клопотанням про право на вивезення культурних цінностей до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей [3, ст. 12, 15] (зазначеними повноваженнями наділено Міністерство культури України) [5, абз. 2 п. 1]; державна експертиза заявлених до вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей [3, ст. 11]; прийняття рішення за результатами розгляду такого клопотання та видача спеціального свідоцтва [3, ст. 12, 13]; внесення Міністерством культури України таких свідоцтв у вигляді електронних документів до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної

торгівлі» [3, ч. 3 ст. 13]; здійснення митних формальностей, необхідних для випуску у відповідний митний режим, пропуску через митний кордон України культурних цінностей, митними органами на підставі отриманого свідоцтва з використанням механізму «єдиного вікна» [3, ч. 4 ст. 13]. Повернуті після тимчасового вивезення культурні цінності знову підлягають обов'язковій експертизі [1, п. 4.6].

Механізм ввезення культурних цінностей на митну територію України суттєво відрізняється та включає в себе наступні попередні етапи: реєстрація культурних цінностей [3, ст. 21]; здійснення обов'язкового письмового декларування культурних цінностей громадянами шляхом заповнення відповідної митної декларації [2, ч. 5 ст. 374]. У свою чергу, культурні цінності, що тимчасово ввозяться в Україну, також підлягають реєстрації [3, ст. 27]. При вивезення або ввезення культурних цінностей стягується мито, [3, ст. 35] однак, слід зазначити, що окремі категорії культурних цінностей, такі як картини, малюнки, пастелі, оригінали гравюр, естампів та літографій, виготовлені 50 і більше років тому, при ввезенні громадянами звільняються від стягнення митних платежів [2, п. 2 ч. 10 ст. 374].

Нормативна база, що регламентує існуючі механізми переміщення культурних цінностей через митний кордон України потребує вдосконалення, оскільки різні нормативні акти щодо зазначеного питання містять певні неузгодженості між собою. Наприклад, у визначенні переліку необхідних для вивезення культурних цінностей документів або у зазначенні органу, уповноваженого на видачу свідоцтва [3, ч. 2, 1 ст. 24], [1, п. 2.1]. Окрім того наявність численних підзаконних актів значно ускладнює правозастосування. У 2018 році у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект, який повинен був замінити існуючий спеціальний закон. Він передбачав певну комплексність у регламентації порядку переміщення культурних цінностей, оскільки включав і положення щодо проведення експертизи, і порядку видачі свідоцтва, що на сьогодні врегульовано на рівні різних правових актів. Цей законопроект не був досконалим з точки зору законодавчої техніки та включав низку суперечливих положень, тому був направлений на доопрацювання [4]. Окрім того, науковці наголошують на необхідності підвищення якості підготовки працівників правоохоронних та митних органів для набуття ними знань у сфері культурних цінностей [7, с. 18]. Це також сприятиме дотриманню належного порядку їх ввезення та вивезення, а також протидії незаконного переміщення культурних цінностей через митний кордон України.

Список використаних джерел: 1. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України: затв. наказом Міністерства культури і освіти від 22.04.2002 р. № 258. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1346. 2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552. 3. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21.09.1999 № 1068-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405. 4. Про переміщення через державний кордон України культурних цінностей: проект Закону України від 08.02.2018. Електронний ресурс. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63456. 5. Положення про Міністерство культури України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 р. № 495. *Офіційний вісник України*. 2014. № 81. Ст. 2285. 6. Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження: постанова Каб. Міністрів України від 21.05.2012 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. Ст. 1543. 7. Ткачик Ф. П., Гуцул І. А. Теоретико-методичні аспекти здійснення митних формальностей при переміщенні культурних цінностей в Україні. *Економіка та митно-правові відносини*. 2020. № 15/16. С. 8–19.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шульга М. Г.

Кухарова Вікторія Олегівна
*студентка 1 курсу магістратури
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ ЯК ПРІОРИТЕТНА ФОРМА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Розвиток нашої держави базується на європейських стандартах суспільного й державного укладу, що потребує змін у правовій системі України. Перш за все, йдеться про реформування публічного управління, невід'ємною складовою якого є ефективний законодавчий процес. Зарубіжні вчені у розрізі доктринального розуміння публічного адміністру-

вання вказують, що публічне адміністрування – це діяльність публічної адміністрації, спрямована на задоволення публічного інтересу. У той же час, вони відмежовують від публічного адміністрування, по-перше, юридичну діяльність, спрямовану на задоволення приватних інтересів, по-друге, законодавчу та юрисдикційну діяльність держави. Так, класик німецького адміністративного права О. Майер свого часу вказував, що публічне адміністрування полягає в діяльності публічної адміністрації, яка пов'язана з функціями, які покладаються на виконавчу гілку влади, зокрема, щодо надання послуг. Результатом адміністративної послуги в процедурному значенні є адміністративний акт (рішення або дія адміністративного органу, яким задовольняється заява особи). Він має конкретного адресата – споживача адміністративної послуги [1,191].

Відповідно до пункту 3 частини 1 ст. 2 проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» № 3475 від 14.05.2020 (далі – Проект) адміністративний акт – рішення індивідуальної дії, прийняте адміністративним органом, спрямоване на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав або обов'язків особи (осіб) [2]. Виходячи з пропонованої дефініції адміністративного акта, слід окреслити такі його ознаки: а) індивідуальний характер; б) викладається у формі рішення; в) приймається адміністративним органом; г) стосується виключно фізичних та юридичних осіб. Критеріями класифікації адміністративних актів можуть слугувати такі чинники, як юридичні властивості; функціональна роль адміністративного нормативно-правового акта; сфера його застосування; дія в просторі адміністративного нормативно-правового акта та дата набрання ним чинності; ; дія в часі адміністративного нормативно-правового акта (термін дії); характер компетенції органів публічної адміністрації, що приймають такі акти; найменування органів, що приймають адміністративні нормативно-правові акти; ступінь відповідності їх конституції і законам; спосіб охорони адміністративних нормативно-правових актів (види юридичної відповідальності за порушення вимог, що містяться в адміністративних актах) [3].

Проект передбачає і інші вимоги до адміністративних актів. Так, відповідно до частини 5 ст. 8 Проекту за змістом адміністративний акт повинен бути належно визначеним та зрозумілим. До того ж як встановлено частиною 1 ст. 11 Проекту адміністративний акт повинен відповідати меті, з якою він приймається, а негативні наслідки для особи

та публічних інтересів повинні бути найменшими. Частиною 1 статті 22 Проекту встановлено, що в адміністративному органі адміністративне провадження проводиться та відповідний адміністративний акт приймається керівником або посадовою особою, уповноваженою відповідно до закону керівником органу на підставі внутрішніх розпорядчих актів адміністративного органу, якщо інше не визначено законом.

В підсумку зазначимо, що у системному зв'язку з процесуальним визначенням дефініції індивідуального акта, що, міститься у КАС України, відповідні положення мають знайти і у вітчизняному Проекті Закону «Про адміністративну процедури».

Список використаних джерел: 1. Потіп М. М. Адміністративні послуги у сфері приватизації житла, що надаються органами місцевого самоврядування. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_1/34.pdf. 2. Проект Закону про адміністративну процедуру. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834. 3. Чабан В. П. Адміністративний акт і адміністративний договір в адміністративному праві. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15194/1/zbirnyk_kpua_26112019.pdf#page=51.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. Б.

Лопатецька Анна Олегівна
студентка 2 курсу 20 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

На сьогоднішній день питання, що стосується відповідальності держави, її органів та службових осіб за невиконання покладених на неї обов'язків та відшкодування ними завданої шкоди, є дуже актуальним. Перш за все, тому що Україна прагне побудувати правову державу в майбутньому, а в правовій державі за протиправну поведінку відповідальність мають нести як фізичні, юридичні особи, так і держава, державні органи,

органи місцевого самоврядування, службові та посадові особи у тому порядку, який закріплений законодавством.

Держава здійснює свої функції, такі як нормотворчість, управління, правосуддя і т. інш., через органи публічного адміністрування та судові органи і є відповідальною за свою діяльність. Цей принцип відповідальності держави закріплений Основним Законом. Насамперед ст. 3 Конституції передбачає, що «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність», а ст. 56 містить положення про те, що «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень». Крім того, у п. 16 відомої Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01.11.1996 р. №9, вищий судовий орган України звертає увагу на те, що суди повинні суворо дотримуватися передбаченого ст. 56 Конституції України права особи на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [1].

За загальним правилом підставою відповідальності держави або органів місцевого самоврядування є наявність шкоди, яку заподіяв компетентний орган публічного адміністрування або посадова особа цього органу. Важливим моментом є те, що ця відповідальність виникає лише внаслідок вчинення протиправних діянь службовими особами таких органів, які лише опосередковано нагадують реалізацію законної адміністративної діяльності. Що стосується притягнення до відповідальності органів публічного адміністрування, то процедура має подвійну форму, яка може виражатись як в активних, так і в пасивних діях. Активна форма передбачає безпосереднє звернення потерпілого за захистом своїх прав у спосіб, який визначений законодавством. Відповідно до пасивної форми орган публічного адміністрування, посадова чи службова особа притягується до відповідальності за ініціативою компетентного органу, без ініціативи потерпілого, наприклад протягом проведення перевірок з боку контролюючих органів.

Чинне законодавство України не передбачає, механізмів відшкодування шкоди, яка завдана органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами, з використанням адміністративного порядку, а тому відшкодування такої шкоди можливе тільки на підставі судового рішення. Через відсутність в українському законодавстві адміністративного порядку відшкодування шкоди, завданої публічною адміністрацією, виникає безліч проблем. Наприклад, є випадки, коли орган, який завдав шкоди, визнав свою вину і готовий її відшкодувати, однак через відсутність законодавчо закріпленого механізму позасудового врегулювання спору фактично скасовує усі намагання суб'єктів правовідносин врегулювати спір самостійно.

На мою думку, необхідно на законодавчому рівні закріпити механізм адміністративного порядку відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування, оскільки адміністративний порядок відшкодування шкоди, на відміну від судового, не лише встановлює спрощену процедуру вирішення спору і є більш зрозумілою та сприятливою для потерпілого, але й дозволяє зекономити час, ресурси суду та має безкоштовний характер. Він може стати саме тим дієвим механізмом, який реалізуватиме права громадян.

Список використаних джерел: 1. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01.11.1996 р. №9. *Офіційний сайт Верховного Суду України.*

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Макаренко Наталія Андріївна

студентка 4 курсу 7 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава мудрого

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Одним з основоположних прав, закріплених у Конституції України, є право на мирні зібрання, яке залишається актуальним і потрібним ін-

струментом для громадянського суспільства, котрий дозволяє відстояти свої права та інтереси. В процесі здійснення цього права можуть виникати спори, що підлягають вирішенню в порядку адміністративного судочинства. Провадження у справах щодо реалізації права на мирні зібрання має ряд особливостей, а тому потребують детального аналізу та пошуку шляхів вдосконалення. Процедура проведення судових розглядів проваджень в даному напрямку має певні особливості, які визначені ст. 281 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС).

У справах за адміністративними позовами про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань мають право бути позивачами організатори зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань. Дана категорія справ відноситься до предметної юрисдикції окружних адміністративних судів, що беззаперечно залежить від статусу відповідача та визначається за правилами предметної підсудності, що встановлюється ст. 20 КАС. Зокрема, законодавством встановлюються спеціальні строки розгляду вказаних справ – два дні та невідкладно. У зв'язку із цим визначається момент обчислення строку: (1) після відкриття провадження; (2) до проведення відповідних заходів; (3) у день їх проведення. До того ж, рішення суду в адміністративній справі про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань виконується негайно.

Ще однією особливістю варто виділити те, що суд приймає позовну заяву щодо усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань незалежно від сплати судового збору. Отже, слід зробити висновок, що несплата судового збору не призведе до такого наслідку, як залишення позовної заяви без руху.

Суд при винесенні рішень по адміністративних справах даного виду безперечно керується Кодексом адміністративного судочинства України та міжнародними стандартами. Проте є дуже мало керівних принципів, які дозволяли б законодавчим і виконавчим органам зрозуміти, яким чином право на свободу мирних зібрань можна практично регламентувати на місцевому та національному рівні. Положення, закріплене в Конституції України, по суті, є єдиним регулятором цього питання [2, с. 45]. Таким чином, нормативна неврегульованість мирних зібрань в Україні є причиною хаосу. Це ускладнює реалізацію права на мирні зібрання і часто призводить до необгрунтованих втручань з боку органів влади в проведення зборів громадян. Також це ускладнює вирішення

українськими судами справ про обмеження права на мирні зібрання. На цьому акцентував свою увагу Європейський суд з прав людини в справі «Веренцов проти України» в рішенні від 11.04. 2013 р. [1].

В Конституції України неможливо передбачити деталі і порядок дій реалізації права на мирні зібрання. Саме тому, на нашу думку, способом врегулювання даного питання є прийняття спеціального Закону про мирні зібрання. Такий закон повинен бути спрямований на захист і чітку регламентацію процедури проведення мирних зібрань. Враховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що провадження у справах про право на мирні зібрання має багато особливостей, закріплених і детально регламентованих у КАСа України. Проте у цій сфері є деякі проблемні питання, зокрема: відсутність спеціального закону, який регламентував би дану сферу суспільних відносин, як матеріальної бази для вирішення адміністративними судами даної категорії адміністративних справ.

Список використаних джерел: 1. Веренцов проти України: Рішення Європейського суду з прав людини (заява №20372/11) від 11.04.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text. 2. Кобрусєва Є. А. Актуальні питання провадження щодо розгляду та вирішення адміністративних справ щодо реалізації права на мирні зібрання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №2. С. 43–47.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Марченко Наталія Олександрівна
*студентка 4 курсу 3 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

З грудня 2017 року на суддів в господарських, адміністративних та цивільних справах покладається обов'язок створювати для сторін сприятливі умови для самостійного вирішення спору. Така процедура

отримала назву – врегулювання спору за участю судді. Суддя в межах правил передбачених процесуальним законодавством був зобов'язаний надавати сторонам підтримку у примиренні шляхом пропонування можливих шляхів вирішення конфлікту та проведення спільних та окремих нарад. Та чи буде така процедура дієвою в адміністративному процесі, де однією зі сторін завжди є суб'єкт владних повноважень?

Спочатку варто зазначити про законодавчу процедуру врегулювання спору за участю судді. Відповідно до ст. 184 КАС України таке врегулювання проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті за таких умов: 1) немає третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору; 2) справа не відноситься до спорів визначених главою 11 розділу II КАС України та типових справ, крім справ за адміністративними позовами про примусове відчуження земельної ділянки, чи інших об'єктів нерухомого майна, що на ній знаходяться з мотивів суспільної необхідності. Про проведення зазначеної процедури суд постановляє ухвалу, якою вирішує питання про зупинення провадження у справі. Під час проведення процедури врегулювання спору за участю судді, суддя може роз'яснювати права та обов'язки сторін, порядок проведення процедури, предмету доказування, надавати сторонам можливість самостійно вирішити питання або пропонувати свої шляхи вирішення, звертати увагу на судову практику в аналогічних спорах. Судді в межах даної процедури забороняється оцінювати подані сторонами докази та надавати сторонам конкретні юридичні поради чи рекомендації. Вся інформація, що була отримана сторонами під час спільних та окремих нарад є конфіденційною та не підлягає розголошенню. Врегулювання спору за участі судді може закінчитись успішно: 1) мировою угодою; 2) залишенням позову без розгляду; 3) відмовою від позову або визнанням позову; або безуспішно, якщо процедура закінчиться внаслідок: 1) постановлення ухвали судді, якщо сторона умисно затягує процес; 2) відмови від процедури однієї зі сторін; 2) закінчення строку проведення процедури [1].

Якщо порівняти процедуру зазначену в КАС України з процедурами, які передбачені ЦПК України та ГПК України може здатися, що все однаково, але насправді в адміністративному судочинстві вона має свої характерні особливості. Зокрема, в адміністративному процесі є обмеження що пов'язані з природою публічно-правових відносин. Оскільки суб'єкти владних повноважень, які обов'язково будуть стороною в адміні-

стративному спорі можуть діяти лише в межах компетенції встановленої законом, вони не можуть приймати рішення на власний розсуд, що звужує можливість визначення умов примирення [2]. Якщо орган чи його посадова особа вирішить встановити умови примирення, що будуть виходити за межі їх повноважень, то в такому випадку є можливість притягнення такого суб'єкта до відповідальності за перевищення власних повноважень та розслідування можливих корупційних проявів. Відповідно до ст. 190 КАС України умови примирення сторін не можуть суперечити законодавству або виходити за межі компетенції владного суб'єкта [3]. Тобто, в адміністративному процесі ініціативність сторін щодо визначення можливих шляхів мирного вирішення спору є обмеженою. Крім цього, незважаючи на те, що в різних процесуальних законах містяться відносно однакові положення щодо процедури врегулювання спору за участі судді, в кожному окремому процесі їх значення може бути різним. Наприклад, часові обмеження в 30 днів для проведення процедури врегулювання спору за участю судді, для спору між фізичними особами може бути достатнім строком, а для спору де однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень, як в адміністративному процесі, ні. Обмеження щодо строку в адміністративному процесі може бути негативним чинником, при вирішенні спору за участі судді[2]. Це пов'язано з тим, що сторони мають прийти до таких умов, які будуть вигідні і для задоволення публічних інтересів і для задоволення приватних інтересів, враховуючі встановлені законодавчі обмеження. Строк в 30 днів при достатній завантаженості судів може призвести до прийняття необґрунтованих, невигідних та незаконних рішень, як з боку суб'єкта владних повноважень так і з боку приватних осіб.

Ще одним негативним чинником, що впливає на проведення зазначеної процедури є уміння судді її проводити. Врегулювання спору за участі судді застосовується не так давно і далеко не всі виявляють бажання йти шляхом застосування такої процедури, особливо в адміністративному процесі, де є можливість тиску суб'єкта владних повноважень на особу та потреба саме в захисті від дій чи бездіяльності такого суб'єкта. Судді звикли до стандартних судових процедур, а законодавство не встановлює обов'язку суддів навчатися проводити процедуру врегулювання спору за участі судді. Це зумовлює їх непідготовленість до неформальних консультацій сторін, відсутність у них вмінь налагоджувати комунікацію

між сторонами, вести бесіди та уникати конфліктних ситуацій в межах КАС України [4].

Але все ж, процедура врегулювання спору за участю судді в деяких справах має і позитивні сторони, як для сторін: 1) економія часу, грошових коштів; 2) конфіденційність; 3) можливість збереження мирних відносин з іншою стороною тощо, так і для суду: 1) можливість швидкого розгляду нескладних справ; 2) уникнення зайвого навантаження тощо [5].

Отже, процедура врегулювання спору за участі судді в адміністративному процесі містить в собі певні складнощі в її практичній реалізації, що пов'язано з участю в справі суб'єкта владних повноважень, часовими обмеженнями та відсутністю в суддів необхідних навичок. Наразі вона не є ефективним способом вирішення спору. Можливо у випадку законодавчого підлаштування такої процедури під адміністративний процес, проблем зі строками, перевищеннями повноважень, неосвіченістю суддів та нерівністю положення сторін можна буде уникнути. Зокрема зміни мають стосуватися продовження можливості продовження строку процедури врегулювання спору за участі судді, якщо об'єктивно така процедура може закінчитись позитивно і сторони вийшли на стежку примирення; встановлення обов'язку суддів проходити навчання щодо проведення такої процедури, яке має стосуватись саме адміністративних справ; законодавчо визначити, що при застосуванні процедури врегулювання спору за участю судді сторони є рівними такою самою мірою, як і при класичному судочинстві, щоб суб'єкт владних повноважень користуючись процедурою примирення не міг тиснути на протилежну сторону та передбачити шляхи вирішення таких ситуацій; встановлення більш чітких меж, в яких сторони можуть знайти спосіб примирення в певних категоріях справ, в залежності від конкретного виду суб'єкта владних повноважень, щоб таке примирення не суперечило закону та повноваженням такого органу.

Список використаних джерел: 1. Духовна О. Врегулювання спору за участю судді: нові процесуальні можливості. *Юридична Газета онлайн*. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-novi-procesualni-mozhливosti.html>. 2. Кучерук Н. Урегулювання адміністративного спору за участю судді: чому не діє? *Закон і Бізнес*. 2019. URL: https://zib.com.ua/ua/139127regulyuvannya_adminsporu_za_uchastyu_suddi_chomu_ne_die.html. 3. Муза О. В. Процесуальні особливості врегулювання спору за учас-

ттю судді в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. URL: http://lsej.org.ua/6_2020/36.pdf. 4. Студенников С. Інститут врегулювання спору за участю судді потребує вдосконалення. *Судово-юридична газета*. 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/140687-institut-vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-potrebuye-vdoskonalennya>. 5. Коваленко Н. Врегулювання спору за участю судді. Особливості та перспективи процесу. *Lex.Inform*. 2018. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vregulyuvannya-sporu-za-uchasti-suddi-osoblyvosti-ta-perspektyvy-protsesu/>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.

Носенко Анна Володимирівна

студентка 2 курсу 7 групи

Інституту підготовки

кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ ПРОКУРОРОМ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В умовах євроінтеграційних процесів під час захисту прав і свобод людини і громадянина набуває поширеності тенденція представництва інтересів приватної особи прокурором в адміністративному судочинстві. Можливість представництва інтересів громадян в адміністративному суді є різноплановою. Це зумовлено поліфункціональністю та багатогранністю напрямів правозахисної діяльності державного органу прокуратури, а також чисельністю випадків необхідності реалізації представницької функції прокурором під час вирішення справ адміністративними судами. Тому, актуальність представленої теми полягає у дослідженні різноманітності напрямів діяльності органів прокуратури та підтвердженні важливості реалізації прокурором як учасником судового процесу правозахисної функції невизнаних, оспорюваних або порушених прав та інтересів приватної особи в адміністративному судочинстві.

Слід почати з того, що представництво прокурора в адміністративному судочинстві – це здійснення останнім юридичних дій від імені приватної особи в адміністративному суді. Законодавець обмежив можливості представництва прокурором приватної особи, чітко визначивши підстави, приводи та процесуальні дії прокурора під час реалізації захисту інтересів приватної особи. Тобто у контексті досліджуваної теми особливу значимість має нормативно-правове підґрунтя представництва інтересів приватної особи прокурором в порядку адміністративного судочинства. Зазначені положення регулюються Законом України «Про прокуратуру», Конституцією України та Кодексом адміністративного судочинства України та ін.

Слушно зазначити, що представляючи приватних осіб у суді, прокурор прямо реалізує положення Конституції України. Тому представництво прокурором інтересів приватної особи в порядку адміністративного судочинства є конституційним. Права та свободи громадян повинні розглядатися як найважливіші у системі державних пріоритетів. У ст. 3 Конституції України зазначено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Основний Закон було доповнено ст. 131–1, де зазначено, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Згідно з ч. 1 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» (далі – Закон) представництво прокурором інтересів громадянина в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина, у випадках та порядку, встановлених законом. Представництво слід розглядати як діяльність правозахисного характеру, спрямовану на захист прокурором невизнаних, оспорюваних або порушених прав громадян, що здійснюється в адміністративному судовому порядку в тих випадках, коли з використанням інших наданих прокуратурі повноважень захистити чи поновити ці права та інтереси неможливо.

Специфіку адміністративно-правового статусу прокурора як суб'єкта владних повноважень та представника інтересів приватної особи в адміністративному судочинстві формують власне владні повноваження прокурора. Відповідно до ч. 2 ст. 23 Закону прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа не спроможна

самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист. Згідно з ч. 4 ст. 23 Закону наявність підстав для представництва має бути обґрунтована прокурором у суді.

Відповідно до ч. 6 ст. 23 Закону прокурор має право: звертатися до суду з позовом (заявою, поданням); вступати у справу, порушену за позовом іншої особи, на будь-якому етапі судового провадження; ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом іншої особи; брати участь у розгляді справи; брати участь у виконавчому провадженні при виконанні рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво інтересів громадянина в суді; з дозволу суду ознайомлюватися з матеріалами справи в суді та матеріалами виконавчого провадження, робити виписки з них, отримувати безоплатно копії документів, що знаходяться у матеріалах справи чи виконавчого провадження.

Згідно з положеннями ст. 53 Кодексу адміністративного судочинства України з метою представництва інтересів громадянина в адміністративному суді прокурор в межах свої повноважень, визначених законом: звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, вступає за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Додамо, фактори, які зумовлюють посилення важливості прокуратури як державної правозахисної структури, якій надано право представництва інтересів приватної особи в порядку адміністративного судочинства. Ключовими факторами є наступні: прокуратура є поліфункціональною державною інституцією; прокуратура здійснює процесуальну можливість захисту прав, свобод та законних інтересів громадян; реформування прокуратури обумовлює необхідність підвищеної уваги до ролі та значення цього органу як учасника адміністративного судочинства; поєднання правоохоронної та правозахисної спрямованості в діяльності органів прокуратури.

Можна зробити висновок щодо різноманітності та багатогранності напрямів правозахисної діяльності державного органу прокуратури.

Можливість представництва інтересів громадян в адміністративному суді є різноплановою та багатоаспектною. Прокуратура покликана реалізувати право приватної особи на захист невизнаних, оспорюваних або порушених прав та інтересів в порядку адміністративного судочинства. Прокурор як учасник судового процесу має особливий правовий статус, чітко визначені законодавством повноваження та підстави звернення до суду з метою реалізації наданого законодавством права представництва інтересів приватних осіб в порядку адміністративного судочинства.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Рябченко Я. С.

Панков Владислав Васильович
*студент 1 курсу 1 групи
ІШЮК для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ ТА КІБЕРБУЛІНГУ

Однією з проблем, яка зазнала сьогодні активного обговорення та дослідження, є проблема поширення цькування (булінгу) серед дітей. У зв'язку з цим особливо підкреслимо значення прийняття 18 грудня 2018 року Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу», який передбачував внесення важливих змін у цілу низку законодавчих актів України – до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про освіту» та інших. Так, наприклад, у ст. 1 Закону України «Про освіту» отримало закріплення визначення поняття «буллінг» та його типові ознаки. А саме: «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

Що стосується типових ознак булінгу, то такими є: – систематичність (повторюваність) діяння; – наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); – дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Тобто, законодавчо визначене поняття булінгу не стосується виключно дітей, а охоплює всіх учасників освітнього процесу [2].

На сторінках наукових та інших джерел виокремлюються найбільш поширені види булінгу. Зокрема, це такі види булінгу, як: – *фізичний* (штовхання, підніжки, бійки, нанесення тілесних пошкоджень); – *психологічний* (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, погрози, маніпуляції, шантаж); – *економічний* (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей); – *сексуальний* (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, сексуальні погрози); – *кібербулінг* (приниження за допомогою засобів електронної комунікації). Про ці види булінгу йдеться і у Кодексі України про адміністративні правопорушення, яким встановлена адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з булінгом. Передусім це стаття 173–4 Кодексу про адміністративні правопорушення «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу».

Одним із видів булінгу є кібербулінг, який розглядається як форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою принизити людину, нанести психологічної шкоди з використанням електронної пошти, сервісів миттєвих повідомлень, чатів, соціальних мереж, web-сайтів, а також за допомогою мобільного зв'язку. Причинами поширення кібербулінгу, на думку фахівців, є наступні: брак інформації у батьків і педагогів, відсутність довірливих відносин з дитиною, невміння вживати заходів превентивного впливу, не володіння методами виявлення і припинення віртуальної агресії, спрямованої на їх дитину. Підкреслюється також і те, що кібербулінг особливо привабливий тим, що нападник не бачить свою жертву і її пряму реакцію, а значить, йому набагато легше подолати в собі можливе почуття жалості. Агресор на відстані від жертви здатний на речі, значно жорстокіші, ніж в умовах звичайного спілкування. Насильство в кіберпросторі має цілком реальні негативні наслідки і представляє серйозну загрозу для повноцінного розвитку особистості неповнолітнього.

Встановлено, що девіантна поведінка, проявом якого є кібербулінг, часто трансформується у кримінальні форми і становить істотну небезпеку як для самого неповнолітнього, так і для всього суспільства.

Небезпечність наслідків булінгу та кібербулінгу, їх руйнівний для дітей характер вимагає застосування системи різноманітних заходів виховного, економічного, психологічного та іншого характеру. У тому числі це стосується і необхідності правового втручання. В Україні діє ряд законів, спрямованих на захист прав і законних інтересів дітей. Так, Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність, відзначаючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Основний Закон встановлює, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Головний міжнародний документ щодо захисту прав дитини – Конвенція ООН з прав дитини зазначає, що всі діти від народження рівні і мають право на безпечні та сприятливі умови життя. Сімейний кодекс України також є важливою складовою національного законодавства щодо захисту прав дитини. Закон України «Про охорону дитинства» передбачає захист дитини від усіх форм насильства. Згідно з Законом України «Про освіту» учні мають гарантоване державою право на захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного, психічного насильства, від дій, які порушують права або принижують їх честь і гідність.

Але, не дивлячись на наявність цих та багатьох інших законодавчих актів, актуальним завданням є розробка та прийняття на державному рівні програми з попередження кібербулінгу. Повною мірою підтримуємо висновок про те, що запобігання вчинення насильницьких дій (бездіяльності) відносно дітей має стати пріоритетним напрямком діяльності всіх служб і органів у справах дітей, громадських організацій і інститутів.

Список використаної літератури: 1. Булінг (цькування) як явище, його форми та учасники. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/deps/ps/buling/module1/buling-iak-iavische.pdf>. 2. Булінг: поняття, ознаки, відповідальність URL: <https://myrivska.otg.dp.gov.ua/ua/nasha-gromad%D0%B0/novini-ta-podiyi/novini/buling-ponyattya-oznaki-vidpovidalnist>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Пархоменко Анна Юріївна
студентка 1 курсу магістратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СПРАВАХ ЩОДО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Актуальність обраної теми зумовлена важливістю врахування практики Європейського Суду з прав людини національними судами при розгляді справ щодо порушення митних правил.

Розгляд справ, які стосуються порушення митних правил є одним із найскладніших для національних судів усіх інстанцій. Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права. При цьому йдеться саме про всю практику Суду, а не тільки про рішення, які стосуються України [1]. Далі розглянемо низку важливих справ.

Справа «ТОВ «Полімерконтейнер» проти України», яка стосувалася помилкового визначення коду товару. У цьому рішенні Європейського Суду з прав людини мова йшла про те, що митниця регулярно присвоювала неправильний код товарам, які імпортувала компанія-скаржник. Через помилкове встановлення коду товару ставка ввізного мита була більшою, ніж мала бути. При цьому, були рішення місцевих судів, у яких були викладені висновки на користь ТОВ «Полімерконтейнер». ЄСПЛ зазначив, що таке визначення коду товару є по своїй суті «клоновими рішеннями» митного органу.

Зазначені рішення були розцінені Європейським Судом з прав людини як свавілля органу державної влади, яке призвело до втручання в мирне володіння майном. Суд визнав порушення статті 1 Протоколу 1 Конвенції [4]. ЄСПЛ розцінив такі «клонові» рішення митниці як свавілля державного органу. Все це призвело до втручання у мирне володіння майном компанії-заявника, що порушило ст. 1 Протокол 1 до Конвенції.

Справа «Надточій проти України» (Заява N 7460/03), яка стосувалась провезення не задекларованого автомобіля. Заявник ввіз на митну територію України автомобіль, митні органи зобов'язали вивезти назад

автомобіль. Назад заявник його не вивіз, оскільки втратив його. У цій справі виникло питання щодо правової природи митних спорів.

На думку Суду, основною метою Митного кодексу дійсно є регулювання економічних питань, проте, Митний кодекс також регулює відносини, пов'язані з митними правопорушеннями. Суд звертає увагу на те, що немає істотної різниці між Кодексом про адміністративні правопорушення, який має карний кримінально правовий характер, та розділом VIII Митного кодексу, який стосується окремих видів митних правопорушень, які також можна визначити як адміністративні правопорушення [2].

Справа «Садоха проти України» (Заява № 77508/11), яка стосувалася порушення процедури митного контролю. Заявник через «зелений коридор» провіз 41 000 євро готівкою. Така сума підлягала обов'язковому декларуванню. Працівниками митного органу було конфісковано 31 000 євро, ця конфіскація була виправдана тим, що дана сума стала предметом митного правопорушення.

У цій справі суд повторив свій послідовний підхід, що захід у вигляді конфіскації, навіть якщо він передбачає позбавлення власності, підпадає під сферу статті 1 Протоколу 1 до Конвенції, яким Договірним державам дозволяється здійснювати контроль за користуванням майном для забезпечення сплати податків. При цьому, конфіскована сума була значною для заявника. Проте не було жодних доказів, що заявник міг завдати якоїсь серйозної шкоди державі. За цих обставин конфіскація незадекларованих коштів у повному обсязі, на думку Суду, поклала індивідуальний і надмірний тягар на заявника та була непропорційною вчиненому правопорушенню. Суд Постановив, що було порушено статтю 1 Протоколу 1 до Конвенції.

Справа GABRIĆ проти Хорватії (Заява 9702/04), яка стосувалася провезення незадекларованого товару. Митні органи виявили незадекларовані товари, сховані у її багажному відділенні. Зокрема, у місці для запасного колеса співробітники виявили 61 коробку сигарет різних марок та 9,5 кг кави. Товар було конфісковано, і накладено штраф. Заявник скаржився на те, що застосування штрафу та конфіскації було надмірним, і, таким чином, порушило його право на власність.

ЄСПЛ визначив, що захід у вигляді конфіскації підпадає під сферу дії другого абзацу статті 1 Протоколу 1 до Конвенції, яким Договірним державам дозволяється здійснювати контроль за користуванням майном

для забезпечення сплати податків. ЄСПЛ постановив, що було порушено ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції.

Отже, практика Європейського Суду з прав людини є важливою для застосування національними судами. Врахування цієї практики дозволяє національним судам виносити рішення, які будуть відповідати міжнародним та європейським стандартам, що є одним із позитивних кроків на шляху нашої держави до вступу до Європейського Союзу.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>. 2. Справа «Надточій проти України» (Заява № 7460/03) від 15.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404#Text. 3. Справа «Садоха проти України» (Заява № 77508/11) від 11.07.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e50#Text. 4. Справа «ТОВ «Полімер-контейнер» проти України» (Заява № 23620/05). Рішення від 24.11.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c04#Text. 5. Справа GABRIĆ проти Хорватії (Заява 9702/04). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-91134%22%7D>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шульга М. Г.

Пономаренко Світлана Олегівна
*студентка 4 курсу 2 групи
факультету адвокатури
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ВІДМІННІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ ВІД МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Зміни, які відбулись у грудні 2017 року у Кодексі адміністративно-судочинства України (далі – КАСУ) крім численних удосконалених процесуальних положень, запровадили й абсолютно нові процесуальні інститути. Такою новелою можна визнати інститут врегулювання спору за участю судді. Безперечно, цей інститут пройшов певне випробування в експериментальному режимі у вигляді пілотних проектів на базі

окремих адміністративних судів, але у новій редакції КАСУ набув свого остаточного вигляду. Через певну схожість процедури врегулювання спору за участі судді з медіацією, питання належності цього інституту до переліку моделей та різновидів медіації залишається дискусійним у науковому просторі.

Визначення поняття процедури врегулювання спору за участі судді КАСУ не містить. Натомість у своєму роз'ясненні Зарічний районний суд м. Сум визначає врегулювання спору за участю судді як спілкування сторін із суддею з метою отримання роз'яснень і додаткової інформації для оцінки сторонами перспектив судового розгляду спору [1].

Стосовно визначення поняття медіації, на законодавчому рівні існує лише проекту Закону «Про медіацію» зареєстрований 19 травня 2020 р. за № 3504 [2]. Науковці визначають медіацію як альтернативний спосіб вирішення спорів, у якій третя особа – медіатор систематично сприяє комунікації між сторонами конфлікту (спору) з метою досягнення ними взаємоприйняттого розв'язання конфлікту чи вирішення спору. Основними відмінностями медіації від традиційного судового розгляду є її конфіденційність, гнучкість та врахування усіх аспектів спору, незалежно від того чи мають вони правове значення [3, с. 93–94]. Ще однією відмінністю процедури врегулювання спору за участі судді від медіації є їх суб'єктний склад. У врегулюванні спору за участю судді беруть участь учасники судової справи та суддя, тоді як у медіації – сторони конфлікту та медіатор. Також потрібно зазначити, що у ст. 185 КАСУ зазначається, що процедура врегулювання спору за участю судді проводиться на підставі ухвали суду, де вирішується питання про зупинення провадження у справі [4]. Крім цього, визначено, що повторне проведення процедури у випадку неуспішного вирішення спору є недопустимим. Натомість підставою проведення процедури посередництва, як вказує Г. О. Огренчук, є договір про проведення медіації. Він укладається між особою, яка організовує та проводить медіацію, і сторонами конфлікту [5, с. 147].

Крім того, у процедурі проведення медіації відсутні обмежень щодо кількості її використання у випадку неуспішності. Медіація може використовуватися на будь-якій стадії судового процесу, на відміну від врегулювання спору за участі судді. Ця процедура можлива лише до початку розгляду справи по суті [4]. Однак деякі дослідники зауважують,

що така позиція законодавця щодо обмежень використання процедури врегулювання спору за участю судді є не досить вдалою, оскільки, наприклад, примирення сторін є можливим на будь-якій стадії судового процесу [6, с. 84].

Під час дослідження відмінностей між медіацією та процедурою врегулювання спору за участі судді, голова Київського апеляційного суду Я. В. Головачов наголосив на відмінності ролей судді та медіатора [7]. Він зауважив, що суддя, на відміну від медіатора, не є посередником сторін спору та сторони спору в медіації самостійно обирають медіатора, а врегулювання спору за участі судді проводить суддя, у провадженні якого перебуває справа. Досить важливою є й відмінність, яка полягає у тому, що суддя, на відміну від медіатора, не може відмовитися від організації та проведення процедури з будь-яких особистих мотивів [7].

Підсумовуючи варто вказати, що процедура врегулювання спору за участі судді дійсно має спільні риси з процедурою медіації. Проте їх не слід ототожнювати, адже є багато й відмінних рис. Перш за все, вони полягають у суб'єктному складі проведення цих процедур, правовій регламентації, правовому статусі посередника та учасників проведення цих процедур. Крім того, відрізняється й момент, при якому виникає можливість скористатися цими процедурами.

Список використаних джерел: 1. Що таке мирне врегулювання спорів в суді. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/archive/560795/>. 2. Проект Закону «Про медіацію», реєстраційний № 3450. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. 3. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 92–100. 4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446. 5. Огречук Г. О. Договори про проведення медіації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. № 30(1). С. 144–148. 6. Токарева К. С. Порівняльний аспект врегулювання спорів за участі судді та за допомогою медіації. *Юридичний вісник*. 2020. № 4(57). С. 83–88. 7. Головачов Я. В. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?». *Юридична Газета*. 2020. № 9 (715). URL: <https://yurgazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporiv-za-uchastyu-suddi-shcho-iyak.htm>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ЗНАЧЕННЯ ПРОТОКОЛУ ТА НАСЛІДКИ ЙОГО НЕНАЛЕЖНОГО ОФОРМЛЕННЯ

Провадження у справі про адміністративне правопорушення, як і кожен процес, має відповідні структурні елементи (стадії), що відрізняються кількістю учасників, завданнями, характером процесуальних дій, тощо. В теорії існують численні варіації, що різняться за кількістю, назвами тощо, але найбільш поширеною серед науковців є поділ провадження на чотири стадії: порушення та адміністративне розслідування у справі; розгляд та винесення постанови; перегляд (оскарження) постанови; виконання постанови.

Стадія порушення та розслідування справи про адміністративний проступок включає: одержання інформації, що має ознаки правопорушення; встановлення фактичних обставин справи; процесуальне оформлення результатів розслідування; направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

Водночас, у законодавстві немає чітко встановленого моменту початку такого розслідування. Науковці момент порушення провадження пов'язують з моментом встановлення його ознак та їх подальшої фіксації у процесуальних документах [1, с. 64]. Це передбачає виключну роль протоколу про адміністративне правопорушення у всьому провадженні. Саме у ньому фіксується вчинення проступку, його фактичні обставини та інша необхідна інформація відповідно до ст. 256 КУпАП. Фактично, саме протокол переносить факт вчинення правопорушення з об'єктивної реальності в юридичну площину. Однак, його важливість спричиняє й ряд негативних наслідків його неналежного оформлення.

Необхідно зазначити, що протокол про адміністративне правопорушення повинен відповідати певним вимогам, зокрема містити: дату і місце його складення, посаду, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає

відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи [2, ст. 256]. Водночас, використання протоколу, як доказу передбачає й вимоги стосовно його законності, тобто відповідність статті 62 Конституції України.

У справі «Коробов проти України» ЄСПЛ висловив позицію, що суд має право обґрунтувати свої висновки лише доказами, що впливають зі співіснування достатньо переконливих, чітких і узгоджених між собою висновків чи схожих неспростовних презумпцій факту. Тобто таких, які не залишають місце сумнівам, оскільки наявність останніх не узгоджується зі стандартом доведення «поза розумним сумнівом» [3]. Це ще раз підкреслює важливість протоколу про адміністративне правопорушення для провадження в цілому та вирішення справи по суті. Це також зумовлює ряд нових вимог до протоколу, що повинні бути виконані.

Аналіз сучасної судової практики дозволяє зробити висновок про численні негативні наслідки неналежно оформленого протоколу про адміністративне правопорушення. До них слід віднести:

- неможливість його використання як доказу у провадженні;
- відсутність фіксації факту вчинення адміністративного правопорушення і, як наслідок, закриття справи;
- уникнення відповідальності особою, що вчинила адміністративний проступок;
- зниження рівня ефективності діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені складати протокол про адміністративне правопорушення.

Також, це приводить до певної суперечності в рішеннях судів. У випадку неналежного оформлення протоколу, одні суди просто закривають справу про адміністративне правопорушення, інші – приймають постанову про направлення на доопрацювання, що також не передбачено чинними нормами законодавства.

Слід зауважити, що нечітко сформульовано вимога, щодо включення в протокол інших відомостей, необхідних для вирішення справи. Уповноважена особа, яка складає протокол не завжди може передбачити, чи будуть певні відомості необхідні для суду, а отже, зростає шанс неналежного складання відповідного процесуального документу.

Отже, наявна нормативно-правова база надає протоколу про адміністративне правопорушення виключне місце у всьому провадженні, однак не вирішує всі існуючі проблеми.

Попередження зазначених негативних наслідків можливо шляхом оновлення законодавства з урахуванням міжнародного досвіду та наявної судової практики.

Список використаних джерел: 1. Гнатюк С. С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія / С. С. Гнатюк. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 156 с. 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/80731-10>. 3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Коробов проти України» від 21.06.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_790.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри загальноправових дисциплін Національної академії Служби безпеки України Романенко І. В.

Садрук Оксана Миколаївна

студентка 4 курсу II групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ АКТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Право на оскарження індивідуальних адміністративних актів відноситься до одного з найважливіших питань адміністративного судочинства, оскільки органи виконавчої влади та місцевого самоврядування приймають чималу кількість індивідуальних адміністративних актів, які безпосередньо впливають на права та обов'язки значного кола фізичних осіб. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що через недосконале законодавче врегулювання судова практика щодо оскарження індивідуальних рішень є неоднозначною.

У ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) зазначено, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що

рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист шляхом визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень [1].

Крім цього, право оскарження індивідуальних актів в адміністративному судочинстві передбачене і у багатьох законах України. Так, згідно із ст. 16 Закону України «Про звернення громадян» дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи можна оскаржити у судовому порядку [2]. Відповідно до ст. ст. 43, 50 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», акти місцевих державних адміністрацій можуть бути оскаржені до суду, якщо вони суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, актам Президента України та Кабінету Міністрів України або інтересам територіальних громад чи окремих громадян [3]. Відповідно до ч. 10 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку [4].

Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному зверненні і конституційному поданні щодо тлумачення частини другої статті 55 Конституції України, в Рішенні від 14.12.2011 р. № 19-рп/2011 зазначив, що особа, стосовно якої суб'єкт владних повноважень прийняв рішення, вчинив дію чи допустив бездіяльність, має право на захист. Право на судовий захист передбачає можливість звернення до суду за захистом порушеного права, але вимагає, щоб порушення, про яке стверджує позивач, було обгрунтованим. Таке порушення прав має бути реальним, стосуватися індивідуально виражених прав або інтересів особи, яка стверджує про їх порушення [5].

Також необхідно зазначити, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема: у спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження індивідуальних актів [1].

Отже, оскарження правових актів індивідуальної дії полягає в заявленні у відповідному позові конкретних вимог, які мають відобразити правові наслідки задоволення позовних вимог.

Крім цього, відповідно до ухвали Верховного Суду від 29.05.2019 у справі №9901/283/ право оскарження індивідуального акта належить тільки особі, щодо якої цей акт прийнятий або прав, свобод та інтересів якої він безпосередньо стосується. Верховний Суд зазначає, що законодавчі обмеження щодо можливості оскарження актів індивідуальної дії не шкодять самій суті права на доступ до суду, оскільки ці акти можуть бути оскаржені в суді їхніми адресатами, тобто суб'єктами, для яких відповідні акти створюють права та/чи обов'язки. Одним із завдань таких обмежень є недопущення розгляду в судах позовів третіх осіб в інтересах (або всупереч інтересам) адресатів індивідуальних актів [6].

Отже, оскарження індивідуального акта у порядку адміністративного судочинства містить свої особливості: це один з головних способів контролю відповідності індивідуальних актів вищим за юридичною силою актам; позовні вимоги відображають правові наслідки задоволення позовних вимог; таке право належить тільки особі, щодо якої цей акт прийнятий або прав, свобод та інтересів якої він безпосередньо стосується; на момент оскарження індивідуальних правових актів вони вже виконані та відповідні правові наслідки настали.

Список використаних джерел: 1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. №2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №35–36. №37. Ст. 446. 2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №47. Ст.256. 3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. №586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №20–21. Ст. 190. 4. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №24. Ст. 170. 5. Рішення Конституційного Суду України від 14.12.2011 р. №19-рп/2011, судова справа №29/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11#Text>. 6. Рішення Верховного Суду від 29.05.2019, судова справа №9901/283/19URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82079505>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Скакун Карина Вадимівна
курсантка 1 курсу 1 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

БУЛІНГ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ

Термін булінг, що вживається в англійській літературі, походить від слова *bully* і означає знущання або переслідування, знущання над слабшими. У джерелах на цю тему це означає довгострокове знущання, переслідування, психологічний терор, вчинені людиною чи групою, що має перевагу над слабшим.

У дитячому середовищі булінг зустрічається насамперед у дітей віком 7–16 років. Часто-густо це відбувається, коли особа зазнає багаторазових актів агресії з боку одного чи кількох учнів до слабших, ніж він сам. Тобто, булінг не стосується одноразового вчинку. Його характеризують повторюваність та тривалість негативної дії.

Згідно ст. 1 Закону України «Про освіту» що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Законом визначено також типові ознаки булінгу (цькування), а саме: – систематичність (повторюваність) діяння; – наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); – дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

За висновками дослідників булінг у шкільному середовищі проявляється у двох формах: прямій та непрямій. Пряме залякування може бути словесним, наприклад: погрози, переслідування, слова, образи. Це також може мати форму фізичного насильства, наприклад, штовханням, провокуванням, ударами, плюванням, вимаганням грошей. Побічні знущання є менш помітними, але, як правило, більш серйозними і стосуються психічної сфери жертви. Це відбувається наприклад, шляхом виключення з групи однолітків, соціальної ізоляції, багаторазового використання вульгарних жестів або поширення зловмисних пліток та наклепів на жертву, метою яких є залякування та домінування.

Дослідження показують, що сторони, які беруть участь у конфлікті, грають різні ролі. Головний герой – це домінуючий агресор (булер). Поруч з ним можуть бути інші, що мають допоміжну функцію. З іншого боку, жертва, яка поводить повністю пасивно або провокаційно. Певним чином, їх доповнює аудиторія (спостерігачі, свідки булінгу). Серед останніх можемо розрізнити тих, хто стає на сторону булера, підтримує жертву або залишається спостерігачем. Серед них є і ті, хто відкрито підтримує насильство. Інших називають імітаторами або прихильниками, які активно беруть участь у насильстві, але не ініціюють його. Звідси випливає, що група однолітків відіграє вирішальну роль у актах насильства. Враховуючи на це, на сторінках літературних джерел, присвячених проблемі булінгу, зазначається, що булінг скоріше необхідно розглядати як групове явище, ніж як індивідуальне.

За результатами дослідження, проведеного Дитячим фондом ООН Юнісеф у 2017 році, 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу впродовж останніх трьох місяців, а 24% дітей стали жертвами цього явища. Найбільш вразливими до булінгу є сором'язливі, зі зразковою поведінкою діти, а також діти, які, в силу різних життєвих обставин, «замкнуті в собі», закриті для спілкування. Найчастіше діти піддаються цькуванню з боку однолітків за свій зовнішній вигляд, переконання, поведінку, а також через різні життєві обставини тощо). Показовим є також і те, що 44% із тих, хто спостерігав, як знущаються над їхніми однолітками, не реагували на такі факти через страх піддатися аналогічному знущанню [1;2].

Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює адміністративну відповідальність за вчинення булінгу. У даному випадку це стаття 173–4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу. Важливо відмітити, що згідно вказаної статті до адміністративної відповідальності притягаються не тільки особи, що вчиняють діяння, які підпадають під ознаки булінгу, але й батьки або особи що їх замінюють та керівники закладів освіти.

Так, зокрема, відповідно до частин 3 та 4 ст. 173–4, якщо булінг вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, то штраф або громадські роботи застосовуються до їх батьків або осіб, які їх замінюють. Що стосується керівників закладів освіти, то вони притягаються до адміністративної відповідальності за неповідомлення про випадки булінгу уповноважених підрозділів Національної поліції. У даному випадку звернемося до ст. 26 Закону України «Про освіту», відповідно до якої керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу.

Але, зрозуміло, що завдання подолання булінгу не може бути справою тільки керівників закладів освіти та педагогів. Хоча повною мірою підтримуємо висновок про те, що саме їм має належати вирішальна роль у протидії насильству і булінгу. Проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки завдяки системному підходу та підтримки батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій, а також із залученням та участі дітей та молоді [2, с. 4].

Список використаних джерел: 1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402. 2. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєнкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Стуконог Софія Андріївна
студентка 2 курсу, 8 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЩОДО МЕТИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

Нормальне існування людини в суспільстві є можливим виключно при дотриманні норм, що встановлені різними соціальними регуляторами, зокрема, правом. Існування відповідних правил поведінки є необхідним для недопущення хаосу та масових порушень прав та свобод людини. Однак, трапляються випадки девіантної поведінки, коли особи вдаються до порушення норм, що були санкціоновані державою. За відповідні діяння, безсумнівно, має наставати юридична відповідальність, яка в залежності від виду направлена на досягнення тих чи інших цілей. Так, у разі порушення норм адміністративного законодавства, настає адміністративна відповідальність, що виражається в покладенні на особу зобов'язання понести те чи інше адміністративне стягнення.

Велике значення адміністративної відповідальності в охороні суспільних відносин пояснюється, перш за все, тим, що адміністративні проступки – один з найпоширеніших видів правопорушень. Велика кількість і невелика шкідливість (кожного окремо) цих проступків потребує порівняно простого порядку застосування заходів реагування. Це необхідно для швидкого дисциплінуючого впливу на винних з метою економії часу та сил, як державних органів, так і самих порушників [1, с. 8–9].

У разі вчинення особою адміністративного правопорушення, уповноважені органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи зобов'язані вжити всіх необхідних заходів для того, щоб винний поніс адміністративну відповідальність, вираженням якої є адміністративне стягнення. Тож, для того щоб дослідити сутність адміністративного стягнення, необхідно з'ясувати, що варто розуміти під адміністративною відповідальністю. Дефініція цього поняття не сформована законодавцем у тексті Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), однак в науковому співтоваристві адмі-

ністративну відповідальність прийнято розглядати як специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення у встановленому законом порядку [2, с. 46]. Із наведеного визначання випливає взаємопов'язаність та взаємообумовленість адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень.

На відміну від «адміністративної відповідальності» поняття адміністративного стягнення міститься в КУпАП, відповідно до ст. 23 якого, досліджувана категорія являє собою міру відповідальності та застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [3]. Таким чином, законодавець при наданні дефініції адміністративного стягнення особливу увагу надає меті їх застосування, а тому доцільно проаналізувати її більш детально.

Звісно, для кожного виду юридичної відповідальності притаманна власна мета його застосування. Якщо для цивільної відповідальності основною метою є відшкодування шкоди, завданою правопорушенням, а для кримінального права метою покарання є кара, виправлення засудженого, а також превенція, то мета адміністративного стягнення є дещо іншою, вона не має такого різкого спрямовання на відшкодування шкоди та на кару особи, що вчинила правопорушення. Із аналізу положень ст. 23 КУпАП є зрозумілим, що адміністративне стягнення має на меті: 1) перевиховання особи; 2) превенцію.

Стосовно першого, законодавець стверджує, що понесення адміністративного стягнення має призвести до прагнення особи слідувати вимогам законів України та поважати встановлені правила співжиття в суспільстві. Крім того, метою адміністративного стягнення є запобігання вчиненню нових правопорушень як особою, яка вже вчинила адміністративне правопорушення, так й іншими особами, тобто мова йде про спеціальну та загальну превенцію. Остання полягає в тому, що невідворотність накладення адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення зменшує кількість осіб, які готові

його здійснити внаслідок страху перед відповідальністю. Спеціальна превенція пов'язана із виправленням винного та запобіганням вчиненню ним нових адміністративних правопорушень.

Отже, адміністративні стягнення – це міра відповідальності особи за вчинене адміністративне правопорушення, що накладається уповноваженими особами з дотриманням встановленого законом порядку. Важливо розуміти, що система адміністративних стягнень сформована таким чином, що кожне з них повинне забезпечити перевиховання особи, що включає в себе усвідомлення необхідності дотримання правопорядку та повагу до встановлених правил співжиття, а також загальну та спеціальну превенцію.

Список використаних джерел: 1. Коломоєць Т. О. Штрафи за законодавством про адміністративні правопорушення України. Запоріжжя: Верже, 2000. 240 с. 2. Гриценко І. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2008. № 1. С. 45–50. 3. Шульга Є. В. Теоретико-правові підходи до поняття системи адміністративних стягнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 168–171.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Суслова Вікторія Сергіївна

студентка 11 групи 4 курсу

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЩОДО МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У сучасному світі медіація застосовується все частіше для врегулювання правових конфліктів, зокрема, публічно-правових спорів. Україна наразі все частіше приходиться до того, щоб впроваджувати у свої процесуальні інститути саме можливість примирення та урегулювання конфлікту між сторонами. Наша країна шукає можливості нових шляхів вирішення

конфліктів в адміністративному судочинстві і, звісно, не оминає інститут медіації.

Для того, щоб проаналізувати які саме існують можливості застосування медіаційних процесів в адміністративному судочинстві, необхідно звернутися до визначення поняття. В нагоді стане дослідження фундаментальних думок науковців з приводу цього питання. Одним з таких авторів є Можайкіна О. С. Науковець наголошує на тому, що медіація – добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору, в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [1, с. 55]. З огляду на ознаки, які окреслені у даному визначенні, слухним також буде доповнення. Медіація повинна бути ініціативною та добровільною. Сторони мають свідомо прийти до рішення звернутися для вирішення свого конфлікту до медіатора. Характерною відмінністю медіації є те, що медіатор не є представником жодної зі сторони, не підтримує жодну з позицій у своїх висловлюваннях, не виносить обов'язкового для сторін рішення, не надає порад щодо можливих варіантів рішення конфлікту.

Сахно М. В. зазначає, що медіація має місце в адміністративному судочинстві. Саме органи державної влади мають бути ініціаторами досудового врегулювання спору за допомогою альтернативних способів вирішення конфліктів. Такий розвиток подій значно скоротить навантаження суддів при розгляді адміністративних справ [2, с. 169]. Наразі у законодавстві, а саме у Кодексі адміністративного судочинства України впровадженні медіаційні засади врегулювання спору. У п. 2 ч. 2 ст. 180 КАС України зазначено, що підлягає з'ясуванню питання чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді [3]. У ст. 184 КАС України зазначено, що врегулювання спору за участі судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. Стаття 185 КАС України вказує на те, що про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу. В ухвалі про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд вирішує питання про зупинення провадження у справі. Також медіаційні засади зазначені у ст. 190 КАС України. Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок (шляхом примирення). Умови примирення

не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень.

Слід зазначити, що впровадження інституту медіації має суттєве значення для належного вирішення публічно-правового спору, наявного в адміністративному судочинстві. Медіація має значення позасудового, альтернативного способу врегулювання спору. Також, підводячи підсумки, скажемо, що медіація – дієвий правовий інструмент, який дозволяє розширити можливості правосуддя в рамках закону. За допомогою інституту медіації розширюється доступ до правосуддя. Інтеграція медіації в адміністративне судочинство дає змогу не лише врегулювати публічно-правовий спір і досягти примирення зі стороною, що є суб'єктом владних повноважень, а й захистити від порушення суб'єктивні публічні права особи в найбільш прийнятній для неї формі.

Список використаних джерел: 1. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 55. 2. Сахно М. В., Григор'єва В. В. Інститут медіації в адміністративному судочинстві: м-ли IV міжнар. наук-практ. конф. «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку». Донецький держ. університет управління. 2020. С. 168–171. 3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274715#Text>

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Сухіна Ганна Юріївна
*студентка 4 курсу 7 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РОЛЬ ЗУСТРІЧНОГО ПОЗОВУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Інститут зустрічного позову в адміністративному судочинстві є новою новою Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС

України). Проблемами цього правового інституту висвітлюються в наукових роботах таких правників, як Бевзенко В., Закаленко О., Осадчий А., Стрельников А., Шерстюк Г. та інших. Однак питання ролі та значення зустрічного позову в адміністративному судочинстві України є не досить дослідженим і потребує подальших розробок.

Принцип рівності усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом забезпечує сторонам рівні можливості для захисту їх інтересів при вирішенні адміністративним судом публічно-правового спору. Отже, відповідач, так само як і позивач, має право на судовий захист.

Довгий час інститут зустрічного позову не був чітко регламентований в КАС України. Порядок реалізації права на зустрічний позов регулювався Листом Вищого адміністративного суду України «Про деякі питання практики застосування адміністративними судами норм КАС України та інших нормативно-правових актів» №09.1–22/688 від 25.07.2007 [1]. Відповідно, у цьому нормативному акті зазначалося, що відсутність інституту зустрічного позову є особливістю адміністративного судочинства, а також містилися положення, що визначали відсутність аналогії закону, на відміну від цивільного та господарського законодавства, щодо об'єднання справ за участі одних і тих самих сторін, які в одній справі мають статус позивача у формі окремого позову, і таким чином реалізувати своє право на судовий захист.

В адміністративному судочинстві можливі випадки, коли сторонам необхідно пред'явити взаємовиключні вимоги, що виникають з одних правовідносин, наприклад, коли сторона адміністративного договору звертається до адміністративного суду з вимогою зобов'язати іншу сторону виконати умови договору, а інша – оспорує чинність самого адміністративного договору. Тому питання інституту зустрічного позову в адміністративному процесі можна вважати актуальним та важливим.

Аналіз юридичної літератури та судової практики дозволяє зробити висновок, що існують дві форми реалізації права відповідача на захист від пред'явленого позову: заперечення проти позову та зустрічний позов. При цьому зазначені форми реалізації права відповідача на захист від позову мають суттєві відмінності. Якщо заперечення проти позову – це вмотивовані пояснення відповідача, якими повністю або частково спростовуються позовні вимоги, та які можуть бути як матеріального, так і процесуального характеру, та зустрічний позов – це заявлена відпо-

відачем до позивача у справі самостійна вимога для сумісного її розгляду з первісним позовом, тобто це право на захист від претензій позивача та задоволення особистих вимог відповідача, які викладено у його зустрічній позовній заяві [2, с. 460].

Зустрічний позов має право пред'явити лише відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень. Він приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову. Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом. Відповідно до частини 4 статті 177 КАС України, у випадку подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд постановляє ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження [3].

Досліджуючи будь-який структурний елемент зустрічного позову, передусім треба пам'ятати, що він є позовом. Досить важливим аспектом зустрічного позову є його ознаки, основні з яких такі: підсудність; момент пред'явлення; суб'єкт пред'явлення; особа, стосовно якої зустрічний позов було пред'явлено; цільова спрямованість; самостійність вимог; чи існує взаємозв'язок із первісним позовом; спільний розгляд двох позовів – первісного та зустрічного [4, с. 88]. Слід зазначити, що інститут зустрічного позову в адміністративному судочинстві став довгоочікуваною зміною, яка покликана зробити розгляд справ у межах адміністративного процесу більш ефективним та реалізувати повною мірою можливість дієвого захисту цивільних прав фізичної особи в межах адміністративного судочинства.

Отже, можна зробити висновок, що інститут зустрічного позову в адміністративному судочинстві є дієвим способом відстоювання інтересів відповідача при розгляді адміністративної справи, а також він виступає гарантією захисту прав не лише позивача, а й відповідача, сприяє правильності вирішення спору між ними протягом розумного строку, виключає можливість винесення суперечливих судових рішень щодо взаємопов'язаних вимог, що виникають з одних правовідносин.

Список використаних джерел: 1. Про деякі питання практики застосування адміністративними судами норм Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативно-правових актів: Лист Вищого адміністративного суду України № 09.1–22/688 від 25.07.2007. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_688760–07#Text. 2. Стрельников А. В. Заперечення проти адміністративного позову чи зістрічний позов: питання теорії та практики. *Молодий вчений*. 2016. № 10(37). С. 460–463. 3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV (нова редакція 15.12.2017). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446. 4. Шерстюк Г. М. Зустрічний позов у публічно-правових спорах. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2020. Випуск 2(46). С. 84–90.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Тищенко Олександр Сергійович,
*студент 4 курсу 10 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У новій редакції Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) від 15.12.2017 р. передбачено поділ позовного провадження на загальне і спрощене. Як зазначає М. Змисла, «метою такого нововведення є розвантаження судової влади та забезпечення розумності строків при вирішенні справ» [1, с. 63].

На думку Є. Палія, «спрощене провадження в адміністративному судочинстві призначено для тих справ, які у зв'язку зі складністю, кількістю учасників та особливостями предмета доказування не потребують проведення судового засідання, заслуховування сторін. І в цілому справа може бути розглянута суддею за наявними в ній матеріалами. У спрощеному позовному провадженні можуть розглядатися справи, для яких пріоритетом є швидкість вирішення публічно-правового спору» [2, с. 145].

У порядку спрощеного позовного провадження підлягають розгляду справи незначної складності, до яких КАСУ відносить 11 категорій справ, зокрема, щодо прийняття громадян на публічну службу, надання публічної інформації, соціальних виплат, припинення чи відміни державної реєстрації, в'їзду та виїзду на тимчасово окуповану територію, типові та інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність [3].

Згідно зі ст. 258 КАСУ, суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяті днів із дня відкриття провадження у справі. Розгляд справи по суті за правилами спрощеного позовного провадження починається з відкриття першого судового засідання. Якщо судове засідання не проводиться, розгляд справи по суті розпочинається через тридцять днів, а у випадках, передбачених ст. 263 КАСУ, – через п'ятнадцять днів із дня відкриття провадження у справі. Підготовче засідання при розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження не проводиться. Перше судове засідання у справі проводиться не пізніше тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі [3].

Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін. Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач – разом з позовом або не пізніше п'яти днів з дня отримання відзиву [3].

При розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи – також заслуховує їхні усні пояснення. Судові дебати не проводяться [3].

Проаналізувавши норми КАСУ, можна виділити наступні відмінності між спрощеним і загальним позовним провадженням:

У першу чергу це стосується строків розгляду справи. У спрощеному позовному провадженні справа розглядається протягом 60 днів з дня відкриття провадження у справі, а для деяких категорій справ такий строк взагалі скорочується до 30 днів (оскарження бездіяльності при розгляді звернення чи запиту, нарахування пенсій та інших соціальних виплат, при-

пинення суб'єктів господарювання, стягнення грошової суми у розмірі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, оскарження рішень щодо в'їзду та виїзду на тимчасово окуповану територію). Натомість у загальному позовному провадженні розгляд справи триває протягом 90 днів.

По-друге, адміністративна справа в загальному провадженні складається з більшої кількості стадій у порівнянні з розглядом у спрощеному провадженні. Зокрема, справи незначної складності вирішуються без проведення підготовчого засідання та судових дебатів. Крім того, якщо сторони не заявляють клопотання про розгляд справи з повідомленням сторін, або суд не вирішить це питання з власної ініціативи, то справа розглядається без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами.

Завальнюк І. В. виокремив наступні позитивні аспекти спрощеного позовного провадження: «скорочення строків розгляду типових та суто формальних справ, зменшення навантаження на суддівський корпус, що є передумовою для здійснення більш якісного та ефективного правосуддя, а також зменшення затримок і черг безпосередньо у приміщеннях судів» [4, с. 21].

До негативних аспектів розгляду справи в порядку спрощеного провадження дослідник відніс: «відсутність чіткого та вичерпного переліку справ, за якими розгляд може відбуватися у спрощеному провадженні, що в більшості випадків дає право судді самостійно вирішувати, розглядати справу за правилами загального чи спрощеного провадження; наявність у суду права відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи за її присутністю, що можна розцінити як порушення гарантованого європейськими інституціями права особи на справедливий і публічний розгляд її справи [4, с. 22].

Погоджуємося з думкою Завальнюка І. В. про те, що суд, вирішуючи питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, а також про розгляд справи з повідомленням сторін має широкі дискреційні повноваження, які доцільно було б обмежити законодавчим шляхом, а саме: встановити обов'язок, а не право суду розглядати справу в порядку спрощеного позовного провадження за наявності встановлених законом підстав; запровадити обов'язкові випадки розгляду справи з повідомленням сторін, коли останні мають відповідний інтерес. Вважаємо, що зазначені пропозиції не матимуть негативного впливу на ефективність, розумність строків та об'єктивність судового розгляду в адміністративному судочинстві.

Таким чином, запровадження інституту спрощеного позовного провадження має важливе значення для захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, оскільки прискорює розгляд та вирішення публічно-правових спорів. Така процедура має дисциплінувати учасників процесу, а також не допускати зловживання процесуальними правами. Проте, спрощене позовне провадження потребує певного законодавчого вдосконалення, яке полягає в забезпеченні особистої участі учасника справи в розгляді справи по суті за його бажанням з метою встановлення всіх обставин справи та прийняття обґрунтованого судового рішення.

Список використаних джерел: 1. Змисла М. Загальне та спрощене позовне провадження в адміністративному судочинстві: ознаки та відмінності. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/50136/2/2018_Zmislа_M-Zahalne_ta_sproshchene_pozovne_63-65.pdf 2. Палій Є. А. Значення та особливості спрощених проваджень в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 144–146. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/39.pdf. 3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#n9497>. 4. Завальнюк І. В. Застосування спрощеного провадження при вирішенні публічно-правових спорів. *Юридична Газета*. 2018. № 22. С. 21–22.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Георгієвський Ю. В.

Фаріга Єва Вадимівна

курсант 1 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Передусім слід зазначити, що медіація в прогресивних європейських країнах вже не перший рік відіграє важливу роль в контексті ефективного вирішення спорів. Як альтернатива звичному нам судовому процесу, процедура широко використовується в провідних правових системах

світу та у багатьох країнах має законодавче закріплення. У наукових джерелах медіація визначається як добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору (конфлікту), в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [1, с. 55]. В енциклопедичній літературі медіація розглядається як альтернативна процедура урегулювання публічно-правових та приватно-правових спорів за сприяння нейтральної, неупередженої сторони (медіатора (посередника)), що має на меті примирення шляхом проведення переговорів та укладення взаємовигідної (консенсусної) угоди [2, с. 478]. Сутність медіації полягає у залученні до вирішення конфлікту спеціально підготовленого кваліфікованого посередника – медіатора, що має на меті ефективне і швидке вирішення конфлікту та організовує взаємодію сторін, щоб добитися максимальної ефективності та узгодженості відновлення порушених прав та захисту їх інтересів для того, щоб примирити сторони конфлікту і підштовхнути їх до знаходження взаємовигідного рішення, яке б відповідало інтересам усіх сторін-учасників процесу медіації.

Аналіз законодавства та практики зарубіжних країн показує, що медіація в адміністративних справах не лише можлива, а й справді ефективна. Гармонічне впровадження відносно нової процедури залежить здебільшого від майстерності законодавця у вирішенні практичних та теоретичних проблем. Медіація є актуальною сферою пошуку інноваційних підходів до реформування національного законодавства у сфері державного управління, здійснення правосуддя та вивчення і запозичення іноземного досвіду у вирішенні адміністративно-правових спорів у такий шлях. На відміну від формалізованого судового чи арбітражного процесу, під час медіації сторони доходять згоди самі – медіатор не приймає рішення за них [3, с. 219–226]. Проте існують і певні недоліки застосування процедури медіації. По-перше, в медіації складніше бути впевненим в професіоналізмі медіатора, ніж судді в судовому процесі. Крім того, через свою неформальність і відсутність процедурних гарантій, які може забезпечити судовий розгляд справи, під час проведення медіації не можна виключати суб'єктивний фактор можливості нав'язування точки зору сильнішої сторони слабшій. Низький рівень усвідомлення громадян

сутності процедури медіації і обізнаності в цьому питанні громадськості, а також фактична відсутність державного контролю за здійсненням процедури зумовлюють низький рівень довіри до такого способу вирішення спорів у громадян.

Розвиток медіації в Україні в останнє десятиріччя отримував підтримку з боку міжнародних організацій в рамках проектів «Процедура відбору та призначення суддів, їх підготовки, притягнення до дисциплінарної відповідальності, розподілу справ та альтернативного розв'язання спорів» (2006-2007) та «Прозорість та ефективність системи правосуддя в Україні» (2008-2011), які отримали фінансову підтримку Європейської комісії та Ради, відбувалося впровадження європейської моделі судової медіації в Україні на базі чотирьох судів – Білоцерківського міськрайонного суду Київської області, Вінницького окружного адміністративного суду, Донецького апеляційного адміністративного суду, Івано-Франківського міського суду [4]. Отже, можна зробити висновок, що відсутність дієвих механізмів державного регулювання гальмує прогресивність вітчизняного законодавства і не дає повністю використовувати можливості розвантаження адміністративних судів. Медіація може забезпечити швидкість, конфіденційність, економію коштів, результативність та втілення принципу верховенства права.

Список використаних джерел: 1. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 55. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2017/15.pdf. 2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків. Т. 5 Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк та ін., 2020. 960 с. 3. Шинкар Т. І. Сутність процедур примирення в системі альтернативного вирішення юридичних конфліктів (спорів). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія. Юридичні науки. 2017. № 876. С. 219–226. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13220/219–226.pdf> 4. Кисельова Т. Роль міжнародних донорів та місцевих НУО в розвитку медіації в Україні. Український центр медіації. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/statti/1669-rol-mizhnarodnykh-donoriv-ta-mistsevykh-nuo-v-rozvytku-mediatsii-v-ukraini>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Хоменко Аліна Віталіївна
студентка 4 курсу 10 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

Забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина належить до найважливіших функцій держави. З огляду на це, особливого значення набуває право на судовий захист, оскільки це право не тільки відноситься до основних конституційних прав, але й виступає основним засобом захисту інших конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина.

Визнання Україною найважливіших міжнародних стандартів у галузі захисту прав людини потребує відповідного юридичного механізму забезпечення захисту прав і свобод громадян, юридичних осіб, що обумовлює актуальність проблеми утворення в Україні адміністративної юстиції. У контексті зазначеного концептуального характеру набувають питання щодо права фізичної особи на судовий захист в адміністративному суді, оскільки ці суди є новітнім організаційним утворенням у судовій системі України і потребують як належного законодавчого урегулювання з урахуванням судової практики, так і науково-теоретичного забезпечення.

Загальна декларація прав людини передбачає, що кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом (ст. 8), і що кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом (ст. 10) [1]. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального

обвинувачення (п. 1 ст. 6) [2]. Гарантується право на судовий захист і Конституцією України (ст. 55) [3].

Реалізується право на судовий захист при відправленні правосуддя у рамках відповідних судових процедур. Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції. Право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом передбачено у ст. 5 КАСУ [4], яка продовжує і розвиває конституційне положення про те, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Це право у структурі права на судовий захист є одним із центральних, оскільки всі наступні права – право на участь у судовому розгляді, право на судове рішення, право на виконання судового рішення є необхідними чинниками, але похідними від права на звернення до адміністративного суду.

Умовами реалізації права на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом є такі обставини процесуального характеру (юридичні факти), з якими пов'язано належне здійснення (реалізація) суб'єктивного права на адміністративний позов [4]:

– Підсудність справи цьому суду. Для визначення компетентного адміністративного суду при розгляді конкретної справи по певній інстанції недостатньо лише встановити віднесення її до адміністративної юрисдикції. Необхідно встановити компетенцію конкретного суду щодо розгляду і вирішення публічно-правових спорів, що віднесені до адміністративної юрисдикції, тобто визначити підсудність адміністративного суду. Аналіз статей чинного КАСУ дає підстави визначити підсудність адміністративного суду як компетенцію певного адміністративного суду щодо розгляду й вирішення адміністративної справи. Підсудність конкретного суду визначається за допомогою правових норм, що дозволяють розмежувати компетенцію стосовно розгляду адміністративних справ між окремими ланками судової системи і між адміністративними судами однієї ланки. Правила підсудності у своїй сукупності становлять алгоритм обрання компетентного адміністративного суду для розгляду й вирішення конкретної справи. За допомогою інституту підсудності встановлюється, до компетенції якого саме суду віднесено розгляд конкретної адміністративної справи. Підсудність адміністративної справи визначається за допомогою трьох критеріїв, які позначаються як

різновиди підсудності адміністративних справ: предметної (родової), територіальної (просторової), інстанційної (функціональної).

– Дотримання форми і змісту адміністративного позову. Звернення в адміністративний суд за захистом прав, свобод та інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин здійснюється шляхом подання адміністративного позову. Стаття 9 КАСУ передбачає зовнішньою формою адміністративного позову є письмова позовна заява. Ця вимога є імперативною і не підлягає обговоренню. Крім того, встановлено правило, у відповідності до якого адміністративний позов може подаватися до адміністративного суду або: а) особисто позивачем; б) його представником; в) надсилатися поштою. Окрім письмової форми, позовна заява повинна бути оформлена належним чином із дотриманням усіх вимог, встановлених ст. 21 КАСУ. Важливо зазначити, що адміністративний суд вправі вимагати, щоб відомості про обидві сторони та їх представників були якомога детальнішими та повними, оскільки це має значення для повідомлення осіб, які беруть участь у справі для забезпечення їх участі у судовому засіданні.

– Адміністративна процесуальна правосуб'єктність. Наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є найважливішою ознакою учасника адміністративного процесу і, як наслідок, однією з передумов виникнення правовідносин, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства. Аналіз положень ст. 43 КАСУ дає підстави вважати, що адміністративна процесуальна правосуб'єктність – це категорія, що містить у собі адміністративну процесуальну правоздатність та адміністративну процесуальну дієздатність. Згідно з ч. 1 ст. 43 КАСУ, адміністративна процесуальна правоздатність – це здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві. Адміністративна процесуальна правоздатність виникає у громадян з моменту їх народження і припиняється смертю. Уявляється, що для участі в адміністративному процесі, крім загальної адміністративної процесуальної правоздатності необхідно є також наявність конкретної адміністративної процесуальної правоздатності, тобто по даній конкретній справі.

– Наявність належних повноважень на ведення справи. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КАСУ сторона, а також третя особа в адміністративній справі можуть брати участь в адміністративному процесі як особисто, так і через представника.

– Сплата судового збору, тобто грошового збору, що справляється в судах з позовних заяв та заяв про оскарження постанов та ухвал судів, які ще не набули законної сили, а також тих, які вже набули законної сили. В адміністративному судочинстві судовий збір належить сплачувати при зверненні до адміністративного суду з позовом.

Таким чином, право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом є правом на звернення за захистом суб'єктивного права або охоронюваного законом законного інтересу. За своїм змістом право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом означає право на адміністративний процес незалежно від його результату, право на діяльність суду щодо розгляду й вирішення спору про право або охоронюваний законом інтерес, тобто це право на ухвалення рішення незалежно від його змісту і характеру.

Список використаних джерел: 1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text . 2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text . 3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. 4. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, № 35–36, № 37, ст. 446.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Георгієвський Ю. В.

Чебан Юлія Вікторівна

студентка 2 курсу 15 групи

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним з актуальних питань держави є забезпечення та регулювання волонтерської діяльності. Наразі Україна стоїть на шляху консолідації та створення різних благодійних організацій. У вказаному напрямку

важливу роль відіграє дотриманням положень законодавства у сфері волонтерської діяльності.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність волонтерського руху є Закон України «Про волонтерську діяльність». Відповідно до ст. 1 цього закону, волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [1].

Щодо елементів адміністративно-правового забезпечення волонтерської діяльності, то об'єктом є суспільні відносини, які виникають у сфері волонтерської активності. Суб'єктами будуть волонтери та орган, який відповідно до норм адміністративного права, регулює їх діяльність, а гарантії виступають засобом, за допомогою якого адміністративно-правове забезпечення волонтерської активності і буде здійснюватись.

Важливими ознаками адміністративно-правового забезпечення волонтерської діяльності є: вплив держави на волонтерські організації, контроль над їх діяльністю, дотримання конституційних положень у цій сфері, застосування державного примусу та відповідальності щодо волонтерської організації та її суб'єктів, забезпечення соціального захисту волонтерів тощо.

Волонтерами, згідно з ст. 7 Закону України «Про волонтерську діяльність» можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і є дієздатними. Особи, які не досягли 18 років, з 14 років можуть бути учасниками волонтерської організації і здійснювати відповідну діяльність лише за згодою батьків або піклувальників.

Закон України «Про волонтерську діяльність», а саме ст. 7, надає досить великий перелік прав волонтерів, а саме: право на належні умови здійснення волонтерської діяльності, відшкодування витрат тощо; та обов'язків: сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності; не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність тощо.

Згідно з ст. 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» саме Кабінет Міністрів України, як найвищий орган виконавчої влади, здійснює державну політику у сфері волонтерської діяльності. Тому він і виконує свої повноваження щодо забезпечення єдиної політики волонтерської активності та координує діяльність Міністерства соціальної політики.

Міністерство соціальної політики – це центральний орган виконавчої влади, який відповідно до ст. 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» виконує свої повноваження щодо забезпечення ефективної діяльності волонтерів, здійснює заходи щодо популяризації цієї активності, залучення громадськості тощо.

Ще одним законодавчим актом, який регулює організацію та діяльність даного органу є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України» [2]. Повноваження, які пов'язані зі сферою реалізації волонтерської діяльності, зазначені в п. 4 даного Положення. Зокрема, до них відносять: участь у проведенні аналізу проектів державних цільових програм з метою визначення соціальних наслідків виконання програм, здійснення контролю за транспортуванням, отриманням, збереженням, охороною, складуванням, розподілом, цільовим використанням, обліком гуманітарної допомоги, підготовкою відповідної статистичної звітності тощо. Окрім цього, даний орган також здійснює міжнародне співробітництво, бере участь у підготовці міжнародних договорів України, укладає міжнародні договори України та забезпечує виконання зобов'язань України за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Міністерства соціальної політики.

Отже, Україна, яка згідно з Конституцією України, є соціальною державою, повинна забезпечувати дотримання основоположних прав та свобод людини, а оскільки саме волонтерська діяльність покликана допомагати малозабезпеченим, безпритульним, безробітним, то саме адміністративно-правове регулювання є основою взаємовідносин держави та суспільства, що дозволить волонтерській діяльності діяти ефективно та стати масовою серед інших.

Список використаних джерел: 1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>. 2. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.*

Чередніченко Данило Сергійович
курсант 2 групи 1 курсу
Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ

Проблематика біженців для багатьох країн світу, а також для України, продовжує бути надзвичайно актуальною, що пов'язано з існуванням у низці держав «гарячих точок», воєнними діями, нестабільністю політичних режимів, стихійними лихами тощо. На міжнародному рівні правовий статус цих осіб закріплено в багатьох документах, серед яких можна відзначити: Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців 1950 року, Протокол щодо статусу біженців 1967 року, Конвенція про статус біженців 1951 року та інших. На національному рівні статус біженців регулюється Законом України від 08 липня 2011 року №3671-VI «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» та іншими нормативно-правовими актами.

Перш за все треба проаналізувати наукові погляди щодо визначення понять «адміністративно-правовий статус» та «біженець». У науковій літературі адміністративно-правовий статус розглядається як поняття, зміст якого завжди виражається в сукупності нормативно визначених прав та обов'язків та характеризується специфічним обов'язком нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків. Адміністративно-правовий статус має таку основу як адміністративна правосуб'єктність, яка в свою чергу поділяється на загальну та спеціальну [2, с.88]. Законодавчо визначено, що біженець не являється громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього по-

стійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [1].

Слід зазначити, що феномен статусу біженців визначається, насамперед, примусовою і небажаною для громадянина зміною місця (країни) свого проживання. Особа, якій наданий тимчасовий захист або яка потребує додаткового захисту, не може бути вислана або примусово повернена, де вона може зазнати катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання [3]. Є випадки, коли вона не може бути визнана біженцем, якщо: вчинила злочин проти миру, військовий злочин або злочин проти людства і людяності, як їх визначено у міжнародному праві; вчинила злочин неполітичного характеру за межами України до прибуття в Україну з метою бути визнаною біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, якщо таке діяння відповідно до Кримінального кодексу України належить до тяжких або особливо тяжких злочинів; винна у вчиненні дій, що суперечать меті та принципам Організації Об'єднаних Націй; до прибуття в Україну була визнана в іншій країні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; до прибуття в Україну з наміром бути визнаною біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, перебувала в третій безпечній країні.

Отже, проаналізувавши вищенаведене, можна дійти висновку, що на сьогодні необхідно удосконалити порядок набуття і припинення статусу біженця в Україні. Водночас потрібно розвивати міжнародне співробітництво з метою усунення причин виникнення біженців та сприяти вільному виїзду їх за межі України, поступовому і добровільному поверненню їх у країни їхнього походження.

Список використаних джерел: 1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України 08.07.2011 № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> 2. Велика українська юридична енциклопедія. Харків. Т. 5 Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк та ін., 2020. 960 с. 3. Поняття і особливості правового статусу біженців. URL: <https://cutt.ly/evrqAw9>

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Чубарь Сергій Сергійович
студент 4 курсу ІІ групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ЗАСАДНИЧИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Метою даної роботи є розкриття змісту та головних складових принципу верховенства права в адміністративному судочинстві, виявлення та характеристика головних вимог для відправлення правосуддя з урахуванням принципу верховенства права, означення важливості впливу даного принципу на адміністративне судочинство.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Пунктом 1 ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) встановлено, що верховенство права є однією із основних засад адміністративного судочинства [2]. Ч. 1 ст. 6 КАС детермінує, що суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Саме така правова мета корелюється із положеннями ст. 3 Основного Закону України.

Так, розкриваючи сутність змісту принципу верховенства права, Конституційний Суд України (далі – КСУ) неодноразово у своїх рішеннях зазначав, що верховенство права – це панування права в суспільстві.

Варто наголосити, що експерти Венеціанської комісії серед найважливіших складових верховенства права називають: законність (панування закону); юридичну визначеність; заборону свавілля; доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами; дотримання прав людини; заборону дискримінації та рівність перед законом.

Під час відправлення правосуддя та виконання суддями своїми повноважень, Писаренко Н. Б. на основі доповіді Бінгема Т. пропонує викремити наступні вимоги до представників судової влади:

1. Правосуддя має бути доступним, а суд незалежним та безстороннім.
2. Суд, як і будь-який інший суб'єкт влади, повинен неухильно дотримуватися законів, діяти виключно у межах своїх повноважень.
3. Рішення, ухвалені в результаті реалізації дискреційних повноважень, мають бути розумні, справедливі, обґрунтовані та позбавлені будь-яких ознак тиранії.
4. Вирішуючи справу, суд повинен застосовувати закон однаково для всіх;
5. При цьому суд під час вирішення конфлікту має надавати закону тлумачення у спосіб, що забезпечує пріоритет прав людини.
6. Остаточні судові рішення не можуть піддаватися сумніву, а отже, вони не можуть бути предметом оскарження.

Перелічені вимоги є основними при відправленні правосуддя і мають виконуватися представниками судової влади, зазначимо, що для повноцінної реалізації принципу верховенства права слід неодмінно дотримуватися всього комплексу засадничих складових даного принципу без винятків.

Отже, доходячи до висновків, маємо ствердити, що верховенство права є фундаментальним принципом для адміністративного судочинства України, складові якого мають суворо дотримуватися всіма суб'єктами владних повноважень, у тому числі представниками судової влади як первинними правозастосувачами в реалізації засади верховенства права під час прийняття справедливих, неупереджених та законних рішень.

Так, принцип верховенства права має наскрізний вплив на відправлення правосуддя, оскільки головною метою якого є захист та відновлення прав і свобод людини від незаконних рішень, дій, бездіяльності органів влади держави. Імплементация та дієва реалізація даного принципу є надійною підставою для побудови демократичної та правової держави, в якій приймаються справедливі рішення ефективною судовою гілкою влади.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Шевченко Мерлін Михайлівна
*студентка 2 курсу 12 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини та вкрай актуальною проблемою сучасної України. Зазвичай, найбільше страждають від насильства жінки, діти та люди похилого віку. Найпоширенішим і найбільш складним для протидії є домашнє насильство. Загалом, за даними Національної поліції України впродовж 2020 року надійшло понад 212 тисяч заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством у сім'ї. У кожній другій родині, яка перебуває у складних життєвих обставинах, є прояви насильства. Через пандемію ситуація погіршилася. Тільки за цей рік сплеск звернень з приводу насильства виріс на 66% [1].

Варто звернути увагу, що 7 січня 2018 р. набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2] (далі – Закон), який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Одночасно з прийняттям Закону були внесені зміни в статтю 173–2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3] (далі – КУпАП).

Слід наголосити, що поняття насильство в сім'ї, закріплене в статті 173–2 КУпАП, не відповідає за обсягом поняттю насильства в сім'ї, викладеному в статті 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», та є значно вужчим за нього. Відповідно до статті 1 вищезазначеного Закону [2], домашнім насильством визнаються діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або

між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь. Законодавство України у сфері протидії домашньому насильству закріплює чотири форми такого насильства: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне [2].

Особливості процедури розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173–2 КУпАП, полягають в наступному. По-перше, про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на це особами. Відповідно до статті 255 КУпАП у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173–2 КУпАП, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на це посадові особи органів внутрішніх справ. По-друге, протокол надсилається органів (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення (стаття 257 КУпАП). Відповідно до статті 221 КУпАП справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173–2 КУпАП, розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

По-третє, справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173–2 КУпАП, розглядаються протягом доби (частина друга статті 277 КУпАП). За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення, передбаченого статтею 173–2 КУпАП, суд (суддя) виносить постанову у справі: 1) про накладення адміністративного стягнення; 2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24–1 КУпАП; 3) про закриття справи [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективне подолання проблем насильства в сім'ї вимагає подальшого вдосконалення положень вітчизняного законодавства, підвищення рівня правової свідомості населення, тому що сім'я є основою суспільства і повинна перебувати під особливим захистом держави.

Список використаних джерел: 1. У Мінсоцполітики озвучили статистику звернень через домашнє насильство в Україні. 2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>. 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. 4. Відповідальність за вчинення сімейного насильства та спеціальні заходи з його попередження. URL:

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Яскорська Анна Олександрівна
*студентка 4 курсу 7 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Інститут доказування є однією із невід’ємних частин всіх галузей процесуального права, оскільки жодна справа не може бути розглянута і вирішена без процедури доказування. У будь-якому процесуальному кодексі є глава, яка присвячена процесу доказування і доказам. Як правило, такий розділ містить поняття доказів, їх належність та допустимість, розподіл обов’язку доказування, порядок збирання, подання, витребування та оцінки доказів, правове регулювання окремих видів доказів. Так зокрема, Кодекс адміністративного судочинства України, в цьому питанні не став винятком і включає главу про процес доказування і докази, норми цієї глави поряд з загальними правилами, відображають особливе правове регулювання, зумовлене специфікою адміністративно-правових відносин.

Необхідно враховувати, що встановлення істини в процесі адміністративно-процесуальної діяльності обумовлює гносеологічний аспект адміністративного процесу як виду практики. При цьому в умовах розвитку адміністративного процесу як окремої галузі права необхідно уважно поставитися до проблем теорії доказів, так як адміністративний процес вбирає в себе теоретичні та практичні результати в області доказування,

отримані в інших галузях права, в першу чергу адміністративного права – у вигляді провадження у справах про адміністративні правопорушення і адміністративно-дисциплінарні провадження, а також кримінальний і цивільний процеси [4].

Щоб визначити обставини, що мають значення для адміністративної справи та підлягають доказуванню, необхідно використовувати два джерела: 1) норму матеріального права, що регулює такі відносини; 2) підставу позову і заперечення по ньому. Зміст предмета доказування – це сукупність фактів, які підлягають встановленню. Розрізняють такі загальноприйняті елементи предмета доказування: 1) обставини, на яких позивач обґрунтовує свої вимоги (підстава позову); 2) обставини, на яких відповідач обґрунтовує свої заперечення (підстава заперечення); 3) інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [1].

Наступною особливістю є акцент і тягар доказування в адміністративних справах який покладений на суб'єкта владних повноважень. Незважаючи на наявність в КАС України норми-постулату змагальності, яка передбачає обов'язок осіб, які беруть участь у справі, доводити обставини, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог або заперечень, є і спеціальні норми, які зобов'язують представників влади довести законність прийнятих ними актів, рішень і вчинених дій. Так, відповідно до ч. 2 ст. 77 КАС України, в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача.

Ще однією особливістю є способи збирання доказів. Під такими способами слід розуміти адміністративно-процесуальні дії, які є різновидом заходів адміністративно-процесуального забезпечення, спрямовані на виявлення, процесуальне закріплення доказів у адміністративній справі. При цьому заходи адміністративно-процесуального забезпечення носять подвійний характер. Вони можуть бути спрямовані, з одного боку, на збирання доказів, з іншого – на адміністративно-процесуальне припинення правопорушень і складання адміністративно-процесуальних документів [3].

Також необхідно зазначити, що у сучасній судовій практиці сторони нерідко посилаються на інформацію, взяту з мережі Інтернет. При цьому суди арбітражної юрисдикції в більшості випадків розглядають

подібну інформацію як доказ. Суди загальної юрисдикції лише останнім часом стали досліджувати її як доказ. Раніше електронна інформація виключалася з предмета судового вивчення, тому що її вважали неприпустимою. Так, відповідно до ч. 1 ст. 99 КАС України, електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі.

На закінчення хотілося б підкреслити, що, в порівнянні з діючими процесуальними кодексами, КАС України не містить майже нічого нового, а багато процесуальні питання, в тому числі й питання доказування і доказів, залишаються не до кінця врегульованими. Отже, доказування в адміністративному судочинстві – це чуттєва, розумова, логічна діяльність щодо виявлення, витребування, збору, закріпленню, перевірці та оцінці доказів, їх процесуальних джерел адміністративним судом і учасниками адміністративної справи, спрямована на встановлення фактичних обставин публічно правового спору, прав і обов'язків учасників спірних правовідносин, необхідних для правильного вирішення справи. Вся судова діяльність служить пізнанню фактів справи, суть якої полягає в зіставленні та аналізі співвідношення між фактами, відомими суду, і тими, які підлягають вивченню для встановлення об'єктивної істини у справі. Значною мірою ефективність виконання цього завдання полягає в доказовій діяльності учасників адміністративного судочинства.

Список використаних джерел: 1. Мельник М. П. Поняття доказів в адміністративному судочинстві України. *Держава і право*. 2010. Вип. 48. С. 269–274. 2. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навч. посіб. Львів: Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2014. 596 с. 3. Калмикова Я. С. Визначення доказів і доказування в адміністративному судочинстві. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 116. С. 94–101. 4. Дубенко О. М. Окремі питання доказування в адміністративному судочинстві України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 43. С. 181–186.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

II. АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ADMINISTRATIVE REFORM AND PROBLEMS OF PUBLIC ADMINISTRATION DEVELOPMENT: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

Апанасенко Катерина Іванівна
*доцент кафедри цивільного, господарського
права та процесу ННІ права та соціальних
технологій Національного університету
«Чернігівська політехніка», к. ю. н., доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНКУРСНІ ПОРЯДКИ ВИДАЧІ ДОЗВІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Видача й анулювання (зупинення й продовження строку дії) дозвільних документів є важливим засобом державного регулювання господарської діяльності, що впливає на діяльність різних галузей економіки. Поки що малодослідженим залишається питання про значення ролі конкурсного відбору володільців дозвільних документів для економічного, культурного, екологічного та інших напрямів політики держави. Відповідний порядок передбачений законодавством стосовно набуття права на надкористування.

У літературі відмічалось про здійснення дозвільною системою у сфері використання і охорони надр функції розподілу і перерозподілу надр і охорони надр [1, с. 110]. Слід вказати, що дозвіл виконує свою роль у розподілі й інших публічних ресурсів, що є позиційними благами, зокрема, елементів публічного простору – при видачі дозволів на розміщення зовнішньої реклами, на порушення об'єктів благоустрою і паспортів прив'язок, радіочастотного ресурсу – при видачі дозволів за Законом України «Про радіочастотний ресурс», інших дозволів.

Розглянемо, яку роль виконує або може виконувати дозвіл як правовий інструмент та видача й анулювання (зупинення й продовження строку

дії) дозволів як засіб державного регулювання у механізмі державного регулювання господарювання.

Аукціонний й позааукціонний порядки надання спеціальних дозволів на користування надрами врегульовані постановою Уряду України від 30.05.2011 № 615. У науковій літературі вказувалося на неповну відповідність нормативних підстав позаконкурсної передачі в користування та продовження користування на новий строк ділянками надр згідно з Директивою 94/22/ЄС «Про умови надання та використання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів» від 30.05.1994, Директивою Європейського Парламенту і Ради «Щодо послуг на внутрішньому ринку» від 12.12.2006 № 2006/123/ЄС [2, с. 97; 3, с. 224].

Дискусійним залишається питання про конкурентність процедури видачі дозволів на надрокористування в разі здійснення інвестором за власні кошти геологічного вивчення ділянки надр [4]. Проект нового Кодексу України про надра, розроблений Міндовкілля, цю проблему частково вирішує: скасовується необхідність отримання дозволу на геологічне вивчення, передбачається видача дозволу на геологічне вивчення та дослідно-промислому розробку родовищ корисних копалин [5, с. 12].

Дослідники обґрунтовують доцільність заміни наявної аукціонної процедури надання дозволів проведенням конкурсу, у рамках якого може здійснюватися оцінка поданих програм розробки родовищ з метою стимулювання інноваційної діяльності та підвищення рівня технологічності у видобувній галузі, на необхідність встановлення еколого-інвестиційних (екологічних) вимог до учасників конкурсу [2, с. 98; 6, с. 171; 7, с. 261]. Відмічається вразливість аукціонних процедур через орієнтацію виключно на платоспроможність переможця, а не на умови пропозиції про більш ефективне та екологічне видобування корисних копалин, які мають бути визначальними [8, с. 75], відсутність стимулів у надрокористувачів для інвестування технологічних і природоохоронних заходів, «...оскільки гроші вкладаються не в родовище, а в купівлю дозволу» [6, с. 171]. Отже, конкурсні процедури визначення володільців дозволу у сфері надрокористування мають сприяти забезпеченню сталого природокористування, стимулювати інноваційну діяльність у надровидобуванні, а тому потребують впровадження в практику функціонування підприємств видобувної галузі.

Також науковці вказують на необхідність видачі дозвільних документів через конкурсні процедури в інших сферах спеціального природоко-

ристування [6, с. 168; 9, с. 39; 10]. Позитивний потенціал для задоволення публічних інтересів у сфері господарювання наявний і в разі проведення конкурсних або аукціонних відборів володільців дозвільних документів на право проведення інших господарських операцій. Окрім очевидної вигоди у збільшенні надходження коштів до бюджету за рахунок введення таких процедур, можуть досягатися певні публічно значимі цілі в процесі реалізації окремих напрямків внутрішньої політики держави, а також діяльності місцевих рад у сфері благоустрою населених пунктів.

Так, за попередніми висновками, права на розміщення малих архітектурних форм можна надавати в конкурсному порядку, враховуючи при цьому потребу забезпечення комфортного середовища життєдіяльності людини. Адже умовами проведення відповідних конкурсів могли би стати найкращі пропозиції щодо благоустрою прилеглої території. Права на розміщення зовнішньої реклами варто надавати в порядку аукціону. Відповідні права, залежно від населеного пункту, можуть бути цікавими для кількох або й багатьох рекламодавців/рекламорозповсюджувачів. Тому економічний інтерес суб'єктів господарювання можна було би використовувати з користю для місцевих громад, забезпечуючи надання відповідних господарських прав користувачам за найкращою ринковою ціною.

Зрештою, конкурентні порядки надання прав за дозвільними документами могли би стати одним із інструментів боротьби з корупцією.

Порушене питання потребує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема, в аспекті визначення тих видів дозвільних документів, право на отримання яких доцільно передавати в конкурентному порядку, виявлення можливих умов проведення відповідних конкурсів.

Певними орієнтирами при цьому могли би стати положення ст. 12 Директиви № 2006/123/ЄС про застосування процедури відбору серед потенційних кандидатів у разі обмеженої кількості дозволів на певний вид діяльності внаслідок недостатності природних ресурсів чи використовуваних технічних потужностей держави.

Список використаних джерел: 1. Дудар М. Дозвільна система у сфері використання та охорони надр як форма розподілу і перерозподілу природних ресурсів: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 107–112. 2. Джумагельдієва Г. Д., Кулик М. О. Законодавство про спеціальні дозволи на користування нафтогазовими родовищами в контексті євроінтеграції України. *Економіка і право*. 2016. № 1 (43). С. 94–99. 3. Апанасенко К. І. Дозвільні правовідносини у сфері господарювання: проблеми теорії і практики. К. : ДУ

«Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України», 2020. 430 с. 4. Олійник О. М. Проблемні питання законодавчого регулювання права надрокористувача на отримання поза конкурсом надр у користування. *Форум права*. 2009. № 3. С. 471–474. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09oornuk.pdf>. 5. Проект Кодексу України про надра (грудень 2020). 6. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. 418 с. 7. Євстігнєєв А. С. Правові проблеми реалізації принципу ВАТ при видачі дозвільних документів на право спеціального природокористування в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. Вип. 1. С. 260–263. 8. Михайський О. Є. Процедура отримання спеціального дозволу на користування надрами як передумова забезпечення екологічно безпечного видобування сланцевого газу в Україні. *Приватне та публічне право*. 2018. № 1. С. 72–76. 9. Елюбаєв Ж. С. Сравнительный анализ законодательства о недрах и недропользовании Украины и Республики Казахстан (плюсы и минусы). *Земельне право України: теорія і практика*. 2009. № 10. С. 35–43. 10. Ігри газових престолів: «схеми» у сфері видобутку газу [ГО «Діксі груп»]. Київ: ТОВ «СІЛА», 2015. 38 с.

Грабо Владислав Іванович

студент 2 курсу 7 групи

Інституту підготовки

кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Рябченко Ярослава Степанівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні є чітке визначення дієвих заходів, спрямованих на подолання екологічної кризи. В цьому контексті досить актуальними

є питання правового регулювання діяльності Державної екологічної інспекції України (надалі – ДЕІ), а також взаємодії ДЕІ з Національною поліцією України.

Згідно з п. 8 Положення про Державну екологічну інспекцію України – Держекоінспекція під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями [1].

Однак, виникають проблемні питання організації та діяльності ДЕІ, а також проблемні питання взаємодії правоохоронних органів з ДЕІ.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронні органи – це органи Національної поліції України, а також інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2].

Додамо, що функції з охорони навколишнього природного середовища та боротьбі з екологічними правопорушеннями прямо або опосередковано покладені на усі правоохоронні органи, включаючи Національну поліцію України. Згідно з Законом України «Про Національну поліцію», вона є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку і виконує завдання з надання поліцейських послуг [3].

До складу поліції входять підрозділи, які відрізняються за спеціальними завданнями, формами та методами роботи. Зокрема, є й ті, що реалізують правові заходи щодо забезпечення екологічної безпеки, і, перш за все, це підрозділи патрульної поліції та підрозділи кримінальної поліції. Як приклад, співробітники кримінальної поліції, запобігаючи чи припиняючи екологічні правопорушення і діючи на підставі відповідних норм права, з'ясовують обставини та встановлюють факти забруднення навколишнього природного середовища, що мають ознаки злочину, виявляють причини та умови, які сприяли порушенням екологічного законодавства.

Слід зазначити про пропозицію науковців щодо необхідності передбачити у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» вжиття нею превентивних та примусових заходів з охорони довкілля відповідно до закону [4, с. 154], що підтверджувало б її значну роль у забезпеченні екологічної безпеки України та, хоча б опосередковано – взаємодію з ДЕІ.

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що взаємодія ДЕІ з підрозділами національної поліції носить двосторонній характер: з одного боку, підрозділи поліції сприяють виконанню своїх завдань органами екологічного контролю, з іншого – органи екологічного контролю, реалізуючи свої функції, забезпечують належне використання своїх повноважень поліцейськими.

Список використаних джерел: 1. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію : постанова КМУ від 19.04.2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text>. 2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.23.1993 р. № 3781-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50. 3. Про національну поліцію: Закон України від 02.06.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. 4. Гаманюк В. Б. Діяльність Національної поліції України з дотримання державних екологічних гарантій: теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 3. С. 150–161.

Ковтун Марина Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ

Реєстрація місця проживання – одна з найзатребуваних адміністративних послуг в Україні. Однак, на сьогодні реєстрація місця проживання в тому вигляді, в якому вона існує в Україні, надмірно бюрократизована.

Із зареєстрованим місцем проживання тісно переплетена реалізація цілого комплексу майнових прав, особливо прав дитини. Значну роль

відіграє інформація про зареєстроване місце проживання або перебування особи у площині комунікації зі сторонами судового процесу під час розгляду справ. Крім того, існування прив'язки реалізації прав до зареєстрованого місця проживання збільшує корупційні ризики тоді, коли особа фактично проживає за іншою адресою [1, с. 6].

Однак, як свідчить статистика, кожна третя людина в Україні живе не за місцем реєстрації, а близько мільйона осіб взагалі живуть без реєстрації. Частково це пов'язано з необхідністю особисто звертатися до ЦНАПів, складністю процедури отримання послуги. Зокрема для військовозобов'язаних обов'язковою умовою є взяття на облік у районному військкоматі, для чого їм потрібно пройти медкомісію та отримати медичний висновок, звернутися до військкомату та отримати приписне або військовий квиток.

Вищезазначені проблеми не нові, але наразі очевидною є необхідність реформування системи реєстрації місця проживання в Україні.

З метою поліпшення ситуації Міністерство цифрової трансформації України запровадило з 1 квітня 2021 року експериментальний проєкт з електронною реєстрацією місця проживання/ зняття з реєстрації місця проживання. Пропонується максимально лібералізувати процедуру реєстрації місця проживання, зробити її максимально зручною й простою, для чого перевести її в онлайн.

Онлайн-реєстрація місця проживання запроваджена й у країнах ЄС, зокрема – Литва, Латвія, Естонія, Данія, Швеція, Норвегія.

Як вказується у постанові Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2020 р. № 1364 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо реєстрації, зняття з реєстрації місця проживання в електронній формі» проєкт має бути реалізований протягом двох років з використанням даних, що обробляються в: – Державному реєстрі актів цивільного стану громадян; – Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно; – Єдиному державному веб-порталі електронних послуг «Портал Дія»; – Єдиному державному демографічному реєстрі; – Єдиному державному реєстрі військовозобов'язаних; – єдиній інформаційній системі Міністерства внутрішніх справ; – реєстрах територіальних громад [2].

Для впровадження цієї реформи необхідним та визначальним є запровадження ефективної взаємодії між зазначеними реєстрами.

Важливим аспектом реформи має стати можливість реєстрації місця проживання особи саме за фактичним місцем проживання незалежно від того, в чийй власності знаходиться житло. У той же час, це й викликає низку проблем.

Доволі часто серед осіб, які нехтують процедурою реєстрації свого реального місця проживання є особи, які орендують житло. Однак, для осіб, які бажають зареєструвати своє місце проживання за адресою житла, яке не належить їм на праві приватної власності, необхідно отримати згоду власника/власників житла, що доволі складно. Оскільки громадяни схильні пов'язувати реєстрацію із правом власності, щодо реєстрації орендарів існує загальноприйнята практика орендарів – не реєструвати місце проживання в орендованому житлі [3]. Тож, можна відзначити, що старий «дозвільний» характер реєстрації місця проживання значно впливає на виконання особою обов'язку зареєструвати своє місце проживання.

Вихід з вказаної ситуації – запровадження так званого «декларативного» порядку. Так, у Латвії та Нідерландах договір оренди є законною підставою для декларації місця проживання і орендарю не потрібно додатковий дозвіл власника. У Естонії та Норвегії якщо за однією адресою проживає вся родина, то всі члени родини можуть подати один пакет документів для реєстрації місця проживання [4, с.2]. При онлайн реєстрації у деяких країнах передбачено механізм перевірки правових підстав реєстрації місця проживання: підтвердження власника через електронну пошту (Естонія); прикріплення до заяви документів, що підтверджують правову основу реєстрації (Данія, Швеція, Норвегія).

При запровадженні «декларативного» порядку реєстрації місця проживання ефективним способом захисту прав власника нерухомості може стати відображення в реєстрах кінцевої дати реєстрації особи у вказаному приміщенні. Таким чином, декларація буде дійсна протягом вказаного у договорі оренди періоду, а після його спливу – автоматично припиняється. Такий механізм дозволить уникнути низки проблем, зокрема реєстрацію осіб без відома власника. Подібний досвід застосовується у Литві, де власники житла можуть встановлювати дату, до якої дозволяють орендарям проживати і декларувати місце проживання в квартирі. По закінченню терміну дані про тимчасових мешканців видаляються з Реєстру жителів автоматично [5].

Таким чином, запровадження онлайн сервісів у системі реєстрації місця проживання стане значним кроком вперед для розбудови новітньої цифрової держави. Проте для досягнення позитивного ефекту цієї реформи не достатньо лише переведення вказаних адміністративних послуг в онлайн формат, потрібно змінювати безпосередньо саму процедуру реєстрації місця проживання з уведенням «декларативного» порядку.

Список використаних джерел: 1. Зелена книга чинної системи реєстрації місця проживання в Україні. URL: <https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2019/12/zmina-green-paper-ukr-for-web.pdf>. 2. Про реалізацію експериментального проєкту щодо реєстрації, зняття з реєстрації місця проживання в електронній формі: постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2020 р. № 1364. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentalnogo-proektu/>. 3. Система реєстрації місця проживання в Україні: її вплив на реалізацію прав та життєвих інтересів людини. Результати соціологічного дослідження. К.: Аналіт. центр CEDOS, 2018. 100 с. URL: <http://bit.ly/ZvitRMP>. 4. Реєстрація місця проживання (досвід скандинавських та прибалтійських країн). URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29207.pdf>. 5. Декларирование места жительства. Центр информации по миграции «Я выбираю Литву». URL: <https://www.renkuosilietuva.lt/ru/deklarirovanie-mesta-zitelstva/>.

Козачок Інна Владиславівна
*аспірантка Сумського національного
аграрного університету*

КОНТРОЛЬ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА РЕГУЛЯТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Найперспективнішою ідеологією 21 століття і навіть усього третього тисячоліття, ряд теоретиків вважають ідеологію сталого розвитку, яка з поглибленням наукової обґрунтованості, витіснить усі наявні світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації. Рівень економічного розвитку та добробуту населення України сьогодні не відповідає природному, науково-технічному, аграрно-промислового потенціалу нашої країни та кваліфікаційно-освітньому рівню населення, соціально-історичним

і культурним традиціям нашого народу, це зумовлює необхідність впровадження в Україні Стратегії сталого розвитку.

Забезпечення результативності, ефективності, відкритості та інклюзивності управлінського процесу, підзвітності та відповідальності суб'єктів управління є одним із керівних принципів концепції сталого розвитку.

Схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні наділяє територіальні громади новими повноваженнями та ресурсами. Органи місцевого самоврядування отримають необхідні кадрові, фінансові ресурси та інфраструктурний потенціал для належного виконання повноважень. На важливості контролю наголошують майже всі дослідники та практики. Як слушно зазначено вітчизняними науковцями, контроль є невід'ємним елементом управлінської діяльності, фактором підвищення її ефективності й подальшого вдосконалення. Контроль як невід'ємну складову управління розглядає значна кількість науковців. У той самий час основну увагу вони приділяють контролю в органах державного управління, праць, присвячених контролю органом місцевого самоврядування, украй недостатньо.

Контрольні повноваження органів місцевого самоврядування визначаються Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими нормативно-правовими актами. Конституцією України визначено загальні положення щодо контрольної діяльності органів місцевого самоврядування, які обмежуються Конституцією та законами України.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами, організаціями, що перебувають у комунальній власності територіальних громад, на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування. Це положення деталізується у переліку повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, зокрема щодо здійснення контролю за виконанням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях, незалежно від форм власності, за використанням прибутків підприємств і організацій відповідних територіальних громад. Одним із інструментів при здійсненні контрольних заходів цими органами за діяльністю підприємств і організацій, які належать до комунальної власності

відповідних територіальних громад, є контроль за виконанням планів, за використанням прибутків, а також заслуховування звітів про роботу керівників цих підприємств.

До контрольної функції можна віднести здійснення представницькими органами місцевого самоврядування контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування. Вищий нормативно-правовий акт України обмежує дії посадових осіб органів місцевого самоврядування зобов'язуючи діяти їх лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. При цьому, спеціальні закони України, що регламентують здійснення перевіркою діяльності представницькими органами місцевого самоврядування контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування законодавець не прийняв. Водночас, рада, як представницький орган за результатами заслуховування звітів про здійснення діяльності може прийняти рішення про дострокове припинення повноважень посадових осіб місцевого самоврядування та порушення перед відповідними органами вищого рівня питання про звільнення з посади керівників органів виконавчої влади у разі визнання їх діяльності незадовільною. Представницьким органом місцевого самоврядування, також здійснюється контроль діяльності депутатів, який реалізовується через розгляд депутатських запитів, заслуховування звітів про діяльність тимчасових контрольних комісій місцевих рад. Контрольна функція, також, здійснюється шляхом взаємного контролю радами, посадовими особами і виконавчими органами місцевого самоврядування за дотриманням правових актів органів місцевого самоврядування, участь у контролі за дотриманням законодавства на території громади (за використанням земель та інших природних ресурсів, за станом роботи щодо розгляду звернень громадян на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності, за станом благоустрою виробничих територій, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, та ін.).

Для досягнення змін та забезпечення розвитку громади недостатньо створити стратегію, узгодити та пріоритезувати цілі, і навіть недостатньо визначити способи та шляхи їх досягнення. Потрібно організувати систему управління так, щоб крок за кроком, проект за проектом забезпечувати поступальний рух змін, не забуваючи, звичайно, забезпечити

контроль здійснюваного процесу. Контроль має стати важливою складовою на всіх етапах втілення стратегії. Він потрібен як для стратегічного планування, так і для поточних планів. Будь-які дії потребують моніторингу та оцінки, щоб знати, як діяти далі, що потрібно змінити, а що залишати без змін.

В умовах адміністративної реформи превентивний внутрішній фінансовий контроль є найефективнішою формою, оскільки дозволяє запобігти порушенню законодавства, зловживанням та втратам фінансових і матеріальних ресурсів. На стадії фінансового прогнозування та планування превентивний контроль слугує передумовою для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Розподіл територіальних повноважень і відповідальності повинен супроводжуватися на усіх відповідних рівнях виділенням необхідних засобів, передусім, фінансових, для виконання в повному об'ємі цих завдань.

Дефініція правових засад для виконання контролюючих повноважень представницького органу місцевого самоврядування сприятиме законодавчій уніфікації нових важелів превентивного внутрішнього контролю, як елементів та регуляторів досягнення цілей та планових показників сталого розвитку територіальної громади стане запорукою виконання повноважень, необхідних для вирішення питань місцевого значення.

Завдяки контролю процесу сталого розвитку виконуються наступні завдання, які забезпечують його ефективність: забезпечується послідовності виконання прийнятої стратегії; зберігаються та раціонально використовуються ресурси територіальної громади; представницький орган місцевого самоврядування отримує якісну інформацію; своєчасно виявляються та мінімізуються фінансові та комерційні ризики.

Список використаних джерел : 1. Бюджетний кодекс України: Закон України, Кодекс від 08 липня 2010 р. №2456-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*, 2010. №50–51. Ст.572. 2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ. 2015. Ст. 256. 3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141. 4. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: *матеріали другої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції* (6 грудня 2018 р., Київ). Київ, 2018. 252 с. 5. Про місцеве самоврядування в Україні:

Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №24. Ст.170. 6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. №2. С.14 Ст. 154.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сумського національного аграрного університету Чернадчук Т. О.

Компанієць Ігор Миколайович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права та
адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Національна поліція України є найчисельнішим і найпотужнішим правоохоронним органом, який виконує надзвичайно важливі для суспільства і держави завдання. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. №877 Положення про Національну поліцію, в додаток до вищеназваних завдань до числа останніх також відносить: 1) реалізацію державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах [2]. Реалізація вищеназваних завдань і взагалі ефективна діяльність Національної поліції України на пряму залежить від її кадро-

вого забезпечення, від кадрів, які безпосередньо виконують її завдання та функції.

Кадри органів Національної поліції України – це сукупність осіб, які виконують як основну професію або спеціальність службові обов'язки в межах штатної чисельності органу або підрозділу поліції і одержують за це винагороду у вигляді грошового утримання. В роботі з кадрами виділяють три основні напрями: організаційно-штатну роботу (визначення кількості працівників; визначення посадової категорійності працівників; визначення рівня освіти працівників; визначення джерел утримання), добір і розстановка кадрів (добір кадрів; розстановка кадрів; присвоєння спеціальних звань; оцінка працівників; забезпечення службового просування; звільнення кадрів), виховання та навчання кадрів (стимулювання службової активності; укріплення законності та дисципліни; робота з навчання кадрів та підвищення її кваліфікації; соціально-психологічна робота).

Робота з кадрами органів Національної поліції врегульована низкою законодавчих та підзаконних нормативних актів. Серед них основними є Закони України від 02.06.2015 р. «Про Національну поліцію», від 15.03.2015 р. «Про затвердження Дисциплінарного статуту Національної поліції України», Постанова Кабінету Міністрів від 11.11.2015 р. «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції». Крім того, питання кадрового забезпечення Національної поліції врегульовані також відомчими нормативними актами – наказами Міністерства внутрішніх справ України та наказами Національної поліції України. Зокрема, це накази Міністерства внутрішніх справ України від 17.11.2015 р. «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських Національної поліції України», від 25.12.2015 р. «Про затвердження Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади», від 26.01.2016 р. «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», від 12.03.2016 р. «Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань» та інші накази.

Співробітникам Національної поліції України доводиться постійно долати різні форми протидії з боку правопорушників та інших осіб, органів і установ. Для цього потрібно володіти розвинутою здатністю діяти в складних умовах, вмінням протистояти негативним впливам,

впевненістю в соціальній значущості своєї службової діяльності. Специфіка служби потребує від співробітників поліції почуття високого службового обов'язку, дисциплінованості, працевитості, працездатності, ініціативи, здорового самолюбства, витримки, тактовності. Високі вимоги пред'являються до культури праці співробітників поліції, від них вимагається бездоганна поведінка на роботі і поза службою. Особливо важливе значення в діяльності співробітників поліції має суворе дотримання ними законності. Завжди треба пам'ятати, що діяльність співробітників поліції має суворе дотримання ними законності. Діяльність співробітників поліції пов'язана з долями інших людей, а до людей не можна ставитись байдуже, саме через те така діяльність потребує не тільки володіння всією палітрою правових знань, але й високою культурою взагалі, і, що особливо важливо, – почуттям високого гуманізму, людинолюбства відповідальності перед Батьківщиною і людьми.

Вміння твердо і неухильно проводити в життя політику держави, пропагувати та дотримувати моральні принципи законодавства України, правила демократичного співжиття, в службовій діяльності бути вільним від рішень політичних партій та громадських рухів – ось обов'язкові особисті та моральні якості для кожного співробітника поліції [3, 611].

Вищеназвані специфічні особливості діяльності співробітників поліції обумовлюють необхідність високих вимог до особистих моральних, ділових та професійних якостей кандидатів на службу в органи Національної поліції. В той же час законодавство України, на наш погляд, закріплює недостатньо високі вимоги до майбутніх співробітників поліції. Відповідно до статті 49 Закону України «Про Національну поліцію» на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою [1]. Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції містить Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України, яке затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ від 9 лютого 2016 року.

Чи достатньо цих вимог, щоб забезпечити комплектування органів Національної поліції співробітниками гідними носити високе звання поліцейського? Питання риторичне. Необхідність підвищення вимог до кандидатів в органи поліції підтверджує саме життя та окремі непоодинокі випадки злочинної та іншої протиправної поведінки співробітників Національної поліції. Все це вимагає поліпшення якості роботи з кадрами в органах Національної поліції і підвищення вимог до кандидатів на службу в них. На наш погляд, в число обов'язкових вимог до кандидатів на службу в поліції, які закріплені ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію», необхідно включити таку вимогу як добросесність, що забезпечить Національну поліцію не тільки професійними, а й морально стійкими кадрами. Це надзвичайно важливо, враховуючи, що співробітники поліції діють від імені держави і представляють її у стосунках з громадянами та з іншими суб'єктами суспільних відносин. Тож у відповідності з рівнем їх діяльності оцінюють відповідно і рівень виконання правозахисної та правоохоронної функцій державою в цілому.

Останні соціологічні дослідження свідчать про негативну тенденцію падіння рівня довіри населення до Національної поліції України. Так, за даними дослідження соціологічної служби Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» 2020 року Національній поліції України не довіряють 58 відсотків опитаних, а довіряють лише 33 відсотки. Причому, ця тенденція з кожним роком посилюється. Це свідчить про недостатню ефективність діяльності поліції.

На ефективність Національної поліції України також негативно впливає щорічне недофінансування останньої. Середня заробітна плата поліцейського у 2020 році склала 14 тисяч гривень. Така зарплатня поліцейських сьогодні не відповідає ні рівню виконуваних ними завдань, ні ризику для їх життя та здоров'ю. Професія поліцейського є однією з найбільш стресонебезпечних професій, а його заробітна плата чомусь в Україні є в рази меншою ніж в інших правоохоронних органах.

Враховуючи особливості служби в органах Національної поліції України, слід підвищити грошове забезпечення поліції, що сприятиме підняттю престижу роботи поліцейських та комплектуванню органів Національної поліції гідними співробітниками.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про Національну поліцію» від: 2 липня 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 63, стор. 33, ст. 2075. 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію України»: від 28.10.2015 р. № 877. *Там же*. 2015 р. № 89, стор. 34, ст. 297. 3. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник. К.: Національна академія внутрішніх справ України. 1999. 702 с.

Овсянникова Інесса Михайлівна

*старший науковий співробітник
сектору економічних досліджень
лабораторії економічних, товарознавчих,
психологічних досліджень та досліджень
об'єктів інтелектуальної власності
ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»*

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасному світі в Україні триває процес євроінтеграції, який вимагає термінового апроксимування українського законодавства до правових норм Європейського союзу (далі – ЄС). У цьому аспекті має йтися про розроблення концепції судової експертизи в Україні, під якою треба розуміти систематизоване викладення цілей та пріоритетних напрямів її розвитку з огляду на демократичні принципи судочинства та виклики в зв'язку з європейським вектором розвитку держави. Адже відсутність зважених поглядів призводить до хаотичної законотворчості, а невизначеність певних позицій знижує ефективність використання цієї форми спеціальних знань [1, с. 109].

На сьогодні в Україні ще триває комплексна реформа сектору юстиції. Правове співробітництво між Україною та ЄС в галузі юстиції спрямоване на формування довіри до української судової системи всередині країни та серед міжнародних партнерів. Метою такого співробітництва є розширення загальноєвропейського простору справедливості та безпеки, який гарантував би стійкий розвиток міжособистісних відносин та ділових зв'язків між громадянами України та ЄС [2].

У зв'язку із реорганізацією яка відбувається у державі, проблеми організації та адміністративно-правового забезпечення судово-експертної діяльності в Україні посідають одне з чільних місць серед задач, які вимагають свого системного розгляду та вирішення. Зазначені проблеми неодноразово розглядалися серед науковців-теоретиків та серед суб'єктів, що здійснюють практичне застосування законодавства в даній сфері, проте, попри їх виявлення та освідомлення, вони й досі залишаються не вирішеними.

Так, в сучасній адміністративно-правовій науці предметом гострої дискусії між науковцями, законотворцями та практиками й досі залишаються питання реформування сфери судово-експертної діяльності та підвищення ефективності її організації.

Доречною є думка С. М. Новікова, який зазначає, що накопичені в практиці проблеми державної судово-експертної діяльності вимагають свого вирішення шляхом виявлення і усунення різних суперечностей, неузгодженості, прогалин як в організації діяльності експертних установ, так і управлінні ними, тим більше що управління є одним із системоутворюючих чинників судово-експертної системи [3, с. 6].

На переконання М. Я. Сегая важливими у вирішенні питань реформування організації судово-експертної діяльності є проблеми оптимізації наукової організації та управління інфраструктурою судово-експертної діяльності, що забезпечують практичну реалізацію її правових і методологічних основ. До таких проблем, на його думку, варто віднести: – оптимізацію організаційних форм керування державними судово-експертними установами й недержавними експертними структурами; – уніфікацію науково-методичної й інформаційної бази судово-експертних установ, організацію й координування науково-дослідницької роботи в галузі судової експертизи; – удосконалення методики та процедури атестації професійних судових експертів; – організацію базового навчання фахівців у галузі судово-експертної діяльності гуманітарного й природно-технічного профілів; – удосконалення методичної та профілактичної роботи судово-експертних установ, що оптимізує використання слідчими та судами можливостей судових експертиз [4, с. 30].

Водночас, А. В. Остропільця підкреслює, що відсутність якісного адміністрування та управління інформаційними системами та ресурсами в органах державної влади, низька спроможність прийняття ефективних

управлінських рішень, слабке використання існуючих механізмів державного та громадського контролю, передбачених чинним законодавством, зумовлюють низький рівень взаємодії органів і організацій у сфері судово-експертної діяльності [5, с. 167].

Слід також зауважити про важливість такого актуального та перспективного на теперішній час методу, як впровадження у практику судово-експертної діяльності систем менеджменту якості, в основі якого покладені міжнародні стандарти й настанови у даній сфері, та який потрібен для ефективного планування, забезпечення, моніторингу та контролю якості зазначеної діяльності.

Як влучно зазначає С. А. Кузьмін, розробка теоретичних основ і практичних рішень системного підходу до формування комплексу організаційних структур, методик, процесів і ресурсів, що використовуються для забезпечення і поліпшення якості судово-експертної діяльності, необхідна для розширення можливостей судово-експертного забезпечення правосуддя [6, с. 3].

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що організаційне та правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні вимагає свого удосконалення шляхом підвищення якості адміністративно-правового забезпечення та ефективності існуючої системи організації судово-експертної діяльності. При цьому система менеджменту якості повинна відігравати провідну роль при оцінці ефективності судово-експертної діяльності в Україні.

Список використаних джерел: 1. Ярослав Ю. Ю. До питання концепції судової експертизи в Україні. *Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя*: матер. круглого столу (м. Харків, 6–7 лютого 2020 року). Харків: ХНДІСЕ, 2020. С.109–117. 2. Проект плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ: практичний результат до 2025 року. URL: <https://minjust.gov.ua/m/proekt-planu-diy-mij-ukrainoyu-ta-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav-praktichniy-rezultat-do-2025-roku>. 3. Новиков С. Н. Организационно-правовые основы экспертно-криминалистической деятельности в органах внутренних дел: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Рязань, 2005. 229 с. 4. Сегай М. Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*: зб. наук.-практ. матер. (до 80-річчя заснування Харківського НДІ судових експертиз). Харків: Право, 2003. Вип. 3. С. 25–32. 5. Остропілець А. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності судово-експертних

установ України: дис. ... докт. філ. наук: 081 – право. Харків, 2020. 241 с. 6.
Кузьмін С. А. Организационно-правовое обеспечение менеджмента качества
судебно-экспертной деятельности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Москва,
2016. 240 с.

Петрова Наталія Олександрівна
*старший викладач кафедри міжнародних відносин,
аспірант кафедри правосуддя,
Сумського національного аграрного університету,*

РОЛЬ МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність дослідження у сфері публічного адміністрування державної допомоги суб'єктам господарювання обумовлюється необхідністю наближення вітчизняного законодавства у сфері моніторингу та контролю державної допомоги до аспис Європейського Союзу (далі – ЄС), враховуючи особливості реформаційних процесів у адміністративному праві, євроінтеграції України та зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію України з ЄС. Моніторинг, як форма контролю, як особливий, важливий вид інструментів публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, фактична дія, проводиться Уповноваженим органом у сфері державної допомоги – Антимонопольним комітетом України (далі – АМКУ) для здійснення контролю за дотриманням вимог Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» № 1555-VII від 01.06.2014 р. та рішень АМКУ, а також підготовки та подання звітності про державну допомогу, забезпечення прозорості надання суб'єктам господарювання державної допомоги, інформування всіх заінтересованих осіб про державну допомогу, забезпечення ефективності функціонування системи державної допомоги в Україні, захисту та розвитку конкуренції [1]. Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання спрямовані на запобігання та виявлення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції, завдяки яким ресурси держави ефективно, контрольовано, прозоро, в установлені законом спосіб і порядок надаються суб'єкту

господарювання для досягнення суспільно корисної мети за дотримання конкурентного нейтралітету [2, с.83–84].

На нашу думку, моніторинг державної допомоги є інструментом публічного адміністрування, а також адміністративною процедурою у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, що здійснюється АМКУ, як органом публічної адміністрації – суб'єктом публічного адміністрування в процесі публічного адміністрування. Роль моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, як необхідного процедурного інструменту публічного адміністрування, проявляється в його функціях. Ю. Стюарт, Ц. Сігітас зазначають про функціональне призначення моніторингу, встановлюючи, що це необхідна адміністративна функція, яка надає можливість знати, яка саме державна допомога надається або планується надаватися у країні [3].

Для визначення сутності функцій моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання слід охарактеризувати поняття «функція» (від лат. від лат. *functio* – виконання, звершення), а також діяльність, обов'язок, робота, призначення. В енциклопедичному словнику з державного управління надано визначення «функція» як (лат. *functio* – діяльність, виконання) – стала сукупність однорідних спеціалізованих робіт (дій, операцій), здатність реалізації яких підтримується в організації, обов'язок (іноді – здатність) оператора (технічного об'єкта або людини) виконувати яку-небудь операцію [5, с. 745]. У юридичній науці поняття «функція» характеризує соціальну роль держави і права, напрям впливу на суспільство [6, с.177]. На думку В.Б. Авер'янова, функції слід розуміти як складники змісту управлінської діяльності, що відображають окремі напрями (види) цієї діяльності, включаючи відносно самостійні групи якісно однорідних дій керуючого суб'єкта. Функції – це відносно самостійні складники змісту управлінської діяльності, які характеризуються якісною однорідністю дій і цільовою спрямованістю.

Дослідженням сутності та систематизацією функцій державного управління займалися вчені Кравцова Т.М. та Калініченко Г.В., які визначили, що «функції державного управління – це самостійні, однорідні частини процесу державноуправлінської діяльності із цільовою спрямованістю, які реалізуються відповідними органами державної влади в порядку, визначеному законодавством, з метою виконання функцій держави» [8, с. 522]. Вченими було розглянуто та охарактеризовано

різнопланово функції, системи функцій як адміністративного права так і окремих елементів управління, зокрема, моніторингу, в різних сферах. Щоголева Л. О. визначає наступні функції моніторингу якості освіти: 1) інформаційна; 2) пошуково – дослідницька; 3) діагностична; 4) корекційна; 5) прогностична. [9, с. 39].

О. Ф. Андрійко вважає, що основними функціями моніторингу є аналітично-інформаційна, яка дає можливість відстежувати стан виконання поставлених завдань, виконання їх в установлених межах та спрямування на досягнення визначених результатів, відстеження процесу реалізації управлінських рішень: координуюча – спрямована на координацію дій суб'єктів в системі управління, в процесі підготовки і прийняття рішення; організаційна функція моніторингу дає можливість за допомогою організаційних заходів переформатовати підходи, форми та способи здійснення поставлених завдань; прогностична – спрямована на вироблення управлінських рішень в контексті врахування ситуативних факторів.

Функції моніторингу державної допомоги забезпечують економіко-правову, політичну та соціальну сфери суспільства, що здійснюється шляхом регулювання суспільних відносин в означеній сфері задля досягнення публічного інтересу. Переходячи до розгляду конкретних функцій моніторингу державної допомоги, на підставі найбільш поширених досліджень та наукових робіт у різних сферах суспільного життя, можемо виокремити наступні: регулююча, контрольна, попереджувально-профілактична, інформаційна, аналітична, коригувальна, правоохоронна, виховна. Подальші дослідження будуть направлені на поглиблене дослідження та детальніше розкриття сутності та змісту основних функцій моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, як інструменту публічного адміністрування.

Список використаних джерел: 1. Порядок проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання. Затв. Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 28.12.2015 р. №43-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#n16>. 2. Кравцова Т. М., Петрова Н. О. Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* Том 31 (70) №2. 2020. С. 80–84. 3. Юджин С., Сігітас Ц. Звіт стосовно проекту Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», виконаний в рамках проекту «Гармонізація системи державних закупівель

в Україні зі стандартами ЄС». URL: <http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2014/09/Report-on-Draft-Law-on-State-Aid-to-Undertakings-UKR.pdf>. 4. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <http://surl.li/mpnv>. 5. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін та ін.: НАДУ. 2010. 820 с. 6. Макеєва О. М. Інформаційна функція правового моніторингу. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 176–180. 7. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. К. Наук. думка. 1979. 150 с. 8. Кравцова Т. М., Калініченко Г. В. Дослідження видів функцій державного управління та їх значення у процесі державно-управлінської діяльності. *Форум права*. 2011. № 1. С. 522–527. 9. Щоголева Л. О. Моніторинг якості освіти: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний пошук*. 2014. № 2. С. 36–40.

Редіна Поліна В'ячеславівна

аспірант кафедри

адміністративного права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Сучасний стан розвитку держави характеризується появою нових актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із станом та розвитком системи публічного адміністрування як в цілому, так і окремих її елементів. У даних тезах головна увага зосереджена на дослідженні особливостей становлення та розвитку Міністерства освіти і науки України як важливої складової системи про яку йдеться.

Відзначимо, у зв'язку з цим, що питання управління освітою та розвиток освітянської галузі в цілому були і залишаються одними із пріоритетних з перших днів розвитку України як незалежної держави. Так, ще у серпні 1991 року відразу після оголошення незалежності України Міністерство народної освіти УРСР та Міністерство вищої освіти УРСР були реорганізовані відповідно у Міністерство народної освіти України та Міністерство вищої освіти України. А у грудні 1991 року згідно з Указом Президента України «Про утворення Міністерства освіти України та ліквідацію Міністерства народної освіти України і Міністерства вищої освіти України» було утворено Міністерство освіти України (Указ Президента

від 12.12.91 р. №2). Положення про дане Міністерство було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.1992 р. № 384. Згідно з цим Положенням Міністерство визначалось як центральний орган виконавчої влади, який є підвідомчим Кабінету Міністрів України.

15 грудня 1999 року відповідно до Указу Президента України «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» в межах реалізації Концепції адміністративної реформи в Україні було утворено Міністерство освіти і науки України. Указом Президента України від 07.06.2000 р. № 773/2000 затверджено Положення про дане Міністерство. Міністерство освіти і науки України було визначено правонаступником Міністерства освіти України та Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності.

Подальшого реформування МОН зазнало у 2010 році, коли відповідно до Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. шляхом реорганізації Міністерства освіти і науки України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту було утворене Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Указом Президента України №410/2011 від 08.04.2011 р. затверджено Положення про зазначене Міністерство. У лютому 2013 року Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України було реорганізовано у два окремих міністерства – у Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України (Указ Президента України від 28.02.2013 р. №96/2013 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади»).

Конституцією України повноваження щодо формування системи центральних органів виконавчої влади покладено на Кабінет Міністрів України (ст. 116). Згідно ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» рішенням Кабінету Міністрів України утворюються, реорганізуються і ліквіднуються міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання органів виконавчої влади. Крім того, Кабінет Міністрів України затверджує положення про зазначені органи, визначає кількість державних службовців тощо.

У вересні 2014 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (від 10.09.2014 р. №442) і у тому числі затверджено схему спря-

мування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Уряду.

Згідно даної постанови Міністр освіти і науки на той час координував та спрямовував діяльність Державної інспекції навчальних закладів України. Дана інспекція 6 грудня 2017 року зазнала реорганізації шляхом перетворення на Державну службу якості освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 947 «Про утворення Державної служби якості освіти»). Постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 р. № 168 затверджене Положення про дану Державну службу. Таким чином, на сьогодні Міністром освіти і науки спрямовується і координується діяльність Державної служби якості освіти України.

Зазначимо також, що Постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630 було затверджено нове Положення про Міністерство освіти і науки України (далі – Положення). З прийняттям Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. було запроваджено посаду державного секретаря МОН та внесені відповідні зміни до Положення про Міністерство щодо розмежування повноважень Міністра освіти і науки та державного секретаря МОН. Згідно з цим Положенням МОН є центральним органом виконавчої влади у сфері управління освітою та наукою, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. МОН визначається головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Отже, на сьогоднішній день головним органом у системі центральної адміністрації у сфері освіти і науки є Міністерство освіти і науки України. Подальша оптимізація органів публічної адміністрації передбачає перегляд обсягу і меж повноважень центральних і місцевих органів управління освітою, реорганізацію системи управління освіти шляхом децентралізації.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

ЩОДО УПРАВЛІННЯ ГЛОБАЛЬНОЮ ТРУДОВОЮ МІГРАЦІЄЮ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Широкомасштабні переміщення, що переважним чином пов'язані з загальними глобальними економічними, соціальними, політичними та технологічними перетвореннями, мають широкий спектр впливу на пріоритетні питання політики як в країні походження мігранта, так і в країні призначення.

Ситуація 2019–2020 років, пандемія та карантинні обмеження, сприяли загостренню як державних проблем в цілому, так і окремих людей, які залишились без ряду певних послуг та фінансових вигод, які гарантовано мають надаватися державою. В процесі дослідження окремими науковцями виокремлено як негативні, так і позитивні наслідки пандемії COVID-19 на сучасне функціонування ринку праці [2].

Ключовими негативними наслідками спалаху хвороби COVID-19 є: загроза здоров'ю громадян по всьому світу, особливо соціально незахищених категорій; – зменшення економічної активності та обмеження переміщення людей; – затримка інвестиційних процесів; – зменшення кількості вакансій, падіння пропозицій робочої сили; – зменшення зайнятості населення і як наслідок – збільшення безробіття; – розповсюдження неповної зайнятості та неформальної зайнятості; – скорочення заробітної плати, значні втрати доходів в працівників; – погіршення ситуації з соціальним захистом населення, зростання нерівності.

Одночасно середпозитивних наслідків пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 слід назвати набуття нового досвіду в сфері праці – робота вдома за умови використання переваг сучасних технологій. Однак необхідно зазначити, що віддалена робота вимагає від працівників отримання додаткових навичок роботи. Формування адекватної нормативної бази, заснованої на міжнародних стандартах, її узгодженість на міжнародному рівні та включення питань міграції до національних планів розвитку, з одного боку можуть стати вирішальними факторами для посилення потенціалу розвитку міграції та забезпечення захисту прав мігрантів, а з іншого – перебувають у стані невирішених проблем у багатьох країнах світу [3].

На нашу думку, основними «факторами сприяння» вирішенню глобальних питань міграції в умовах пандемічних загроз можуть стати наступні:

1. Забезпечення зацікавлених сторін знаннями, можливостями та практичними інструментами для розробки та реалізації послідовних стратегій трудової міграції, заснованих на правах та гендерних аспектах, шляхом процесу широких консультацій із соціальними партнерами та відповідними організаціями громадянського суспільства. Практичними заходами у цьому напрямку можуть стати розробка та розповсюдження національних базових досліджень; формування спеціальних навчальних програм та навчальних матеріалів; створення механізму консультацій між зацікавленими організаціями громадянського суспільства, державними установами та соціальними партнерами; публікація національних досліджень з відповідних міжнародно-правових стандартів, рекомендації щодо зміцнення національної правової бази [1].

2. Модернізація національного законодавства та практичного забезпечення щодо трудової міграції та захисту мігрантів у світлі відповідних міжнародних документів.

3. Підтримка внутрішньо регіонального діалогу щодо мобільності робочої сили та захисту прав мігрантів.

Прогнозованими результатами впровадження вказаних заходів може стати посилення національного інституційного потенціалу щодо захисту прав мігрантів, перегляд національного законодавства про трудових мігрантів. Безпосередньою цільовою аудиторією є державні установи та урядовці, відповідальні за підготовку та реалізацію політики трудової міграції, а також представники організацій робітників та роботодавців.

Отже, варто констатувати, що сучасні міграційні процеси стають одним із найбільших викликів сучасного світу, а проблема вийшла за рамки локальної й додалася до переліку глобальних проблем людства. Така ситуація вимагає узгодженості дій як всередині окремої країни, так і світового співтовариства в цілому.

Список використаних джерел: 1. An Introduction to the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. URL: https://madenetwork.org/sites/default/files/Global%20Compact%20Document%20ENGLISH%20Website_0.pdf. 2. The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (GCM). URL: https://refugeemigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0.pdf. 3. World Migration Report 2020. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>.

Роженко Олександра Вікторівна
доцент кафедри цивільного та господарського права
Криворізького навчально-наукового інституту
ДЮІ МВС України

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ

Умови, що склалися у вітчизняній сфері особистого страхування в період турбодинамічних змін, характеризуються розгалуженістю органів правового регулювання, стратегічного та тактичного управління й публічного адміністрування, а саме: – у сфері загальнообов’язкового державного соціального страхування від нещасного випадку, у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням – Фонд соціального страхування України, згідно з [1]; – у сфері загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття – Фонд загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, згідно з [2]; – у сфері пенсійного забезпечення в Україні – Пенсійний фонд, Накопичувальний фонд тощо, згідно з [3]; – у сфері недержавного пенсійного забезпечення в Україні – Недержавні пенсійні фонди, Національна комісія України з цінних паперів та фондового ринку, згідно з [4; 5]; – у сфері страхування, в якій відносини регулюються з метою спрямованості їх на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, зокрема пов’язані з життям, здоров’ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування) – Національний банк України, згідно з [6]; – тощо.

Наведений перелік демонструє розгалуженість органів державно-правового регулювання, управління та публічного адміністрування у сфері особистого страхування, в першу чергу, за ознакою порядку їх створення та (або) підпорядкування суб’єктів, згідно з [7], що поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Саме така сукупність органів державно-правового регулювання, управління та публічного адміністрування у сфері особистого страхування сформувалась і діє в Україні в результаті поєднання використання світового

досвіду розвитку ринкової економіки та пережитків функціонування адміністративно-командної її моделі.

Одночасне функціонування в Україні індивідуальної та солідарної систем у сфері особистого страхування не є суперечливим, але є надскладним та різновекторним.

Якщо індивідуальна система особистого страхування носить перспективний характер розвитку, то солідарна – ретроспективний. Існуючі надбудування в цій сфері викликають додаткові витрати, що знижує ефективність її функціонування, як економічну, так і соціальну, що, в першу чергу, має прояв на формування та реалізацію соціальних стандартів та рівня життя суспільства.

Отже, вирішення проблем правового забезпечення публічного адміністрування в сфері особистого страхування, зокрема розгалуженості відповідних органів, виступає дієвим механізмом врегулювання цивільно-правових відносин в умовах що склалися та актуалізує публічний інтерес до цієї сфери.

Для цього представляється за необхідне популяризувати у вітчизняному суспільстві інструменти функціонування сфери особистого страхування, якими володіють відповідні суб'єкти приватного права. Запровадження даної низки заходів призведе до певного врегулювання здійснення господарської діяльності суб'єктів, які надають такі послуги, цивільно-правових відносин в суспільстві, зокрема публічного адміністрування в цій сфері.

Список використаних джерел: 1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1105-14>. 2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1533-14>. 3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1058-15>. 4. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>. 5. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/448/96-%D0%B2%D1%80>. 6. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/85/96-%D0%B2%D1%80>. 7. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.

Савицька Валентина Іванівна
студентка 5 курсу Н-201м групи
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

Гоц Олег Вікторович
старший викладач
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

РЕФОРМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Впровадження принципу верховенства права вимагає досить радикальної зміни пріоритетів у правовому регулюванні відносин людини з органами і посадовими особами публічної адміністрації – органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Як відомо, провідною галуззю в цій сфері є адміністративне право. На жаль, чинне українське адміністративне право не здатне забезпечити пріоритет прав людини в сфері публічного управління, що давно вже є загальноприйнятим стандартом в європейських та інших демократичних країнах світу.

В практиці публічного адміністрування, сьогодні за замовчуванням розуміється, що умови, в яких реалізується таке управління, є відносно сприятливими і цілком прогнозованими. Відносини в процесі публічного адміністрування є цілком певними, схильними, нормальним і лінійно залежними, що підлягають чіткій схематизації. Посадові особи показують себе, як висококваліфіковані та висококомпетентні, безумовно лояльні і роблять все завжди ефективно, безпомилково і належним чином. Хоча все не так, як виглядає.

Подібних тепличних умов в реальності просто не існує. А вищезазначений підхід заснований навіть не на ідеальній моделі, а на примітивізації, яка несе в собі недозволене спрощення суттєво публічного адміністрування. Насправді, органи публічного управління мають справу з онтологією, розвитком, нелінійною поведінкою і інтерреляціями складних, відкритих, динамічних систем. Необхідність глибокого реформування адміністра-

тивного права об'єктивно зумовлена тим, що протягом попереднього радянського періоду розвиток, роль і призначення адміністративного права були істотно деформовані. І це можна вважати цілком закономірним наслідком певної науково-правової традиції, яка існувала і фактично продовжує існувати ще з радянських часів.

Точніше, для радянської юридичної науки була властива абсолютизація суспільної цінності адміністративного права в двох напрямках.

Воно оцінювалося:

а) в основному як «управлінське» право, тобто як засіб владно-організуючого впливу держави на суспільні відносини і процеси;

б) в значній мірі як «юрисдикційне» право, яке забезпечувало застосування державою у відносинах з громадянами різних засобів адміністративної відповідальності та інших заходів адміністративного примусу.

Перша теза: дії влади відображали властиву тоталітарному суспільству ідеологію панування держави над людиною, де людині відводилося місце суто керованого об'єкта, на який з боку державних органів направлено переважно управлінсько-розпорядчий вплив і адміністративний примус. Тому головний сенс сучасного реформування адміністративного права полягає у відмові від старої і одночасному формуванні нової адміністративно-правової доктрини. Зрештою, в результаті трансформації адміністративного права на засадах людино-центристської ідеології ця область повинна стати основним засобом гармонізації відносин між публічною адміністрацією та людиною.

Першочергове значення для реформування національного адміністративного права має переосмислення фундаментальних засад цієї галузі права, починаючи з визначення принципів адміністративного права. Вони повинні стати ідеологічною основою зміни парадигми взаємовідносин держави з людиною, яка склалася в нашій країні.

Виходячи з сучасного досвіду розвитку адміністративно-правових доктрин в демократичних країнах світу, головним серед принципів адміністративного права повинен бути визнаний принцип верховенства права.

Для реалізації принципу верховенства права таке положення має принципове і стратегічне значення, оскільки від цього прямо залежить

нормативний зміст чинного адміністративного законодавства та його загальна спрямованість. До сих пір, як відомо, адміністративне право в основному асоціюється з примусом, з розпорядчим втручанням, заборонами, заходами відповідальності. Це дуже стійка тенденція, притаманна в цілому пострадянській юридичній науці і практиці, в тому числі і українській. У практиці адміністративно-правового регулювання ця стара традиція найчастіше має цілком недемократичний (точніше – антидемократичний) прояв. Але за багато років життя в тоталітарній державі ми так до цього звикли, що навіть не помічаємо ганебність такого стану.

Все це, врешті – решт, і є свідченням старого, помилкового підходу до розуміння громадського призначення адміністративного права. Цей підхід потрібно рішуче ламати, оскільки він за своєю суттю не відповідає проголошеному Конституцією України пріоритету прав людини у відносинах з державою, її органами та посадовими особами.

Причому визнання принципово нового характеру і спрямованості адміністративного права аж ніяк не може бути самоціллю. *Друга теза:* на мою думку, необхідно, щоб це знайшло практичне втілення в новій якості чинного адміністративного законодавства, яке за своїм змістом має всебічно сприяти беззастережним твердженням пріоритету прав людини, його правомірних інтересів і вимог. Взагалі адміністративне право не повинно сприйматися ні суто управлінським, ні суто юрисдикційним. Навпаки – і це головне – в адміністративному законодавстві людина повинна вбачати мало не найголовніше в засобі забезпечення сфери публічного управління максимально ефективною реалізацією своїх прав і свобод, а також їх дієвого захисту в разі будь-яких порушень. Все інше має бути похідним і цьому підкорятися.

Отже, основний орієнтир в реформуванні українського адміністративного права – це подолання негативних наслідків тривалого ігнорування колишньої радянської адміністративно-правової науки принципу верховенства права при визначенні сутності, предмету і методу адміністративного права, а також активне сприйняття і облік демократичних зарубіжних доктрин та практик забезпечення гармонійних взаємин публічної влади з громадянами.

Соловійова Ольга Миколаївна
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У відповідності з Конституцією України, людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю, кожна людина має невід'ємне право на життя і захист свого життя та здоров'я, зокрема, на охорону здоров'я та медичну допомогу.

Проблеми реформування сфери охорони здоров'я та забезпечення рівного доступу громадян до медичного обслуговування неодноразово ставали предметом обговорень не тільки на рівні державних органів, але й громадськості. Забезпечення доступності медичної допомоги є основою характеристикою, що визначає діяльність держави в цілому, та системи охорони здоров'я зокрема, а поліпшення якості та доступності надання медичної допомоги населенню виступає першочерговим завданням не лише вітчизняних органів публічної влади, але й міжнародної спільноти.

Особливо гостро питання забезпечення доступності медичної допомоги постали в умовах запобігання та боротьби з поширенням гострої респіраторної хвороби, яку спричинює коронавірус SARS-CoV-2 (далі – Covid-19). Перед системами охорони здоров'я постають цілком закономірні питання чи достатньо медичних установ і відповідного оснащення для того, щоб належним чином забезпечити кожному, хто потребує, медичну допомогу? Чи може право на доступну медичну допомогу бути реалізованим в нинішніх обставинах? При чому з проблемами у роботі служб охорони здоров'я, які виявилися глобальними, стикнулися майже всі країни світу та в більшій мірі вони зачепили країни з низьким рівнем доходу.

Амстердамська декларація Європейського бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я у сфері прав пацієнтів визначила доступність

і якість медичних послуг як основні соціальні права громадян, які мають максимально реалізувати європейські держави у своїх системах охорони здоров'я. Доступність медичної допомоги представляє собою в першу чергу одне із визнаних міжнародною спільнотою соціальних прав, яке забезпечується державами та включає такі складові елементи – правові (нормативні), організаційні, економічні та інформаційні.

Правовий елемент доступності медичної допомоги полягає у визнанні її одним з принципів соціальної держави, а також у закріпленні на законодавчому рівні основних прав особи у сфері охорони здоров'я, в тому числі на медичну допомогу, які забезпечуються відповідними гарантіями. Крім того, до правового елементу доступності медичної допомоги слід віднести і наявні у державі правові інструменти, зокрема закріплення права на судовий захист.

Організаційна складова доступності медичної допомоги забезпечується шляхом створення розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я, які покривають потреби населення у медичному обслуговуванні на відповідній території. Мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я повинна формуватися з урахуванням потреб населення у медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної якості такого обслуговування, своєчасності, доступності для громадян, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Саме діюча система різнопрофільних закладів охорони здоров'я спрямована на забезпечення будь-якої особи в якісній та доступній медичній допомозі з метою профілактики, діагностики, лікування та реабілітації. Організаційна складова доступності медичної допомоги включає не лише певну кількість закладів охорони здоров'я різнопрофільного характеру, але й їх розташування та розміщення якнайближче до пацієнтів. До організаційної доступності також слід віднести і наявність достатньої кількості висококваліфікованих працівників медичної галузі, професіоналізм та компетентність яких повинні повністю покривати потреби населення в доступній та якісній медичній допомозі.

Економічним складником доступної медичної допомоги є достатнє фінансування закладів охорони здоров'я державної та комунальної власності, яке повинно охоплювати технічне оснащення медичних приміщень, забезпечення транспортом, ліками тощо. Тобто, держава зобов'язана забезпечити і створити рівні можливості щодо надання доступної і якісної

медичної допомоги для усіх громадян незалежно від рівня матеріального стану, приналежності до певного соціального прошарку, професії тощо. Не дивлячись на встановлення нормативних гарантій доступності медичної допомоги, слід зазначити, що фінансування системи охорони здоров'я бажає кращого.

В умовах пандемії Covid-19 можемо констатувати проблеми у забезпеченні таких елементів доступності медичної допомоги як організаційний та економічний. Так, на початку пандемії в Україні головною проблемою було відсутність у лікарнях апаратів штучної вентиляції легенів. Віднайшовши гроші на кисень та кисневу апаратуру, виявилось, що застаріла інфраструктура українських лікарень не готова їх використовувати. Крім того, з'ясувалося, що в лікарнях, для забезпечення медичною допомогою осіб, що захворіли на Covid-19, неможливо створити додаткові місця, бо не вистачає лікарів. А ефективно виявляти та попереджати поширення захворювання заважав брак профільних фахівців-епідеміологів. Також справжнім дефіцитом в перші дні після оголошення карантину у березні 2020 року стали засоби індивідуального захисту і антисептики, достатня кількість яких не була забезпечена ні населенню, ні працівникам закладів охорони здоров'я. Стала очевидною і недостатня фінансова підтримка медичних працівників. Навіть на сьогоднішній день неможливо сказати, що всі ці проблеми в Україні подолані на 100%.

Інформаційна складова доступності медичної допомоги включає інформованість, навчання і обізнаність населення щодо усіх аспектів, що стосуються доступу до медичної допомоги, можливостей та способів лікування, діагностики, тощо. Зміни, що відбулися у світі у зв'язку з пандемією Covid-19 поставили перед урядами всіх держав нові виклики та завдання, зокрема і щодо необхідності удосконалення інструментів е-урядування. У відповідь на надзвичайну ситуацію в галузі охорони здоров'я уряди майже всіх країн ввели в дію нові інструменти електронного урядування, такі як спеціалізовані інформаційні портали про Covid-19, хакатони, електронні послуги для поставки медичних товарів, віртуальні медичні записи, додатки для самодіагностики і електронні дозволи на комендантську годину. Багато країн швидко розгорнули додатки для відстеження пересування, а також додатки для роботи і навчання он-лайн. Потреби суспільства в інформації та комунікації через мережу Інтернет за таких умов знаходяться в центрі уваги.

Але не обійшлося без проблем і в інформаційній сфері забезпечення доступності медичної піпомоги. Не дивлячись на створення ряду офіційних інформаційних ресурсів, наповнених загальними відомостями про захворювання на Covid-19, інформаційне поле України не було позбавлене дезінформації, що сприяло викривленню (спотворенню) сприйняття тих чи інших явищ в свідомості людей.

Таким чином, доступність медичної допомоги є одночасно одним із прав особи та принципом надання медичної допомоги і всієї системи охорони здоров'я, що має забезпечуватися комплексом заходів правового, організаційного, економічного та інформаційного характеру. Одне з головних питань, яке підняла пандемія Covid-19, – це стан системи охорони здоров'я. Вона виявилася не готова до поширення нового вірусу, що показав досвід різних держав, незалежно від їх економічного розвитку і політичної системи. Ступінь забезпечення державою кожного з елементів доступності медичної допомоги показує рівень розвитку її системи охорони здоров'я, соціального захисту та наскільки серйозними для тієї чи іншої країни будуть наслідки кризи, спричиненої Covid-19.

Федорончук Андрій Володимирович

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Створення зручних і доступних умов отримання адміністративних послуг є однією з головних задач, що має вирішуватися органами місцевого самоврядування. Адже основне призначення публічної адміністрації – надання послуг, і саме за якістю послуг кожен громадянин оцінює компетентність та доброзичливість влади [1, с. 48].

Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI (далі – Закон України «Про адміністративні

послуги») адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або через центри надання адміністративних послуг [2].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» суб'єкт надання адміністративної послуги – орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги.

Згідно з ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги» центр надання адміністративних послуг – це постійно діючий робочий орган або виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, що зазначені у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги згідно з переліком, визначеним відповідно до цього Закону.

Отже, адміністративні послуги можуть надаватися органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, як самостійними суб'єктами надання адміністративних послуг або через центр надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП), який може бути створений органом місцевого самоврядування.

Згідно з ч. 6 ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги» надання адміністративних послуг, суб'єктом надання яких є відповідна рада (її виконавчі органи або посадові особи), здійснюється виключно через центр надання адміністративних послуг.

Важливо звернути увагу на те, що сільська, селищна, міська рада може бути не тільки суб'єктом надання адміністративних послуг, але й адміністратором, тобто організувати їх надання шляхом взаємодії з іншими суб'єктами надання адміністративних послуг.

Закон України «Про адміністративні послуги» дозволяє створення ЦНАП в структурі як органів місцевого самоврядування, так і місцевих державних адміністрацій. Тобто, фактично може бути три варіанти: ЦНАП може бути створений в структурі органу місцевого самоврядування; ЦНАП може бути створений в структурі місцевої державної адміністрації; ЦНАП може водночас бути створений як в структурі органу місцевого самоврядування, так і в структурі місцевої державної адміністрації.

З огляду на зазначене, відразу ж виникає питання щодо доцільності одночасного функціонування двох ЦНАПів, одного створеного в структурі

органу місцевого самоврядування, іншого, створеного в структурі місцевої державної адміністрації. Спробуємо розібратися у даному питанні.

Сьогодні більшість із формально функціонуючих ЦНАП утворені при районних державних адміністраціях. Водночас, саме районні центри (особливо, селища та міста районного значення) часто стають адміністративними центрами новоутворених об'єднаних територіальних громад, що спонукає органи місцевого самоврядування до більшої відповідальності за надання адміністративних послуг, в тому числі завдяки утворенню власних ЦНАП.

З цього приводу автори посібника «Як створити ЦНАП в ОТГ?» зазначають, що у райцентрах потрібно уникати створення двох окремих ЦНАП (ОМС і РДА), забезпечуючи лідируючу роль ОМС і або їх роботу в одному приміщенні, або ліквідацію ЦНАП РДА.

В одному населеному пункті (об'єднаній територіальній громаді) має бути один інтегрований (об'єднаний) офіс – ЦНАП, безвідносно до питання кількості територіальних підрозділів ЦНАП. У контексті децентралізаційної реформи такий ЦНАП має утворюватись та забезпечуватись органом місцевого самоврядування – міською або селищною радою. Якщо утворюється ЦНАП органу місцевого самоврядування, то ЦНАП районної державної адміністрації повинен ліквідуватись. Якщо компромісу неможливо досягти у короткостроковій чи середньостроковій перспективі, то може розглядатись і питання роботи двох ЦНАП – органу місцевого самоврядування та районної державної адміністрації – в одному приміщенні, принаймні як перехідна модель[3].

На нашу думку, дійсно, на сьогоднішній день органи місцевого самоврядування мають значно більші можливості для створення та ефективного функціонування ЦНАП.

Аналізуючи положення ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги», можна прийти до висновку, що даним нормативно-правовим актом допускається існування (робота) тільки ЦНАП органу місцевого самоврядування (за відсутності ЦНАП районної державної адміністрації). При цьому варто наголосити, що в Україні вже є досвід ліквідації ЦНАП районної державної адміністрації у разі створення та відповідної роботи ЦНАП органу місцевого самоврядування, що взяв на себе повноваження надавати адміністративні послуги мешканцям не тільки об'єднаній територіальній громаді, а й усього району. Так, 23 травня 2017 року керівництво Полонської міської ОТГ (Хмельницької області) та Полонської РДА

підписало Меморандум про співпрацю у сфері надання адміністративних послуг. Полонська РДА зобов'язалась ліквідувати діючий ЦНАП при Полонській РДА та передати повноваження надання адміністративних послуг до ЦНАП Полонської ОТГ. У травні 2017 року Полонська міська рада приймає рішення про утворення Центру надання адміністративних послуг у Полонській міській ОТГ, затверджує Положення про ЦНАП, його структуру та чисельність. Але маємо визнати, що на сьогоднішній день існує багато випадків одночасного функціонування двох ЦНАПів, одного створеного в структурі органу місцевого самоврядування, іншого, створеного в структурі місцевої державної адміністрації.

Беручи до уваги все вищезазначене, можна зробити висновок, що такий єдиний (об'єднаний) ЦНАП, який буде існувати в структурі органу місцевого самоврядування буде зручнішим для отримувачів послуг. З іншої сторони, саме такий підхід до створення ЦНАП найбільш оптимально забезпечуватиме раціональне використання публічних, державних і місцевих ресурсів. До того ж, створення єдиних ЦНАП на базі органів місцевого самоврядування відповідатиме духу реформи децентралізації.

Список використаних джерел: 1. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі. Навч. посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / В. Тимошук / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 124 с. 2. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#n210>. 3. Як створити незалежний ЦНАП в ОТГ?. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/YAk-stvoriti-nalezhniy-TSNAP-v-OTG.pdf> (дата звернення: 24.04.2021).

Халілова Айсель Гурбатівна
*аспірантка кафедри адміністративного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

НАЦІОНАЛЬНА РАДА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ НАУКОЮ В УКРАЇНІ

Державне управління є важливим аспектом функціонування будь-якої галузі суспільного життя. Високий рівень наукового розвитку країни за-

лежить від державної політики та ефективності публічного адміністрування. Для досягнення даної мети діє ряд державних інституцій, серед яких, в рамках даного дослідження, можна виділити Національну раду України з питань розвитку науки і технологій.

У системі управління науковою діяльністю особливу роль відіграють консультативні, дорадчі органи, які створюються для належного забезпечення виконання функцій державного управління, формування та реалізації державної політики у науковій галузі. За допомогою таких органів, підтримується взаємодія між органами влади та наукової спільнотою, тобто стає можливим реалізація такої моделі управління науковою сферою, яка є найбільш прийнятною для суб'єктів, на яких це управління розраховане.

З метою забезпечення ефективної взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки у формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності при Кабінетові Міністрів України (КМУ) утворено постійно діючий консультативно-дорадчий орган – Національна рада України з питань розвитку науки і технологій (Національна рада). Правовий статус Національної ради встановлений Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та Положенням про Національну раду України з питань розвитку науки і технологій (затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 №226).

Організаційна структура Національної ради, має свої особливості, вона діє за принципом двопалатного органу та складається з Наукового та Адміністративного комітетів, які мають однаковий кількісний склад – по 24 особи. Науковий комітет представляє інтереси наукової громадськості. Члени обираються на конкурсній основі, це можуть бути вчені які є лідерами наукової спільноти, мають визначні наукові здобутки, бездоганну наукову репутацію та довіру в науковому середовищі. До головних функцій Наукового комітету, належить: 1) ініціювання утворення постійних або тимчасових робочих груп, а також експертних комісій з окремих питань; 3) виконання функцій наглядової ради Національного фонду досліджень; 4) виконання функцій Ідентифікаційного комітету для Наукової ради Національного фонду досліджень; 5) проведення експертизи нормативно-правових актів КМУ та центральних органів виконавчої влади на предмет відповідності інтересам і засадам

державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності, надання відповідних рекомендацій..

До складу Адміністративного комітету входять представники центральних органів виконавчої влади (не нижче заступників керівників), Національної академії наук України та національних галузевих академій наук (не нижче віце-президентів), обласних (міських) державних адміністрацій регіонів, на території яких зосереджено значний науковий потенціал (не нижче заступників голів державних адміністрацій), державних органів, що відповідають за наукову сферу, великих наукоємних підприємств, наукових установ, університетів, академій, інститутів та інноваційних структур. Пропозиції щодо персонального складу комітету готує Міністерство освіти і науки України (МОН). Адміністративний комітет виконує такі функції: 1) ініціює утворення постійних або тимчасових робочих груп, а також експертних комісій з окремих питань; 2) подає Науковому комітету пропозиції щодо розгляду питань, пов'язаних з виконанням Національною радою своїх функцій; 3) розглядає питання, щодо забезпечення здійснення центральними органами виконавчої влади повноважень у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Основною формою роботи комітетів є засідання, які проводяться у разі потреби, але не менше ніж чотири рази на рік.

Оскільки, для України, такий орган, як Національна рада, є відносно новим у системі управління наукою, вважаємо за необхідне звернутися до зарубіжного досвіду функціонування таких інституцій. Німецька рада з науки (нім. Wissenschaftsrat) – один з провідних консультативних органів в області науки і освіти. Рада готує рекомендації щодо структури, функціонування і фінансування наукових установ, загальних питань системи науки. Рада є інструментом публічного управління і державно-громадського партнерства, та посередником і між сферою освіти і науки та політичними структурами. Її структура також є двопалатною і складається з наукової та адміністративної комісій.

Важливо, умовою належного функціонування Наукової ради є її фінансування. Зокрема, матеріальне забезпечення діяльності ради у Німеччині здійснюється за рахунок коштів федерального уряду та урядів федеральних земель. В українському законодавстві відсутні фінансові зобов'язання держави, щодо фінансування діяльності Національної ради. Така ситуація може створювати ризики перетворення цього органу на

бюрократичне обтяження, яке не впливатиме на національну політику. Вважаємо за необхідне закріпити у законодавстві України положення стосовно матеріального забезпечення діяльності Національної ради.

Отже, діяльність консультативних органів із залученням наукової спільноти є важливим елементом управління у сфері науки та взаємодії органів державної влади з науковою громадою, що відповідає принципам належного врядування.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Шульга Марія Герасимівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ

Характерна риса сьогодення – розширення масштабів та складових зовнішньоекономічних зв'язків між державами. Це обумовлено подальшим посиленням інтернаціоналізації виробництва, поглибленням розподілу праці та постійним зростанням світової торгівлі. Просування до широкої і вільної торгівлі ніколи не було легким. Національні митні органи, через які здійснюється переміщення товарів, капіталів і послуг є тим інструментом, за допомогою якого проводиться державна політика в сфері зовнішньоекономічних відносин та торгівлі. Значні зміни в характері і масштабах зовнішньоекономічних зв'язків відбулися за останні тридцять років суттєво позначилися на діяльності митних органів. Ускладнення і розширення спектра вимог до митної служби і в подальшому буде тільки зростати разом зі зростанням впливу на формування торгівельних відносин, соціального захисту населення, розвитку промисловості. Збільшується не тільки кількість країн-учасниць транскордонного переміщення, але і вимоги контролю за переміщенням товарів високих технологій, товарів подвійного призначення, зброї, небезпечних речовин і токсичних відходів, рідкісних

видів рослин і тварин, предметів національного культурного надбання, інтелектуальної власності.

Всі ці явища потребують удосконалення методів митного контролю, застосування сучасних технологій, використання баз даних, взаємодії і координації зусиль в цьому напрямку з митними службами інших країн і правоохоронними органами. Відмова від єдиної для всіх перевірки на кордоні в обмін на пост-митний контроль, перевірку обліку товарів що перебувають під митним контролем, підтвердження автентичності документів і багато іншого зажадали широкого використання високопродуктивних інформаційних систем, єдиних стандартів обміну даними, поліпшення систем комунікацій. Це стало основою вдосконалення системи митного контролю та зміни характеру взаємодії з суб'єктами міжнародної торгівлі. У свою чергу, це призвело до підвищення вимог професійності співробітників митних органів, змін в їх ресурсному забезпеченні.

Першим таким напрямом стало запровадження системи аналізу та управління ризиками [1]. Модулі системи у пунктах пропуску через державний кордон, почали використовуватися в автоматизованій системі митного оформлення з 2012 року. Була схвалена стратегія розвитку системи до 2022 року [2]. До об'єктів аналізу ризику стали належати: (а) характеристики товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон; (б) характер зовнішньоекономічної операції; (в) характеристика суб'єктів, що беруть участь у зовнішньоекономічній операції. Систему управління ризиками зосереджено на ризиках незаконного переміщення через митний кордон товарів на які є заборони, обмеження (культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси, підакцизні товари, наркотичні засоби, психотропні речовини, фальсифіковані лікарські засоби тощо, а також не доставлення товарів до митниці призначення. Спрацювання системи ще не свідчить про наявність порушення, а лише про необхідність додаткової перевірки.

З часом представники бізнесу та громадяни теж отримали можливість скористатись інформацією щодо транскордонного переміщення товарів. На Єдиному державному інформаційному веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Держмитслужби України представники бізнесу отримують інформацію щодо митного оформлення, дозвільних документів, стану розрахунку з митницею, направлених в митницю документів, заяв та ін. Можна отримати інформацію щодо класифікації товарів, місця

оформлення, рахунків до сплати митних платежів, залишків тарифної квоти, електронного декларування. Громадянам доступна інформація щодо ввезення транспортних засобів, направлених в митницю документів, черг в пунктах пропуску та ін. Можна навіть за допомогою цифрового сервісу подати скаргу на роботу митниці. Там само надано інформацію щодо реєстрів осіб, які здійснюють види діяльності, контроль за провадженням яких відповідно до ст. 404 Митного Кодексу України здійснюється митними органами, а також інші реєстри, що ведуться Держмитслужбою (митних брокерів, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, об'єктів права інтелектуальної власності та ін.).

Список використаних джерел: 1. Митний Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. 2. Про розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017р. № 978-р.

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Бараннік Валерія Валеріївна

*студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії СБ України*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ СФЕРОЮ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ COVID-19

Починаючи з 2020 року коронавірусна інфекція COVID-19 спричинила значні зміни у різних сферах життя людини. Питання протидії поширенню пандемії стало найбільш актуальним завданням органів державної влади в Україні. За таких умов, окрім проблеми створення ліків від нової хвороби, особливої важливості набули питання контролю за її поширенням, надання населенню актуальної та достовірної інформації, недопущення панічних настроїв у суспільстві та інші завдання, що повинна вирішувати держава через механізми публічного адміністрування.

Одним із шляхів підвищення ефективності таких механізмів стало використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), оскільки вони дозволяють швидко та своєчасно отримувати відомості про осіб, предмети, факти, події, явища та процеси, що відбуваються в суспільстві, без необхідності здійснювати міжособистісні контакти.

Отже, з'ясування можливостей використання суб'єктами публічного адміністрування ІКТ у протидії поширенню коронавірусної інфекції COVID-19 набуває особливої актуальності.

В інформаційному просторі багатьох країн пандемія супроводжується поширенням паніки та продукуванням фейків, пов'язаних з коронавірусом. Протидія таким процесам в Україні значною мірою стає можливою завдяки реалізації спеціальних ІКТ у засобах масової інформації. Для цього використовуються спеціальні інформаційні ресурси із щоденними даними щодо кількості нових випадків захворювання, одужання, смертельних випадків. Здійснюється спростування інформації, що носить неправдивий характер, проводяться консультації авторитетних фахівців

із питань поведінки в умовах карантину. Міністерство охорони здоров'я України оприлюднює відповідну інформацію не лише на офіційних сайтах, а й через спеціально створені канали у таких сервісах обміну повідомленнями як Telegram та Viber [3, с. 69–70].

Однією із проблем, спричинених введенням карантинних заходів у відповідь на погіршення ситуації із захворюваністю на коронавірусну інфекцію, стала неможливість відвідувати навчальні заклади учнями та студентами.

Як наслідок, органами державної влади було запроваджено дистанційне навчання. У процесі його реалізації широкого застосування набули ІКТ. У березні 2020 року для учнів 5–11 класів був запроваджений телевізійний проект «Всеукраїнська школа онлайн», що транслюється по телебаченню та на YouTube-каналі МОН України.

У подальшому дистанційне навчання почало проводитись в онлайн режимі на комунікативних платформах «Discord», «Zoom», «Skype», через які можлива взаємодія у відеоформаті між викладачами та здобувачами освіти. Завдяки функціонуванню онлайн-платформ викладачі мають можливість здійснювати освітній процес та контролювати його якість.

Одним із ІТ-інструментів, що запроваджено у практику публічного адміністрування боротьби з COVID-19, стало використання спеціалізованого програмного забезпечення – мобільного додатку «Дій вдома». За його допомогою збираються дані про геолокацію особи, що допомагає уповноваженим державним органам контролювати переміщення людей та стримувати поширення вірусу. Мобільні додатки стали важливою частиною заходів щодо боротьби з вірусом та виявились ефективними для цілей профілактики, ранньої діагностики хвороби (наприклад, виявлення її симптомів), для підключення користувачів до місцевих служб охорони здоров'я та служб швидкої допомоги.

Водночас однієї можливості відстеження руху громадян за допомогою мобільної мережі недостатньо для стримування вірусу. Тому низкою країн Європейського Союзу проводиться оцінка необхідності впровадження «цифрового відстеження контактів» для пошуку осіб, які перебували у фізичному контакті із хворими [1, с. 129–130].

Корисною, на наш погляд, є адаптація для національних потреб й іншого іноземного досвіду використання ІКТ у боротьбі з коронавірусною інфекцією. Зокрема, в Китаї розпочато використання безпілотників та

камер розпізнавання обличчя для контролю за місцем перебування хворих на COVID-19, а в Італії, Німеччині й Австрії органами охорони здоров'я запроваджено обмін даними з мобільними операторами з метою посилення контролю за дотриманням правил соціального дистанціювання [4, с.38].

Результати практичної діяльності Кабінету Міністрів України та урядів країн ЄС свідчать, що у перспективі використання ІКТ розглядатиметься як спосіб підвищення ефективності публічного адміністрування у сфері протидії поширення COVID-19.

Так, в Україні на урядовому рівні опрацьовується питання запровадження так званого «Цифрового сертифіката про імунітет від COVID-19», наявність якого свідчатиме про можливість безпечного пересування особи територією ЄС.

Також вважаємо актуальним запровадження в Україні «паспортів вакцинації» особи, що можуть бути реалізовані з використанням платформи «Дія». Такий захід став би важливим доповненням системи створення колективного імунітету проти COVID-19.

Таким чином, серед актуальних напрямків використання ІКТ суб'єктами публічного адміністрування для боротьби з поширенням коронавірусної інфекції слід відзначити: надання достовірної й оперативної інформації щодо COVID-19 та запобігання поширенню панічних настроїв серед населення; підтримання нормального стану життєдіяльності суспільства в умовах пандемії (забезпечення прав громадян на вільне пересування, на освіту, отримання публічних послуг у дистанційному режимі); контроль за дотриманням населенням карантинних обмежень.

Список використаних джерел: 1. Зух Ю. О. Вплив заходів в ІТ-сфері, спрямованих на боротьбу з пандемією COVID-19, на захист персональних даних. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері* : м-ли наук.-практ. студ. конф., 12 трав. 2020 р. Київ : НТУ України «КПІ імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка», 2020. С. 128–134. 2. Коваленко В. В. Протидія фейкам про COVID-19 як складова інформаційної безпеки держави. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері* : м-ли наук.-практ. студ. конф., 12 трав. 2020 р. Київ : НТУ України «КПІ імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка», 2020. С. 67–71. 3. Луців І. І. Інформаційні технології у контексті надання публічних послуг. *Інформаційні технології в освіті та практиці* : м-ли Всеукр. наук.-практ. конф., 18 груд. 2020 р. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 71–73. 4. Марцинюк В. Вплив карантинного та пост карантинного періодів на роль та місце інформаційної

безпеки в системі забезпечення конституційних прав і свободи людини в інформаційній сфері. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері* : м-ли наук.-практ. студ. конф., 12 трав. 2020 р. Київ : НТУ України «КПІ імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка», 2020. С. 37–39.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін Національної академії Служби безпеки України Суслін С. В.

Бондарсва Соф'я Андріївна
*студентка 2 курсу 1 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Станом на сьогодні в Україні відбувається децентралізація – процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру. Мета реформи полягає у формуванні більш ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

На початку реформи у 2014 році тільки 6 регіонів в Україні були самодостатніми. Це викликало значну регіональну диспропорцію, а відповідно – кардинальну різницю у рівні життя та якості послуг, що надаються, тому було вирішено: Україні потрібне кардинальне реформування в частині державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Зі здобуттям нових повноважень і ресурсі органи місцевого самоврядування здобули більше можливостей для розвитку важливих сфер: освіти, медицини, транспорту, житлово-комунальних послуг. Наприклад, тепер об'єднані територіальні громади мають міжбюджетні відносини безпосередньо з державним бюджетом (раніше такі відносини мали лише обласні, районні та бюджети міст обласного

значення), тобто для виконання конкретних повноважень, делегованих державою, їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Вдосконалення правового регулювання торкнулося й інвестиційної діяльності. Створено умови більшої інвестиційної привабливості територій, адже сплачені тут податки підуть на підвищення якості життя жителів цієї території, а це, безумовно, сприяє їх соціально-економічному розвитку.

Станом на сьогодні, формування органів місцевого самоврядування, організація та діяльність яких базувалася б на принципах Європейської хартії місцевого самоврядування, є одним з найважливіших та найактуальніших завдань розбудови України як демократичної держави. Без проведення реформ органів місцевого самоврядування, здійснення процесів децентралізації неможливо вийти на новий рівень в соціально-економічному та культурному розвитку територіальних громад і регіонів, підвищити рівень та якість життя більшої частини громадян України. Враховуючи стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу, неможливо не звертати увагу на важливість європейських стандартів децентралізації державної влади та інституціонального, функціонального, бюджетно-фінансового та матеріально-технічного посилення ролі місцевого самоврядування у конституційно-правовій системі держави й суспільства.

Реформа передбачає відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями – за ефективність своєї роботи, а перед державою – за її законність. Із децентралізацією органи місцевого самоврядування набудуть нові повноваження, можливості, ресурси, тому у цей період, як ніколи раніше, потрібно уважно слідкувати за добросовісним виконанням усіх нових приписів закону. Сьогодні вже готовий законопроект «Про муніципальну варту», завдяки якому органам місцевого самоврядування буде надано дієвий інструмент наведення порядку на підлеглий території. Муніципальна варта – це структура, яка має стежити за дотриманням правопорядку, опікуватись питаннями благоустрою, незаконних звалищ, місць для паркування тощо.

Україна успішно пододала перший етап децентралізації. Із прийняттям низки законів («Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики») міжмуніципальна консолідація на-

брала швидкий темп розвитку. 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. 17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про утворення та ліквідацію районів», згідно з якою тепер в Україні 136 районів, а старі 490 районів було ліквідовано. Тепер час переходити до другого етапу. Вбачається за необхідне прийняття таких важливих законів: «Про засади адміністративно-територіального устрою України», «Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування», «Про місцевий референдум», а також оновлення нормативно-правової бази, а саме видання у новій редакції законів «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сьоміна В. А.

Бондаренко Альбіна Миколаївна
студентка 2 курсу групи ПБК-19-7
Навчально-наукового інституту права
Університету ДФС України

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ В СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, а також аналіз результатів демократичних перетворень крізь призму впливу сучасних світових тенденцій свідчать про необхідність запровадження більш ефективного та результативного державного управління. Найактуальнішою науковою проблемою українського державотворення, що потребує системного аналізу та невідкладного вирішення, є якісне поліпшення організації та функціонування виконавчої влади.

Доцільно зауважити наявність наукових розробок щодо даної теми таких вчених, як: К. А. Бабенко, О. В. Карпенко, В. В. Ладиченко, Х. П. Ярмакі та інших. На думку Х. П. Ярмакі, основними проблемами державного контролю в сфері виконавчої влади є: неадекватність наявної системи

контролю в державному управлінні України сучасним вимогам до діяльності органів виконавчої влади; відсутність у країні єдиного центру системи контролю в державному управлінні, який би забезпечував сталий розвиток усієї системи контролю в державному управлінні та її скоординованість; розпорошеність контрольних функцій між органами державного управління; недосконала нормативно-правова база; відсутність механізму оцінювання якості виконання покладених на органи виконавчої влади завдань і побудованої на зарубіжному досвіді інформаційно – аналітичної системи обліку доручень та контролю за їх виконанням; неефективний механізм забезпечення незалежності контрольних органів; відсутність науково обґрунтованих прогнозів щодо розвитку системи державного контролю [1, с. 125].

Такий науковець, як К. А. Бабенко наголошує, що однією з головних причин невиконання або несвоєчасного виконання нормативних документів є низький рівень організації взаємодії органів виконавчої влади – співвиконавців при виконанні відповідних завдань. Автор також визначає наявний формальний підхід до здійснення функціональних обстежень діяльності органів виконавчої влади, наслідком чого їх результати істотно не впливають на підвищення ефективності діяльності владних структур [2, с. 10]. Окрім того, нечітке окреслення завдань і функцій органів контролю, недостатня визначеність механізмів їх взаємодії перешкоджає перетворенню державного управління на систему, орієнтовану на людину.

За О. В. Карпенко в Україні функції контролю розподілені поміж кількома десятками органів державного управління з різним правовим статусом і різними повноваженнями, які іноді мають тенденцію до дублювання. Здійсненням контролю в органах виконавчої влади займаються відділи контролю або визначені працівники загальних відділів місцевих державних адміністрацій. Науковець поміж іншого підкреслює, що діюча система контролю в цих органах влади зводиться в основному до відслідковування термінів виконання встановлених завдань [3, с. 15]. Тому для вирішення вищезгаданої проблеми необхідно виходити не лише від строків виконання, а й здійснювати контроль за якістю виконання. З метою підвищення ефективності контрольної діяльності в цьому процесі повинні бути задіяні всі учасники державно-управлінського процесу: особливо керівники структурних підрозділів органів влади, а не лише посадові особи, яким це визначено у функціональних обов'язках.

У свою чергу, В. В. Ладиченко стверджує, що в країні в цілому нормативно не визначена структура системи органів державного контролю у сфері виконавчої влади. Існують лише окремі системи таких органів з надвідомчими та відомчими повноваженнями, проте плідна співпраця між ними майже відсутня. Органи контролю не мають єдиного організаційного центру, до повноважень якого входило б здійснення координації та регулятивного впливу на органи контролю в системі виконавчої влади. Не є поодинокими факти перевищення повноважень органами виконавчої влади, їх втручання в діяльність інших структур, невиконання управлінських рішень і порушення чинного законодавства. Причиною такого становища є відсутність чіткої структури контрольних органів, які могли б відігравати регулятивну роль, причому не лише надавати інформацію про певний стан, а й попереджувати і припиняти неправомірні дії та застосовувати до об'єктів контролю та їх посадовців відповідні заходи [4, с. 326].

Таким чином, для подолання проблеми необхідно формувати цілісну систему органів контролю у сфері виконавчої влади. Зважаючи на значну кількість контролюючих органів, що з'явилися останнім часом в Україні, необхідність координації їх діяльності та здійснення управління функцією контролю у сфері виконавчої влади, викликає доцільним створити спеціальний орган державного контролю, наділивши його достатніми регулятивними та координуючими повноваженнями щодо діяльності органів контролю у сфері виконавчої влади. Контроль в органах виконавчої влади не має зводитися лише до перевірки отриманого результату, необхідно також враховувати і якість виконання, своєчасне виявлення проблем та об'єднання зусиль на коригуванні ситуації, застосування заходів щодо забезпечення виконання поставлених завдань.

Таким чином, діяльність кожного органу контролю має бути узгоджена із загальними стандартами контролю згідно зі встановленими цими органами завданнями і повноваженнями. Тобто, мова йде про унормування «правил гри» у цьому процесі, враховуючи, що система прийняття рішень у демократичній країні працює не лише згори вниз, а й у зворотньому напрямі. Крім всього іншого, на даний момент в Україні триває процес становлення ефективної системи державного контролю в органах виконавчої влади. Запропоновані м зазначеним процесам, повинні забезпечити своєчасність та якість виконання управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Ярмакі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : монографія. Одеса : Юридична література, 2016. 336 с. 2. Бабенко К. А. Принцип поділу державної влади та сучасні проблеми його реалізації в Україні (конституційно-правовий аналіз): Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. К., 2017. 17 с. 3. Карпенко О. В. Функціонально-технологічні механізми інформаційно-аналітичного забезпечення органів державного управління: автореф. дис. канд. наук з державного управління : 25.00.02; Академія муніципального управління К., 2015. 20 с. 4. Ладиченко В. В. Гуманістичні основи організації державної влади: моногр. К., 2017. 407 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки Університету ДФС України Феср І. І.

Бочковська Аліна Миколаївна

студентка 2 курсу 1 групи

факультету адвокатури

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження відповідно до Конституції України та законів, але зараз все частіше виникають проблеми розмежування цих повноважень.

Виконавча влада представлена системою органів виконавчої влади, діяльність яких спрямована на здійснення публічного адміністрування. Кожен орган виконавчої влади, має певний правовий статус і виступає носієм відповідних повноважень, реалізація цих повноважень забезпечує йому досягнення певної мети. Згідно зі ст. 140 Конституції України місцеve самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно, без втручання інших органів, вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України і законів.

Органи місцевого самоврядування – це виборні та інші органи територіальних громад, які наділені повноваженнями вирішувати питання

місцевого значення. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливих життєвих умов, необхідних для всебічного розвитку людини, її самореалізації та захисту її прав. Аналіз чинного законодавства свідчить, що відсутній дієвий механізм взаємодії і розподілу повноважень, а також відповідальності між органами місцевого самоврядування різного рівня зумовлюють неефективність взаємодії між представницькою та виконавчою гілками влади.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014, ЗУ «Про співробітництво територіальних громад», ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного і Податкового кодексів на рахунок фінансової децентралізації.

Як приклад, Євген Школьнік – експерт ЦППР з питань публічної адміністрації, вважає, що послуги з державної реєстрації актів цивільного стану досі не передано в повній мірі до місцевого самоврядування. В результаті цього, страждають особи, що об'єднались у нові громади. Основною складовою процесу децентралізації є делегування повноважень з надання адміністративних послуг від міністерств та інших центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Проте, низка міністерств досі виконують повноваження з деяких питань щодо надання адміністративних послуг, які вже давно мали б бути делеговані місцевому самоврядуванню.

Основними повноваженнями органів місцевого самоврядування є забезпечення: місцевого економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва); надання соціальної допомоги через територіальні центри; розвитку місцевої інфраструктури; планування розвитку території громади; вирішення питань забудови території; благоустрою території; надання житлово-комунальних послуг; утримання вулиць і доріг у населених пунктах; громадської безпеки; надання послуг швидкої медичної допомоги; розвитку культури; надання адміністративних послуг через Центр надання адміністративних послуг.

Органи ж виконавчої влади в свою чергу надають послуги з: санітарно-епідеміологічного захисту; соціального захисту населення; казначейського обслуговування; реєстрації актів цивільного стану. Посилаючись

на Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» варто розуміти, що є повноваження органів виконавчої влади, які надані органам місцевого самоврядування саме законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям. Ці повноваження делеговані у галузях: будівництва, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, зовнішньоекономічної діяльності, транспорту і зв'язку, в сфері соціально-економічного і культурного розвитку і т.п. Власні повноваження органів місцевого самоврядування не можуть бути передані іншим органам або посадовим особам, оскільки ці повноваження пов'язані з питаннями місцевого значення.

Для оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою необхідно забезпечити: удосконалення системи залучення людей до розроблення управлінських рішень і контролю за їх реалізацією та утворення на кожному адміністративно-територіальному рівні представницьких органів місцевого самоврядування з власними виконавчими органами. Вирішення питання розподілу повноважень можливе якщо: розмежувати повноваження в системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності; максимально залучити громадськість до прийняття управлінських рішень; розмежувати повноваження між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади; запровадити механізм державного контролю за відповідністю Конституції України та законам рішень органів місцевого самоврядування та якісне надання населенню публічних послуг; удосконалити механізм координації діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Отже, сучасний стан розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні є незадовільним. Доречно наголосити, що останніми роками влада переважно централізовувалася, усе більше повноважень переходять до виконавчої влади, що призводило зрештою до зростання витрат державного бюджету, поширення корупції тощо. У зв'язку з цим і виникла гостра потреба в тому, щоб розмежувати повноваження між окремими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, делегуючи основні

повноваження місцевих державних адміністрацій органам місцевого самоврядування і залишаючи за виконавчою владою право контролю.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національно юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сьоміна В. А.

Грекова Олександра Олександрівна
*студентка 5 курсу 3 групи
Господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АКТУАЛЬНІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ GOOD GOVERNANCE ДЛЯ УКРАЇНИ

Під час змін в українському суспільстві актуальним стає застосування до сучасного державного управління ефективних управлінських механізмів європейських країн. Таким механізмом є концепція «Good Governance», яка поєднує в собі два базових елементи: демократичність практики прийняття та реалізації управлінських рішень і ефективність у досягнення результату за умов мінімізації витрат.

Історія розвитку публічного управління в Україні завжди мала складний та неоднорідний характер, зумовлений постійною зміною політичного життя. Глобальні трансформаційні процеси економічного й соціального характеру, що відбулися наприкінці ХХ ст. , зумовили необхідність перегляду численних теорій і понять, відмови від застарілих моделей та пошуку нових альтернативних шляхів розвитку суспільства. Наявна модель державного управління України не відповідає стратегічному курсу країни, спрямованому на європейські стандарти демократичного врядування, оскільки є неефективною та схильною до корупції, надмірно централізованою, закритою від суспільства та відчуженою від потреб громадянина. Комплексне реформування системи державного управління в Україні має багатоетапний характер, до сьогодні ще не завершене і прагне до зміцнення механізмів державного управління через демократичне вдосконалення і практичне забезпечення постійних взаємозв'язків між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади.

Донедавна була актуальною підписана у 2015 року Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» де вказувалося, що її метою є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Задля цього рух уперед здійснюватиметься за такими векторами: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. Таким чином, Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей. Наразі результат комплексного виконання завдань, зазначених у Стратегії, є спірним, але очевидним залишається посилення взаємозв'язків між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади і масштабна диджиталізація механізмів державного управління.

Наразі українське суспільство відповідає перехідній моделі управління від «директивної» до «нового публічного менеджменту». Зміни потреб суспільства та стандарти ЄС вимагають від держави переходу до нової парадигми державного управління, такої як «Good Governance» (GG). Більшість учених наголошують, що на зміну класичній моделі суб'єкт-об'єктних відносин у соціальних процесах, властивих авторитарним і ранньо демократичним політичним режимам, приходить нова суб'єкт-суб'єктна (інтерсуб'єктна) наукова парадигма, що відбиватиме відносини не вертикальної субординації, а горизонтальної координації різних соціальних акторів. Природно, в межах органів виконавчої влади або всередині виконавчої вертикалі суб'єкт-об'єктні відносини мають існувати, однак взаємодія органів виконавчої влади та інституцій громадянського суспільства, органів виконавчої влади й представницьких установ, відносини між різними організаціями в межах громадського суспільства повинні будуватися на нових засадах.

Слід підкреслити, що GG не вичерпує роль держави як одного з головних механізмів у прийнятті рішень. Уряд залишається органом, який координує налагоджену роботу в аспекті проявів політики, бюджетного процесу, керування публічною службою і підзвітністю в рамках відповідної політико-адміністративної культури, що наразі активно розвивається в Україні.

Таким чином, перехід до моделі справедливого урядування припускає структурні зміни в системі державного управління, що набуває важливої

ваги для України в контексті існуючого запровадження новітніх моделей урядування. Необхідність концепції «Good Governance» полягає в тому, що державне управління втрачає попередню жорсткість, деталізованість і регламентованість та базується на горизонтальних зв'язках між урядовими органами, об'єднаннями громадянського суспільства і бізнесом.

*Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Белікова М. І.*

Єсін Олександр Володимирович

студент 1 курсу магістратури

*Навчально – наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розробка і впровадження у повсякденне життя українців інноваційних технологій у діяльність органів державного управління є принципово новою діяльністю, яка потребує глибокого вивчення. Дослідження спрямоване на вдосконалення механізму державного регулювання, організаційне упорядкування управлінської діяльності, раціональне використання соціально-економічного потенціалу територій, створення інноваційного середовища в системі органів регіонального управління.

У зв'язку з поширенням у світі новітніх інформаційних технологій підвищення ефективності державного управління великою мірою пов'язується з упровадженням електронного урядування. Воно дійсно змінює саму природу влади, робить її більш прозорою, доступною, підконтрольною громадськості. Електронне урядування в Україні, на відміну від інших запропонованих реформ, вже робить перші кроки: веб-сайти органів державної влади, електронні підписи, звітність у електронній формі, програма «Електронне міністерство» [1]. Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної

влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [2].

З огляду на міжнародний досвід розвиток електронного урядування є одним з основних факторів забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни. Реформа будь-якої галузі в сучасних умовах спрямована на широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності. Адже саме інструменти е-урядування здатні забезпечити значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2].

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з метою розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення та державного управління все більше застосовуються інструменти електронної демократії. В умовах ущільнення інформаційного простору та розвитку новітніх комунікаційних технологій гостро постає питання запровадження нових моделей надання послуг державними органами, які можуть бути реалізовані за різними напрямками.

Прикладом успішного використання засобів електронної комунікації в державному управлінні стала реалізація норм Закону України «Про доступ до публічної інформації». Цей закон значно спростив ідентифікацію громадянина, який звертається по інформацію до держави, легалізував використання електронної пошти та урізноманітнив способи звернення громадян до влади.

Новий Закон України «Про доступ до публічної інформації» посилив і деталізував право на доступ і зобов'язав розпорядників: – оприлюднювати і надавати інформацію, крім визначених законом випадків; – максимально спростити процедуру подання запиту та отримання інформації; – визначити відповідальних за доступ до інформації осіб або підрозділів. Активний аспект доступу (з боку органу влади) передбачає забезпечення права на доступ до публічної інформації шляхом її оприлюднення розпорядником безвідносно до волі певної особи щодо отримання такої інформації. За умови підвищення якості електронного документообігу саме такий механізм отримання інформації переважатиме (приміром, отримання актів органу на його офіційному веб-сайті) [3].

Офіційний веб-сайт органу виконавчої влади – це той перший ресурс, який має бути задіяний при оприлюдненні інформації. Безперечно, що чим більше інформації буде доступно через офіційний веб-сайт органу виконавчої влади, тим потенційно менше буде надходити запитів на інформацію.

Звіти щодо задоволення запитів на інформацію мають в обов'язковому порядку оприлюднюватися органом виконавчої влади. Періодичність складання таких звітів має встановлюватися органом виконавчої влади самостійно. Практика засвідчує, що це можуть бути місячні звіти [4].

Доступна в електронному вигляді інформація, що надходить від держави, може допомогти розвитку її діалогу з громадянами. Демократична держава як інструмент, покликана сприяти інтересам суспільства, людей, з впровадженням в органи державної влади інформаційних та телекомунікаційних технологій. Така держава отримує нові можливості для інформування своїх громадян, врахування їхньої громадської думки з ключових питань, підвищення ефективності своєї діяльності. В інформаційному суспільстві державні органи використовують Інтернет для підвищення ефективності своєї роботи, відкритої інформаційної взаємодії з громадськістю.

Ефективну роботу органів влади має забезпечити об'єднана інформаційна система, завдяки вдосконаленню їх інформаційно-аналітичних систем та використанню компонентів, що реалізують інтеграцію їх діяльності, а саме: система електронного документообігу, інтегрована система управління інформаційними ресурсами, система управління розподіленими технологіями аналітичних обчислень тощо [5].

Список використаних джерел: 1. Кузнецов О. І. Інноваційні технології в державному регулюванні соціально-економічного розвитку регіону: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України; Харківський регіональний ін-т держ. управління. Х. 2006. 2. Розвиток електронного урядування та електронної демократії в Україні Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3451>. 3. Мазак А. В. Доступ до публічної інформації Навч.-метод. матеріали для тематичного короткотермінового семінару //Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України Національне агенство України з питань державної служби Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу Кафедра державного управління та місцевого самоврядування. Івано-Франківськ. Місто НВ. 2012. 88 с. 4. Про доступ до пуб-

лічної інформації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
5. Сkochиляс-Павлів О. В. Способи здійснення права на доступ до публічної інформації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки* : зб. наук. пр. 2015. № 813. С. 76–80.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організація захисту інформації з обмеженим доступом Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України Гоц О. В.

Карачевцева Катерина Дмитрівна
*студентка 2 курсу 3 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У діяльності органів публічної адміністрації особливе місце займає питання застосування ними дискреційних повноважень. Проблема полягає в тому, що законодавство України не регламентує коли і як вони можуть здійснюватися, а також конкретно що вони включають у себе. Маючи таку свободу дій, нерідко органи публічної влади переходять межу наданих їм законом повноважень, чим порушуються права та свободи приватних осіб. Адміністративні суди при вирішенні публічно-правових спорів при порушенні таких прав займають позицію того, що втручання у дискреційні повноваження є недопустимим. Відповідно до ч. 1 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Рекомендація №R (80) 2 Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами», прийнята 11 березня 1980 р., передбачає, що термін «дискреційне повноваження» означає повноваження, яке надає адміністративному органу ступінь свобод під час прийняття рішення, даючи йому змогу вибрати з кількох юридично допустимих рішень те, що буде найбільш прийнятним [1]. Отже, у реалізації дискреційних повноважень адміністративний орган

має право обирати, як діяти в певній ситуації для досягнення бажаного результату, але все ж таки він повинен діяти лише в межах норми права, яка визначає його компетенцію.

В Україні поняття дискреційного повноваження визначається сукупністю прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта (п. 1.6. Методології проведення антикорупційної експертизи, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5) [2].

Так, законодавчими актами закріплена відповідальність за дисциплінарні проступки, адміністративні та кримінальні правопорушення, якщо недоліки під час виконання своїх повноважень призводять до прийняття протиправних рішень. Але чітко не визначено, як діяти, коли дія або бездіяльність таких суб'єктів грубо порушують закон. Лагода О. говорить про такі серйозні помилки у застосуванні дискреційних повноважень як: вихід за межі, визначені нормою права; неправильна оцінка умов індивідуальної справи, що передбачає використання розсуду. І такі проблеми виникають, коли органи публічної адміністрації мають занадто широкі дискреційні права, а відносини у сфері публічного управління не упорядковані належним чином [3].

Варто зазначити, що ефективний контроль за діяльністю органів публічної адміністрації здійснюють адміністративні суди, що закріплюється ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України. Проте позиція судів щодо розв'язання таких спорів є різною. Рідко коли суди зобов'язують відповідача вчинити дії на користь позивача у справі, адже так вони можуть перебрати на себе повноваження органу виконавчої влади чи місцевого самоврядування та вийти за межі своєї компетенції. Так Верховний Суд у постанові від 05.12.2006 р. № 06/97/21-527во06 зазначив, що суд не може підміняти державний орган, рішення якого оскаржується, приймаючи замість рішення, яке визнається протиправним, інше рішення, яке б відповідало Закону, та давати вказівки, які б свідчили про вирішення питань, які належать до компетенції такого суб'єкта владних повноважень [4].

Але існує інша позиція з цього приводу. Наприклад, у справі №21-1465a15 від 16.09.2015 р. Верховний Суд дійшов висновку, що спосіб відновлення порушеного права має бути ефективним та таким, який виключає подальші протиправні рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, щоб у разі невиконання або неналежного виконання рішення не виникало б необхідності повторного звернення до суду і здійснювалося б примусове виконання рішень [5]. А у постанові від 25.01.2017 р. № 823/1809/16 Київський апеляційний адміністративний суд зазначив, що у разі відсутності у суб'єкта владних повноважень законодавчо закріпленого права адміністративного розсуду у вчиненні дій/прийнятті рішення та встановлення у судовому порядку факту протиправної поведінки відповідача, зобов'язання судом суб'єкта прийняти рішення конкретного змісту не можна вважати втручанням у дискреційні повноваження, адже такий спосіб захисту порушеного права є найбільш ефективним та направленим на недопущення свавілля в органах влади [6]. Таким чином, суди не мають втручатися в діяльність суб'єктів публічного адміністрування, але їх компетенція повинна бути широка щодо реагування на прояви протиправності з боку таких суб'єктів.

Практика Європейського суду з прав людини, що міститься у рішеннях зі справ «Волохи проти України», «Гасан і Чауш проти Болгарії», «Броньовський проти Польщі», «Олссон проти Швеції», наголошує на тому, що у разі прийняття адміністративним органом в рамках дискреційних повноважень рішення, яке суперечить принципам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, його слід визнавати таким, що порушує її. Суди мають відновлювати порушене право шляхом зобов'язання суб'єкта владних повноважень прийняти конкретне рішення.

Таким чином, наділення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування дискреційною компетенцією звісно є необхідною передумовою для ефективного виконання ними своїх управлінських функцій. Проте відсутність регламентації повноважень підвищує ризик порушення прав та законних інтересів приватної особи. Тому ми вважаємо, що потрібна чітка регламентація дискреційних повноважень, наявність дієвих механізмів судового контролю у разі встановлення таких порушень та єдина судової практики вирішення таких публічно-правових спорів.

Список використаних джерел: 1. Стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень: Рекомендація №R(80) 2 Державам-членам, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 11.03.1980 р. URL: <https://gm.coe.int/16804f22ae>. 2. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017. № 1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#n8>. 3. Лагода О. Основні помилки у застосуванні дискреційних повноважень посадовими особами адміністративних органів. *Право України*. 2009. № 3 С. 86–89. 4. Постанова Верховного Суду України від 05.12.2006 р. № 06/97/21-527во06. URL: <https://taxlink.ua/ua/court/postanova-verhovnogo-sudu-ukraini-vid-05122006-u-spravi-21-527vo06/>. 5. Постанова Верховного Суду України від 16.09.2015 р. № 21-1465a15. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/9FF4A3CA6AEA2E4EC2257EF3002BB388](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/9FF4A3CA6AEA2E4EC2257EF3002BB388). 6. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 25.01.2017 р. № 823/1809/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64260825>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зима О. Т.

Кравець Людмила Олегівна

студентка 2 курсу 20 групи

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Проголошення України як незалежної та суверенної держави, та подальше прийняття Конституції поклало початок процесам демократизації та гуманізації як країни, так і суспільства загалом. В тексті Основного Закону було закріплено основні гарантії розвитку та діяльності держави, які були спрямовані на утвердження принципу верховенства права та забезпечення прав і свобод громадян. Разом із проголошенням незалежності в Україні розпочався складний процес трансформації публічного адміністрування, який наразі визначається низкою законопроектів щодо впровадження адміністративної реформи.

Термін публічне адміністрування тлумачиться у широкому та вузькому значенні. У вузькому публічне адміністрування нерозривно пов'язане

із виконавчою гілкою влади. Відповідно до цього публічне адміністрування розглядається як діяльність посадових осіб державних органів та осіб, які здійснюють свою трудову діяльність в соціальній сфері, в неурядових та спонсорських організаціях, та беруть участь у розробці та впровадженні публічної політики. На противагу вузькому трактуванню, публічне адміністрування в широкому значенні стосується функціонування двох гілок державної влади, а саме законодавчої та виконавчої.

Поняття публічного адміністрування вперше вжив та ввів в наукову термінологію Вудро Вільсон ще в 1887 році. На його думку, адміністрування являє собою науку, що досліджує діяльність уряду та засоби за допомогою яких уряд впорядковує організацію управління. Тобто, відповідно до даного визначення, термін публічного адміністрування не виходить за межі діяльності уряду. Але даний переклад та пояснення є хибними, оскільки термін «Public administration» може перекладатися як публічна, та і як державна адміністрація. Адже на відмінну від української в англійській мові немає різниці між даними поняттями, вони є синонімічними. Адже на їх переконання держава уособлює в собі не лише політичну діяльність чиновників, а й владу суспільства, що в першу чергу впливає на ті процеси, що відбуваються в країні.

Відповідно до мовних розбіжностей, сформувалися різноманітні підходи щодо визначення та трактування терміну публічного адміністрування, серед них наступні: – публічне адміністрування – це певний структурний механізм, який з однієї сторони забезпечує надання законодавчих послуг громадянам та з іншої реалізовує через делеговані повноваження державних службовців політику різного виду; – публічне адміністрування – це діяльність виключно органів публічної адміністрації, метою яких є задоволення публічних інтересів суспільства; – публічне адміністрування – це діяльність суб'єктів владних повноважень, яка спрямована на додержання адміністративних зобов'язань; – публічне адміністрування – це діяльність посадових осіб державного апарату, які реалізують функції щодо забезпечення як прямого, так і зворотного зв'язку між державою та суспільством; – публічне адміністрування – це спочатку влада на нижчому рівні, тобто місцевому, потім територіальному, галузевому та державному. Тобто публічне адміністрування є ієрархічною владною одиницею; – публічне адміністрування – це в першу чергу народовладдя, тобто саме через волевиявлення громадян на виборах відбувається делегування повно-

важень представницьким органам; – публічне адміністрування – процес реалізації органами врядування рішень прийнятих у системі публічного управління; – публічне адміністрування – складова публічного управління, метою якої є розвиток суспільства та держави загалом, на демократичних засадах з використанням нових методів управління.

Таким чином зміст поняття публічного адміністрування відповідно до названих підходів містять в собі різний сенс, проте в ньому ототожнюється процес державного управління з процесом здійснення відповідної діяльності як органами адміністрації, так і суспільством загалом через представницькі органи.

Тобто, публічне адміністрування слід трактувати як взаємодію державних органів та суспільства, що реалізує специфічні державні функції задля забезпечення та досягнення соціально-політичного результату. Тобто дане поняття містить в собі всеохоплюючий характер і діє на всіх рівнях та в усіх формах державної влади [1]. А його правильне визначення та трактування забезпечить подальше утворення України, як розвиненої соціально-правової держави, з високим рівнем соціальних стандартів та демократії.

Список використаних джерел: 1. Семенчук Т.Б. Сутність категорії «публічне адміністрування» та передумови її формування. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sutnist-kategoriyi-publichne-administruvannya-ta-peredumovi-yiyi-formuvannya>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Лисаков Владислав Віталійович

студент 2 курсу 15 групи

Інституту прокуратури

та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Органами публічної адміністрації на регіональному рівні є: місцеві державні адміністрації (далі – МДА) та органи місцевого самоврядування

(далі – ОМС). Актуальність даної проблематики полягає в тому, що співіснування наведених інституцій на місцевому рівні зумовлює їх неминучу взаємодію один з одним, а тому необхідним виявляється аналіз відповідних зв'язків та встановлення особливості їх повноважень на одному рівні. Зокрема, відзначимо, що правове регулювання вказаних органів публічної адміністрації різне. Так, правовою основою діяльності МДА є Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.03.1999 р. та інші акти [2], а ОМС – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. та інші акти.

Повноваження зазначених органів публічної адміністрації випливають із специфіки завдання, поставленого перед суб'єктом у законі. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» завданням МДА є виконання державних і регіональних програм, підготовку та схвалення прогнозів бюджетів, їх виконання; законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян. Вказані завдання МДА здійснюються на місцях органами виконавчої влади. Натомість, виходячи зі ст. ст. 34, 35, 38, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» можна встановити, що завдання ОМС полягають у створенні умов для забезпечення життєво важливих потреб та законних інтересів населення, сприянню зовнішньо економічним зв'язкам підприємствам установам і організаціям на відповідній території, виконанні повноважень у сфері соціального захисту населення та інше. Виконання даних завдань покладається на територіальну громаду, відповідну раду або її виконавчий орган, старосту та органи самоорганізації населення.

Визначивши завдання органів публічної адміністрації, слід перейти до аналізу їх повноважень. МДА та ОМС наділені власними та делегованими повноваженнями. У ч. 3 ст. 1 Законом України «Про місцеві державні адміністрації» закріплюється, що дана інституція в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території конкретної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Слід зазначити, що МДА також можуть делегувати повноваження ОМС, однак таких значно менше, що дозволяє стверджувати про нерівність відповідних інститутів у наведеному аспекті. Розділ XI Конституції України закріплює, що районні та обласні ради визначаються як органи МС, які представляють

спільні інтереси громад, проте не мають власних виконавчих органів. Це вимушує зазначені органи делегувати власні права та обов'язки відповідно МДА, що породжує проблематику розмежування повноважень. Положення про делегування радами повноважень закріплено в ч. 1 ст. 14, ч. 1 ст. 34 та в інших статтях Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та в ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Складність у взаємовідносинах двох суб'єктів публічної влади на містах зумовлено недосконалістю законодавства, а саме: повне або часткове дублювання норм, а також їх повна суперечність одне одному, посилений контроль за останньою. Повноваження, закріпленні одразу за обома інституціями, неодмінно призведуть до конфлікту, оскільки цьому сприятиме неоднакове розуміння меж їх реалізації. Так, п. 8 ч. 1 ст. 32 Закону України «Про органи місцевого самоврядування в Україні» та п. 9 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» декларують одне повноваження для двох суб'єктів: сприяти роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій та інше. Дане питання відноситься до суміжної компетенції та стосуються суспільного життя, однак в умовах децентралізації доцільніше було б закріпити дану правомочність лише за ОМС.

Отже, аналіз нормативно-правових актів дає можливість дійти до таких висновків: по – перше, взаємодія між ОМС та МДА відбувається на засадах координації як окремих суб'єктів публічного адміністрування на містах та субординації з питань і повноважень, визначених як делегованих; по – друге, через відсутність у районних та обласних рад власних виконавчих органів, ці інституції змушенні делегувати МДА повноваження, що можна було б реалізувати власноруч; по – третє, є потреба більш вичерпного, деталізованого закріплення засад діяльності даних інституцій, що мало б позитивний ефект у вигляді вирішення низки суперечностей щодо реалізації компетенції, яка фактично є суміжною для обох суб'єктів публічного адміністрування на містах.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Лоскот Марина Ігорівна
студентка 4 курсу 2 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАН В УКРАЇНІ

Конституцією України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Інститут адміністративного оскарження покликаний забезпечити участь громадян у захисті своїх прав в адміністративному порядку та полягає у своєчасному запобіганні та усуненні будь-яких порушень законності в діяльності суб'єктів публічної влади.

На сьогодні, процедура адміністративного оскарження в Україні регулюється різними нормативно-правовими актами, зокрема, Митним кодексом України, Податковим кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, законами України «Про звернення громадян», «Про ветеринарну медицину», «Про карантин рослин» та ін.

Аналізуючи світовий досвід процедури адміністративного оскарження, можна звернути увагу на наступні країни. Відповідно до ст. 71 Закону Республіки Естонія «Про адміністративну процедуру» особа, яка вважає, що її права були порушені чи свободи обмежені адміністративним актом або протягом адміністративного провадження може подати заперечення. Відповідно до ст. 73 Закону Республіки Естонія «Про адміністративну процедуру» заперечення подається через адміністративний орган, що видав адміністративний акт чи здійснив захід, адміністративному органу, що здійснює наглядовий контроль за адміністративним органом, що видав адміністративний акт чи здійснив захід, який заперечується. За відсутності адміністративного органу, що здійснює наглядовий контроль за адміністративним органом, що видав адміністративний акт чи здійснив захід, який заперечується, заперечення розглядається адміністративним

органом, що видав адміністративний акт чи здійснив захід, який заперечується.

В Білорусі діє Закон «Про основи адміністративних процедур», в ст. 10 якого закріплено, що зацікавлена особа має право оскаржити ухвалені адміністративні рішення. Відповідно до ст. 30 цього ж закону, зацікавлена особа володіє правом на оскарження адміністративного рішення в адміністративному (позасудовому) порядку. Окремо право на оскарження дій або бездіяльності уповноваженого органу законом не передбачається. Адміністративна скарга спрямовується в державний орган, іншу організацію, яка є вищою стосовно до уповноваженого органу, що ухвалив адміністративне рішення, або у державний орган, іншу організацію, до компетенції яких у відповідності до законодавчих актів і постанов Ради Міністрів Республіки Білорусь відноситься розгляд таких скарг.

В Грузії діє Загальний адміністративний кодекс. Відповідно до ст. 177 цього кодексу, зацікавлена особа може подати скаргу на адміністративне рішення, видане адміністративним органом. Окремо також можуть бути оскаржені дії адміністративного агентства, які не пов'язані з ухваленням рішення. Жодне процедурне рішення окремому від рішення по суті оскарженню не підлягає, якщо інше прямо не передбачено законом або якщо таке рішення суперечить правам і законним інтересам особи незалежно від ухвалення рішення по суті. Відповідно до ст. 178 якщо інше не передбачено законом або чинним підзаконним актом, адміністративна скарга розглядається і вирішується в адміністративному агентстві, яке ухвалило адміністративне рішення, якщо існує посадова особа, що їй підпорядковано посадову особу чи підрозділ, що ухвалив адміністративне рішення. Скарга, яку подано у зв'язку з адміністративним рішенням вищої посадової особи адміністративного агентства, має бути розглянута і вирішена вищим адміністративним агентством.

Проаналізувавши вищенаведені положення, можна зробити висновок, що в європейських країнах існує уніфікований підхід до правового регулювання норм інституту адміністративного оскарження. В основному, розгляд скарг на адміністративні акти здійснюється або органом вищого рівня, або органом, що прийняв оскаржуване рішення, якщо орган вищого рівня відсутній.

Стан правового регулювання процедури адміністративного оскарження в Україні, показує існування необхідності в запровадженні єдиного

загального порядку адміністративного оскарження. Ефективність такого правового регулювання підтверджується досвідом європейських країн, де існує високий рівень довіри громадян до органів публічної адміністрації та низький відсоток судового оскарження актів органів публічної адміністрації. Отже, правове регулювання даного інституту в Україні потребує подальшого вдосконалення і приведення у відповідності до міжнародного досвіду.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М.І.

Лукашенко Вікторія Євгенівна
*студентка 1 курсу магістратури
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ФУНКЦІЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Функція кадрового забезпечення публічного адміністрування полягає у створенні можливості для самої держави через своїх представників (державних службовців) виконувати покладені на неї функції, а також ті обов'язки, які має сучасна правова, демократична держава перед людиною. Тому можна вести мову про багатозмістовне значення кадрового забезпечення в державі, яке полягає у забезпеченні можливості функціонування держави та її органів (основне значення) та сприянні забезпеченню прав, свобод та законних інтересів особи в державі (побічно через діяльність держави).

Із зміною в Україні соціальних стандартів у взаємовідносинах громадян і держави, які базуються на основі діючої Конституції, розробка доктрини публічного адміністрування зіткнулася із проблемами, пов'язаними з формуванням понять, термінів, дефініцій, які б точно і адекватно пояснювали зміст таких соціальних стандартів. Звідси випливає, що теорія функцій публічного управління потребує оновлення.

Слід сказати, що в наукових джерелах та нормативних актах поняття «функція» використовується в різних значеннях. Наприклад, «функції права», «функції державних органів», «функції юридичного процесу» та ін. Отже дане поняття кожен раз наділяється різними властивостями в залежності від сфер його застосування. Так само має свої властивості та зміст і поняття «функції публічного управління».

«Кадри» – сукупність осіб, котрі виконують як основну професію або фах нормативно-службові обов'язки в межах штатної чисельності установи, підприємства чи організації і одержують за це винагороду у вигляді грошового утримання. Кадри, за поглядами більшості науковців, це постійна кількість суб'єктів, які займають певні посади передбачені штатним розкладом, відповідає за своїми кваліфікаційними характеристиками посадовим вимогам та виконують функції, що потребують спеціальної фахової підготовки.

Прийняття Декларації про державний суверенітет України обумовило перехід нашої держави від командно-адміністративної системи управління до держави з ринковою економікою, яка по-новому будує свої відносини з суспільством та окремим громадянином. Відповідно до ч. 2 ст. 3 Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Це зайвий раз підкреслює, що вся діяльність держави має чітко визначену спрямованість. Тому і виконання покладених на державу функцій має у якості орієнтира забезпечення прав і свобод людини. Зокрема, В. Авер'янов відзначає, що у новостворюваному громадянському суспільстві з його ринковими механізмами, стандартами демократичної і відкритої державної влади місце і роль держави зазнає загальної трансформації. Визнаючи пріоритет людини як найвищої соціальної цінності, держава одночасно бере на себе певні обов'язки з його забезпечення.

Так, держава здійснює управління суспільством (політико-територіальна організація суспільства), при цьому вона забезпечує його інтереси (забезпечення захисту і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів) за допомогою спеціальних засобів (влада, яка здійснюється державним апаратом). При цьому можна відзначити, що спільним у процесах управління та організації в контексті суб'єкт – об'єкт є людина, що вказує на соціальну природу управління в державі. Так, у літературі відзначається, що об'єкт управління можна розглядати в двох

аспектах – елементно-структурному (як сукупність людей та їх груп) та функціональному (діяльність, поведінку індивідів і конкретних груп людей), а відносно суб'єкта управління вказано, що це структурно окреслені спільноти людей з органами управління. Відповідно, можна вести мову про те, що за відсутності наповнення відповідного суб'єкта та об'єкта соціальними ресурсами, їх існування та нормальне функціонування неможливе. Більше того, відзначена нами вище пріоритетність забезпечення прав та свобод людини, розробка нових форм та методів виконання державою своїх обов'язків виводить саме людину на перше місце під час вирішення тих завдань, які стоять перед суспільством та державою. Тому широко відомий вислів «кадри вирішують все» на сучасному етапі отримує нове значення одного з центральних елементів механізму державного управління.

Робота з кадрами, яка втілюється у відповідну політику на рівні держави, не може існувати як розрізнене явище, оскільки охоплює значне коло питань, пов'язаних з різними аспектами добору, розстановки, підвищення кваліфікації персоналу державних підприємств, установ та організацій. Саме тому необхідно вести мову про певну системну діяльність з кадрового забезпечення в державі.

Підсумовуючи потрібно зазначити, що кадрове забезпечення публічного адміністрування – можна розглядати як діяльність уповноважених органів та посадових осіб, засновану на законах та підзаконних нормативно-правових актах. Вона має системний характер й спрямована на формування професійного кадрового складу публічної установи. Метою такої діяльності є забезпечення оптимальної побудови та розвитку організаційних структур, ефективної організації діяльності суб'єктів публічного адміністрування, якісної розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень в установі, підприємстві чи організації. Кадрове забезпечення публічного адміністрування є органічною складовою загальної кадрової політики, яка становить сукупність правил, вимог, принципів, постулатів щодо створення умов і реалізації заходів, спрямованих на гарантоване, якісне та ефективне комплектування певних суб'єктів персоналом, здатним виконувати свої функціональні обов'язки та поставлені завдання вищестоящого керівництва.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. Б.

Нестеренко Ірина Володимирівна
студентка 4 курсу 3 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

АНАЛІЗ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»

На сьогодні питання взаємодії населення з органами виконавчої влади для реалізації своїх законних прав та інтересів залишається відкритим і потребує правового регулювання, що зумовлено відсутністю уніфікованого національного законодавства про адміністративну процедуру. З метою розв'язання цього завдання у січні 2018 року при Міністерстві юстиції України було створено оновлену робочу групу з доопрацювання проекту Закону «Про адміністративну процедуру», робота над яким розпочалась ще у 1998 році, проте так і не була доведена до кінця через низку об'єктивних факторів, пов'язаних як з рівнем складності поставленого завдання, так і з необхідністю довготривалої професійної законотворчої роботи [1].

Останні результати співпраці членів робочої групи відображені в новій редакції законопроекту «Про адміністративну процедуру» від 14.05.2020 р., який встановлює загальні стандарти адміністративної процедури, що охоплюють всі стадії здійснення адміністративного провадження від його ініціювання до виконання прийнятого рішення. Проте це не означає закріплення одного конкретного виду адміністративного провадження. У статті 33 законопроекту передбачено три види адміністративних проваджень [2]: 1) ті, що спрямовані на забезпечення реалізації прав та законних інтересів особи; 2) провадження, що здійснюються адміністративним органом з метою виконання покладених на нього завдань в межах повноважень та у спосіб, які передбачені Конституцією України та законами України; 3) провадження, що здійснюються за скаргою особи щодо прийнятого адміністративного акта, процедурних рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу [2].

На етапі підготовки до розгляду та вирішення справи адміністративний орган встановлює достатність наявних у справі матеріалів і вчиняє

такі дії: витребування документів та відомостей необхідних для вирішення справи, залучення до участі адресата та заінтересованої особи, розгляд клопотань учасників провадження, надання учасникам доступу до матеріалів справи, вирішення питання про необхідність залучення до справи осіб, що сприяють її вирішенню, серед яких свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі [2].

Особа, яка є учасником провадження, має право отримати роз'яснення щодо порядку здійснення провадження та реалізації своїх прав та обов'язків, брати участь у провадженні, ознайомитися з матеріалами справи, бути вислуханою, бути проінформованою про час і місце проведення слухання, подавати клопотання, користуватися послугами перекладача, бути проінформованою про результати вирішення справи, а також оскаржувати як дані результати у вигляді адміністративних актів, так і процедурні рішення адміністративного органу, його дії чи бездіяльність [2]. Таким чином, в цьому законопроекті виправлений основний недолік законодавства про адміністративну процедуру – вирішення справи без урахування прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

На етапі розгляду та вирішення справи можливі два варіанти адміністративного провадження, які залежать від складності вирішення такої справи. Так, якщо задоволення особисто поданої особою заяви не потребує додаткових документів та відомостей, залучення інших учасників провадження, то справа може бути вирішена невідкладно у присутності особи. Якщо рішення в справі, яке має прийняти адміністративний орган, може негативно вплинути на права, свободи та законні інтереси учасника, то можливий розгляд справи із заслуховуванням учасників провадження. Особливість даного виду розгляду справи полягає у проведенні слухання, процедура якого за своїм характером нагадує процес судового розгляду. Слухання проводиться за ініціативою одного із учасників адміністративного провадження або у разі потреби для встановлення обставин справи, необхідних для її вирішення. Порядок проведення слухання закріплений у статті 63 проекту Закону «Про адміністративну процедуру» [2].

Особливої уваги заслуговує адміністративне оскарження, яке може бути як факультативною стадією провадження, що здійснюється адміністративним органом у випадку, якщо особа, щодо якої було прийнято рішення у справі, не погоджується з ним, так і самостійним адміністративним провадженням у випадку, якщо особа вважає, що прийняття акта,

не пов'язаного з цією особою, його виконання, дія або бездіяльність адміністративного органу, порушує її права, свободи чи законні інтереси [2].

Таким чином, проект Закону «Про адміністративну процедуру» вирішує основну проблему щодо порядку здійснення адміністративних проваджень – відсутність уніфікованого законодавства і, як наслідок, єдиних, загальних стандартів адміністративної процедури. Так, розроблено ефективний механізм реалізації прав фізичних і юридичних осіб як учасників адміністративного провадження, у тому числі адміністративне оскарження, який передбачає низку прав осіб задля уникнення свавільних рішень з боку адміністративних органів, а також захисту своїх законних інтересів. Наприклад, право особи бути вислуханою, отримати роз'яснення щодо порядку здійснення провадження та реалізації своїх прав та обов'язків, брати участь в провадженні безпосередньо або через представника, ознайомитися з матеріалами справи тощо. Окрім того, чітко визначено повноваження і обов'язки адміністративних органів, виконання яких спрямоване на реалізацію прав фізичних і юридичних осіб у відносинах з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами та результативне виконання покладених на адміністративні органи функцій.

Проте поряд з перевагами законопроекту наявні певні проблемні аспекти, негативні наслідки яких можуть проявитися в подальшому при застосуванні його норм на практиці. Так, головним недоліком є подібність порядку здійснення адміністративного провадження до цивільного процесу та адміністративного судочинства. Це зумовить, по-перше, ототожнення адміністративної процедури з порядком здійснення судочинства і, як наслідок, ігнорування правової природи даних понять, що відрізняє їх за сферою та метою застосування, а також випадками, в яких вони застосовуються; по-друге, затягування справи, притаманне судочинству, яке унеможливить реалізацію особами наданих їм прав, так як строки здійснення адміністративного провадження відрізняються від строків, в межах яких може здійснювати розгляд справи у судовому порядку; по-третє, проблему розмежування компетенції адміністративних судів, загальних судів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, з адміністративними органами, що здійснюють провадження.

Однак, не зважаючи на перелічені недоліки проекту Закону «Про адміністративну процедуру», останній закріплює національні здобутки

у сфері регулювання відносин, що виникають під час взаємодії фізичних та юридичних осіб з адміністративними органами. Так, цей законопроект запроваджує демократичні принципи адміністративної процедури як порядку здійснення адміністративного провадження, а також надає фізичним і юридичним особами широкий спектр можливостей для захисту своїх прав, свобод та законних інтересів. Отже, прийняття цього законопроекту призведе до прогресивних результатів у сфері адміністративного провадження за умови створення дієвого механізму для реалізації його норм.

Список використаних джерел: 1. Центр політико-правових реформ. URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872932-zakon-pro-administrativnu-protseduru-eksperti-rozprovili,-chogo-ochikuvati-gromadyanam-i-biznesu>. 2. Проект Закону України «Про адміністративну процедуру». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834.

Науковий керівник: к. ю. н. асистентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.

Оленич Ірина Вікторівна
*студентка 1 курсу
юридичного факультету
Чернівецького національного
університету імені Ю. Федьковича*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Принцип прозорості полягає в тому, що державні органи своїми рішеннями і діями створюють умови для залучення громадян до прийняття своїх управлінських рішень [1, с. 21]. Даний принцип безпосередньо впливає на відповідальність органів державної влади перед громадянами, надаючи їм можливість отримати всю інформацію щодо своєї діяльності. Прозорість публічного адміністрування має великий вплив на реформування владних інституцій, підвищує рівень ефективності та результативності як основних компонентів концепції «належного урядування».

Для кращого розуміння принципу прозорості варто виокремити його складові компоненти: нормативний, інституційний та особистісний. Нормативний компонент передбачає законодавче закріплення прозорості та відкритості владних інституцій; інституційний – наявність організаційних і структурних форм, конкретних процедур, дієвих механізмів, які сприяють реалізації принципу транспарентності як між самими органами влади, так і між владою й громадянами; особистісний компонент – прозорість і відкритість діяльності посадових осіб, що передбачає відповідний рівень політичної культури, професіоналізму та доброчесності [2, с. 19].

Прозорість символізує механізм сприяння належному управлінню та громадській довірі до існуючого публічного адміністрування. У зв'язку з цим, принцип прозорості можна розглядати як захисника легітимності та підзвітності в діяльності публічної адміністрації, що встановлює зворотній зв'язок між владою та громадянами, гарантує легкість отримання інформації.

Відсутність прозорості та підзвітності в діяльності публічної адміністрації, зменшує значення демократії та верховенства права. Стандарти прозорості та підзвітності покращують ефективність державного управління, передбачають надання громадянам якісних адміністративних послуг, які представляють суспільний інтерес і здійснюються на підставі справедливості. Важливість реалізації підзвітності в контексті принципу прозорості має прояв у ситуаціях, коли суб'єкти публічної адміністрації регулярно публікують свої звіти про прийняті рішення та відповідають на запити громадян щодо процесу прийняття адміністративних рішень. Тому, державні органи повинні діяти прозоро та в порядку, що забезпечує право сторін або громадськості бути поінформованими про етапи та процес розгляду справи, доступ до матеріалів та право бути повідомленим про відповідні засоби, які слід використовувати для отримання даних.

Відповідно до чинного законодавства доступ до публічної інформації здійснюється на принципах прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень [3]. З наведеного простежується, що принцип прозорості, а також похідний від нього принцип відкритості, нерозривно пов'язані з принципом доступності. Існує два типи прозорості та доступності до інформації, що має суспільне значення. Перший – це активна прозорість, яка передбачає публікацію інформації, що має суспільне значення, до того, як громадськість вимагатиме від влади

цих дій. В основі цього типу є переконання, що вся інформація, яка має суспільне значення, належить громадськості, і неправильно якщо вона є у розпорядженні лише органів державного управління. Другий тип – реактивна прозорість. Йдеться також про право громадськості на доступ до інформації, але в даному випадку воно здійснюється на вимогу громадян.

Прозорість публічної адміністрації підтримується завдяки використанню нових сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Тому модернізація та комп'ютеризація публічного адміністрування розглядаються як основні фактори трансформації уряду у бік більш високого рівня прозорості та відкритого доступу до інформації. Перспективним напрямом реалізації принципу прозорості слід вважати поширену останніми роками у розвинених країнах концепцію електронного врядування (e-Government), що передбачає забезпечення повнішого доступу до інформації через Інтернет; сприяння громадянській участі в державному житті способом створення можливостей для більш зручної комунікації з державними службовцями через електронні канали, наприклад, забезпечення можливості заповнювати необхідні документи в електронному вигляді; підвищення підзвітності уряду через підвищення прозорості його операцій, що знижує ризики корупції [4, с. 674].

Усвідомлення суб'єктами владних повноважень можливості/обов'язку оприлюднення результатів їхньої діяльності створює додаткову систему стимулів більш відповідального ставлення до службових обов'язків, а отже й більш ефективну роботу органу загалом [5, с. 81].

Також слід враховувати, що практика застосування електронного врядування в рамках реалізації принципу прозорості зменшує час та матеріальні витрати, які несуть як і приватні особи, так і владні суб'єкти для задоволення різного роду потреб. Разом з економією часу впливає і те, що цілком важливим елементом даного принципу є простота розуміння різними верствами населення процесуальних аспектів, пов'язаних з розглядом справи. На даний момент Україна стрімкими кроками просувається в напрямку діджиталізації адміністративних послуг. Зокрема варто відмітити застосунок «Дія» та ряд інших порталів, які мінімізують бюрократичність. Прагнення до рівня повної прозорості будується на загальному переконанні, що демократія – це правління народу, а обрані представники є тимчасовими виконавцями обов'язків владних суб'єктів, які приймають управлінські рішення та є підзвітними громадянам.

Отже, реалізація принципу прозорості відповідає засадам забезпечення доступу до публічної інформації в Україні. Для того, щоб публічне адміністрування ефективно та професійно реагувало на потреби громадян та надавало якісні адміністративні послуги відповідно до принципів та стандартів «належного урядування», необхідно інтенсифікувати застосування принципу прозорості в діяльності публічної адміністрації, що також сприятиме вдосконаленню етичних стандартів під час виконання основних завдань суб'єктами публічного адміністрування.

Список використаних джерел: 1. Корж І. Ф., Право на відкриті дані – як право приватного характеру. *Інформація і право*. 2019. № 1. С. 19–28. 2. Ровинська К. І. Законодавче закріплення прозорості та відкритості владних інституцій місцевого рівня: міжнародний досвід. *Правова держава*. 2018. № 31. С. 17–24. 3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 32. ст. 314. 4. Недбай В. В. Технології електронного (e-Government) і мобільного (m-Government) уряду у взаємодії держави та суспільства. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр.* 2009. Вип. 44 С. 673–678. 5. Венгер В. М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 79–84.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича Вдовічена Л. І.

Омельян Яна Станіславівна
студентка 2 курсу 20 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДНА З ПРОБЛЕМ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Децентралізація в Україні є важливим та актуальним питанням сьогодні. Перш за все, нам потрібно розуміти саме поняття децентралізації. Це передача частини функцій і повноважень центральних органів

виконавчої влади органам регіонального та місцевого самоврядування [1]. В Україні цей процес розпочато з 2014 р. Метою цієї реформи є покращення умов життя громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, узгодження інтересів держави та територіальних громад та формування територіальної організації влади. Виникає питання, чому саме децентралізація? Для того, щоб кожен громадянин отримував доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, їздив по гарних дорогах, прогулювався по чистих і освітлюваних вулицях та інші необхідні для життя послуги, потрібно щоб відповідальні за потреби населення знаходилися близько. Тоді люди можуть впливати на якість цих послуг. Так, як найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування, тому саме вони повинні мати певні повноваження та кошти, щоб розв'язувати місцеві питання та нести за це відповідальність.

Реформа децентралізації визначається однією із найуспішніших. Про здобутки реформи свідчать понад 11 тисяч реалізованих інфраструктурних проектів. Внаслідок державної підтримки й місцевих бюджетів громади вже мають нові школи, дитячі садочки, амбулаторії, стадіони. Розроблено нові структури бюджетів, що дало можливість жителям громад впливати на їх ефективне використання. Але є багато проблем, які не дають більш ефективно розвиватися цій реформі. Одна з таких проблем, це запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Саме ця проблема пов'язана з високими ризиками корупційних дій щодо використання бюджетних коштів, тому вона є актуальною, як з боку державних органів, так і з боку громадськості. Як зазначено в Законі України «Про запобігання корупції», корупція – це зловживання владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди: майна, пільг, грошей, послуг чи негрошової вигоди [2]. Взагалі корупція є поширеною проблемою в Україні, яка впливає на всі сфери життя. Україна посідає 126 місце зі 180 за Індексом сприйняття корупції (30 балів зі 100). Враховуючи цей факт, потрібно здійснювати належний контроль за роботою органів влади різних рівнів при плануванні та виконанні ними бюджетів, управління і використання фінансових ресурсів.

Для ефективної діяльності сфера місцевого самоврядування має бути врегульована низкою правил, що встановлені Європейською хартією місцевого самоврядування, яка, своєю чергою, була ратифікована

Україною від імені держав-членів РЄ (Ради Європи) у липні 1977 року. У вище згаданій хартії регламентується, що право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з демократичних принципів, які поділяються усіма державами – членами Ради Європи. Ця хартія встановлює, що будь-який адміністративний нагляд місцевих органів влади може здійснюватися при умові відповідності таких процедур до правил, передбачених конституцією чи статутом. До того ж адміністративний нагляд місцевих органів влади має брати до уваги інтереси, які має захистити та діяти таким чином, щоб контроль був відповідний цінності, яку він принесе.

Щоб розв'язувати це питання потрібно, по-перше, забезпечити ефективний державний фінансовий контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування; по-друге, встановити максимальну прозорість діяльності цих органів та їх контроль з боку діяльності. Важливим є врахування міжнародного досвіду, який свідчить про наявність різноманітності варіантів форм та механізмів публічного контролю, що зумовлений різними факторами, наприклад, форма правління, форма державного устрою, форма політичного режиму, роль місцевого самоврядування країни, тому при створенні відповідного законодавчого акту та запозиченні досвіду інших країн в рамках реалізації публічного контролю в Україні слід враховувати вітчизняну специфіку, щоб результат нормотворення та правозастосування був ефективний.

Отже, можна сказати, що запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування є однією із проблем децентралізації в Україні. Щоб розв'язувати це питання потрібний ефективний державний контроль та прозорість місцевих органів самоврядування у своїй діяльності. Також важливу роль відіграє Європейська хартія місцевого самоврядування, яка передбачає основні орієнтири щодо організації контрольно-наглядової діяльності у сфері місцевого самоврядування. На мою думку, саме людина повинна брати на себе відповідальність і своїми зусиллями покращувати своє життя та життя інших. Корупція є важливою проблемою нашої держави, яка впливає на наше життя. Саме через це, люди повинні бути більш відповідальними та не забувати, що всі ми знаходимось у соціальному суспільстві, тому взаємопов'язані.

Список використаних джерел: 1. Л. Василенко, М. Добровінський Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/28.pdf> 2. «Про запобігання корупції»: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Белікова М. І.

Петров Дмитро Сергійович
студент 4 курсу 1 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В останні роки в Україні різко зросли очікування суспільства щодо якості державних послуг і загального рівня добробуту й соціальної захищеності, що потребує побудови політичного управління, орієнтованого на соціальну ефективність влади. Реформа державного управління – ключова для України, так як від її успіху залежать і всі інші зміни в країні. Адже важко уявити, як провести будь-яку реформу, поки державна служба не буде ефективно функціонувати.

Під реформами у сфері державного управління традиційно розуміється зміна системи державного управління за трьома основними параметрами: по-перше, перебудова системи політичних інститутів і державних установ; по-друге, реорганізація державної служби, складу апарату управління або бюрократії; по-третє, зміна характеру відносин адміністративної системи до суспільства взагалі і різних його соціальних груп зокрема [1, с. 44].

Проблемним полем формування системи публічного управління в Україні виступають якість та, власне, механізми управління [2]. Якість управлінської діяльності – це чітко визначені, науково обґрунтовані його

мета і завдання, об'єктивна визначеність функціонально-структурної побудови управлінських органів, сучасні форми і методи діяльності; демократизм; технічна оснащеність і особистісні характеристики службовців апарату управління (почуття обов'язку, компетентність, діловитість, творчість, суворе дотримання законності, дисциплінованість, принциповість і непримиренність до недоліків, чіткість, тактовність у спілкуванні та ін.).

Під якістю публічного управління слід розуміти сукупність суттєвих властивостей управлінської діяльності, що характеризують її здатність задовольняти потреби прогресивного розвитку суспільства, що полягає у забезпеченні максимальної раціональності в організації і діяльності апарату управління. У такому сенсі термін «трансформація державного управління» набуває сутнісних ознак, й власне як суспільний процес відтворює основні тенденції розвитку держави.

За останні кілька десятиліть у багатьох країнах світу проведені великомасштабні реформи, спрямовані на підвищення ефективності державного управління. В англосаксонських країнах (США, Канада, Австралія, Великобританія, Нова Зеландія) основна увага була звернена на транспарентність системи політичного управління, а також на вдосконалення адміністративних і судових процедур. Для романо-германських країн (країни континентальної Європи, Латинської Америки) першорядне значення відводилося підвищенню ефективності діяльності органів влади, участі інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття політичних рішень.

Так, наприклад, в США були створені незалежні агентства, в Великобританії публічні корпорації, у Франції установи. Даним функціональним структурам були надані широкі управлінські повноваження, в результаті чого вони ставали суб'єктами публічного права. Отримуючи повноваження, надані згідно із законом, дані установи були вільні у виборі методів і форм своєї діяльності, державні органи контролювали їх лише з питань, що стосуються законності прийнятих ними дій. Новостворені структури безпосередньо не входили в систему міністерств чи іншого органу виконавчої влади, що не підпорядковувалися їм у своїй діяльності. Разом з тим вони все ж були підзвітні органам законодавчої влади і міністрам, а в ряді випадків і главі держави [3, с. 112].

Таким чином, в процесі адміністративного реформування велике значення в багатьох країнах світу приділялася процесу перерозподілу

функцій між органами виконавчої влади, новоствореними децентралізованими структурами, а також органами місцевого самоврядування. Даний досвід зарубіжних країн може бути використаний під час проведення реформ публічного адміністрування в Україні.

Список використаних джерел: 1. Мамагова Т. В. Управління на основі якості: методологічні засади для органів державного контролю. Д. : Свідлер А. Л. 2009. 326 с. 2. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалено указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. С. 8. 3. Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування : м-ли наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 4 квіт., 2008 р., Львів. : Ч. 1 / ред. : В. С. Загорський ; А. В. Ліпенцев ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л., 2008. 561 с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Решетняк Андрій Миколайович

студент 4 курсу 10 групи

Інституту прокуратури

та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

НЕВТРУЧАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В «ПСЕВДОДИСКРЕЦІЙНІ» ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

В сучасних умовах адаптації та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС українські суди в значній кількості своїх рішень посилаються на акти Комітету Міністрів Ради Європи, серед яких особливе місце посідає Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (80) 2 стосовно здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень. Актуальність даної роботи обумовлена відсутністю належного регулювання категорії «дискреційні повноваження» в українському законодавстві, а також відсутністю в правозастосовній діяльності адміністративних судів єдиних поглядів на правильність використання цього поняття при мотивуванні своїх рішень.

Категорію «дискреційні повноваження» слід розглядати в аспекті адміністративного судочинства через те, що саме в його межах фізичними та юридичними особами оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, що тягне за собою в значній кількості випадків прийняття адміністративними судами рішень про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії, яке може мати наслідком втручання у сферу дискреції останніх.

В правовій доктрині існують різноманітні підходи до надання визначення поняттю «дискреційні повноваження», однак на мій погляд, найбільш точним є наступне визначення дискреційних повноважень яксамостійного вибору варіанту поведінки, рішення чи передбачуваного наслідку правової норми, коли правовий припис, не встановлюючи конкретного варіанту дій, наділяє орган певним ступенем свободи у вирішенні конкретної справи і прийнятті відповідного рішення, означає можливість вибору в межах, встановлених правовими нормами [6, с. 265].

Відповідно до вказаної вище Рекомендації, дискреційні повноваження – це повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин [4, 1].

У зв'язку з цим, частина суддів адміністративних судів взяла собі на озброєння модель, відповідно до якої вони не задовольняють ті позовні вимоги, що стосуються зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії, посилаючись на дискреційний характер відповідних повноважень такого суб'єкта (відповідача).

Яскравим прикладом неоднакового та помилкового застосування суддями категорії «дискреційних повноважень» в мотивуванні відмови можуть слугувати два протилежних рішення суду в адміністративних справах, де наявні одні й ті ж самі позовні вимоги, підстави позову, один і той самий відповідач.

Предметом спорів є відмова органу місцевого самоврядування у наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність, що набуло оформлення у вигляді рішення сесії. В мотивувальній частині першого рішення суду суддя вказує, що: рішення сесії є протиправним і підлягає скасуванню, через те, що відсутні підстави для відмови у наданні дозволу на розроблення проекту

землеустрою (задовільнивши одну позовну вимогу), а в задоволенні другої позовної вимоги «зобов'язати орган місцевого самоврядування надати такий дозвіл» відмовити, посилаючись на дискреційний характер повноважень ОМС щодо надання такого дозволу. При цьому, суд вийшов за межі позовних вимог, та зобов'язав ОМС повторно розглянути заяву позивача про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою [2]. В другому рішенні суду, суддя задовольняє позовні вимоги, оскільки зобов'язання надати дозвіл на розроблення проекту землеустрою не є втручанням суду в дискреційні повноваження ОМС [3].

Таким чином, нелогічне та неправильне мотивування рішення суду в першому випадку призводить до ситуації, в якій відповідач (ОМС) буде і в подальшому незаконно відмовляти особі у наданні відповідного дозволу (коли в нього насправді немає іншого варіанта поведінки як надати такий дозвіл), а позивач буде звертатися з позовною вимогою зобов'язати відповідача вчинити певні дії (надати дозвіл) до суду, який буде відмовляти в її задоволенні через «псевдодискреційність» такого повноваження у відповідача. І такі випадки є непоодинокими.

Я вважаю таку модель поведінки адміністративного суду неправомірною, оскільки її застосування призводить до нівелювання головної мети адміністративного судочинства – забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, і як наслідок зниження довіри до системи адміністративних судів у населення, яке не може захистити свої права, порушені явно незаконними рішеннями владного суб'єкта [1, ст. 2].

У зв'язку з помилковим застосуванням адміністративними судами категорії «дискреційні повноваження» та подальшим ухваленням неправомірних рішень, оскарження яких надходить і до апеляційної і до касаційної інстанції, Верховним Судом було сформовано правову позицію, згідно з якою: дискреційними є повноваження суб'єкта владних повноважень обирати у конкретній ситуації між альтернативами, кожна з яких є правомірною. Прикладом таких повноважень є повноваження, які закріплені у законодавстві із застосуванням слова «може» [5].

Тобто, мова про невтручання адміністративного суду до повноважень суб'єкта владних повноважень може йти лише тоді, коли вони справді є дискреційними, тобто, коли в такого суб'єкта є два або більше правомірних варіанти поведінки за конкретних обставин.

Вирішення вказаної проблеми, на мій погляд, є можливим через закріплення в законодавстві чіткого легального визначення терміну «дискреційні повноваження», що повинно виключити можливість його вільного та неправильного тлумачення.

Список використаних джерел: 1. Кодекс адміністративного судочинства: 2747-IV у редакції від 15.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>. 2. Рішення Харківського окружного адміністративного суду у справі № 520/4276/2020 від 18.05.2020, ЄДПСУ. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89323482>. 3. Рішення Харківського окружного адміністративного суду у справі № 520/4277/2020 від 09.06.2020. ЄДПСУ. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89682690>. 4. Рекомендація № R (80) 2 Комітету Міністрів Ради Європи щодо здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень. URL: <https://rm.coe.int/16804f22ae>. 5. Постанова Верховного Суду: у справі № 816/591/15-а, адмін. провадження № К/9901/4844/18 від 27.02.2018, ЄДПСУ. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72449250>. 6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ: Юрид. думка, 2004. Т. 1: Заг. частина. 584 с.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Георгієвський Ю. В.

Чечкіна Катерина Олександрівна

студентка 2 курсу 19 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Публічне адміністрування – це вид організаційно розпорядчої діяльності, спрямованої на підготовку та впровадження рішень, управління персоналом, надання послуг населенню тощо [1, с. 5]. Все у сучасному світі можна трактувати у вузькому та широкому розумінні і публічне адміністрування не є винятком, адже за допомогою таких уточнень можна з легкістю з'ясувати проблеми становлення та розвитку даної

системи. Саме тому систему публічного адміністрування для кращого її розуміння можна і, безпосередньо, слід сприймати у вищезазначених формах. У вузькому розумінні публічне адміністрування тісно пов'язане з виконавчою гілкою влади і розглядається як професійна діяльність державних службовців та осіб, що мають бюджетне фінансування й існують на спонсорські кошти з метою розробки, вивчення та впровадження публічної політики, а у широкому – публічне адміністрування пов'язане з функціонуванням усіх трьох гілок влади: законодавчої, виконавчої, судової.

Взагалі у системі публічного адміністрування є своя структура суб'єктів, які поділяються на типових і атипових. До типових суб'єктів ми відносимо Кабінет міністрів України, міністерства й інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та місцеві адміністрації. А от до другої групи ми відносимо фонди публічного права, національні комісії регулювання природних монополій та заклади (установи) публічного права. Усі ці суб'єкти об'єднані спільними суттєвими ознаками: – кожен із суб'єктів є відокремленою частиною єдиної функціональної системи суб'єктів публічного адміністрування; – вони мають свій відповідний правовий статус, який визначається законами або підзаконними нормативними актами; – усі суб'єкти публічного адміністрування реалізують не приватний, а публічний інтерес, незважаючи на те, що окремі з них можуть бути навіть суб'єктами приватного права; – для здійснення публічного адміністрування суб'єкти наділені повноваженнями з прийняття публічних владних рішень; – вони орієнтовані на діяльність на основі та для публічного виконання закону.

Тепер, коли ми проаналізували головні аспекти досліджуваної нами системи, постає логічне запитання: а чим же тоді викликані проблеми становлення та розвитку сфери публічного адміністрування, якщо у ній так добре виражена правова природа та функції її суб'єктів? Якщо говорити відверто, то багато чим, до прикладу: недостатнім рівнем відкритості і прозорості у діяльності державного управління, неналежним відокремленням одне від одного адміністративної та політичної сфер, а також і неналежним професійним рівнем державних службовців; низький рівень дисциплінарної відповідальності, корупція, інфляція, недостатня здатність до інновацій, невідповідна якість інфраструктури, злочинність та крадіжки теж відіграють чималу роль.

«Чітке забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами, в тому числі через їх участь у розподілі загальнодержавних податків; ліквідація державних адміністрацій і створення натомість державних представництв з контрольно-наглядовими і координаційними, а не виконавчими функціями» [2, с.107] може стати саме тим наріжним каменем, за допомогою якого буде можливо усунути проблеми становлення та розвитку не тільки органів місцевого самоврядування, а й інших суб'єктів публічного адміністрування.

Ні для кого не є таємницею те, що Україна прагне успішно подолати кризові ситуації пов'язані з вирішенням проблем підвищення ефективності системи органів публічної влади на інноваційних засадах з орієнтацією на європейські цінності державного управління. Проте, на превеликий жаль, на даний момент часу у нашій країні наявні два аспекти, що ускладнюють даний процес: освітня неоднорідність працівників сфери публічного адміністрування до інноваційної діяльності і низький рівень розвитку інноваційної культури.

Отож, можна підбити висновки, що підвищення ефективності публічного адміністрування в Україні можливе після усунення проблем та становлення розвитку даної сфери, що буде можливим за таких умов: удосконалення законодавства, якісної фахової підготовки державних службовців з високим рівнем свідомості та кваліфікації, готових до інноваційної діяльності, перерозподілу функцій державних структур на територіальному рівні, продуктивного розвитку управління публічними організаціями з метою підвищення їх соціальності та ефективності тощо.

Список використаних джерел: 1. Шатило О. А. Опорний конспект лекцій «Публічне адміністрування». 2014. 51с. 2. Чернобай А. Децентралізація як шлях оновлення системи територіальної організації влади в Україні. 2015. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/6-2015/chernobaj.pdf>

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.

Фартух Ірина Сергіївна
студентка 2 курсу 4 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

У процесі реформування державного управління одним із найважливіших напрямків є формування і розвиток системи адміністративних послуг, що передбачатиме створення правового поля та його втілення в адміністративно-правовій практиці. Споживачі послуг повинні відігравати важливу роль як суб'єкти, що володіють широким колом прав, а також бути активно залученими до даного процесу, що мінімізуватиме маніпулювання з боку суб'єктів надання адміністративних послуг. Адміністративна реформа знаходить своє втілення на сучасному етапі реформування державного управління. Серед її переваг слід виділити розроблення і прийняття адміністративних актів щодо надання адміністративних послуг, посадових регламентів державних службовців, впровадження електронних систем надання адміністративних послуг у процес діяльності органів виконавчої влади.

Однак, реалізація всіх передбачених програмно-цільових установок досі не втілена на практиці, тому виникає необхідність аналізу недоліків даного механізму і пошуку шляхів їх подолання задля максимізації процесу захисту осіб від порушення їхніх прав та запобігання виникненню негативних соціальних наслідків, таких як правовий нігілізм, недовіра громадян до державних інститутів тощо.

Система адміністративних послуг являє собою багаторівневу структуру зі складними відносинами його підструктур, які відображені у класифікації адміністративних послуг та описі співвідношень їхніх видів [2, с. 141–142]. Нормативно-правова база щодо регулювання надання адміністративних послуг відображена у Законі України «Про адміністративні послуги». Однак, він містить певні суперечливі положення,

що унеможлиблюють процес їх чіткого розуміння та сприйняття. Згідно із пунктом 3 статті 1 Закону України «Про адміністративні послуги» можна констатувати, що поняттю «адміністративна послуга» відповідають виключно ті випадки, коли мова йде про звернення фізичної чи юридичної особи за набуттям, зміною чи припиненням прав та/або обов'язків для неї[3]. Однак, якщо застосувати це положення до окремих видів адміністративних послуг, що містяться на Єдиному державному порталі адміністративних послуг, воно не завжди їм відповідатиме. Наприклад, видача справки про судимість жодним чином не набуває, не змінює та не припиняє прав та/або обов'язків для особи, а просто констатує факт.

Ще одним із недоліків нормативно-правового регулювання надання адміністративних послуг є неповний обсяг визначення кола реальних суб'єктів надання адміністративних послуг. Закон передбачає, що суб'єктам надання адміністративних послуг забороняється прийматися, видавати суб'єктам звернень оформлені результати надання адміністративних послуг, якщо такі послуги надаються через центри надання адміністративних послуг [1, с. 14–15]. Однак, отримати паспорт для виїзду за кордон можна і через ЦНАП, і безпосередньо звернувшись до відповідного відділу міграційної служби. Це порушує норму закону.

Отже, незважаючи на високий рівень нормативно-правового регулювання надання адміністративних послуг, все ще існує ряд недоліків, які потребують вирішення. Засобом усунення цих проблем є насамперед внесення змін до відповідних нормативно-правових актів, що містять колізії. Чітка і максимально повна регламентація способу діяльності суб'єктів надання адміністративних послуг забезпечить мінімізацію зловживань при здійсненні посадовими особами своїх повноважень, забезпечивши дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сьоміна В. А.

III. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

LEGAL REGULATION OF PUBLIC SERVICE

*Долинська Марія Степанівна
доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ ПОСАДОВЦЯМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВИКОНАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Вчинення посадовими особи нотаріальних дій на теренах України було запроваджено ще з часів радянської України.

Варто нагадати, що повноваження службових осіб сільських, селищних та міських рад депутатів щодо вчинення нотаріальних дій починалося від вчинення окремих нескладних видів нотаріальних дій та з часом розширювалося, аж до посвідчення договорів відчуження нерухомого майна.

За часів незалежності, право на вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування надано Законом України «Про нотаріат» (стаття 37) та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 38).

Тобто, посадові особи органів місцевого самоврядування виконували публічну службу шляхом суміщення своїх посадових обов'язків також із вчиненням нотаріальних дій.

Однак, повноваження органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій було суттєво скорочено відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» від 1 жовтня 2008 року.

При цьому зауважуємо, що з 1 січня 2016 року (згідно із Законом України від 20 жовтня 2014 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування») було надано право посадовим особам органів місцевого самоврядування провадити нотаріальні провадження щодо оформлення спадщини в окремих випадках.

Наступні зміни у структурі органів місцевого самоврядування, які уповноважені на вчинення нотаріальних дій, відбулися згідно із Законом України від 14 липня 2020 року «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин».

Таким чином, відповідно до частини п'ятої статті 1 Закону України «Про нотаріат» з серпня 2020 року, лише у сільських населених пунктах, нотаріальні дії вправі вчиняти уповноважені на це посадові особи органів місцевого самоврядування.

Компетенцію названих осіб, щодо вчинення ними нотаріальних дій передбачено у статті 37 вищевказаного Закону України «Про нотаріат».

Як зауважувалося нами раніше, в частині першій вказаної статті не зазначено «у населених пунктах, де немає нотаріусів» [1, с. 237].

Отже, у сільських населених пунктах, уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування вчиняють наступні нотаріальні дії: 1) вживають заходів щодо охорони спадкового майна; 2) посвідчують заповіти (крім секретних); 3) видають дублікати посвідчених ними документів; 4) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них; 5) засвідчують справжність підпису на документах.

Також до компетенції посадових осіб органів місцевого самоврядування у сільських населених пунктах з 1 січня 2016 року відносяться: 6) видача свідоцтва про право на спадщину та видача свідоцтва; 7) видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя.

Однак право видавати свідоцтва про право на спадщину та видавати свідоцтво про право власності на частку в спільному майні подружжя мають право лише уповноважені посадові особи органу місцевого самоврядування, які мають вищу юридичну освіту, досвід роботи у галузі права не менше трьох років, пройшли протягом року стажування у державній нотаріальній конторі або приватного нотаріуса, завершили навчання щодо роботи з єдиними та державними реєстрами, що функціонують в системі Міністерства юстиції України, та склали іспит із спадкового права у порядку, встановленому Мін'юстом України.

Також законодавцем встановлено, що контроль за організацією нотаріальної діяльності уповноважених на це посадових осіб органів місцевого самоврядування, дотриманням ними порядку вчинення нотаріаль-

них дій та виконанням правил нотаріального діловодства здійснюється Міністерством юстиції України.

При цьому свідоцтво про право на спадщину може бути видане уповноваженою на це посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування лише спадкоємцям першої та другої черги за законом (як у випадку спадкування ними за законом, так і у випадку спадкування ними за заповітом) і за правом представлення.

При вчиненні нотаріальних дій посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, у своїй діяльності керуються законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, та його територіальними органами, в тому числі Порядком вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, затвердженим наказом Міністерства юстиції України № 3306/5 від 11 листопада 2011 року.

Варто пригадати, що відповідно до пункту другого постанови Ради Міністрів УРСР від 14 січня 1947 року «Про затвердження Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій виконавчими комітетами міських, селищними і сільських Рад депутатів трудящих» вчинення нотаріальних дій покладається на секретаря виконавчого комітету.

Практика щодо покладення обов'язків по вчиненню нотаріальних дій і досі, зазвичай, покладається на секретаря відповідного органу місцевого самоврядування.

На нашу думку, повноваження щодо вчинення нотаріальних повинні покладатися на таку посадову особу органу місцевого самоврядування, яка відповідає вимогам частини другої статті 37 Закону України «Про нотаріат» та закріплено відповідним розпорядженням або рішенням виконавчого комітету сільської ради.

Вказані посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержувати таємниці цих дій. Варто наголосити на тому, що обов'язок щодо додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Особи, винні в порушенні таємниці вчинюваних нотаріальних дій, несуть відповідальність у порядку, встановленому законодавством України.

На практиці виникають питання щодо необхідності постійного підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування, в тому числі щодо надання нотаріальних послуг сільським жителям.

Як стверджує С. Кирій, службу в органах місцевого самоврядування як вид публічної служби, можна поділити на посадову, службову та депутатську діяльність.

На нашу думку, до цього переліку варто додати нотаріальну діяльність посадових осіб у сільських населених пунктах.

Таким чином, посадові особи органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів, вчиняючи нотаріальні дії, одночасно також здійснюють публічну службу у її широкому розумінні.

Список використаних джерел: 1. Долинська М. С. Нотаріальний процес. Львів. ЛьвДУВС. 2019. 652 с. 2. Кирій С. Л. Служба в органах місцевого самоврядування як вид публічної служби. *Державне будівництво*. 2018. № 21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2018_2_17.

Коломоєць Тетяна Олександрівна
*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
декан юридичного факультету
Запорізького національного університету*

РОЛЬ СУБ'ЄКТИВНОГО РОЗСУДУ У ПУБЛІЧНО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИНАХ (НА ПРИКЛАДІ ЗАОХОЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ)

Ефективність регулювання будь-яких суспільних відносин залежить значною мірою від «якості» їх нормативно-правових засад, яка створює передумови для прояву суб'єктивного розсуду щодо їх тлумачення та застосування, різного ступеню уніфікації практики правозастосування. Це у повній мірі поширюється й на сферу відносин публічної служби із усім багатоманіттям її різновидів та її інститутів. На прикладі заохочення публічних службовців як в аспекті нормативно-правового регулювання відповідних відносин, так і практики застосування заохочень до різних видів публічних службовців цілком можна продемонструвати важливість, а інколи і «засадничість» суб'єктивного розсуду у таких відносинах, результатом прояву якого може бути як максимально повне використання комплексного багатофункціонального ресурсу заохочення по відношенню

до публічних службовців, так і «дефектне», а інколи й «загрозливе» його використання. В умовах досить ґрунтовного доктринального аналізу проблематики заохочення у службовому праві (наприклад, роботи І. Ковбаса, М. Титаренко, О. Кузьменко, О. Стрельченко та ін.), формування наукового підґрунтя для оновлення чинного службового законодавства щодо видового розмаїття та процедури застосування заохочень, а також розробки проекту єдиного кодифікованого службового нормативно-правового акту (із окремим розділом, безпосередньо присвяченим заохоченням для публічних службовців), актуальності набуває досліджень питань, безпосередньо пов'язаних із «ризиками» нецільового, неефективного використання заохочення для публічних службовців. Варто розпочати із того, що останнє у правовій доктрині розглядається як різновид стимулювання публічних службовців за сумлінне, багаторічне та ефективне виконання своїх обов'язків.

Не заперечуючи проти існування «важелів» позитивного впливу на публічних службовців, відзначення їх ініціатив, новаційного підходу до служби, внеску у розбудову служби, в той же час варто унормувати й «запобіжники» для неправомірного використання заохочень у публічній службі. З огляду на те, що в Україні унормовано «змішану» модель заохочень для публічних службовців, яка передбачає як особисті заохочення (подяка, грамота, почесна грамота тощо), так і матеріальні (премії, дострокове присвоєння рангу, цінні подарунки тощо), змішані (деякі різновиди державних нагород тощо) заохочення, цілком ймовірним вбачається й «ризик» використання заохочень й для збагачення публічних службовців. Усунути таку загрозу цілком можна абсолютно визначене унормування засад заохочувальної процедури, яке б унеможливило б різноваріативність тлумачення положень законодавства щодо підстав заохочення публічних службовців, черговості заохочення, а також відповідальність за недотримання цих вимог. «Домінуючим» у публічно-службовому законодавстві є положення про вагому роль суб'єкта заохочення у визначенні підстав використання цього інструменту впливу на публічного службовця.

Аналіз законодавства дозволяє виокремити положення про «багаторічну, сумлінну службу», «ефективну службову діяльність», «бездоганну та ефективну службу», «високі показники у службі», «особистий вагомий внесок у ...» тощо. Всі ці положення «перенасичені» оціночними слово-

сполученнями, тлумачення і застосування яких безпосередньо залежить від суб'єкта заохочення. Як наслідок, за умови наявності однакових результатів службової діяльності двох осіб, відкритим залишається питання однакового заохочення останніх. Саме від сприйняття суб'єктом ініціювання, а у подальшому і суб'єктом заохочення залежить багато у чому результативність всієї заохочувальної процедури (від ініціювання й аж до прийняття фінального заохочувального акту).

Ускладнює ситуацію й розпорошеність заохочувальних норм у великому за обсягом різноманітному за формами існування службовому законодавстві (з одного боку, це цілком виправдано з огляду на розмаїття видів публічної служби, проте, з іншого боку, все ж таки мова йде про публічну службу й засади заохочувальної процедури, в тому числі й видового розмаїття заохочень, бажано уніфікувати й кодифікувати).

Як наслідок, непоодинокі прояви «диспропорції» у використанні заохочення у розрізі різновидів публічної служби, суб'єктивного розсуду у розумінні заохочення та його використанні. При всьому багатofункціонального ресурсі заохочення саме для публічної служби його використання має бути абсолютно унормованим задля унеможливлення його використання як «важеля» впливу (в тому числі й протиправного) на публічних службовців, як «ризик» для публічної служби в цілому.

На відміну від дисциплінарних проваджень, для яких стадіях оскарження є достатньо поширеною, для заохочувальної процедури оскарження не є характерним (практика відсутня майже), а отже й судова практика з відповідної категорії справ майже відсутня, що й сприяє різноваріативності тлумачення суб'єктами заохочувальної процедури положень, «перенасичених» оціночними поняттями стосовно підстав для заохочення, диспозитивності регулювання відповідних відносин й появі «дефектів» у використанні ресурсу заохочення у публічній службі в цілому.

Доцільним вбачається, особливо в умовах істотної активізації зусиль вчених-юристів (як вчених-конституціоналістів, так і вчених-адміністративістів) щодо обґрунтування можливості виокремлення в системі національного права заохочувального права як самостійного елементу та систематизації положень законодавства (як матеріально-правових, так і процедурно-правових норм), які регламентують відносини публічної служби, із виокремленням (як розділу) положень, безпосередньо присвячених заохоченням у публічній службі) визначення кількох «базових

проблемних» питань, які вимагають саме ґрунтового аналізу, а у подальшому результати такого аналізу – абсолютно визначеного закріплення у законодавстві, що й дозволить унеможливити прояву суб'єктивного розсуду у використанні заохочення в публічній службі.

До таких варто віднести:

а) підстави для заохочення мають бути максимально деталізованими (або ж шляхом перерахування, або ж із вказівкою на їх критерії, ознаки) без оціночних положень;

б) максимальний прояв гласності, прозорості та відкритості заохочувальної процедури (із деталізацією всіх обов'язкових етапів);

в) впровадження «кількісних», «часових» та «персональних» індикаторів, які б унеможливлювали «зловживання» заохоченням у публічній службі;

г) унормування факультативних стадій заохочувальної процедури (оскарження, позбавлення, відмову);

д) систематизація всіх положень заохочувального законодавства в єдиному нормативно-правовому акті про публічну службу в Україні.

Список використаних джерел: 1. Заохочення у службовому праві: навч. посібн. / Н. О. Армаш, Ю. А. Берляч, І. В. Болокан та ін.; за ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. К.: Ін Юре, 2017, 360 с. 2. Ковбас І. В. Адміністративно-правове регулювання нагородної справи в Україні: теорія, досвід та ефективність: автореф. дис. ... д.ю.н.: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 36 с.

Єсімов Сергій Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Інституту права Львівського державного

університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ КЕРОВАНості РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Ефективності державного управління в Україні в останні роки приділяється багато уваги в різних наукових областях. Адміністративна реформа, покликана підвищити продуктивність органів виконавчої влади

не змогла в повній мірі реалізувати поставлені цілі та завдання. В першу чергу, це стосується регіонального рівня державної служби.

До теперішнього часу в науковому середовищі поширена думка про єдність державної служби як соціальної системи, про тотожність державних і регіональних чиновників, про достатність простих методів регулюючого впливу для досягнення ціннісних змін принципу взаємодії між державою і суспільством.

Державна служба як правовий інститут входить до інституту публічного управління. Під публічним управлінням розуміють свідоме і цілеспрямоване взаємодія між суб'єктами, засноване на цінностях і орієнтоване на задоволення потреби в соціальних благах, матеріальних і духовних, за допомогою встановлення, легітимації та підтримки правових норм.

Інститут публічного управління складається з трьох рівнів: політичного управління, що регулює суспільну злагоду і ідеологічний вектор розвитку; адміністрування, визначає досягнення встановлених цілей; самоврядування, заснованого на принципі рівноправності та врахуванні думки кожного суб'єкта.

Політичне управління характерно для державного управління. Його суб'єктами є індивіди, організації та держава. Взаємодія в рамках цієї підсистеми є результатом делегування управлінських повноважень до одного з суб'єктів на час, протягом якого він отримує владу і згоду керованого суб'єкта підкорятися.

Адміністрування характерно для взаємодії всередині і між органами засноване на залежності керованого суб'єкта. Керуючий суб'єкт володіє об'ємом владних повноважень, виконує функції і несе відповідальність за результат.

Самоврядування властиво рівню міжособистісних взаємин, його суб'єкти – окремі індивіди. У цій підсистемі взаємодія заснована на паритеті суб'єктів, врахуванні взаємних інтересів і консенсусі зусиль результату. Керуючий суб'єкт у цьому випадку не персоніфікований, функція визначення мети, керівництва та контролю переходять від одного учасника до іншого, у якого більше владних повноважень і легітимності. Основою інституту публічного управління є цінності. Їх єдність забез-

печує єдність норм і стабільність всієї системи. Вони формуються у підсистемі самоврядування наслідок суспільного консенсусу.

Цілі управління формуються в політичній підсистемі та передаються в інші підсистеми як орієнтири діяльності.

Регіональна державна служба є суб'єктом адміністрування, проте її статус у системі публічного управління неоднозначний. Вона виступає як керуючий суб'єкт щодо системи місцевого самоврядування, водночас є керованим суб'єктом щодо політичної системи та щодо суб'єктів державної служби ЦОВВ.

Регіональна державна служба неоднорідна. Щодо обсягу повноважень, поділяється на групи: чиновники, які отримують доступ до владних повноважень в результаті найму в органи виконавчої влади на постійній основі, здійснюють адміністративне управління на професійній основі; керівники регіональних органів виконавчої влади. У повній мірі суб'єктами державного управління є тільки керівники регіону. Службовці і керівники структурних підрозділів органів регіональної виконавчої влади підконтрольні суб'єктам політичної підсистеми і суб'єктам громадянського суспільства, чиновникам ЦОВВ за підвідомчістю.

Їх діяльність максимально формалізована, регламентована, відступ від встановлених правил спричиняє загрозу стягнення. При цьому вимоги, що пред'являються до професіоналізму, можна порівняти з вимогами, що пред'являються до тих, хто контролює якість роботи. Результатом є внутрішні протиріччя системи регіональної державної служби, що суттєво ускладнюють керованість, тобто швидкість і чіткість зворотного зв'язку між політичною підсистемою та підсистемою самоврядування.

Ці протиріччя можна розділити на дві групи. Інституційні суперечності, обумовлені багатьма векторами інституту публічного управління.

Державна служба описується як єдина система, що має жорстку внутрішню ієрархію, у межах якої контроль над діяльністю службовців повинен здійснюватися з трьох сторін: органами виконавчої влади відповідної галузевої спеціалізації, громадянським суспільством, правоохоронними органами.

Одночасно по відношенню до населення регіональні чиновники виступають як повноправні і єдині представники влади. Вони знаходяться у неоднозначному становищі: з одного боку, вони виступають як повноправний керуючий суб'єкт, з іншого – як суб'єкт керований. Це не дозволяє виробити єдину систему норм, що були б прозорі та легітимні для всіх суб'єктів управлінського процесу. Це ускладнює можливість рівноправної взаємодії між органами державної влади та суб'єктами громадянського суспільства.

Адміністративні протиріччя обумовлені особливостями структури цього інституту в умовах правової держави. Однією з основних норм державної служби як правового інституту є закритість державної служби, обумовлена необхідністю забезпечення збереження інституту в умовах постійного реформування.

Адміністративна реформа, що проводилася в рамках концепції «New public management», ґрунтувалася на необхідності впровадження в державне управління принципів прозорості, відкритості, ефективності [1]. Основним завданням чиновників є надання громадянам адміністративних послуг. В якості основного критерію ефективності державної служби як основного суб'єкта державного управління стає рівень задоволеності потреб населення в цих послугах.

Нові норми, що впроваджуються в ціннісну структуру регіональної державної служби, суперечать бюрократичній системі: прозорість не відповідає вимозі збереження державної таємниці, відкритість і партнерський підхід до взаємодії з населенням, характерним для державного управління; ефективність – цінності соціальної справедливості.

Керованість державної служби, тобто готовність цієї інституції досягати цілі державного управління у взаємодії з іншими суб'єктами публічного управління, практично відсутня.

Норми державної служби, сформовані в ході інституціоналізації, піддаються трансформації під тиском зверху – за допомогою інтеріоризації норм політиками, інтелігенцією або бізнес-елітою (вимога ефективності і результативності), так і знизу – за допомогою обліку суспільних цінностей, що змінюються (вимога відкритості та прозорості). Державна служба вступає в протидію з ініційованою зверху трансформацією і прагне мінімізувати взаємодію з суб'єктами

самоврядування. Прагнення до стабільності та самозбереження в цьому випадку починає протидіяти спробам управлінського впливу з боку контролюючих суб'єктів.

Підводячи підсумки можна відзначити. Статус регіональної державної служби неоднозначний. Законодавчо визначено, що це єдиний інститут, контрольований правоохоронними органами, інститутами громадянського суспільства та суб'єктами політичного управління, а тому управління передбачає прості методи впливу, розроблені в рамках управління персоналом.

Функцією інституту є державне управління, що визначає його як керуючий суб'єкт щодо населення регіону. Керованість ускладнюються двома факторами: розмитістю контролюючого суб'єкта та протидією службовців, що обумовлено протиріччями між ініційованими цінностями і цінностями класичної бюрократії. У службовців виникає подвійність ціннісного базису, зростає напруга в публічному управлінні, що призводить до розриву зв'язків між усіма суб'єктами, включаючи громадянське суспільство. Забезпечення ціннісної трансформації можливо при інтеріоризації нових цінностей більшістю суб'єктів, забезпеченням відтворення за допомогою освіти, професійної перепідготовки, підкріплення через систему мотивації.

У документах, що регулюють адміністративну реформу, мотивація залишилася поза увагою законодавця [2]. Відсутність сформованої системи мотивації регіональних державних службовців, з чітко визначеними суб'єктами управління, ясними цілями і критеріями оцінки ефективності, сприяє зниженню легітимності та керованості державної служби. Основою формування системи є виявлення і облік цінностей, на яких базуються мотиви службовців, що виконують посадові обов'язки та громадян як споживачів адміністративних послуг.

Список використаних джерел: 1. Дурман О. Л., Полосьмак К. О. Аналіз нових концепцій публічного управління та ступінь їх «адекватності» реаліям сучасного світу. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2020 №1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2020_1/7.pdf. 2. Про затвердження Національної економічної стратегії України на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.

Загребельний Владислав Сергійович

*студент 1 курсу магістратури
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

Хмельницький Олексій Олексійович

*кандидат педагогічних наук
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Конституція України (ст. 38) та Закон України «Про державну службу» закріплюють рівне право громадян України на державну службу незалежно від її виду, чим фактично наголошується на важливості та однаковій значимості державної служби, де б вона не здійснювалась [1].

Згідно з нормами чинних законодавчих актів, державна служба це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [2].

Вперше термін «публічна служба» в Україні на законодавчому рівні використано Кодексом адміністративного судочинства України, де визначено, що публічна служба – це діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна

служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [3].

Отже, першим проблемним моментом у окресленні чітких меж поняття публічної служби є необхідність розмежування політичних та адміністративних (службових, чиновницьких) посад в органах виконавчої влади та в органах місцевого самоврядування.

Аналізуючи Закон України «Про державну службу» можна сформулювати слідуючи основні особливості державної служби: а) державна служба є часткою або одною з сторін організаційної діяльності держави; б) ця організаційна діяльність спрямована на комплектування особового складу органів та інших державних установ і правове регулювання роботи державних службовців; в) змістом діяльності державних службовців є практична реалізація завдань і функцій держави.

В Законі України «Про державну службу» закріплене право на державну службу, незалежно від походження, соціального та майнового стану, расової й національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання, всіх громадян, які здобули відповідну освіту і професійну підготовку та пройшли конкурсний відбір в установленому порядку або за іншою процедурою, передбаченою Кабінетом Міністрів України. Як видно з наведеного, ніяких економічних, політичних чи соціальних заборон на державну службу немає.

З правової точки зору, лише визнання особи недієздатною, судимою, якщо така судимість є несумісною із заняттям посади, та в деяких інших випадках, що встановлені Законами України, можуть виникати обмеження для прийняття на державну службу.

Конкретні питання функціонування апарату в органах законодавчої влади, судовій системі, органах місцевого самоврядування повинні вирішуватись на основі законів відповідними органами. Керівництво державною службою покладено на Головне Управління державної служби України, повноваження якого закріплені в Законі України «Про державну службу». Видається доцільним більш чітко визначити в законі повноваження цього органу, підвищити його статус у розв'язанні проблем державної служби, що надасть можливість ефективніше впливати на діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій у сфері кадрової роботи [5].

Законодавство про державну службу має більш чітко встановлювати основні принципи державної служби, права та обов'язки державних службовців, їхні функції, заходи соціального захисту та відповідальності, вирішувати проблеми службової кар'єри. Становлення та розвиток державної служби в Україні повинно спиратись на чітку, конкретну програму, основою якої має бути стратегія оновлення апарату зі збереженням наявного кадрового потенціалу, досягнення збалансованого розвитку і функціонування держави в інтересах громадянського суспільства [4].

Крім того, для ефективного регулювання державно-службових відносин суттєвим є визначення на законодавчому рівні кола посад та видів діяльності, які є дуже важливими для держави, але не можуть розглядатися як суто державна служба, оскільки мають політичне забарвлення. До таких слід віднести Президента України, народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України. Це питання постає відносно голови Верховної Ради Автономної республіки Крим (АРК) та голови Ради міністрів АРК, голів обласних (міст Києва і Севастополя) державних адміністрацій [5].

Список використаних джерел: 1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. 3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>. 4. Корж І. Добір кандидатів на державну службу: порівняльний аналіз. *Право України*. 2007. 5. Публічна служба. Посадові та службові особи публічної служби. URL: <http://studies.in.ua/ru/administrativnoe-pravo-lekcii/3900-publchna-sluzhba-posadovta-sluzhbov-osobi-publchnoyi-sluzhbi.html>.

Зарубіна Ірина Наїлівна
*здобувачка кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

У представлених тезах увага приділяється окремій категорії публічних службовців – помічникам суддів патронатної служби (далі – по-

мічник судді) у світлі оновленого законодавства України про державну службу, Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) з урахуванням судової практики за наслідками вирішення публічно-правового спору.

Спочатку, окреслимо термін «публічна служба», закріплений у п. 17 ч. 1 ст. 4 КАС України, в якому публічну службу визначають як діяльність осіб на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійну діяльність суддів, прокурорів, військову службу, альтернативну (невійськову) службу, іншу державну службу, патронатну службу в державних органах, службу в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [1].

Оновлена редакція терміну «публічна служба» внесла свої корективи не тільки в правове регулювання публічної служби, а й вплинула на судову практику з розгляду спорів щодо публічної служби, яка не є сталою. Дана інтерпретація терміну не залишилась поза увагою наукової спільноти.

Н. Янюк, у статті «Особливості розгляду публічно-службових спорів адміністративними судами», звертає увагу на те, що віднесення патронатної служби до публічної служби є дискусійним, посилаючись на положення ч. 4 ст. 92 України «Про державну службу» (далі – Закон № 889-VIII) [2, с. 92]. Даною нормою визначено, що на працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю, крім статей 39¹, 41-43¹, 49² та ч. 3 ст. 184 Кодексу законів про працю України. Відповідно до п. 18 ч. 3 ст. 3 Закону № 889-VIII, на працівників патронатних служб не поширюється його дія, оскільки з його прийняттям ці працівники не є державними службовцями, хоча займають посади в державному органі [3].

М. Цуркан у дисертації за темою «Особливості судового розгляду спорів щодо проходження публічної служби в Україні» підкреслює, що «державна посада» автоматично не надає особі статусу державного службовця. Це поняття є узагальнюючим, оскільки і політичні службовці, і суддівські службовці заміщують саме державну посаду [4, с.55].

Щодо правового статусу помічника судді то він зазнав суттєвих змін, по-перше, з прийняттям та набранням чинності Закону № 889-VIII [3], по-друге, затвердженням рішенням Ради суддів України від 18.05.2018 р. № 21 Положення про помічника судді (далі – Положення) [5]. У преамбулі до Положення зазначено, що останнє розроблено відповідно до вимог Законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу»

та визначає єдині засади й умови діяльності, правовий статус особи, яка займає посаду помічника судді.

Щодо питання правового статусу цікавою, на наш погляд, є позиція Верховного Суду (постанова від 02.10.2019 р., справа № 815/1594/17), відповідно до якої під правовим статусом особи слід розуміти виняткову (специфічну) властивість особи, яка визначає: а) її правове становище в суспільстві; б) комплекс прав, обов'язків, функцій та компетенцію такої особи. За цими властивостями можна охарактеризувати таку особу і встановити розміщення особи в структурі (ієрархії) органів, зокрема судової влади, виявити відмінності правового статусу, приміром, публічної особи від особи, яка таких характеристик не має [6]. На наш погляд, в доповнення до вказаного переліку, доцільно додати таку властивість, як особливність вступу на публічну службу, її проходження та звільнення з публічної служби.

Законом № 889-VIII визначено, що особливості патронатної служби, якими є помічники суддів, в судах, органах та установах системи правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів [3].

Призначення на посаду помічника судді здійснюється на підставі письмового подання судді без конкурсного відбору за наказом керівника апарату відповідного суду (абз. 3 п. 8 Положення) [5]. Порядок призначення осіб на посади патронатної служби, проходження, а також припинення трудових відносин з працівниками патронатної служби вплинули на судову практику з розгляду спорів щодо публічної служби.

В рамках цього цікавою є правова позиція, викладена у постанові Верховного Суду від 02.10.2019 р. (справа № 815/1594/17). З фактичних обставин справи встановлено, що спір виник у зв'язку з застосуванням до помічника судді дисциплінарного стягнення за порушення трудової дисципліни. Відповідач по справі (районний суд м. Одеси), звергаючись до суду касаційної інстанції, обґрунтовував вимоги тим, що спірні правовідносини, які виникли внаслідок притягнення до дисциплінарної відповідальності помічника судді, не стосуються проходження публічної служби, а відтак, не є управлінськими, не набувають властивостей публічно-правових і не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства. Накладення дисциплінарного стягнення на помічника судді, пов'язане з порушенням трудової дисципліни, є звичайним трудовим спором, на який поширюється юрисдикція цивільних судів [6].

В ході розгляду справи, з урахуванням норм права, судом встановлено, що з 01.05.2016 р. працівники патронатної служби не відносяться до категорії державних службовців, а посада помічника судді не відноситься до посад державної служби та є патронатною службою.

Запровадження нового регулювання порядку проходження державної служби, за яким посади помічників судді відносяться до патронатної служби, означає, що змінився їхній статус, але не змінилися обсяги прав та обов'язків цієї посади, сфера його діяльності і, що така посадова особа припинила виконувати функції державного судового органу в частині виділених (делегованих) йому посадовою особою (суддею) та на підставі вимог законодавства повноважень або, іншими словами, виконувати функції публічної особи, якою є робота, сфера (коло) його діяльності, унормований обсяг прав та обов'язків, які визначають її компетенцію у зв'язку з обійманням нею посади помічника судді.

Отже, принаймні тільки за окресленими властивостями, які характеризують правовий статус помічника судді, його повноваження, призначення, функції та завдання, можна визнати, що особа, яка обіймає посаду помічника судді, повинна підпадати під визначення особи, яка здійснює публічну службу. У разі виникнення спору за її участі з приводу прийняття на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, на такі спори має поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Принагідно слід зазначити, що з наведеного у п. 17 ч. 1 ст. 4 КАС України (у редакції, чинній на сьогодні) терміну «публічна служба» різниця від того, яке було дано в п. 15 ч. 1 ст. 3 цього Кодексу в редакції до 15.12.2017 р., тільки тим, що з терміну «державна служба» виділено і додано окремо вид діяльності на посадах патронатної служби, які охоплюються поняттям публічної служби [6].

За таких обставин, судом визнано, що у разі появи спору з приводу проходження особою служби на одній з посад патронатної служби, до яких відноситься посада помічника судді, який виник у період, коли з 01.05.2016 р. посада помічника судді перестала відноситися до посад державної служби, так само і діяльність помічника судді – до державної служби, але не втратила характеристик публічної служби, поширюється юрисдикція адміністративних судів. Велика Палата Верховного Суду вважає, що у правовій ситуації, що склалася у цій справі, постановлення адміністративним судом ухвали про закриття провадження поставило

б під загрозу сутність гарантованого Конституцією України і Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. права позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту. З огляду на існування юрисдикційного конфлікту та імперативні приписи п. 2 ч. 1 ст. 186 ЦПК України, Велика Палата Верховного Суду вважає, що ця справа мала розглядатись і правильно була розглянута саме за правилами адміністративного судочинства [6].

Відмінним від попереднього судового рішення є постанова Верховного Суду від 13.03.2019 р. (справа № 308/4431/17), якою викладена наступна правова позиція. Справа повинна розглядатися в порядку цивільного судочинства, а доводи, наведені у касаційній скарзі щодо розгляду справи в порядку КАС України, є необґрунтованими, оскільки на час звільнення ОСОБА_3, 01.03.2017 р., посада помічника (додаткового помічника) судді відносилася до патронатної служби, не належала до державної служби, а тому на спірні правовідносини не поширювалася дія Закону України «Про державну службу», у той же час поширювалася дія гарантій, передбачених КЗпП України [7].

За наслідками проведеного дослідження можливо зазначити, що Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Правові позиції Верховного Суду щодо застосування норм права є практикою та взірцем для їх застосування під час розгляду та вирішення по суті публічно-правового спору. Дві протилежні правові позиції, викладені Верховним Судом, мали місце через те, що на момент виникнення спірних правовідносин за Законом № 889-VIII патронатна служба з 01.05.2016 р. не відносилась до державної, а відповідні зміни, внесені до КАС України, де чітко виписано, що патронатна служба це публічна служба набули чинності лише 15.12.2017 р. [8].

Отже, наведені приклади є лише частиною тих питань, які виникли під час практичного застосування законодавства України щодо проходження публічної служби помічниками суддів судових установ.

Актуальні питання, які залишаються невирішеними під час практичного застосування окремих положень нормативно-правових актів, іноді знаходять свою реалізацію у змінах, внесених до чинного законодавства України про державну службу, про судоустрій і статус суддів, процесуального законодавства України про адміністративне судочинство та відповідних рішень Ради суддів України.

Список використаних джерел: 1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. №2747-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. 2. Янюк Н. В. Особливості розгляду публічно-службових спорів адміністративними судами. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2019. Вип. 69. С. 90–98. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/issue/view/411>. 3. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. №889-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. №3. Ст. 149. 4. Цуркан М. І. Особливості судового розгляду спорів щодо проходження публічної служби в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2009. 231с. 5. Положення про помічника судді : рішення Ради суддів України від 18.05.2018 р. №21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/vr021414-18#Text>. 6. Постанова Верховного Суду від 02.10.2019, судова справа №815/1594/17. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85412838>. 7. Постанова Верховного Суду від 13.03.2019, судова справа №308/4431/17. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/81013819>. 8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. №2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №48. Ст. 436.

Науковий керівник: д. ю. н., доцентка, доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Писаренко Н. Б.

Зуй Валентина Василівна
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРИТЯГНЕННЯ ВИННИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ПРИВАТНИХ ОСІБ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Конституція України визначає людину найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи та їх гарантії змістом і спрямованістю діяльності держави (ст. 3), а також те, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України (ст. 19) [1]. В цьому аспекті важливим постає питання

захисту прав, які надано кожній окремій людині та громадянину в Україні. Тому, актуальність обраної теми полягає у тому, що дослідження різних інструментів захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб у сфері публічного адміністрування, і саме притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності потребує глибшого аналізу задля якнайкращого захисту прав громадян.

Так, суб'єкти інструментарного захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб у сфері публічного адміністрування використовують такі види адміністративних інструментів: 1) адміністративна медіація; 2) адміністративне оскарження; 3) притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до спеціальної дисциплінарної відповідальності; 4) відшкодування шкоди, завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації; 5) засоби самозахисту – легальні засоби протесту. В свою чергу, спільними для всіх видів інструментарного захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб у сфері публічного адміністрування є те, що вони: мають спільну мету – відновити порушене право, тим попередивши такі правопорушення в подальшому та здійснюються в позасудовий (адміністративний) спосіб, а відмінним те, що адміністративна медіація є інститутом юридичного примирення; адміністративне оскарження є різновидом адміністративного провадження за скаргами, заявами та пропозиціями осіб; притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до спеціальної дисциплінарної відповідальності та характеризує інститут юридичної відповідальності; легальні засоби протесту, що реалізують право громадян на самозахист (збори, походи, пікетування) [2, с. 267].

Зупинимо увагу, саме на притягненні винних посадових осіб публічної адміністрації до дисциплінарної відповідальності. Аналізуючи точки зору вчених адміністративістів можна зазначити, що за протиправне невиконання чи неналежне виконання своїх трудових обов'язків особа повинна нести відповідальність, передбачену нормами законодавства про працю. Відповідно до Закону України «Про державну службу», дисциплінарна відповідальність державного службовця настає за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, визначених Законом України «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами у сфері державної служби, посадовою інструкцією, а також порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни

державний службовець притягається до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому Законом України «Про державну службу» (ст. 64) [3]. Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок. Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія або бездіяльності чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні державним службовцем своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених Законом України «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення. Аналізуючи положення Закону України «Про місцеві державні адміністрації», скажемо, що ст. 49 закріплює відповідальність посадових осіб місцевих державних адміністрацій [4].

Додамо, і про відшкодування завданої шкоди в результаті вчинення дисциплінарного проступку посадовими особами публічної адміністрації. Способами відшкодування шкоди, завданої суб'єктами публічної адміністрації, є виплата її за рахунок державного або місцевого бюджетів добровільно (за ініціативою винного суб'єкта публічної адміністрації) і через виконавче провадження відповідним розпорядником бюджетних коштів, однак статистичні дані показують низький рівень використання даної процедури відшкодування шкоди.

На підставі викладеного, можемо зробити наступні висновки: 1) використовують такі види адміністративних інструментів як: адміністративна mediaція; адміністративне оскарження; притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до дисциплінарної відповідальності; відшкодування шкоди, завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації; засоби самозахисту – легальні засоби протесту; 2) особливої актуальності набуває притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до дисциплінарної відповідальності, де підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок; 3) про необхідність удосконалення процедури відшкодування завданої шкоди в результаті вчинення дисциплінарного проступку посадовими особами публічної адміністрації.

Список використаних джерел : 1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР . *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. 2. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Адмі-

ністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 3. Про державну службу: Закон України № 889-VIII від 10.12.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43. 4. Про місцеві державні адміністрації: Закон України № 586-XIV від 09.04.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190.

Колдашов Артур Олегович
аспірант кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДОСТРОКОВЕ ПРИСВОЄННЯ РАНГУ ЯК ЗАХІД ЗАОХОЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Прийняття на державну службу, просування по службі державних службовців, вирішення інших питань, пов'язаних із службою, здійснюються з урахуванням категорій посад державної служби та рангів, які їм присвоюються. Правове регулювання присвоєння рангів державних службовців здійснюється Конституцією України від 28.06.1996 р., Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. (ст. ст. 39, 53 та ін.), постановою Кабінету Міністрів України «Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями» від 20.04.2016 р.

Ранги державних службовців є видом спеціальних звань. Ранги передбачаються законодавством більшості держав світу, у тому числі України [1, с. 473]. Відповідно до ст. 39 Закону України «Про державну службу» встановлено дев'ять рангів державних службовців. Ця стаття кореспондує з п. 6 ч. 2 ст. 92 Конституції України, згідно з якою виключно законами України встановлюються військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання. Державному службовцю, який вперше призначається на посаду державної служби, присвоюється найнижчий ранг у межах відповідної категорії посад. Наприклад, громадянину, який вперше призначається на посаду державної служби категорії «В», може бути присвоєно 9 ранг. Особи, яка має військове звання, дипломатичний ранг чи

інше спеціальне звання та призначається на посаду державної служби, присвоюється ранг відповідно до співвідношення між рангами державних службовців і військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями» від 20.04.2016 р.

Черговий ранг у межах відповідної категорії посад присвоюється державному службовцю через кожні три роки з урахуванням результатів оцінювання його службової діяльності. Протягом строку застосування дисциплінарного стягнення, а також протягом шести місяців з дня отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності черговий ранг державному службовцю не присвоюється.

У ст. 53 Закону України «Про державну службу» передбачено, що за бездоганну та ефективну державну службу, за особливі заслуги до державних службовців застосовуються заохочення, серед яких поряд з іншим дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному цим Законом. Ці положення деталізуються в ч. 7 ст. 39 Закону України «Про державну службу» (далі – Закон). За особливі досягнення або за виконання особливо відповідальних завдань державному службовцю може бути достроково присвоєно черговий ранг. Тобто Законом встановлено можливість присвоєння державному службовцю чергового рангу без дотримання трирічного періоду між попереднім і наступним рангами. Таке присвоєння може здійснюватися не раніше ніж через один рік після присвоєння попереднього рангу. В період дії Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 р.в якості заохочення черговий ранг міг бути присвоєний державному службовцю достроково лише за виконання особливо відповідальних завдань. За сучасних же умов перелік відповідних заслуг дещо розширено.

Підставою для прийняття рішення про присвоєння достроково чергового рангу державного службовця є обґрунтоване подання, внесенє безпосереднім керівником суб'єктові призначення. У разі коли суб'єкт призначення є безпосереднім керівником державного службовця, рішення про присвоєння достроково чергового рангу державного службовця приймається таким керівником за обґрунтованим поданням служби

управління персоналом державного органу, в якому працює відповідний державний службовець.

У поданні щодо присвоєння рангу державного службовця обов'язково зазначаються дата присвоєння попереднього рангу, номер і дата відповідного рішення, а також завдання, виконані державним службовцем, що мають важливе значення для розвитку держави або регіону чи особливі досягнення державного службовця. Після прийняття рішення про дострокове присвоєння чергового рангу державному службовцю його особовій справі та трудовій книжці робиться відповідний запис. Надбавка за ранг встановлюється з дня його присвоєння.

Дострокове присвоєння чергового рангу державному службовцю розглядається як форма визнання заслуг державного службовця. Проте, Законом не передбачаються критерії (ознаки) визначення «особливих досягнень» та «особливо відповідальних завдань». Поняття «особливі досягнення» та «особливо відповідальні завдання» відносяться до оціночних категорій, що на практиці може призвести до неоднозначного застосування норм Закону або зловживання дискреційними повноваженнями.

Список використаних джерел: 1. Юридична енциклопедія: у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Федчишин С. А.

Плетньова Тетяна Русланівна

аспірант 2 курсу

кафедри адміністративного права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ (ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Формування нової генерації управлінців на засадах сучасного управління персоналом на державній службі України має здійснюватися не

лише на основі запозичення та переосмислення кращого світового досвіду, а насамперед з урахуванням досягнень національної традиції українського державотворення. У цьому дослідженні будуть висвітлені лише окремі питання, пов'язані з характеристикою витоків управління персоналом державної служби на різних етапах історичного розвитку української державності, починаючи з часів Київської Русі і до проголошення незалежності України.

Незважаючи на той факт, що державна служба Київської Русі не мала чітко структурованої визначеності: не було різниці між державним управлінням й управлінням особистими справами князя, будь-хто з прислужників князя міг з дозволу останнього виконувати й державні функції, вже у цей формуються вимоги щодо освіти державних службовців. Так, у «Повісті минулих літ» зазначається про відкриття князем Володимиром у Києві при десятинній церкві школи «княжого вчення», яке у давньослов'янському дискурсі означало навчання службовців вищим наукам (діалектиці, риторичі, граматиці, арифметиці тощо). Ярослав Мудрим була створена двірцева школа при Софійському соборі, у якій зосереджували увагу на формуванні навичок самоорганізації майбутніх керівників [2, с. 249]. Державне управління та княжа служба у Галицько-Волинському князівстві у цілому ґрунтувалися на засадах, сформованих за часів Київської Русі: службовці цієї доби так само поєднували виконання посадових обов'язків з рядом інших адміністративних доручень.

У козацько-гетьманській державі уперше започатковується поділ посад начини і ранги, загальновизнаним стає принцип підпорядкування нижчих вищим, обов'язковість прийнятих рішень для всіх. У Конституції Пилипа Орлика 1710 р. нормативно були закріплені: виборність посадових осіб з наступним затвердженням їх Гетьманом; прозорість і контроль за діяльністю адміністрації на усіх рівнях; вимога взаємної довіри і шанобливої поваги між Гетьманом, і старшиною, полковниками, генеральними радниками; обмеження щодо родинних зв'язків та особистих уподобань [1, с. 302].

Подальшого розвитку зазнало управління кадрами на державній службі після входження частини території України до складу Російської імперії, державний апарат якої на той час вже існував більше 300 років. Якщо у допетрівський період кожен службовець розглядався як особистий слуга государя, то поступово після прийняття «Табелю про ранги»

1722 р. почала формуватися нова система кар'єри державного службовця, яка заохочувала до набуття знань, досвіду і вислуги. Надалі також було урегульовано порядок вступу та проходження державної служби: до кандидатів висувались вимоги щодо підданства, віку, статі, стану або походження, а також освітнього цензу. Від рівня освіти залежала і можливість просування чиновника кар'єрними сходами. Недосконалість управління персоналом у цей час полягала у неспроможності утримувати достатній апарат службовців на величезній території та здійснювати його належне матеріальне забезпечення, наслідком чого стала корупція. Лише наприкінці XVIII ст. була розроблена стійка система матеріального й морального заохочення (започаткована система нагород орденами та відзнаками, які враховували під час отримання чинів і посад). Подальшого розвитку набула кадрова система у 1809 році після підписання Олександром I Указу про правила набуття чинів цивільної служби, яким була передбачена можливість чиновників підвищувати свою кваліфікацію шляхом проходження без відриву від служби літніх курсів при університеті за спеціальною програмою, яка включала: граматику російської мови та вміння перекладати з іноземної мови, правознавство, історичні науки, математичні науки (початкові знання фізики) [2, с. 282].

Інша частина українських земель, яка наприкінці XVIII ст. перебувала у складі Австрійської імперії (Галичина та Буковина) та Угорського королівства (Закарпаття) зазнала відповідного впливу політичних систем цих держав. Із метою підготовки освічених державних службовців Йосипом II у 1784 році був відкритий Львівський університет – перший вищий навчальний заклад такого типу на західноукраїнських землях, на юридичному факультеті якого навчали нормам функціонування бюрократичного механізму в австрійських адміністративних установах. Важливими з питань управління персоналом були, наприклад, правила щодо несумісності посад та підробітків та заборона близьким родичам бути підлеглими й керівниками на одному ієрархічному рівні. Однак, здебільшого тодішній бюрократизм не толерував творчості та ініціативи державних службовців, їх піднесенню над пересічним рівнем. Відтак у Галичині склався образ бруталного чиновника, яким був чоловік освічений, однак, поза адмініструванням та товариським життям, не брав участі ні в чому. Цей тип було названо «застібнутий на всі гудзики» [2, с. 290–291].

У період Української Народної Республіки ставлення до державних службовців було негативним. Голова уряду Володимир Винниченко називав їх «найгіршими і найшкідливішими людьми», вважаючи, що вони є пережитком деспотичної держави. Цей період без перебільшень можна назвати управлінсько-кадровою кризою в історії державного управління України, яка, натомість, стала приводом до значних реформаторських змін державного управління в гетьманській Україні. Одним із головних своїх завдань Гетьман Павло Скоропадський вважав створення професійної державної служби та зосереджував на цьому значні зусилля. У цей період було впроваджено посадово-кваліфікаційну ієрархію державних службовців, урегульовані питання оплати їх праці та пенсійного забезпечення. Управління кадрами на державній службі ЗУНР передбачало обов'язкове проходження службовцями однорічного стажування, а потім складання усного і письмового іспитів із знання законодавства. Кандидат, який двічі не здав такий іспит, «мав бути зі служби звільнений» [2, с. 317].

Кроком назад у розвитку кадрового забезпечення можна вважати так звану номенклатурну систему підбору та розстановки управлінських кадрів, яка існувала у роки УРСР. Ця система була побудована на принципах партійної належності і відданості комуністичним ідеалам знизу доверху. Класовий підхід до моральних цінностей виключав будь-яке інакомислення та конструював однакову для всіх свідомість. У свою чергу, правляча партія, яка не лише постачала кадри для державного апарату, а й здійснювала за ним тотальний контроль, не була зацікавлена у формуванні іншого джерела влади в особі політично нейтральної та професійної державної служби [2, с. 332–333].

На підставі проведеного дослідження було встановлено, що такі основні елементи сучасного управління персоналом на державній службі, як: забезпечення належного рівня професійності, вимоги до освіти та досвіду роботи, добір на підставі конкурсу, стажування, підвищення кваліфікації з урахуванням службових досягнень, заохочення за сумлінну працю, належне матеріальне забезпечення державних службовців, є позитивним надбанням національної традиції державотворення. Важливе значення мають і виявленні у ході дослідження недоліки кадрового забезпечення в історії державної служби України, врахування яких дозволить віднайти нові засоби подолання їх наслідків у сьогоденні, а також запобігатиме їх повторенню у майбутньому.

Список використаних джерел: 1. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Державне управління: основи теорії, історія і практика: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. 394 с. 2. Мармур Г. В. Теорія та історія державної служби: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. 360 с.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Федчишин Сергій Анатолійович,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОТАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Ротація є невід’ємною складовою кар’єри посадових осіб дипломатичної служби України. Якщо в інших видах державної служби ротація застосовується безсистемно, то у дипломатичній службі вона має тривалу практику застосування і по праву посідає особливе місце серед основних складових дипломатичної кар’єри. Ротація є тим механізмом, специфічною рисою дипломатичної служби та порядку її проходження, яка традиційно відрізняє дипломатичну службу від низки інших видів державної служби в Україні.

У п. 13 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 р. «ротація» визначається як «планове заміщення посад дипломатичної служби в органах дипломатичної служби посадовими особами дипломатичної служби» [1]. З-поміж особливостей дипломатичної ротації на окрему увагу заслуговує спосіб заміщення посад, що покладений в її основу. Як слідує із наведеного вище визначення, «ротація» розкривається через родову категорію «заміщення посад». «Заміщення» ж є віддієсловним іменником від «заміщати» – «тимчасово виконувати обов’язки, функції кого-, чого-небудь; заступати».

До питання «заміщення посад» звертався ще Аристотель. Мислитель виокремлював види способів заміщення посад та наголошував, що їх

різниця відображається у трьох відношеннях: «по-перше, хто признається на посади; по-друге, із кого вони заміщуються; по-третє, яким чином це відбувається» [2, с. 191–192]. У сучасній літературі до основних способів заміщення посад відносять зарахування, призначення, обрання, конкурс та ін. При цьому, як слушно підкреслює Б. М. Лазарев, «іноді порядок заміщення посад дуже складний та включає в себе елементи декількох ... способів» [5, с. 14].

Стосовно сутності ротації державних службовців та способів заміщення посад, які покладені в її основу, у юридичній науці тривають дискусії. Головний їх предмет зосереджується навколо визначення ротації державних службовців як «переведення» або «переміщення» [Див.: 3, с. 265; 4, с. 193; 6, с. 76 та ін.]. З нашого погляду, актуальність дискусії щодо визначення ротації державних службовців як «переведення» або «переміщення» за сучасних умов певною мірою зменшується. Це зумовлено тим, що вона була започаткована до набрання чинності новим Законом «Про державну службу» від 10.12.2015 р., тобто за умов значного поширення сфери дії трудового законодавства на відносини у сфері державної та дипломатичної служби, у тому числі норм щодо «переведення» і «переміщення» працівників. Відповідно, і дискусія розвивалась у контексті термінології КЗпП України, а не Закону «Про державну службу». Станом на сьогодні переведення державних службовців і пов'язані з ним питання регулюються спеціальними нормами Закону «Про державну службу» (ст. 41 «Переведення державних службовців» та ін.), у якому на відміну від КЗпП України взагалі відсутнє поняття «переміщення державних службовців».

Більш того, відносно посадових осіб дипломатичної служби проблема визначення ротації постає дещо в іншому ключі, відмінному від звичного дискусійного формату «переведення або переміщення». При аналізі ротації посадових осіб дипломатичної служби варто виходити з того, що дія норм законодавства про державну службу та про працю поширюється на посадових осіб дипломатичної служби у частині відносин, не врегульованих Законом України «Про дипломатичну службу». Останній же пов'язує ротацію посадових осіб дипломатичної служби з їх «переведенням» і «довготерміновим відрядженням».

Так, у ст. 17 Закону України «Про дипломатичну службу» закріплено, що посадові особи дипломатичної служби *підлягають ротації*

і направляються у довготермінове відрядження з урахуванням рівня їхньої професійної компетентності, службової необхідності. Строк довготермінового відрядження, як правило, становить до 4 років у державах з нормальними кліматичними умовами та стабільною безпековою ситуацією і до 3 років – у державах з важкими кліматичними умовами або складною безпековою ситуацією. Працівники дипломатичної служби після закінчення довготермінового відрядження направляються у наступне довготермінове відрядження не раніше ніж через 2, але не пізніше ніж через 4 роки. Термін направлення у наступне довготермінове відрядження може бути скорочений за рішенням Державного секретаря Міністерства закордонних справ України у зв'язку зі службовою необхідністю направлення працівників у довготермінове відрядження до держав з важкими кліматичними умовами або складною безпековою ситуацією.

Після закінчення строку довготермінового відрядження працівники дипломатичної служби відкликаються у встановленому порядку. Після закінчення довготермінового відрядження посадовим особам дипломатичної служби (крім осіб, призначених за контрактом про проходження дипломатичної служби) у порядку ротації надається посада в системі органів дипломатичної служби, рівнозначна тій, яку зазначена посадова особа займала до направлення у довготермінове відрядження або під час довготермінового відрядження.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про дипломатичну службу» для підвищення ефективності професійної діяльності та виходячи з інтересів дипломатичної служби посадові особи дипломатичної служби з урахуванням їхньої професійної компетентності *можуть бути переведені* в системі органів дипломатичної служби: 1) в порядку просування по службі шляхом зайняття вищої посади дипломатичної служби за результатами конкурсу згідно Закону «Про державну службу» або *у порядку ротації*; 2) на іншу рівнозначну або нижчу посаду дипломатичної служби в системі органів дипломатичної служби *у порядку ротації*; 3) на іншу рівнозначну або нижчу посаду дипломатичної служби в Міністерстві закордонних справ України або в представництві Міністерства закордонних справ України на території України; 4) в інших випадках, передбачених Законом України «Про державну службу».

При ротації спостерігається «двосторонній рух» кадрів із апарату Міністерства закордонних справ України та представництв Міністерства

закордонних справ України на території України до іноземних держав (направлення у довготермінове відрядження та зайняття посад в закордонних дипломатичних установах України) і одночасно навпаки (відкликання із довготермінового відрядження та зайняття посад в апараті Міністерства закордонних справ України та представництвах Міністерства закордонних справ України на території України).

Таким чином, на підставі наведеного можна зробити висновок, що в основі заміщення посад дипломатичної служби у порядку ротації знаходиться особливий спосіб, котрий охоплює як переведення посадових осіб дипломатичної служби, так і їх довготермінове відрядження (за документальним оформленням – як-от спочатку «перевести на посаду в закордонну дипломатичну установу України», а потім «направити у довготермінове відрядження» тощо).

Список використаних джерел: 1. Про дипломатичну службу: Закон України від 07.06.2018 р. №2449-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. №50. Ст. 1747. 2. Аристотель. Політика / пер. с др.-гр. С.А. Жебелева. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2018. 352 с. 3. Вапнярчук Н. До питання ротації державних службовців дипломатичної служби. *Публічне право*. 2012. №3 (7). С. 263–268. 4. Кагановська Т.Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні: монографія. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 362 с. 5. Лазарев Б.М. Государственная служба. Москва: ИГП РАН, 1993. 16 с. 6. Юшко А. Правові аспекти ротації кадрів як один із шляхів запобігання корупції. *Право України*. 1999. №7. С. 74–76.

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Влад Едуард Аврелович

студент 1 курсу

юридичного факультету

Чернівецького національного університету

імені Ю. Федьковича

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

На будь-якому етапі розвитку демократичних правових держав дотримання таких принципів як доброчесність, порядність та моральність при здійсненні владних повноважень завжди відіграло вагомую роль. Наразі дане питання залишається актуальним, адже дуже часто українці можуть спостерігати нехтування даними принципами державними службовцями, що в подальшому призводить до організації мітингів, пікетувань, революцій, де громадяни можуть висловлювати своє невдоволення, коли їхні потреби не задовольняються законними представниками державної влади. Доброчесність державного службовця полягає в забезпеченні пріоритетності загальних потреб громадян над власними, неможливості використання державних майнових статків задля власного збагачення, нерозголошення інформації під час та після припинення державної служби. Тобто основний зміст полягає в тому, щоб законні представники не діяли у межах суто особистого інтересу, крім випадків передбачених Конституцією України та законами України. У разі порушення даного принципу можуть бути застосовані різні види відповідальності: адміністративна, дисциплінарна, майнова, кримінальна тощо. Насправді, ми переконані, що принцип доброчесності повинен чітко закріплюватися на нормативному рівні, і виступати основою та керівним положенням при оцінці діяльності державного службовця.

Доктринальне та нормативне розуміння принципу доброчесності підкреслюється його дискусійною природою. Так, в розрізі доктринального розуміння принципу доброчесності можна відмітити наступні моменти. Зокрема, на думку О. Томкіної, порушення державними службовцями

принципу доброчесності призвело до виникнення корупції, яка проникла в Україні в усі сфери суспільного життя. Авторка зазначає, що це зумовлено корупційними зв'язками, тобто організація працевлаштування за родинними зв'язками, а не за професійними навичками, що набуло свого поширення ще у вітчизняний період. Також масового обурення набуває жорстоке поводження працівників органів поліції із ув'язненими та затриманими, що іноді розцінюється як катування. Схожу ситуацію можна помітити під час проведення громадських протестів, які сьогодні стають надзвичайно актуальними. Зловживання посадовцями своїх повноважень проявлялись в застосуванні фізичної сили до протестуючих, спеціальних отруйних засобів до учасників, що повністю суперечить засадам доброчесності до оточуючих [1, с. 65–68].

Як відзначає В. Галай, неефективність реалізації принципу доброчесності полягає в відсутності чітких практичних механізмів, прописаних на законодавчому рівні. Важливими факторами впливу на вдосконалення доброчесності держслужбовців є: регулювання критеріїв відповідностей поведінки чиновника вимогам антикорупційної політики, застосування засобів контролю за доходами українськими службовцями [2, с. 109–111]. І в продовження такої позиції, Л. Курочка вважає, що доброчесність державного службовця оцінюється за певними параметрами такими, як: відданість справі, підзвітність, прозорість тощо. Цей принцип також характеризує відсутність конфліктів інтересів, спрямованість діяльності посадовця на загальносуспільні інтереси, протидія та боротьба з корупцією. Законодавчий рівень закріплення принципу доброчесності існує, але практичне здійснення суттєво відрізняється [3, с. 69–71].

Нормативний підхід до визнання та розуміння принципу доброчесності закріплено у статті 4 Закону України «Про державну службу». У даному нормативно-правовому акті, доброчесність посідає вагомe місце в ієрархії інших принципів щодо проходження державної служби. Цей термін визначається, як спрямованість діяльності державного службовця на захист інтересів публічного характеру та відмова від задоволення особистих потреб за рахунок наданих йому повноважень.

На нашу думку, реалізація принципу доброчесності полягає в наявності у держслужбовця моральних якостей та вмінь раціонально їх

використовувати. Похіднимив цьому ракурсі такі якості як дисциплінованість, відповідальність, сумлінність тощо. Також відображенням реалізації даного принципу можна спостерігати і при складанні Присяги державного службовця, покладенням обов'язків, яких він повинен неухильно дотримуватися (обмеження щодо зловживання службовим становищем). Доброчесність спрямовує діяльність держслужбовця на захист виключно публічного інтересу на час здійснення своїх повноважень. Дотримання даного принципу дасть змогу остаточно виявити пріоритетність та престижність органів державної служби [4, с. 10–11].

Отже, доброчесність є моральною категорією, яка повинна існувати в будь-якому суспільному середовищі, особливо у державно-владному. Найявність якостей доброчесності у державного службовця дозволяє протидіяти корупції, зловживанням службовим становищем задля власних інтересів, захисту публічних інтересів. Практична реалізація даного принципу набуває особливої актуальності в Україні, зокрема в ракурсі антикорупційної політики. Тому, доброчесність в державній службі це необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами.

Список використаних джерел: 1. Томкіна О. О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 65–74. 2. Галай В. О. Реалізація принципу доброчесності на публічній службі. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. I Міжн. науково-практичної інтернет-конференції*. 2019. С. 108–113. 3. Курочка Л. А. Принципи державної служби в Україні: сучасні підходи. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. № 3. С. 66–72. 4. Ківалов С. В. Принципи державної служби у новому Законі «Про державну службу». *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 68. С. 7–16.

Науковий керівник : к. ю. н., доцент кафедри публічного права, юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Вдовічена Л. І.

Власова Єлизавета Романівна
курсант 2 курсу 2 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

АНТИКОРУПЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

У сучасному світі корупція є негативним явищем, джерелом економічних, політичних та соціальних ризиків для суспільства. Це одна з найнебезпечніших загроз для прав людини, вона гальмує економічний розвиток держави, має негативні фінансові наслідки для держави та її громадян. Одним із завдань української держави є мінімізації рівня корупційної злочинності, що є важливим чинником соціально-економічної оптимізації України та однією з умов її вступу до Європейського Союзу [1, с.3].

На сучасному етапі корупційні ризики – це сукупність організаційних, правових та безлічі інших причин, які стимулюють державних службовців до вчинення корупційних правопорушень під час виконання ними своїх службових функцій [1, с. 5]. Існує кілька видів корупційних ризиків у діяльності державних службовців, а саме: недоброчесність державних службовців, поява конфлікту інтересів, недостатній рівень контролю або відсутність контролю з боку керівництва взагалі, наявність дискреційних повноважень. Сьогодні недоброчесність державних службовців посідає перше місце серед корупційних ризиків. Недоброчесна поведінка державного службовця як один із корупційних ризиків – це насамперед порушення або навмисне недотримання моральних критеріїв та етичних норм поведінки на державній службі.

Етичні та психологічні аспекти та соціально-правові фактори мають значний вплив на доброчесність державних службовців при виконанні ними своїх службових завдань та обов'язків. Це пов'язано з тим, що державний службовець зазвичай приймає рішення переважно на основі свого власного життєвого досвіду. Тому одним із найважливіших критеріїв державного службовця завжди є така моральна якість, як до-

брончність, а саме: добпорядність, чесність, моральність та почуття відповідальності [3].

Етика державного службовця торкається будь-якої сторони професійного життя службовців. Вагомими аспектами морального життя професійної групи, що розглядає етика державної служби є: ставлення професійної групи і кожного спеціаліста до суспільства в цілому, його інтересів; визначення моральних якостей особистості представника державної служби, які забезпечуватимуть найкраще виконання ним професійного обов'язку; обґрунтування професіоналізму як моральної якості державного службовця; усвідомлення специфіки моральних відносин кадрового корпусу державної служби і громадян, які є безпосередніми об'єктами їх професійної діяльності; розкриття сутності взаємовідносин всередині професійних колективів органів державного управління, специфічних моральних норм, які виражають ці відносини; виявлення особливостей, мети, завдань та методів професійного етичного навчання державно-управлінського персоналу [4, с.3–4].

Іншим значним корупційним ризиком є поява конфлікту інтересів. Його наявність не обов'язково призводить до корупції, але це значно збільшує ризик корупції і є по суті передумовою для неї. Недостатній контроль або відсутність контролю з боку керівництва взагалі, може призвести до інших ризиків корупції, таких як конфлікт інтересів або навіть недоброчесність державних службовців.

Вступивши на державну службу, крім прав та основних обов'язків державного службовця, особа добровільно приймає обмеження та заборони, встановлені законодавством України. Правові обмеження державних службовців обумовлені особливостями їх державних функцій, завдань та службових повноважень. Основною метою правових обмежень є забезпечення ефективного функціонування державної служби, створення правових перешкод для можливих зловживань з боку державних службовців, створення умов для належного виконання своїх службових обов'язків. Усі правові обмеження та заборони поширюються на осіб, які мають намір вступити на державну службу та діють протягом усієї служби, деякі з них набирають чинності вже після припинення або звільнення з державної служби.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає правові та організаційні принципи системи запобігання корупції в Україні. Цей закон встановлює кілька норм, змістом яких є обмеження та заборони певних видів поведінки державних службовців, а за їх призначенням – вони є засобами запобігання корупції. Зокрема, можна, виділити такі основні норми Закону України «Про запобігання корупції» [5], що стосуються антикорупційних обмежень та зобов'язань державних службовців: обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; обмеження щодо одержання подарунків; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з використанням функцій держави, місцевого самоврядування; обмеження спільної роботи близьких осіб; запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав; подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; додаткові заходи здійснення фінансового контролю [2].

Отже, корупція серед державних службовців є явищем дуже поширеним. Кожного дня вживаються антикорупційні заходи, при цьому потрібно максимально усувати корупційні ризики в діяльності державних службовців виключаючи можливість порушення ними законодавства України.

Список використаних джерел: 1. Топчій В. В., Дідківська Г. В., Гусятинський М. В., Супрун Т. М.: Короткострокова програма підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання корупції. Ірпінь: УДФСУ, 2019. 19 с. 2. Корупційні ризики в діяльності державних службовців. *Міністерство юстиції України*: веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_34678. 2011 р. 3. Мусієнко А. Перше місце серед корупційних ризиків займає недобросесність поведінки державних службовців. Роз'яснення щодо корупційних ризиків. 19.10.2017. URL: <http://kr.dsp.gov.ua/index.php/2833-ko181017>. 4. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів : навч.-метод. Матеріали. К. : НАДУ, 2013. 76 с. 5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Доголич Ірина Василівна
студентка 1 курсу юридичного факультету
Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича

ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОЇ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

В наш час, у зв'язку зі становленням та розвитком України як правової, незалежної, демократичної держави, а також – із розвитком у ній правового плюралізму важливого значення та актуальності набуває принцип політичної неупередженості як один із основоположних принципів державної служби.

Передусім, варто визначити поняття принципу політичної неупередженості. Відповідно до чинного законодавства України політична неупередженість полягає у недопущенні впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утриманні від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків [1].

В науковій літературі, часто відзначається, що політична неупередженість – це здійснення державним службовцем своїх службових повноважень без урахування такого: а) політичних мотивів чи обставин, що не стосуються предмета його службової діяльності; б) особистої прихильності або неприязні до будь-яких осіб; в) особистих політичних поглядів або переконань [2, с. 12].

Офіційного закріплення цей принцип набув у Законі України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року, де було закріплено побудову професійної, політично-нейтральної державної служби за європейським зразком. Цей закон зробив суттєвий акцент на принципі політичної неупередженості. Зокрема, навіть в дефініції «державної служби», яку зазначено в статті 1 вказано, що це «публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави» [1].

Чинне законодавство, яке регулює питання державної служби, передбачає перелік заборон, для державних службовців. До них належать

заборони: мати членство політичної партії, за умови перебування на посаді категорії «А»; займати посади в керівних органах політичної партії; поєднувати державну службу із статусом депутата місцевої ради, за умови перебування на посаді державної служби категорії «А»; залучати, використовувати своє службове становище, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування до участі у передвиборній агітації, акціях та заходах, які організовані політичними партіями; зловживати своїм службовим становищем в політичних цілях; організовувати і брати участь у страйках та агітації [3, с. 413].

Принцип політичної неупередженості нерозривно пов'язаний з іншими принципами державної служби. Так, зв'язок з принципом професіоналізму і забезпечення рівного доступу до державної служби полягає у тому, що основною умовою забезпечення принципу політичної неупередженості є реалізація об'єктивності, прозорості та недискримінації при відборі кваліфікованих кадрів та виключення можливості політичного впливу на призначення службовців. Невід'ємним є взаємозв'язок з принципом позапартійності, або як його ще називають принципом департизації. Суть цього принципу полягає в обмеженні впливу політичних партій на виконання безпосередніх службових обов'язків державними службовцями. Виявом цього принципу є правова норма, яка забороняє створення осередків політичних партій у державних органах.

В окремих випадках реалізація принципу департизації (позапартійності) пов'язана з закріпленням у законодавстві про мілітаризовані та деякі спеціальні види державної служби норми про заборону службовцям бути членами політичних партій (наприклад, військовим Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби).

Також, важливим проявом політичної неупередженості є неможливість контролю та керування державного службовця політичними партіями та окремо взятими діями, для здійснення своїх повноважень незалежно від того які політичні сили на даний момент при владі. Тобто, цей принцип надає захист службовцям від звільнень за політичними мотивами, коли одна партія замінює іншу при владі. Така ситуація має місце через відсутність чіткого розмежування політичних та адміністративних функцій.

тивних функцій, що спричиняє упередженість державних службовців та необ'єктивність при прийнятті рішень та реалізації повноважень при прийнятті управлінських рішень.

Професійна, компетентна державна служба повинна характеризуватися такими ознаками, як аполітичність та здійснення для задоволення інтересів та потреб усього суспільства. Державні службовці не можуть діяти виключно в інтересах певних соціальних груп, ігноруючи інтереси громадян та мають бути захищені від будь-якого неправомірного впливу і контролю з боку політичних партій чи політичних діячів. Реалізація принципу політичної неупередженості гарантує сталість кадрового складу державних установ з тією метою, щоб забезпечити абсолютну незалежність дій та рішень державних службовців від ідей та поглядів, які висуваються домінуючою на політичній арені партією. Аполітизація забезпечує наявність висококваліфікованих службовців, дає можливість набуття практичних навичок у роботі.

Таким чином, можна дійти висновку що принцип політичної неупередженості пов'язаний з безпосередньою реалізацією конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також виступає основною гарантією законності та правомірності державної служби. Для української правової системи принцип політичної неупередженості грає ключову роль, як прояв докорінних змін державної служби, що наближають її до європейських стандартів. В Україні закріплюється розмежування понять «політична служба» та «державна служба». Особливе значення даного принципу підтверджується ще й тим, що політична неупередженість законодавцем визначена як складова частина правового статусу державного службовця.

Список використаних джерел: 1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. 2. Ківалов С. В. Принципи державної служби у новому Законі «Про державну службу». 2012. 3. Петруновська О. І. Принцип політичної неупередженості державної служби. *Молодий вчений*. 2019. №. 4 (2). С. 412–415.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету Вдовічена Л. І.

Жеребцова Софія Сергіївна
студентка 2 курсу 19 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Проблема корупції та шляхів її подолання супроводжують нашу державу протягом усього періоду її незалежності. Про наявність такої ситуації в Україні свідчать міжнародні дослідження, зокрема показники в Індексі сприйняття корупції, щорічному рейтингу країн світу, який укладається міжнародною антикорупційною організацією Transparency International. Згідно до зазначеного рейтингу за результатами 2020 року Україна займає 117 місце з 180 країн світу, де на першому місці країна з найменшим рівнем корупції [1].

У правовому полі активна боротьба з цим явищем почалась у 2014 році, у вигляді комплексного реформування усієї системи протидії корупції. Одним з етапів такого реформування було прийняття Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон). Важливими новаціями вказаного нормативно-правового акта були положення відповідно до яких починав свою діяльність новий центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), серед функцій якого передбачено забезпечення-функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – Реєстр) [2].

Реєстр, який запрацював 1 вересня 2016-го року став важливим елементом у всій системі антикорупційних заходів в Україні. У ньому зберігається інформація про доходи та майно державних службовців та інших посадових осіб, які, відповідно до Закону, зобов'язані подавати ці данні. Форма, порядок, процес подання та перевірок декларацій обумовлений певними особливостями, які як позитивно, так і негативно впливають на виконання Реєстром та НАЗК превентивної функції у сфері протидії корупції.

На старті та у перші роки свого існування Реєстр та процес внесення і перевірки даних у ньому зазнавав великої критики. Незважаючи на революційні зміни у сфері запобігання корупції, введення системи е-деклараций, надання публічного доступу до них, перші роки діяльності НАЗК та ведення ним Реєстру майже не мали практичного значення. У період з 2016 по 2018 роки до Реєстру було внесено більше 2 мільйонів декларацій, з яких повністю було перевірено лише 623 [3]. Така різниця у числах не є випадковістю. Враховуючи, що до 2019 року була відсутня автоматична перевірка декларацій, а кількість працівників НАЗК у структурних підрозділах, що займаються їх перевіркою складає 30 осіб, різниця між поданими та перевіреними деклараціями більш ніж в 3000 разів виглядає цілком закономірною.

Окрім практичної неспроможності самого Реєстру, початок його роботи супроводжувався скандалами та проблемами навколо НАЗК – органу, зобов'язаного забезпечувати його функціонування. Статтею 9 Закону закріплена важлива ознака НАЗК – його незалежність. Проте на початку реформи нею нехтували, про що свідчать як данні про зловживання у структурі НАЗК і отримання вказівок з Адміністрації Президента, так і відсутність певної операційної незалежності [4].

Така неефективність одного з провідних органів у сфері протидії корупції потребувала певної реакції з боку вищих органів державної влади, зокрема з боку Верховної Ради України. Свій вияв вона знайшла у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 02.10.2019. Цей нормативно-правовий акт фактично «перезавантажив» як діяльність НАЗК, так і засади ведення Реєстру. Результатом цих дій стало повне розформування штату НАЗК, Верховна Рада надала доступ до 16-ти баз даних, завдяки чому стала доступна автоматична перевірка декларацій, збільшено контроль міжнародних експертів за діяльністю НАЗК тощо [5]. Також важливим чинником у питанні електронного декларування стала розробка нової Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки і вдосконалений формат декларацій.

Враховуючи усі вищезгадані факти, можна стверджувати, що в Україні все ж таки відбувається боротьба з корупцією та її наслідками, і система електронного декларування є одним зі способів ведення такої боротьби. Проте, дії влади у сфері е-декларування досі залишаються непослідов-

ними, а питання корупції в українських реаліях практичновийшло за межі правового поля, ставши проблемою в цілому політичного, а не юридичного характеру.

Список використаних джерел: 1. Індекс сприйняття корупції. 2020. Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnuyattuakoruptsiyi-2020>. 2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700 VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>; 3. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019 році. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Proyekt-Natsdopovidi-2019.pdf>; 4. Дорожня карта реформ 2019–2023 рр. / Упорядник Богдан Яцун. Київ, 2018. 74 с. 5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції: Закон України від 02.10.2019 № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Йовса Ярослав Володимирович

курсанта 2 курсу 1 групи

Інституту підготовки юридичних

кадрів для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Світові тенденції боротьби з корупцією торкнулись і України. Корупція, як вважає більшість науковців, стала «небезпечною пухлиною», що впливає на діяльність і ефективність державних органів, гальмує економічний розвиток, загострює соціальні конфлікти, підриває імідж України на світовій арені. Необхідність боротьби з таким вкрай небезпечним «супротивником» зумовило утворення системи державних органів так званої антикорупційної спрямованості (антикорупційні органи). З-поміж них відмітимо такі, як: НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції), НАБУ (Національне антикорупційне бюро України), САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура), ДБР (Державне бюро розслідувань), АРМА (Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних

та інших злочинів – скорочено Агентство з розшуку та менеджменту активів або АРМА). У системі судоустрою України завдання захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов’язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів покладено на Вищий антикорупційний суд (ВАКС).

Існують й інші поліфункціональні органи, такі як Національна поліція, Служба безпеки України (СБУ), органи прокуратури, які охоплюють велике коло праввідносин, не обмежуючись лише антикорупційними заходами. Відзначимо також і те, що Указом Президента України № 808/2014 від 14 жовтня 2014 року створено Національну раду з питань антикорупційної політики як дорадчий орган при Президентові України, діяльність якого спрямована на повноцінне й ефективне виконання ним своїх конституційних повноважень у зазначеній сфері.

Згідно ст. 13–1 Закону України «Про запобігання корупції» в структурі державних органів утворюються уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції. НАЗК затверджує Типове положення про уповноважений підрозділ (наказ НАЗК 17.03.2020 № 102/20).

Кожен із названих та інших суб’єктів має чітко визначений перелік повноважень та сферу відповідальності.

Особливо підкреслимо значення в системі антикорупційних органів Національного агентства з питань запобігання корупції. Особливості правового статусу НАЗК визначено Законом України «Про запобігання корупції». Згідно ст. 4 даного Закону НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізацію антикорупційної політики. Зокрема, НАЗК аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів, виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів, контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців, координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупційних ризиків у їх діяльності, контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя, співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист, а також реалізує інші визначені Законом повноваження.

Відзначимо діяльність Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), яке відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» є державним правоохоронним органом. Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Функція здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України покладається на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. САП реалізує також функцію підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях та деякі інші (ст. 8 Закону України «Про прокуратуру»).

Найчастіше, метою корупційної діяльності є нагромадження активів, отриманих від неї. Для того, щоб такі активи були повернені у сферу інтересів держави, було створене АРМА. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» АРМА є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом. У межах, визначених цим та іншими законами, АРМА є підзвітним Верховній Раді України, підконтрольним та відповідальним перед Кабінетом Міністрів України. АРМА утворюється Кабінетом Міністрів України, питання його діяльності у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

Як бачимо, наша країна пішла шляхом тих держав, де створено систему антикорупційних органів (Франція, Німеччина, Румунія, Велика Британія та інші). Разом з тим, не дивлячись на існування такої потужної мережі антикорупційних органів, наразі існує ряд проблем, через які стан корупції у публічній сфері залишає бажати кращого, зокрема це і проблеми взаємодії у системі цих органів, не вирішення проблеми забезпечення незалежності і спроможності органів антикорупційної сфери, неузгодженість між програмними документами, конкретними планами та заходами тощо (Дослідження Transparency International «Індекс сприйняття корупції» за 2020 рік).

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Парайко Тетяна Василівна
студентка 1 курсу, 101 групи
Юридичного факультету
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ

Поведінка державних службовців, їхні особисті якості, високий рівень професіоналізму у виконанні посадових повноважень мають надважливе значення для авторитету не тільки цієї особи, а й цілого інституту державної служби. Таким чином, постає необхідність у забезпеченні професійної дисципліни та можливості застосування міри відповідальності за її порушення. Зміцнення й покращення рівня службової дисципліни має першочергове значення для створення сприятливих умов для належного функціонування державних органів, стабільного розвитку держави й суспільства. Саме тому розробка даного питання, дослідження теоретичних та практичних проблем, пошуки способів їх вирішення залишаються актуальними й сьогодні.

На сьогоднішній день питання дисциплінарної відповідальності державних службовців регулюється двома нормативно-правовими актами Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р. і Законом України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. З цього й випливає перша проблема – практичне застосування норм, яка полягає в неузгодженості деяких положень цих нормативно-правових актів, які фактично мають різний зміст. На доктринальному рівні пропонується розв'язати питання такого роду двома способами. Суть першого полягає в простому дублюванні норм закону «Про службу в органах місцевого самоврядування», проте такий спосіб є небажаним й зовсім недоцільним, оскільки надалі з'являється велика ймовірність виникнення колізій. Другий спосіб ґрунтується на тому, що з першого нормативно-правового акта потрібно виключити розділ VI, яким встановлюється відповідальність за порушення законодавства про службу в органах місцевого самоврядування, при цьому встановити бланкетну

норму, що міститиме відсилання на розділ VIII Закону України «Про державну службу», в якому закріплено регулювання питань пов'язаних із дисциплінарною відповідальністю [2, с. 84–85]. Однак, в науковій літературі часто відстоюється позиція необхідності створення окремого нормативно-правового акта, який би регулював дану проблему. Для одних вирішенням такого питання може стати Закон України «Про дисциплінарний статут державних службовців», є й точка зору, прихильники якої обґрунтовують доцільність створення Кодексу основних правил поведінки державного службовця [4, с. 110].

Закон України «Про державну службу» фактично розділив діяльність державних службовців на два періоди: до і після. Аналізуючи законодавство України до 2015 р., відслідковуємо досить значний обсяг проблем, що існували як у змісті норм, так і в їх практичному застосуванні. Перш за все варто зазначити, що попередній Закон України «Про державну службу» 1993 р. багато раз змінювався та доповнювався, що вказувало на його застарілість, непридатність до застосування та необхідність заміни, текст цього нормативно-правового акту був відносно коротким, тому він не міг якісно врегулювати та врахувати всі аспекти дисциплінарної відповідальності, до того ж під час практичного застосування часто виникали колізії із чинним законодавством, через невизначеність й суперечливість приписів, наявність прогалин [3, с. 139]. Новий закон значно удосконалив нормативно-правову базу, точніше визначив статус, повноваження та міру відповідальності державних службовців, усунув багато суттєвих прогалин та виправив неточності. Незважаючи на значний прорив у регулюванні цього питання, закон неможливо назвати ідеальним, йому також притаманні деякі прорахунки.

Закон України «Про державну службу» чітко та вичерпно перелічує правопорушення, за які передбачається дисциплінарна відповідальність. З одного боку, це може вважатися позитивною стороною, оскільки вірогідність свавілля з боку керівників та їх можливість визначати діяння як дисциплінарний проступок чи навпаки на власний розсуд виключається. Розглядаючи ситуацію з іншого боку, виникає питання: чи всі можливі підстави враховані та чи дійсно їх перелік є повним? Тут варто виділити думки науковців А. Горзова та О. Долгого. Вони вважають, що в наявному переліку діянь, які можна визначити як дисциплінарні проступки

бракує передбаченої відповідальності за вчинки державних службовців пов'язані з корупціогенними факторами [1, с.51].

Крім того, варто врахувати і той момент, що існує так-звана відсутність альтернативи між видом дисциплінарного проступку та передбаченими санкціями за нього – за кожен дисциплінарний проступок застосовується одна санкція. Ця підстава також може розглядатися як з позитивної, так і з негативної сторін. З одного боку, це забезпечує ефективне застосування норм закону, чіткість і визначеність його приписів, з іншого, сутність проступку може бути різною, фактори, які визначають ступінь важкості такого діяння, також можуть варіюватися. Тому можливо було б правильним на законодавчому рівні закріпити можливість уповноважених осіб коректувати ступінь покарання. Попри те, що Закон України «Про державну службу» розширив перелік діянь, за які передбачено дисциплінарні стягнення, й збільшив розмір цих стягнень, деякі дослідники, такі як: М. Зубрицький, Є. Моршнев, С. Комар, М. Іншин, С. Дубенко вважають, що на даному етапі санкції, що застосовуються до державних службовців є недостатньо жорсткими, розмір штрафів пропонується збільшити, а перелік дисциплінарних проступків розширити.

Отже, можемо стверджувати, що дисципліна відповідальність відіграє значну роль в успішному функціонуванні інституту державної служби, на який, в свою чергу, покладена низка обов'язків загальнонаціональної важливості. Якісна реалізація повноважень державними службовцями є гарантією безпеки та благополучного розвитку держави, її положення на міжнародній арені. З огляду на таку роль дисципліни, варто розвивати та покращувати методи, що забезпечують її дотримання. Попри те, що дисциплінарна відповідальність є найбільш складною в якості законодавчого врегулювання, сферою юридичної відповідальності на сьогоднішній день Україна робить помітні успіхи у вирішенні проблемних аспектів даного питання – дисциплінарний процес поступово стає більш урегульованим та деталізованим, але на даному етапі розвитку держави, говорити про досконалість такого регулювання ще рано, є проблемні питання, яким варто приділити увагу та вирішити їх в якнайшвидші терміни.

Список використаних джерел: 1. Горзов А. Долгий О. Дисциплінарна відповідальність державних службовців. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. № 13. 2017. С. 48–54. 2. Зубрицький М. І. Практичні про-

блеми правового регулювання юридичної відповідальності державних службовців і шляхи їх вирішення. *Юридичний бюлетень*. Вип. 7. Ч.1. 2018. С.81–86. 3. Янюк Н. Дисциплінарна відповідальність державних службовців за Законом України «Про державну службу»: правовий аналіз. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2015. Вип. 62. С. 138–147. 4. Комар С.І., Моршнев Є.І. Деякі проблеми нормативно-правового забезпечення дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні. *Управління соціально-економічним розвитком регіону та оцінка його ефективності в умовах децентралізації*: м-ли ІІ Всеук. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 30 квітня 2020 року), Житомир, 2020. С. 109–115.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Вдовічена Л.І.

Полянський Богдан Валерійович

студент 2 курсу 8 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Немає жодних сумнівів, що боротьба з корумпованістю державних органів є одним з найбільш важливих проблем на шляху до євроінтеграції та демократизації суспільства, а її подолання є головною метою лідерів провідних країн світу. Нажаль, у наші часи корупція набула політичного вияву і постала повсякденним явищем у житті українців, що категорично є негативним явищем. Попри все, у вузькому розумінні корупція асоціюється з отриманням хабарів державними службовцями, продажністю чиновників, зловживанням владою та посадовим становищем заради особистого збагачення. Цей феномен впливає на всі сфери життя у вітчизняному суспільстві, а боротьба з ним набуває неабиякої актуальності.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-УІІ, корупція – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди

або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки або пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Феномен корупції генерує ряд факторів, які заважають якісному розвитку України та її міжнародних відносин, шкодять інтернаціональним зв'язкам, особливо з розвиненими країнами Європи. Незважаючи на те, що корупція властива більшості країн сучасного світу, вона має реальну загрозу правам та свободам українських громадян і верховенству права.

Разом із глобалізацією світових політично-економічних процесів, корупція перетворюється на інтернаціональну проблему, яка потребує спільних зусиль світової спільноти для її розв'язання. У посланні Генерального секретаря ООН з нагоди Міжнародного дня боротьби з корупцією йдеться про те, що, вступаючи на шлях до розбудови кращого майбутнього світу, ми постаємо перед серйозною проблемою – корупцією, яка послаблює сфери охорони здоров'я, освіти, перекручує судочинство та виборчі процеси, та найголовніше: посягає на концепцію верховенства права. Саме через корупцію малозабезпечені вразливі соціальні верстви населення зазнають страждань.

Для підвищення ефективності міжнародного співробітництва по боротьбі з корупцією необхідно встановити чіткіші категорії визначення рівнів корупції, на противагу тих, що є чинними на цей день. Для цього слід здійснити низку дій: – дослідити причини та передумови поширення корупції, прослідити історичний шлях цього явища; – визначити, що є максимально допустимим рівнем корупції; – проаналізувати національний досвід боротьби з корупцією, а також невдач інших країн; – застосувати міжнародні акти, спрямовані на боротьбу з корупцією та оцінити їхній потенціал; – створення функціональної антикорупційної програми; – демократизація всіх сфер життя, політичних, економічних та соціальних свобод, створення активної громадянської позиції у населення, ведення профілактичної роботи щодо роз'ясненню населенню шкоди корупції; – посилення відбору кадрів на посади державної служби; – підвищення якості антикорупційної експертизи нормативно правових актів.

Отже, очевидно, що проблема корупції в органах державної влади дійсно пов'язана з ефективністю управління. Необхідна розвинена система стримувань та противаг і розвинене громадянське суспільство. Задля досягнення позитивних змін в життя, політичне керівництво має усвідомлювати факт необхідності прийняття комплексних антикорупційних стратегій. Сприяти ефективному вирішенню вищезазначених проблем допоможе усестороння і плідна міжнародна співпраця України з іншими провідними країнами, які мають позитивний досвід у подоланні цього згубного явища.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Суховерський Максим

студент 1 курсу

юридичного факультету

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НОРМАТИВНИХ АКТІВ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Сьогодні в Україні існує величезна проблема пов'язана з корупцією. І щоб виправити цю ситуацію, унеможливити використання корупційних/темних схем у законодавстві запроваджено антикорупційну експертизу. Згідно із ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» антикорупційна експертиза – це діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією [1].

Ми вважаємо, що ця зміна є необхідною у правовій державі. Адже для того, щоб скоротити випадки корупції у державі, необхідно скоротити підстави, прогалини та неточності у законодавстві до мінімуму. У цьому випадку суб'єкти правозастосування не матимуть можливості створення корупційних схем через недоліки нормативно-правових актів.

На шляху до вирішення цієї проблеми на сьогоднішній день зроблено чимало кроків: прийнято нове антикорупційне законодавство, низку нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції; ведеться постійний діалог Української держави із світовою спільнотою щодо вироблення ефективних механізмів протидії та подолання корупції; здійснюються наукові дослідження з питань запобігання корупції та боротьби з нею [2,с.237].

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів здійснюється щодо законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України у таких сферах: прав та свобод людини і громадянина, повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, надання адміністративних послуг, розподіл та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, конкурсних (тендерних) процедур [1].

У чинному законодавстві чітко визначено суб'єктів, які можуть здійснювати антикорупційну експертизу. Відповідно до статті 55 ЗУ «Про запобігання корупції», до них належать Міністерство юстиції України, профільний комітет Верховної Ради України (Комітет з питань антикорупційної політики) та Національне агентство з питань запобігання корупції. Разом з цими підрозділами, громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів може проводитися за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань та юридичних осіб. Проведення громадської антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, а також оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством [1]. Усі результати перевірок, незалежно від органу що їх здійснював, мають бути доступними, тобто орган має опублікувати їх на офіційному сайті. Цей процес забезпечує прозорість їх діяльності, дає змогу кожному проглядати результати та аналізувати діяльність та компетентність органів публічної адміністрації, щодо яких було здійснено експертизу.

Варто відзначити і те, що така антикорупційна експертиза може здійснюватися під час державної реєстрації нормативно-правового акта чи його проекта, також вона може проводитись і НАЗК (Національним

агентством із питань запобігання корупції)у будь-який період. Чинним законодавством не виключено проведення перевірки повторно. Тобто спеціально уповноважений орган може здійснювати контроль за дотриманням законності актів незалежно від часу їх прийняття та функціонування. Більше того, до перевірок можуть бути залучені спеціалісти з наукових установ, громадський об'єднань, що забезпечує об'єктивну перевірку.

Задля успішного проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів необхідна ідентифікація наступних типів корупційних ризиків. По-перше, стандартні ризики корупціогенності нормативно-правової бази (наприклад, порушення балансу суспільних інтересів, колізії, техніко-юридичні помилки). По-друге, специфічні ризики, обумовлені предметом правового регулювання. По-третє, ризики адміністрування та організації поточної діяльності, що безпосередньо не пов'язані з існуючим законодавчим регулюванням відповідної сфери, однак диференціюються за сферами діяльності державних органів (наприклад, формування кадрового корпусу, реалізація контрольних повноважень, застосування санкцій тощо) [3, с.394]. Тож експертна оцінка проєктів нормативно-правових актів на всіх стадіях їх розгляду і застосування має бути ефективною та дієвою. Це ще раз підкреслює необхідність дослідження можливих ризиків пов'язаних з корупцією і невідкладного їх урегулювання, виправлення.

Як свідчить світова практика, одним з важливих ознак законодавства, що має принципове значення для правозастосовної практики, є його якість. Якісні закони та підзаконні нормативні акти повинні, зокрема, виключати можливість зловживати правами та створювати корупційну поведінку. Забезпечення саме цього критерію якості напряму пов'язане із створенням ефективної системи захисту нормативно-правових актів від корупційних норм [4, с.301].

Наразі в Україні створена нормативна база для ефективного регулювання цього питання. Тож усе залежить від осіб, яким надане право здійснювати антикорупційну експертизу та звичайно від органів, що видають нормативно-правові акти. Адже яким ідеальним не був би акт, якщо суспільство недобросовісно ставиться до його норм, якщо їх не дотримується чи старається «обійти», на жаль, користі та позитивного результату від них не буде.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. 2. Сметаніна, Н. В.; Маалулі, О. В. Антикорупційна експертиза як напрям запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2019, № 1: 237–241. 3. Левчук, А. О. Антикорупційна експертиза як механізм запобігання та протидії корупції. 2019, 392–394. 4. Яременко С. П. Антикорупційна експертиза в Україні: історичний аспект становлення. 2020, 298–302.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Вдовічена Л. І.

Тютюнник Владислав Олександрович
*студент 2 курсу 8 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кадрове забезпечення підрозділів органів внутрішніх справ є одним із пріоритетних напрямів удосконалення управлінської діяльності, адже від рівня професіоналізму та компетентності, пильності, правової культури, службової етики, чесності, порядності співробітників, їх готовності та здатності стояти на варті закону багато в чому залежить авторитет органів внутрішніх справ. На сьогоднішній день також є актуальним питання покращення правового забезпечення та реалізації кадрової політики в системі органів внутрішніх справ.

Результати сучасних досліджень адміністративно-правових засад формування та розвитку функцій кадрової політики в органах внутрішніх справ говорять про те, що цей напрямок завжди був і залишився важливим засобом забезпечення їх ефективної діяльності. За сучасних умов органам внутрішніх справ України як ніколи, потрібна чітка, продумана система організації роботи з персоналом, спрямована на вдосконалення організаційно-правових засад проходження державної служби її працівниками, зростання їх фахового потенціалу, підвищення моральних, професійних якостей [1, с.419].

Взагалі проблема кадрової політики полягає у виявленні значних розбіжностей між реальними можливостями органів внутрішніх справ та вимогами суспільства щодо діяльності працівників Національної поліції по задоволенню соціальних потреб, зокрема можна виділити декілька найсуттєвіших правових проблем.

По-перше, система оцінювання результатів стану кадрового забезпечення та діяльності управлінського персоналу в органах внутрішніх справ потребує покращення та внесення певних змін. Це означає те, що оцінюються не лише фізичні якості кандидата, а і його розумові здібності, вміння будувати та підтримувати робочі взаємовідносини з колегами, впевненість у власних силах, уміння спілкуватися, уміння працювати в групі.

По-друге, рівень правового регулювання системи відбору осіб для виконання управлінських функцій в органах внутрішніх справ, а також підготовки та їх перепідготовки також потребує змін та покращення. Сучасне управління органами внутрішніх справ вимагає залучення до роботи лише високопрофесійних керівників [2, с. 47–49].

По-третє, створення корпоративної етики та утвердження морально цінностей. МВС України слід створити систему корпоративної етики та боротьби з професійною деформацією – надавати регулярну та обов'язкову психологічну допомогу персоналу для запобігання негативним явищам, а також безконфліктної реалізації державних, корпоративних та особистих інтересів [3].

Доцільно було б сказати, що здійснення функції кадрової політики в органах внутрішніх справ – це складна діяльність системного характеру, яка має своє завдання, суб'єкт та об'єкт управління. Взагалі функція кадрової політики може виглядати як безперервний процес, за допомогою якого здійснюється пошук персоналу та призначення відповідних кадрів для діяльності організації.

Кадрова політика, забезпечення кадрами – одна з найважливіших функцій управління органами внутрішніх справ, адже вона не тільки формує організаційно-штатну побудову, а й виконує процеси розвитку та впливає цілеспрямовано на стан виконання поставлених завдань, також дозволяє визначити можливості перспективного використання кадрового потенціалу системи для виконання нових завдань [4, с. 64].

Проаналізувавши вищевикладені позиції, можна зробити висновок, що кадрове забезпечення публічного адміністрування в органах внутріш-

ніх справ – це заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах цілеспрямована систематична діяльність уповноважених підрозділів та їх посадових осіб, яка спрямована на формування професійного кадрового складу органів та підрозділів поліції, організаційний супровід його діяльності з метою забезпечення оптимальної побудови та розвитку організаційних структур, ефективної організації діяльності суб'єктів публічного адміністрування, якісної розробки, прийняття та реалізації у системі органів внутрішніх справ. Ефективне здійснення кадрової політики органів внутрішніх справ потребує адекватних змін та покращень.

Список використаних джерел: 1. Босак Х. Кадрова політика в органах внутрішніх справ України – механізм реалізації кадрового потенціалу. *Юридичний вісник*. 2014/6. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/72.pdf. 2. Лупало О. А., Кудря В. О. Деякі аспекти правового регулювання кадрового забезпечення в органах внутрішніх справ України. *Право і суспільство*. № 2. С. 45–51. 3. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 48. 4. Рудой К. М. Кадрове забезпечення органів внутрішніх справ України як суб'єктів міжнародної безпеки. *Правова держава*. № 20. 2015. С. 62–77.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Шатохін Віталій Олександрович
курсант 2 курсу 2 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Фундаментальні політичні та економічні зміни, що відбуваються в Україні, пов'язані з євроінтеграційними процесами, вимагають певних удосконалень, спрямованих на створення умов для ефективного

виконання державними службовцями своїх обов'язків та виконання управлінських завдань. Саме в означеному контексті питання удосконалення законодавства про державну службу в частині дисциплінарної відповідальності має надзвичайну актуальність.

Слід відзначити, що на думку зарубіжних дослідників, ефективна система дисципліни на державній службі передбачає дотримання чотирьох вимог: 1) чітко зафіксований перелік порушень, щоб службовці могли заздалегідь знати, яка поведінка спричинить дисциплінарне стягнення; 2) характер стягнень повинен бути чітко пов'язаний із правопорушеннями, а також пропорційний тяжкості порушення; 3) для забезпечення належної роботи дисциплінарної системи має існувати механізм апеляції щодо дисциплінарних рішень; 4) дисциплінарна система державної служби повинна бути поза контролем політиків [1, с. 5]. Означені вимоги в цілому притаманні вітчизняному законодавству про дисциплінарну відповідальність державних службовців, проте потребують удосконалення в окремих своїх елементах (особливо це стосується обмеження політичного впливу на дисциплінарні провадження).

Крім того, треба розглянути питання дисциплінарних стягнень на державній службі. В Україні згідно ст. 66 Закону України «Про державну службу» [2] щодо державного службовця за дисциплінарний проступок може бути застосований один із таких дисциплінарних заходів: зауваження; догана; попередження про неповну службу відповідність; звільнення з посади державної служби. Як пише О. Луценко, у таких країнах як Чеська Республіка, Болгарія та Польща до дисциплінарних стягнень відноситься зменшення заробітної плати (від 15% до 25%) на певний строк (як правило до 3 календарних місяців) [3, с. 108]. І хоч можливість грошового стягнення в якості дисциплінарного стягнення практично не визнається у вітчизняній правовій науці, а такі вчені як Д. Новіков вказують на дерегуляцію трудових відносин та послаблення соціального захисту працівників [4, с. 18] через введення штрафів, не можна не визнати ефективність цього дисциплінарного інструменту. Проте звісно неприпустимо встановлювати абсолютну дисциплінарну відповідальність за дисциплінарні проступки. Ці стягнення слід встановлювати по черзі, забезпечуючи необхідний баланс та міру справедливості.

При пошуку прогалин у правовому регулюванні дисциплінарної відповідальності державних службовців варто звернути увагу на органи, що уповноважені здійснювати дисциплінарне провадження. У цьому аспекті європейський досвід свідчить, що органи, відповідальні за дисциплінарні справи у відношенні державних службовців повинні бути незалежними [3, с. 109]. Водночас в Україні дисциплінарний комітет для розгляду дисциплінарних справ призначається керівником державної служби в кожному державному органі, і, отже, цей комітет підзвітний і контролюється керівником. Члени комітету обираються з числа державних службовців, які працюють в одному державному органі, тобто вирішуватимуть дисциплінарну справу проти своїх колег. Відповідно, для України в цьому питанні доцільно передбачити у чинному законодавстві формування окремого та незалежного дисциплінарного комітету.

Таким чином, удосконалення законодавства про державну службу в частині дисциплінарної відповідальності повинно провадитись за наступними напрямками: обмеження політичного впливу на дисциплінарні провадження; закріплення у чинному законодавстві можливості формування окремого та незалежного дисциплінарного комітету для здійснення дисциплінарних проваджень, який не був би підзвітний керівнику органу державної служби.

Список використаних джерел: 1. Lauchs M. A., Webster J. Disciplinary unfairness in Queensland public service legislation. *International Employment Relations Review*, 2012, 18(1). P. 1–19. 2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. 3. Lutsenko O. Bringing civil servants to liability for disciplinary misconduct in judicial practice of Ukraine, Poland, Bulgaria and Czech Republic. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 2017. Volume VIII, Spring. 1(23). P. 103–112. 4. Новіков Д. О. Штраф як вид дисциплінарного стягнення: веління часу чи черговий прояв концепції «гнучкості» (дерегулювання) у трудовому праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*, 2014, Вип. 10–2, Т. 2. С. 17–19.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Шевченко Альона Олександрівна
курсант 1 курсу 2 групи
Інституту підготовки
юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ

Варто зазначити, що питання обмеження щодо одержання подарунків регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення, Законом України «Про запобігання корупції» та Кримінальним Кодексом України, якщо має місце кримінальне правопорушення. Такі обмеження не мають загальний характер, адже спрямовані на конкретне коло осіб, визначених законом.

Так, Закон України «Про запобігання корупції» встановлює у частині 1 ст. 23, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та особам, які прирівнюються до них, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

У частині 2 цієї статті зазначено наступне: подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім тих, що отримані від підлеглих або за умови, що вартість таких презентів не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Також існує виключення, відповідно до якого передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на ті, що отримані від близьких осіб та якщо вони одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Під час розгляду справ, пов'язаних із порушенням статті 23 Закону України «Про запобігання корупції», через таку змістовність нормативно-правової норми виникають певні труднощі. Кожна ситуація, в якій має місце порушення згаданих вище положень, підлягає її оцінці та пов'язання з текстом Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 172–5) або у деяких випадках Кримінального кодексу України. Різниця між стягненнями та покараннями, які передбачені цими двома джерелами процесуального права полягає у тому, що перший встановлює порушення певних обмежень, а не заборон. За результатами детального ознайомлення із ситуацією відокремлюються передбачений ст. 172–5 Кодексу України про адміністративні правопорушення проступок від складу злочину, зафіксованому у ст. 368 Кримінального Кодексу України.

Для чіткого розуміння потрібне ознайомлення із практикою суду. Прикладом може слугувати справа, яка розглядалась у Рівненському міському суді. До органу надійшли матеріали провадження щодо певного громадянина, котрому інкримінувалося те, що він, перебуваючи на посаді начальника управління захисту споживачів ГУ Держпродспоживслужби в Рівненській області, одержав подарунок у вигляді 40/100 (сорок сотих) частки у праві власності на об'єкт незавершеного будівництва – магазину «Квіти». Суд закрит провадження у справі через те, що матеріал не містив доказів того, що в цій ситуації має місце зв'язок між виконанням функцій органів місцевого самоврядування та одержанням подарунка (постанова від 15 листопада 2018 р. у справі № 569/18257/18)264. Це рішення констатує важливість умов отримання відповідних благ та статус особи у цей час. З цього випливає, що на відміну від того, хто вчиняє злочин (ст. 368, ст. 368–4 КК), людина, котра скоює адміністративний проступок (ст. 172–5 КУпАП), одержує подарунок не за виконання (невиконання) в інтересах певної особи дії з використанням службового становища, а, умовно кажучи, просто так, порушуючи при цьому приписи антикорупційного законодавства [1].

Важливо звертати увагу не тільки на особу, яка є отримувачем. Значний вплив на винесення рішення по подібних справах має сам подарунок. В залежності від того, за яких умов він був переданий уповноваженій особі, як виникло бажання зробити певний презент та інше. У цьому контексті можна виділити певні відмінності між «подарунком», як елементом корупційної складової справи, та «дарунком» у понятті

цивільно-правових відносин, так як вони мають різні наміри і форми: в контексті адміністративного порушення це не обов'язково буде майном; він може передаватися безоплатно, або за встановленою ціною та інше. Крім цього не слід нехтувати значенням такого презенту. Таким чином існує суттєва різниця у поняттях «подарунок», «неправомірна вигода» та «благодійна допомога». Від цього на перший погляд незначного елементу справи залежить важкість майбутнього покарання та взагалі його доречність [2]. Таким чином, при встановленні порушень зазначених вище обмежень варто враховувати три елементи: хто отримує, хто дарує та безпосередньо на сам подарунок. Водночас важливим є той факт, чи пов'язане отримання подарунку із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.

Список використаних джерел: 1. Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172–4 172–9 КУпАП): узагальнення. Київ. 2019. 253 с.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Шимбарьов Владислав Олександрович
*студент 2 курсу 8 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Сучасні процеси становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток громадянського суспільства, інтеграція України в Європейське співтовариство неможливі без функціонування ефективного інституту публічної служби – ключового механізму держави [1, с. 3]. Від ефективності публічної служби безпосередньо залежить рівень життя громадян, якість ведення бізнесу, рівень ВВП та інші економічні показни-

ки. Ефективна публічна служба слугує конкурентною перевагою сучасної держави на глобальному ринку [2, с.153], від неї залежить громадська думка стосовно ефективності функціонування держави (наскільки дієздатною бачать цю державу пересічні громадяни), яка значною мірою формується залежно від того, якою постає публічна служба у своїй взаємодії з населенням [3, с.60].

Для підвищення рівня результативності публічної служби потрібно звернути увагу на наступні компоненти, які, на нашу думку, мають ключову роль для забезпечення її ефективності. До таких складових можна віднести: ефективність організаційного механізму (прозора система мотивації персоналу, гнучкість організації до змін, делегування повноважень та відповідальності); ефективність людських ресурсів (професіоналізм та компетентність, раціональний відбір кадрів та система кар'єрних ліфтів всередині організації, спрощена та відкрита система комунікацій, встановлення чітких цілей, розподіл влади та відповідальності); ефективність керівництва (ефективність організаційно-розпорядчої та соціально-психологічної діяльності керівника); ефективність технологій, що використовуються (рівень технічного забезпечення та технології мають відповідати рівню технологічного укладу).

Зважаючи на існуючі проблеми публічної служби в Україні (недотримання принципів прийняття на службу, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, слабка дисципліна та відповідальність, гендерний дисбаланс, нерозвиненість сучасних інструментів управління людськими ресурсами та навчання, незбалансована система оплати праці), треба зазначити, що більшість з них сьогодні віднайшли своє вирішення шляхом законодавчого закріплення. Зокрема, із самого початку реформи державні службовці пояснювали свою неефективну роботу низькою мотивацією та нестабільністю. Кожен уряд «перетасовував» апарати, міністри приводили свої команди і призначали на ключові посади лояльних людей, які, як правило, йшли з міністерства разом зі своїми «патронами». Проблему стабільності частково вирішив новий Закон України «Про державну службу» 2015 року, заклавши принцип виключно конкурсного відбору на всі посади державної служби, політичної неупередженості та захисту державних службовців від невмотивованих звільнень. Щодо проблеми «низької матеріальної мотивації» державних службовців, то Уряд послідовно та відповідно до вимог вищевказаного

закону підвищує посадові оклади. Більш того, відносна чисельність державних службовців та витрати на оплату їхньої праці відносно ВВП країни вже відповідають середньоєвропейським показникам. Зі впливом реформування державного управління відбулись й зміни у системі оплати праці. Застосовують віднині новий підхід до відбору на державну службу, тепер попередньо проходять конкурс і лише після нього кандидати стають державними службовцями. Тобто таким чином процес став більш прозорим та об'єктивним [2, с. 160].

Отже, підбиваючи підсумки, треба зазначити, що сучасні тенденції в Україні щодо підвищення рівня ефективності публічної служби не лише активно законодавчо закріплюються, а й знаходять своє відображення на практиці. Звичайно, ряд деяких проблем на сьогодні залишається невирішеним, але подальше впровадження реформи, оновлення законодавчої бази, розробка наукових проєктів та застосування європейського досвіду в кінцевому підсумку призведе до бажаних результатів. Адже від сумлінної, грамотної та ефективної роботи суб'єктів публічної служби залежить якість прийнятих управлінських рішень, ступінь узгодженості роботи різних органів державної влади, ефективність всього державного апарату, процвітання держави в цілому і, як наслідок, високий добробут кожного громадянина. На завершення хотілося б нагадати слова Теодора Рузвельта, який наголошував на наступному: «Великою нацією нас робить не наше багатство, а те, як ми ним керуємо».

Список використаних джерел: 1. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні: підручник. Київ: Видав. дім «Кондор», 2018. 312 с. 2. Сабадош Г. О., Олівінська І. В. Реформування публічної служби України в умовах донорського впливу міжнародних організацій. *Макроекономічне оцінювання публічного сектору в антикризовому управлінні* : м-ли наук. прикладних дослідж. освіт.-проф. програми 281 «Публічне управління та адміністрування» за 2017–2018 рр. Київ : КНЕУ, 2019. С. 153–168. 3. Сergygin S. M. Мета, завдання та функції державної служби. *Аспекти публічного управління*. 2013. № 1. С. 58–65.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

IV. ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: НОВАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

E-GOVERNMENT: INNOVATIONS IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION

Лученко Дмитро Валентинович
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ Е-ДЕМОКРАТІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток ІКТ (Інформаційно-комунікаційних технологій) створив передумови для забезпечення комфортного способу волевиявлення громадян не залежно від місця їх проживання. Особи, що мешкають у віддалених населених пунктах країни отримали такі самі можливості безпосередньо впливати на владу, що і мешканці столиці саме за допомогою такого важливого інституту електронної демократії, як електронна петиція. Її значення і потенціал у забезпеченні доступу громадян до управління державними справами важко переоцінити. Адже все, що для цього необхідно – це доступ до мережі «Інтернет», авторизація і бажання прийняти участь у вирішенні нагальних проблем держави і суспільства. Великого значення набуває й той факт, що інститут електронних петицій надає можливість впливати на владу в будь-який момент, а не лише під час виборів. Зазначені чинники актуалізують подальше дослідження проблематики інституту електронних петицій з метою підвищення його ефективності.

Електронна петиція, як елемент Е-демократії сприяє: 1) посиленню участі, ініціативності та залученню громадян на національному, регіональному та місцевому рівнях публічного життя; 2) покращенню прозо-

рості демократичного процесу прийняття рішень, а також підзвітності демократичних інститутів; 3) покращенню чутливості/зворотної реакції органів влади на звернення громадян; 4) сприяє публічним дебатам та зверненню уваги громадян до процесу прийняття рішень. Тож, можна констатувати, що електронні петиції як один з елементів Е-демократії є засобом удосконалення доступу громадян до влади та їх комунікації з чиновниками та обраними політиками.

В Україні інститут електронних петицій запроваджено у 2015 році, хоча країнам західної демократії даний спосіб впливу на владу був відомий набагато раніше. Інша справа, що і до цього часу далеко не всі розвинені країни віднайшли спосіб зробити його працездатним.

Статтею 23–1 Закону України «Про звернення громадян» [1] встановлено, що громадяни можуть звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції. Указана норма зумовлює особливість електронної петиції як форми звернення громадян, що подається виключно до суб'єктів публічної влади, адже решта передбачених Законом звернень можуть також подаватися їй, наприклад, до підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності.

Варто підкреслити таку важливу властивість інституту електронних петицій, як потенційна здатність запобігати гострим соціальним напруженням. Якби влада дослухалася до голосу народу, а у людей був би дієвий механізм впливу на владу, не було б ані майданів, ані революцій (з їх трагічними наслідками). Світова історія свідчить про те, що більшість внутрішньодержавних конфліктів виникає саме з причин невміння (чи небажання) влади вчасно врегулювати соціально гострі проблеми.

Інститут електронних петицій якраз і покликаний бути тим механізмом, який дозволяє, з одного боку, владі оперативного отримувати інформацію про питання, що набувають соціальної гостроти та вирішувати їх не даючи досягти критичного напруження, а з іншого, надає громадянам достатньо простий і економічний спосіб власного волевиявлення, яке, у разі підтримки іншими громадянами, набуває статусу колективного. Це дозволяє громадянам долучитися до управління державними справами, не обіймаючи посад на державній службі, відчути не тільки свою значу-

щість, а й відповідальність за загальний добробут. Звісно, що для цього держава має побудувати дієвий інститут електронної петиції, розпочавши, перш за все, з його якісного законодавчого врегулювання.

Натомість, докладний аналіз правових актів, що закріплюють порядок реалізації громадянами права на електронну петицію в Україні, а також всього масиву електронних петицій та відповідей на них, що були оприлюднені на офіційних сайтах Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України за час їх функціонування, вказують на те, що інститут електронних петицій в Україні не відповідає вищевказаним вимогам.

Низка недоліків законодавчого регулювання інституту електронних петицій перетворили його скоріше на фікцію, спотворили саму ідею даного елементу Е-демократії. Адже сьогодні електронна петиція в Україні є просто звичайним зверненням громадянина до суб'єкта влади, що набуло певного розголосу, але не викликає жодних обов'язків з боку адресата, крім обов'язку вчасно надати відповідь (підкреслюємо, саме надати відповідь, а не вирішити поставлене питання). Такій необов'язковості електронних петицій для органів влади цілком кореспондується майже повна вседозволеність громадян у виборі форми і змісту електронних петицій. Серед оприлюднених петицій часто зустрічаються безпредметні, такі, що неможливо задовольнити, а іноді навіть і зрозуміти. Часто петиції викладаються у формі певного гасла і не містять жодної пропозиції, вимоги або прохання.

В результаті, лише 1 з майже 700 петицій в Україні набирає необхідну кількість голосів на свою підтримку і, відповідно, підлягає розгляду у порядку, передбаченому ст. 23–1 Закону України «Про звернення громадян». Ще менша кількість петицій досягає своєї мети, адже задовольняється лише 1 петиція з кожних 10 тисяч оприлюднених [2]. Кардинально інший підхід до роботи з петиціями демонструє практика Латвійської республіки. В цій країні роботою з електронними петиціями опікується громадська організація (NGO) «ManaBalss», яка здійснює попередній відбір петицій, придатних до опублікування, спілкується з авторами, з'ясовуючи їх справжні мотиви, допомагає у формулюванні тексту петиції та її подальшій популяризації. Як результат – відсутність оприлюднених «фейкових» петицій; більш широке залучення громадськості і державних інституцій до обговорення оприлюднених петицій; високий відсоток петицій, що стали основою для прийняття відповідного закону; відчуття реального впливу громадян на рішення влади.

В Латвійській республіці будь-яка петиція, яка отримала підтримку визначеної кількості громадян (10 тис.), обов'язково має бути включена до повістки дня законодавчого органу. В результаті 67,5% оприлюднених петицій є успішними (тобто задовольняються) [3]. Якісна робота з електронними петиціями (народними ініціативами, як їх називають у Латвії) викликала позитивний побічний ефект, який проявився у тому, що більше половини успішних петицій були внесені депутатами на розгляд Сейму достроково, тобто до набрання відповідними петиціями необхідної кількості голосів громадян.

Можна констатувати, що рівень ефективності інституту електронних петицій є показником зрілості демократії у відповідній країні. Україна ще має багато працювати в цьому напрямку, оскільки очевидно, що існуючий механізм електронних петицій потребує глибокого переосмислення та доопрацювання. Розпочати варто з прийняття спеціального закону, який має докладно регламентувати вимоги до електронних петицій, процедуру їх подання, оприлюднення, збору голосів, розгляду тощо. Зазначений нормативний акт має встановити гарантії ефективності електронних петицій, що набрали визначену кількість голосів громадян на свою підтримку.

Список використаних джерел: 1. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47. Ст. 256 (з наст. змінами і допов.). 2. Більш докладно див: Лученко Д. В. Електронна петиція як форма оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єкта публічної влади. *Право України*. 2018. № 11. С. 53–64; Лученко Д. В. Інститут оскарження в адміністративному праві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 441 с. 3. <https://manabalss.lv>

Васильсва Анна Іванівна
аспірантка кафедри соціальної філософії та управління
Запорізького національного університету

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Розвиток новітніх інформаційно-комунікативних технологій призвів до появи сучасних, прогресивних концепцій державного управління – електронного урядування (e-government) та електронної демократії

(e-democracy), що функціонують на всіх рівнях влади: державному, регіональному і муніципальному. Сьогодні e-government і e-democracy впроваджено у більшості країн світу, а лідерами цієї сфери є наступні держави: Естонія, Південна Корея, США, Японія, Нова Зеландія [4]. Міжнародний досвід країн-лідерів цієї сфери доводить, що уряди розвинених держав використовують ці концепції з метою активного залучення громадян до формування та реалізації державної політики. Це сприяє розширенню їх прав і можливостей, прозорості та відкритості діяльності органів влади, а також підвищує рівень довіри суспільства до владних інститутів.

На сучасному етапі реформування системи публічного управління та адміністрування України відбувається шляхом інтенсивного переходу до механізмів е-урядування та е-демократії. Зокрема, останні результати дослідження індексу електронної участі ООН за 2020 рік показали, що Україна увійшла в топ-50 країн, зайнявши 46-е місце зі 193 країн світу. Індекс е-участі ООН є складовою частиною глобального дослідження ООН E-Government Survey, яке з 2001 року проводять кожні два роки для дослідження рівня розвитку електронного урядування у державах-членах ООН [4].

Питанням впровадження електронного урядування та електронної демократії в Україні присвячена значна кількість наукових досліджень таких вітчизняних учених, як: О. А. Баранова, Н. В. Грицяка, В. Г. Даниленко, Н. М. Драгомирецької, П. С. Клімушина, А. І. Семенченко, С. Г. Соловйова, С. А. Чукута, І. А. Чикаренко та інші.

Станом на сьогодні, серед науковців не має однозначного визначення понять е-урядування та е-демократії. Ці дві концепції тісно взаємопов'язані між собою, мають спільну мету та цілі, але головною відмінністю між ними є методи взаємодії між органами влади та громадськістю. Адміністративною моделлю державного управління є електронне урядування, що передбачає надання державних послуг та здійснення управлінської діяльності через інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) та мережі Інтернет, під час чого відбувається комунікація зверху-вниз. Відповідно у демократичній моделі електронної демократії передбачається участь громадян в управлінні державою, контроль за діяльністю органів влади та реалізацією державної політики за допомогою ІКТ, тобто, переважають комунікації знизу-вгору.

Впровадження е-урядування та е-демократії України розпочалося на законодавчому рівні наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років. Зокрема, під час першого організаційного етапу було прийнято Закони України: «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» – 1994 р., «Про Національну програму інформатизації» – 1998 р., «Про електронні документи та електронний документообіг» – 2003 р., «Про електронний цифровий підпис» – 2003 р. Вони започаткували формування нормативно-правової бази інформатизації, а саме побудову: державної телекомунікаційної системи, системи національних інформаційних ресурсів, інформатизацію стратегічних напрямків розвитку економіки, безпеки та оборони, соціальної сфери тощо.

Початком реалізації проекту електронного урядування було розробка та видання указу Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» № 63/2002 від 1 серпня 2002 року та прийняття постанови Кабінету Міністрів «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» № 3 від 4 січня 2002 р. Вищевказаними нормативно-правовими документами було встановлено обов'язковість ведення органами державної влади та органами місцевого самоврядування власних офіційних web-сайтів та вчасне розміщення на них інформації щодо діяльності відповідних органів, виконання програм, планів, чинних та скасованих нормативно-правових актів, форм і зразків документів, архівної та іншої інформації. Одним з важливих нововведень було створення єдиного порталу Кабінету Міністрів України, призначеного для інтеграції сайтів органів виконавчої влади та розміщення інформаційних ресурсів відповідно до потреб громадян. На сьогоднішній день створено та впроваджено Єдиний веб-портал органів виконавчої влади (<http://www.kmu.gov.ua/>) як центральну частину створюваної системи електронного урядування, що надає електронні послуги за такими категоріями: охорона здоров'я та освіта; безпека та суд; фінанси та податки; транспорт, підприємництво; громадянство та міграція; земля та екологія; будівництво та нерухомість; соціальний захист. Практично всі органи державної влади та місцевого самоврядування мають офіційні веб-сторінки, через які вони надають онлайн-послуги, водночас деякі владні інститути ще не розробили свої власні сайти.

Другий етап впровадження е-урядування та е-демократії став періодом подальшого розроблення національної політики щодо розбудови інформаційного суспільства та наближення її до світових стандартів. Таку політику в Україні визначено Законами України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про захист персональних даних» та інші. Вказані законодавчі акти спрямовані на впровадження електронного урядування, однак без чіткої деталізації, зокрема, без визначення етапності робіт, ресурсного забезпечення та очікуваних результатів.

Вагомим заходом у впровадженні е-урядування України було створення Державного агентства з питань електронного урядування, яке було засновано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 492. Основним заданням вищевказаного агентства була реалізація державної політики у сферах інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвиток інформаційного суспільства, але у вересні 2019 року воно припинило свою діяльність. Натомість, його функції було передано до новоствореного Міністерства цифрової трансформації України.

З 2015 року і до сьогодні триває третій етап, який позначився покращенням позицій (на 45 сходинок) України у рейтингу ООН з розвитку електронного урядування та електронної демократії. У 2017 році Кабінетом Міністрів України було прийнято «Концепцію розвитку електронного урядування в Україні» та «Концепцію розвитку електронної демократії в Україні» із планами заходів, які визначають головні цілі, пріоритетні напрямки та заходи розвитку їх реалізації до 2020 року. У вказаних підзаконних актах йдеться про необхідність здійснення комплексу організаційно-технологічних заходів і чіткого розмежування повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування щодо впровадження цих систем та здійснення координації їх діяльності на всіх рівнях [2, 3]. Однак, вимоги зазначених Концепцій не реалізовані у повній мірі, тому створення нормативно-правової бази продовжується.

Важливим етапом у розвитку е-демократії України стало впровадження у 2018 році веб-порталу «Єдина платформа місцевої електронної демократії», який виконує функцію єдиного вікна доступу до чотирьох

інструментів електронної демократії: «Місцеві електронні петиції», «Громадський бюджет», «Електронні консультації з громадськістю» та «Відкрите місто». Станом на сьогодні, в нашій державі вже впроваджені та функціонують такі базові інструменти е-демократії, як: е-петиції, е-декларації, е-консультації, е-звернення, бюджети участі. Використання цих інструментів сприяє налагодженню кращого взаємозв'язку громадян та влади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем. Водночас, не впроваджено один із головних і складних інструментів електронної демократії – електронне голосування [1].

Таким чином, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій надав можливість розширення прав і можливостей участі громадян у процесі державотворення, що призвело до появи новітніх концепцій управління – е-урядування та е-демократії. Позитивні приклади запровадження та функціонування електронних урядів інших країн допоможуть Україні у майбутньому повністю впровадити ці концепції в систему державного управління. Станом на сьогодні, наша держава знаходиться на третьому етапі впровадження інститутів е-урядування та е-демократії. Зокрема вже розроблено необхідну нормативно-правову базу, функціонують офіційні веб-сайти органів влади, які надають електронні послуги. Також, створено центральний орган виконавчої влади – Міністерство цифрової трансформації України, який відповідає за впровадження вищезазначених інститутів управління. Водночас, наявні закони та підзаконні акти потребують доопрацювання, а заплановані заходи не реалізуються в повній мірі та у визначені строки, що сповільнює швидкість реалізації та повноту виконання цих проектів.

Список використаних джерел: 1. Веб-платформа «Єдина платформа місцевої електронної демократії» (e-DEM). URL: https://e-dem.ua/about_us. 2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>. 3. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>. 4. United Nations E-Government Survey. Department of Economic and Social Affairs Public Institutions. URL: <https://publicadministration.un.org/en/Research/UN-e-Government-Surveys>.

Льїн Руслан Олегович

студент 5 курсу

*Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

Розвадовський Олександр Броніславович

доктор юридичних наук,

Національна академія Служби безпеки України

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Все більше офісів та громадських місць вирішують внести вдосконалення, щоб забезпечити відвідувачів зручним та доступним обслуговуванням через мережу Інтернет. Це зручне рішення для обох сторін – зацікавлені заявники не втрачають часу, стоячи в чергах, а чиновники можуть швидше перевірити доставлені документи. Переваг електронного уряду є набагато більше, але що це таке? Електронне урядування – це сукупність заходів державного управління, спрямованих на вдосконалення державних послуг за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Такі рішення спрощують вирішення багатьох питань без необхідності звертатися до відповідного офісу. Електронне урядування – це не лише вибір, але й необхідність, якщо ми хочемо розвиватися як суспільство та ефективна держава.

Елементи електронного урядування: – готові форми та заявки, які потрібно заповнити в електронному вигляді або завантажити та роздрукувати; – електронна пошта користувача, на яку надсилається кореспонденція з офісу; – модуль перевірки електронного підпису через дані користувача або вхід через банківську систему. Можливість розміщення електронного підпису на поданих документах; – система електронного офіційного підтвердження отримання, що підтверджує подання документів електронними засобами; – вебсайт розроблений інтуїтивно зрозуміло, щоб полегшити подання необхідних документів. Модулі поетапно ведуть заявника через наступні поля, форми [1].

Переваги: Головною перевагою впровадження електронного уряду є підвищення ефективності наявної системи (система на основі паперу). Це повернуло б ті самі гроші та час. Введення також сприятиме кращому зв'язку між урядами та бізнесом. Наприклад, електронні закупівлі сприяють зв'язку G2G та B2B; це дозволить дрібному бізнесу

конкурувати за державні контракти, а також великому бізнесу. Звідси перевага створення відкритого ринку та посилення економіки. Бізнес та громадяни можуть отримувати інформацію швидше, і це можливо в будь-який час доби.

Передбачувані переваги електронного уряду включають: – ефективність; – покращення послуг; – кращу доступність державних послуг; – більшу прозорість та підзвітність.

Недоліки: Основним недоліком електронного урядування є відсутність рівності у доступі громадськості до Інтернету, надійність інформації в Інтернеті та приховані програми діяльності урядових груп, які можуть впливати та упереджувати громадські думки.

Потенційні наслідки впровадження та проектування електронного уряду включають дезінтермедіацію уряду та громадян, вплив на економічні, соціальні та політичні фактори, вразливість до кібератак.

Гіпернагляд: Як тільки уряд почне розвиватися та вдосконалюватися, громадяни будуть змушені в більш широкому масштабі взаємодіяти з урядом в електронному вигляді. Наприклад, це потенційно може призвести до проблем з конфіденційністю для цивільних, оскільки їх уряд отримує дедалі більше інформації про них.

Вартість: Незважаючи на те, що на розробку та впровадження електронного урядування витрачається велика кількість ресурсів, результати та наслідки пробних урядів, що базуються на використанні мережі Інтернет, часто важко оцінити або ж результат є незадовільним.

Недоступність: Сайт електронного уряду, що забезпечує вебдоступ та підтримку, часто не надає можливості доступу всім громадянам, включаючи тих, хто живе у віддалених районах, має низький рівень грамотності [2].

Суспільство рухається в напрямку використання нових технологій, які б значно полегшили йому життя. Саме тому розвиток електронного урядування повинен забезпечити безперешкодний доступ громадян до установ, організацій та офісів, швидке вирішення питань та якісне обслуговування.

Список використаних джерел: 1. Czym jest e-administracja? URL: <https://zarzadcy.com.technologie.pcf/czym-jest-e-administracja>. 2. Global Themes and Featured Topics. URL: <https://www.e-spinincorp.com>.

Спасенко Вікторія Олександрівна
*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РОЗБУДОВА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства цифрова держава є масштабним проєктом, який реалізується Міністерством цифрової трансформації України. Основною метою є розроблення зручної та прозорої взаємодії громадян та бізнесу з державою.

У науковій літературі під електронною державою розуміють державу з широким використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій у публічному секторі з метою покращення доступу до інформації, надання публічних послуг, підвищення ефективності адміністративного апарату та заохочення громадян до участі у процесі ухвалення рішень у публічній сфері. У сфері розглядуваного питання доречно навести позицію Д. В. Лученка, який електронну державу розглядає як інструмент модернізації державного управління з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій під час взаємодії держави та суспільства [1, с. 336–337].

Варто зазначити, що Міністерство цифрової трансформації України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері впровадження електронного документообігу; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку ІТ-індустрії [2].

За планом Міністерства цифрової трансформації України до 2024 року 100% публічних послуг будуть доступними громадянам та бізнесу онлайн. Станом на квітень 2021 року у Дії – вже понад 3,6 мільйонів користувачів. Розробці концепції цифрової держави передувало створення національного бренду «Дія», розробленого також за сприяння Програми EGAP. В основі закладена сучасна ідея про те, що взаємодія громадян із державою має бути легкою, зрозумілою та швидкою, без зайвої витрати часу, без додаткового контакту з чиновником, а отже – і без хабарів [3].

Важливим питанням є створення на сьогодні умов щодо подальшого впровадження цифрової держави в Україні, що сприятиме подоланню корупційних проявів у сфері публічного адміністрування. Так, громадянам України достатньо мати з собою телефон з цифровим паспортом для будь-якої життєвої ситуації. Біометричний паспорт та ID-картка в Дії з 23 серпня 2021 року на законодавчому рівні стануть повним аналогом паперового та пластикового, а відтак, Україна стане новатором у сфері використання цифрових документів, які є набагато безпечнішими і комфортнішими, ніж паперові. Зараз ними можуть користуватися близько 20 млн українців – більше 5,5 млн з них мають ID-картку і ще 18 млн є власниками закордонних біометричних паспортів. Цифрові паспорти буде можливо пред'являти на території України для посвідчення особи та підтвердження громадянства, крім випадків перетинання державного кордону, в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї [3].

Водночас поряд з проведеними заходами, варто погодитися з О. М. Соловйовою, яка наголошує, що серед невирішених проблем, що виникають при наданні адміністративних послуг в електронній формі можна виділити: невисокий рівень використання електронного документообігу органами управління в цілому; низький рівень захисту інформації в системі; початковий етап створення системи електронної взаємодії державних електронних ресурсів [4, с. 319].

Таким чином, подальша розбудова України як цифрової держави сприятиме якісному і швидкому отриманню публічних послуг та дозволить оптимізувати процес взаємодії між громадянами і державою, особливо в умовах карантинних обмежень.

Список використаних джерел: 1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 5 : Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк. 2020. 960 с. 2. Положення про Міністерство цифрової трансформації України: постанова КМУ від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-p#Text>. 3. Дія. Цифрова держава. URL: <https://egap.in.ua/projects/diia-tsyfrova-derzhava/> 4. Соловйова О. М. Переваги надання адміністративних послуг в електронній формі. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення*: зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. Харків. Право. 2020. С. 317–320.

Червякова Олена Борисівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЦИФРОВА ЕКСПЕРТИЗА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Одним із інструментів розвитку інформаційного суспільства, яке можна визначити як орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічне суспільство, є електронне урядування. За визначенням ЮНЕСКО, електронне урядування – це використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) публічним сектором з метою поліпшення обміну інформацією і поставки послуг урядом, надихання громадян на участь у прийнятті рішень, а також забезпечення прозорості, ефективної та підзвітної роботи уряду

Як наголошується в Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018–2020 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67р., розвиток відкритого інформаційного суспільства значно стимулювати цифрові технології за умови системного державного підходу. Йдеться про цифровий розвиток усіх сфер суспільного життя, які мають базуватися на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, основу яких складають інформаційні ресурси. Цей процес має ґрунтуватися на засадах і принципах державної політики цифрового розвитку суспільства.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 р. № 56 «Деякі питання цифрового розвитку», застосування принципів державної політики цифрового розвитку під час реалізації прав та свобод громадян забезпечується органами виконавчої влади в процесі : 1) підготовки проектів нових нормативно-правових актів (далі – НПА); 2) внесення змін до нормативно-правових актів та 3) реалізації владних повноважень шляхом застосування цифрових технологій. З метою з'ясування питань про відповідність проекту акту Кабінету Міністрів України, актів інших органів виконавчої влади засадам реалізації органами виконавчої влади зазначених принципів запроваджено проведення цифрової експертизи й розроблено її механізм шляхом внесення змін до низки нормативно-правових актів. Так, пункт 5 параграфу 33 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою КМУ від 18.07.2007 р. № 950 доповнено положенням про те, що проект акта КМУ з питань інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства, електронної демократії, надання адміністративних послуг або цифрового розвитку підлягає обов'язковому погодженню з Державним агентством з питань електронного урядування (у теперішній час – Міністерство цифрової трансформації України), яке проводить його цифрову експертизу.

Аналогічними положеннями щодо проведення цифрової експертизи нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади було доповнено пункт 9 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731. Тож на сьогоднішній день обов'язковій цифровій експертизі підлягають проекти НПА Уряду України, інших органів виконавчої влади. Проведення цифрової експертизи покладається на Мінцифри (пункт 6 Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856).

З наведеного випливає, що *метою* цифрової експертизи є з'ясування питань про відповідність проекту акта КМУ, актів органів виконавчої влади засадам реалізації принципів державної політики цифрового розвитку. У разі наявності в проекті акта положень, що не узгоджуються із зазначеними принципами, зокрема, перешкоджають створенню сучасних

електронних форм взаємодії та доступності для громадян і суб'єктів господарювання переваг і можливостей цифрових технологій, експертом має надаватися підсумковий негативний висновок. Втім, затверджена форма висновку про проведення цифрової експертизи проекту НПА серед можливих варіантів рішення, яке може бути прийнято, такого не передбачає. Експерту пропонується відповісти на такі запитання : чи відповідає проект акта засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку; чи передбачає проект акта цифрову форму реалізації як пріоритетну та застосування ІКТ; чи містить проект акта положення, що перешкоджають створенню сучасних електронних форм взаємодії та доступності ІКТ для громадян; чи наявні не враховані розробником зауваження експерта. Параграф 37–1 Регламенту КМУ доповнює цей перелік наступними питаннями : 1) технічні аспекти окремих положень проекту акта та його відповідність засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку; 2) альтернативні шляхи реалізації положень проекту акта, які відповідають засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку; 3) суперечності в актах законодавства, які унеможливають реалізацію положень акта із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем. За своєю суттю коло зазначеного переліку питань складає *предмет* цифрової експертизи. Звідси можна зробити висновок, що цифрова експертиза є *різновидом комплексної техніко-правової експертизи*.

На користь такого погляду можна навести й інші аргументи. Так, методичні рекомендації з дотримання засад реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, затверджені наказом Державного агентства з питань електронного урядування України № 24 від 09.04.2019 р., рекомендують, зокрема, органам виконавчої влади під час прийняття рішень щодо визначення форм і способів цифрової реалізації владних повноважень враховувати в першу чергу потреби громадян, розробити цифрову стратегію та план заходів з її використання, утворити структурний підрозділ з питань цифрового розвитку або передбачити у штатному розписі посаду спеціаліста з питань цифрового розвитку (питання права); запроваджувати цифрові механізми залучення громадян до процесів прийняття рішень і реалізації владних повноважень, використовувати

загальні системи захисту, забезпечувати безпечні та надійні обміни даними між е-ресурсами й е-взаємодією з громадянами та суб'єктами господарювання; автоматизувати частково чи повністю адміністративні процеси (питання використання ІКТ технологій).

Подальший розвиток цифрової експертизи вбачаємо в наступному: 1) такій експертизі мають бути піддані не лише проекти НПА органів виконавчої влади, а й діючі НПА; 2) потреба у проведенні цифрової експертизи може виникнути також під час судового оскарження НПА, а, отже правомірною є постановка питання про віднесення її до різновиду судових експертиз з наступним затвердженням відповідної методики.

Шкуропацький Олександр Іванович

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права Національної безпеки
та правової роботи
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Андрієць Марина Олександрівна

*здобувачка кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету*

«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

В умовах судової реформи з метою осучаснення судового процесу та забезпечення в найвищій мірі доступу до правосуддя, на законодавчому рівні було започатковано перехід до електронного документообігу між системою судочинства України та учасниками судового провадження. Зокрема, уперше було впроваджено функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, метою якої є забезпечення документообігу (надсилання й отримання в електронній формі документів) між судом й учасниками судового процесу, самими учасниками судового процесу, а також між судами. Наказом ДСАУ «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних

судах» від 22.12.2018 р. № 628 було започатковано експлуатацію підсистеми «Електронний суд» у тестовому режимі [1].

«Електронний суд» – це один із сервісів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, доступ до якого здійснюється після реєстрації користувачем Офіційної електронної адреси (Електронного кабінету). «Електронний суд» забезпечує обмін електронними документами між учасниками судового процесу. Дає можливість користувачеві подавати позовні заяви та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, а також отримувати судові рішення та інші електронні документи [2, с.112].

У 2020–2021 роках судова система України зіткнулася з проблемою відсутності фінансування, в тому числі на забезпечення відправлення поштової кореспонденції, внаслідок чого в загальнонаціональних масштабах постало питання порушення прав учасників судових справ на доступ до судових рішень, а також неможливість проведення судових засідань з огляду на блокування направлення повісток про виклик до суду у паперовій формі.

Вказані обставини підштовхнули як судову систему, так і представників учасників судового процесу до активного переходу на електронну форму документообігу, що також відіграло позитивну роль у забезпеченні виконання судовою владою функції відправлення правосуддя в умовах карантину. За рік життя після запровадження карантину, питання функціонування єдиного електронного судового документообігу стало вирішальним чинником для забезпечення судам можливості продовжувати здійснення функцій з відправлення правосуддя.

В той же час, особи, що не мають можливість або навичок користування інтернетом та електронними кабінетами та у яких відсутні електронні адреси вимушені були на пропозиції суду приїжджати до суду для отримання копії рішення, яку суд через брак фінансування не мав можливості направити такій особі. Вказане зумовило додаткові витрати учасників справи.

Інші ж учасники судового процесу навпаки зловживали зазначеною ситуацією, посиляючись на неотримання в паперовому вигляді відповідних процесуальних документів та відмовляючись з цих причин виконувати відповідні судові рішення або прибути у судові засідання.

Відповідно до положень чинних процесуальних кодексів визначено перелік суб'єктів, для яких реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі здійснюється в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному відповідним процесуальним Кодексом та Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

В той же час, Перехідними положеннями до відповідних кодексів визначено, зокрема що «до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи подання, реєстрація, надсилання процесуальних та інших документів, доказів, формування, зберігання та надсилання матеріалів справи здійснюються в паперовій формі, а розгляд справи у суді здійснюється за матеріалами справи у паперовій формі.

В той же час, відповідно до рішення Вищої ради правосуддя від 28.02.2019 № 624/0/15–19 та враховуючи результати обговорення з судами, іншими органами та установами системи правосуддя питання необхідності відтермінування початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), Державна судова адміністрація України повідомила про відкликання оголошення, опублікованого в газеті «Голос України» (№ 229 (6984) від 01.12.2018) [3].

Таким чином, на сьогодні судова системи зіткнулася з подвійною формою ведення документообігу. З одного боку не зважаючи на широке використання системи Електронний Суд яка є частиною ЄСІТС офіційне оголошення про початок використання ЄСІТС залишається відкладеним, з огляду на що діють норми перехідних положень про паперову форму

документообігу. За таких умов суди, діючи в умовах подвійного регулювання, направляючи копії судових рішень через систему електронний суд вимушені також направляти паперову копію засобами поштового зв'язку, в тому числі з тих причин, що останнім часом інформація в системі Електронний суд відображується з запізненням як для судів так і для учасників процесу.

В той же час, паперовий документообіг, особливо в умовах пандемії, все більше втрачає актуальність з огляду як на створення небезпеки для здоров'я учасників справи, вимушених відвідувати додатково місця скупчення людей, (суд, пошта, копіювальні центри, тощо), суддів та працівників апарату, (які змушені в силу характеру покладених на них функцій додатково контактувати з громадянами в умовах пандемії), так і додаткові надмірні витрати (фінансові, часові), які вимушені нести суди і учасники процесу. В той же час чинними процесуальними кодексами передбачено, що після запровадження ЄСІТС розгляд справи в електронному вигляді та переведення усієї паперової документації в електронний вигляд. Зазначене нововведення з урахуванням характеру справ та обсягу доказів, які зазвичай досліджують суди, зокрема письмових доказів, які не завжди викладені на форматах паперу, які за розміром можливо сканувати та перевести в електронний вигляд, а також з урахуванням особливостей деяких категорії доказів та документів, дослідження їх в електронній формі є неефективним та досить часто взагалі неможливим.

Крім того підчас дослідження зокрема письмових доказів в електронній формі за необхідності співставлення декількох документів, які знаходяться на різних сторінках файлу або в різних файлах, вказані дії стають майже неможливими.

За таких обставин, доцільним є вирішення вказаного проблемного питання шляхом запровадження змін до відповідних процесуальних кодексів, згідно яких визначити, що до запровадження функціоналу ЄСІТС, суди здійснюють документообіг за допомогою системи «Електронний Суд»:

1) підприємства, установи, організації, суб'єкти владних повноважень, адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки:

– зобов'язані бути зареєстровані в системі Електронний суд (не залежно від запровадження ЕСІТС та початку її функціонування) та здійснювати документообіг під час судового процесу виключно в електронній формі;

– отримання копії судових рішень такими учасниками у паперовому вигляді здійснюється з окрему плату за заявою такої особи;

– позовні заяви, процесуальні документи та докази такими особами подаються до суду в електронній формі з обов'язковим поданням паперової версії виключно для суду;

– ДП «ІСС» забезпечує належну роботу функціоналу системи Електронний Суд з можливістю перегляду усіма учасниками справи в особистому кабінеті усіх поданих учасниками процесуальних документів та долучених до них доказів та матеріалів з можливістю копіювання та роздруковкою з грифом «Роздруковано з системи Електронний суд Дата ____ Справа № ____. Користувач ____»;

– у разі технічної неможливості переведення відповідних доказів в електронний вигляд до суду надається паперова копія, про подачу якої виключно в паперовій формі зазначається у відповідному процесуальному документі, який супроводжує подання відповідного доказу;

– письмові заяви, клопотання з приводу вчинення судом процесуальних дій, необхідність подання яких виникла в момент проведення судового засідання може подаватися в паперовій формі та переводиться в електронний вигляд апаратом суду та прикріплюється до відповідного підрозділу електронної справи разом з журналом реєстрації.

2) Інші особи не залежно від запровадження ЕСІТС та початку його функціонування використовують для документообігу з судом та іншими учасниками процесу систему «Електронний суд», окрім випадків, коли за технічною або фізичною неможливістю вказана особа не може здійснити реєстрацію електронного кабінету. У вказаному випадку за заявою такої особи суд не пізніше 2х днів з дня надходження відповідної заяви постановляє ухвалу про надання можливості подання та отримання документів в паперовому вигляді. У випадку реєстрації відповідної особи в системі електронний суд, на неї поширюються всі вимоги, встановлені пунктом 1.

3) Розгляд справи проводиться за матеріалами в паперовому вигляді, зміст та обсяг документів в електронній справі повинен бути ідентичним змісту та обсягу документів у паперовій версії, за виключенням документів, переведення яких в електронний вигляд є технічно ускладненим або неможливим, про що складається акт.

4) Розробка та налагодження відправки виконавчих листів у електронній формі до відповідного реєстру, забезпечення доступу до такого реєстру виконавців.

Функціонал ЄСІТС, запровадження якої передбачено чинними процесуальними кодексами, є досить широким та охоплює значний обсяг процесуальних питань, таких як доступ до реєстрів суддями, автоматичну зміну інформації про представників, чинність довіреностей, зміни місця перебування осіб, статусу майна, тощо, а відтак потребує значних фінансових, трудових та часових витрат на її розробку. Проте, унеможливлення переходу до електронного документообігу до розробки в повній мірі усього функціоналу ЄСІТС є нехтуванням вимогами сучасності.

Відтак, перехід від паперового документообігу до електронного за умови функціонування та налагодження роботи системи «Електронний суд» забезпечить прискорення обміну документами між судом та учасниками процесу, що безпосередньо вплине на прискорення розгляду справи та дотримання відповідних процесуальних строків, зменшить видатки на виготовлення паперових копій, витрати на оплату поштового зв'язку, прискорить роботу суду, оптимізує витрачений учасниками процесу час на прибуття до суду з метою подання документів, виключить черги до канцелярій суду, що досить актуально за умови пандемії.

Список використаних джерел: 1. Наказ ДСАУ «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах» від 22.12.2018 р. № 628. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf. 2. Кайдашев Р. П. «Електронний суд» як ефективний засіб забезпечення права на перегляд судового рішення в разі втрати матеріалів адміністративної справи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 29(2.3). С. 110–114. 3. Оголошення Державної судової адміністрації України «Про відкликання оголошення «Про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» від 01.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001750-19/conv>.

Шурупова Катерина Володимирівна
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри професійної та
соціально-гуманітарної освіти
Криворізького національного університету*

Шустрова Ксенія Володимирівна
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
соціально-політичних та економічних дисциплін
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ

Розвиток інформаційних відносин у сучасному суспільстві неможливо уявити без використання електронного документообігу в цілому та електронних підписів у тому числі. Електронний документообіг є одним з тих інструментів, що в змозі забезпечити потреби сьогодення в швидкому інформаційному обміні. А використання електронного цифрового підпису, що підтверджує оригінальність документа і надійно захищає його від підробок, – є ефективним вирішенням проблеми перевірки дійсності отриманої інформації або підтвердити факт укладення договору з урахуванням відстані між сторонами договірних відносин.

Електронний документообіг є об'єктом правового регулювання, і сьогодні в Україні вже діє апробована система нормативно-правового забезпечення його функціонування. Проте, система норм права в цьому елементі інформаційного права не є бездоганною, і це об'єктивна проблема – від часу прийняття базових законів у сфері регулювання електронного документообігу минуло майже 15 років, проте й до цього часу неусунено всіх прогалини у правозастосуванні даного елемента національного законодавства.

Вдосконалення та оновлення нормативно-правової бази України, створення спеціальних юридичних норм сприятиме ефективному впровадженню та функціонуванню електронного документообігу. Для регулювання правовідносин у сфері інформаційних технологій Верховна Рада України в різний час ухвалила кілька Законів України: – «Про електрон-

ний цифровий підпис» від 22 травня 2003 р. № 852-IV; – «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р. № 851-IV;

Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлено основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Проте, подальший розвиток сфери електронного документообігу поставив цілу низку питань правового характеру, розв'язання яких є предметом даної статті.

Закон України «Про електронний документ і цифровий підпис» [1] покликаний встановити правові основи використання електронних документів і застосування цифрового підпису, визначити основні вимоги, що пред'являються до електронного документа і цифрового підпису, а також основні правила здійснення електронного документообігу. Цим нормативним актом, вводиться безліч нових правових понять та правових механізмів, які раніше не використовувались у державному регламентуванні правовідносин в галузі інформації.

Закон не містить в собі поняття інформації, але оперує поняттям «інформація в електронній формі». Так, відповідно до статті 3 Закону, електронним документом є інформація в електронній формі, створювана, структурована, оброблювана, збережена, передана за допомогою комп'ютера, інших електронних пристроїв або програмних і технічних засобів, підписана у відповідності з цим законом цифровим підписом [1].

При цьому, електронна інформація розглядається законом лише в контексті електронного документа. Це є досить важливим фактом, оскільки, таким чином, держава встановлює можливість офіційного розгляду електронної інформації тільки при її відповідності визначеним критеріям. А саме, згідно п. 1. статті 5 Закону, електронний документ повинен відповідати таким основним вимогам: – створюватися, оброблятися, зберігатися і передаватися за допомогою програмних і технічних засобів; – містити реквізити, що дозволяють підтвердити його справжність, тобто одну або кілька цифрових підписів, відповідних умовам та вимогам, передбаченим цим законом; – створюватися і використовуватися способом і у формі, що дозволяють ідентифікувати укладача електронного документа; – бути представленим (відтвореним) у формі, доступній для сприйняття людиною; – бути доступним для його неодноразового використання.

Відразу ж хочемо звернути увагу на невідповідність вказаних вище характерних рис електронного документа, оскільки вони в цілому не містять в собі обов'язковості неодноразового використання самого електронного документа. Справа в тому, що оскільки самим законом вказується на можливість появи в майбутньому різних носіїв інформації та способів оперування з нею, відповідно неможливо заперечувати той факт, що певні системи створення електронної інформації можуть носити разовий, повторно невідтворюваний характер. У той же час однозначне віднесення подібної вимоги до суперечності визначення електронного документа, може спричинити серйозні негативні наслідки, аж до визнання тієї чи іншої електронної інформації недійсною тільки по підставі відсутності можливості бути неодноразово відтвореною повторно.

Говорячи про електронний документ, необхідно чітко уявляти категорію і поняття «документ» взагалі. Чіткого законодавчого визначення документа немає. Це, на жаль, дає можливість досить широкого трактування понять документа, що, в свою чергу, відбивається і на розумінні електронного документа. В даному контексті, аналізуючи сучасні доктринарні дослідження в цій галузі, найбільш точним, з нашої точки зору, є визначення документу як письмового акту, результату вольових дій людини, в якому міститься виділена за цілями і призначенням інформація (з необхідними реквізитами) про події, стан, факти, дії і обставини, зафіксовані на матеріальному носії у певній організаційній формі та форматі, які дозволяють людині його однозначно сприймати та ідентифікувати безпосередньо або за допомогою інструментально-технічних або програмно-апаратних засобів [5].

При цьому, створення будь-якого документа нерозривно пов'язане із застосуванням певних правових процесуальних дій і процедур: підготовка тексту документа, порядок його підписання, перевірка його достовірності і багато іншого.

Підводячи підсумок, хотілося б відзначити, що це лише деякі, базові моменти нормативного регламентування інформації, що відображають головні колізії та прогалини в даній області. Безумовно, окремого розгляду потребують питання існуючих в Україні «таємниць», конфіденційної інформації, інформації для внутрішнього користування, інші аспекти обмеження обігу інформації тощо. У будь-якому випадку – базове регламентування питань інформації та операцій щодо неї, завжди буде

впливати на нормативне регулювання будь-яких інших правовідносин, пов'язаних з інформацією.

Список використаних джерел: 1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: www.rada.gov.ua. 2. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. URL: www.rada.gov.ua. 3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: www.rada.gov.ua

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Аракелова Ангеліна Робертівна

студентка 2 курсу 6 групи

Інституту підготовки

кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасних умовах безперервного розвитку інформаційного суспільства світ стає все більш динамічним і потребує нових підходів до організації публічного адміністрування у державах світу й зокрема в Україні. І однією з новацій публічного адміністрування є електронне урядування, впровадження та розвиток якого спрямовані на зміцнення демократії та розвиток держави в усіх сферах суспільного життя, забезпечення прозорості рішень, прийнятих органами державної влади, зниження рівня корупції, надання можливості громадянам брати активну участь у державних справах тощо. Питання розвитку та поширення електронного урядування в нашій державі набуває актуальності й через прагнення України до членства в Європейському Союзі, де тривалий час інформаційно-цифрові технології застосовуються на високому рівні.

Нормативно-правовою основою впровадження системи електронного урядування в Україні є Концепція розвитку електронного урядування, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року. Електронне урядування визначається як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави,

орієнтованої на задоволення потреб громадян [2]. Реалізація Концепції електронного урядування в Україні була передбачена на період до 2020 року, а станом на сьогодні, Урядом ще не прийнято нового правового акту, який би визначав подальші напрямки впровадження електронного урядування в Україні.

Одним з досягнень впровадження системи електронного урядування в Україні було затвердження постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 року Положення про Єдиний державний портал електронних послуг, який передбачав створення електронного Порталу Дія. Відповідно до п. 3 Положення про Єдиний державний портал електронних послуг, Портал Дія призначений для реалізації права кожного на доступ до електронних послуг та інформації про адміністративні та інші публічні послуги, звернення до органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, отримання інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, яка необхідна для надання послуг, а також для проведення моніторингу та оцінки якості послуг [3]. Необхідно зазначити, що результатом впровадження такої системи електронних послуг стало збільшення кількості користувачів державними послугами онлайн у п'ять разів, про що зазначав Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров під час виступу на Всеукраїнському форумі «Україна 30: Коронавірус: виклики та відповіді». Крім того, в умовах пандемії процес цифровізації в Україні набув великих масштабів завдяки створенню електронного Порталу Дія, актуальною послугою якого наразі є послуга запису до листа очікування вакцинації від COVID-19.

Значним досягненням запровадження електронного урядування в Україні необхідно визнати адаптацію якості адміністративних послуг європейським стандартам. У 2020 році до Закону України «Про адміністративні послуги» були внесені зміни, що регламентували поняття та порядок надання адміністративних послуг в електронній формі. Так, відповідно до ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги»,

адміністративні послуги в електронній формі надаються з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування, а у ст. 17 передбачено надання адміністративних послуг з використанням Єдиного державного порталу в адміністративних послуг [1]. Крім того, в досить швидкому темпі розгортається діяльність центрів надання адміністративних послуг: станом на 1 січня 2020 року в Україні діє 797 центрів надання адміністративних послуг. Аналіз вищенаведеного свідчить, що впровадження системи електронного урядування сприяє розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що реалізація концепції впровадження системи електронного урядування в Україні дає позитивні результати, однак темпи впровадження концепції є повільними, оскільки попит на електронні послуги випереджає їх пропозицію, про що свідчить рейтинг ООН щодо готовності до діяльності електронного уряду серед 193 країн світу, в якому Україна посідала 69 місце станом на 2020 рік. Тому необхідно систематизувати існуюче законодавство в сфері електронного урядування та доповнити його прийняттям єдиного нормативно-правового акту щодо електронного урядування, який би визначав обов'язкові стандарти та механізми впровадження електронного урядування в Україні.

Список використаних джерел: 1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>. 2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>. 3. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-p#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Рябченко Я. С.

Бережна Валерія Романівна
студентка 4 курсу, 3 групи
Інституту підготовки кадрів для
органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Станом на сьогодні інформаційно-телекомунікаційні технології (далі – ІКТ) знаходять своє активне використання в кожній сфері життя суспільства, в тому числі публічній. На підтвердження цієї тези можна навести той факт, що Україна постійно запроваджує відповідні новації до законодавчих положень, з метою забезпечення всебічної регламентації та урегулювання процесу надання, зокрема, адміністративних послуг в електронній формі. Звертаючи увагу на зарубіжний досвід, можна сказати, що отримання суб'єктами звернення адміністративних послуг у такій «специфічній» формі характеризується великим рівнем попиту. Так, у Великобританії портал надання електронних послуг відвідує понад сімдесят мільйонів користувачів на рік, а у Норвегії, надання послуг адміністративними органами здійснено понад за ста десятками мільйонами звернень тощо [1].

З огляду на такі статистичні дані, можна констатувати лише один факт – наша держава рухається у правильному напрямку, адже активне запровадження в дію такої можливості для суб'єктів звернення, допоможе не тільки оптимізувати процес отримання послуги та заощадити час, а ще і знизити рівень прояву корупційних ризиків та корупції в цілому, як негативного явища, яке на превеликий жаль має досить високий рівень у публічній сфері життя.

Проаналізувавши думки експертів проекту «Проміс» та науковців можна дійти до висновку, що, хоча в Україні введено в дію велику кількість нормативно-правових актів, направлених на забезпечення реалізації суб'єктами звернення свого права на отримання тієї чи іншої

адміністративної послуги в електронній формі, це не допомагає вирішити всієї кількості проблем, що знаходять своє відображення. Так, зокрема, абз. 2 ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги» наголошує на тому, що останні надаються в електронній формі з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. На перший погляд, може скластися враження, що ніяких «казусів» не може бути, адже законодавець все логічно висвітлив у цьому нормативному приписі, а вебпортал введено в дію, але дослідив практичний аспект можна зазначити, що однією із суттєвих проблем, яка гальмує процес розвитку цього напрямку є відсутність міжвідомчої взаємодії між відповідними інформаційними системами органів державної влади та місцевого самоврядування, що викликано зокрема ігноруванням вимог запровадження електронного документообігу.

Також, до основних проблем, можна віднести: низький рівень захищеності державних реєстрів, баз даних та відповідно всієї інформації, що міститься в них; відсутність єдиних, встановлених державою, вимог до ресурсів отримання даних, що тягне за собою неконтрольований процес створення баз даних; необізнаність населення у можливості отримання адміністративної послуги в електронній формі та недовіра громадян по відношенню до документів у такій формі тощо [3].

Зрозумілим є той факт, що всі ці проблеми не залишають можливості належним чином використовувати ІКТ з метою надання адміністративних послуг, а тому, задля їх подолання, логічним є запровадження в дію наступних заходів: проведення роботи з населенням з метою підвищення рівня освідомленості щодо можливості отримання адміністративної послуги в електронній формі; запровадження в дію єдиних стандартів та вимог стосовно створення баз даних та реєстрів; забезпечення належного механізму взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування; запровадження заходів «примусового» характеру у випадку ігнорування або затягування процесу введення електронного документообігу тощо. Цілком очевидним є той факт, що для вчинення таких дій є необхідними великі матеріальні та належні кадрові ресурси, проте, позитивний ефект, який ми отримуємо у випадку їх подолання повністю їх виправдовує.

Таким чином, з огляду на все вищезазначене, можна сказати, що наша держава знаходиться тільки на початковому етапі запровадження таких суттєвих та важливих нововведень, а тому попереду нас ще стоїть досить важкий та довгий шлях, який потрібно пройти задля поліпшення якості надання адміністративних послуг з використанням ІКТ.

Список використаних джерел: 1. Михайлюк Я. Б. Надання адміністративних послуг в електронній формі: сучасний стан і перспективи розвитку. 2017. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> 2. Конотопцев О. Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в процесі надання адміністративних послуг». URL: <http://fmd.kh.ua/news/vikoristannya-informatsijno-komunikatsijnih-tehnologij-v-protsezi-nadannya-administrativnih-poslug.html>. 3. Літвінова Н. М., Літвінова О. В. Проблеми надання адміністративних послуг громадянам із використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій в Україні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/9.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/9.pdf).

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Березяк Вікторія Миколаївна

*студентка 2 курсу 8 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ПРОЕКТУ «ДІЯ»

Цифрові технології з кожним днем набирають все більших обертів не тільки в царині економіки, але й у сфері державного управління. Стрімкий розвиток інновацій проник практично у всі сфери функціонування державного апарату. Крім уже наявних державних електронних реєстрів, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комп'ютерних мереж, офіційних веб-сайтів державних органів і органів місцевого самоврядування [1, с. 37], стартувала програма «Держава у смартфоні», а саме додаток державних онлайн-послуг «Дія».

На сьогодні «Дією» активно користуються 4,5 млн українців та 7 млн громадян вже завантажили додаток. Взагалі, вперше бренд і концепція застосунку із 33-ма доступними послугами була представлена 27 вересня

2019 року в Києві, а до кінця року їх кількість становитиме щонайменше 50 [2]. Більш того, 30 березня було ухвалено Закон «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», що набере чинності вже у серпні цього року. Аналізуючи його, можна зробити висновок про подальше безперешкодне використання електронних документів [3].

На нашу думку, «Дія» має позитивний вплив на якість та комфорт життя людей у цілому. По-перше, онлайн послуги забезпечать можливість заощадження коштів бюджету, прискорення комунікації із державними органами, прозорість надання послуг, а отже й зменшення проявів корупції. Використання додатку даватиме змогу підтверджувати особу у правоохоронних органах, здійснювати отримання готельних чи поштових послуг, медичного обслуговування, проводити банківські операції, здійснювати різного роду державні послуги тощо. Також, він сприятиме запобіганню втрати документів через недбалість чи неуважність особи. Зрештою, в умовах карантину така зміна системи є дуже доречною.

Щодо недоліків такого нововведення, то додаток можна використовувати виключно онлайн, тобто лише із доступом до мережі Інтернет, без якого, сканування QR коду для перевірки документів стає неможливим. До того ж, поки ще вирішується питання щодо повної інформаційної безпеки та наявна проблема для використання додатку поза межами України. Проте, проаналізувавши комплекс аргументів «за» і «проти», неважко зрозуміти що переваг не тільки більше – вони ще й дуже суттєві, та створюють значні можливості для підвищення ефективності роботи Центрів надання адміністративних послуг тощо.

Підсумовуючи вищесказане, можна сміливо говорити про першість України у світі, насамперед, у напрямі користування цифровими аналогами документів. Тож, Кабінет Міністрів України та Міністерство цифрової трансформації безперервно працюють над створенням та покращенням цифрової інфраструктури у нашій державі і надалі, та сприяють активному розвитку України як цифрової, в цілому.

Список використаних джерел: 1. Берназюк О. О. Напрями застосування та види цифрових технологій у праві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 4(19). С. 34–38. URL: [file:///C:/Users/38099/Downloads/ Pjv_2017_4_9](file:///C:/Users/38099/Downloads/Pjv_2017_4_9).

pdf. 2. Технології. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3223263-onovlenim-zastosunkom-dia-koristuutsa-45-miljona-ukrainciv.html>. 3. Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»: Закон України від 30.03.2021 р. № 1368-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Білянська Софія Андріївна
*студентка 5 курсу 3 групи
господарсько – правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Наразі публічне адміністрування в Україні знаходиться на етапі реформування. Одним із основних завдань цього напрямку реформування є впровадження електронного урядування як новітньої форми публічного адміністрування. Відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні це «форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [1].

Метою електронного урядування – є зміна самої природи влади, зробити її більш прозорою та підконтрольною громадськості. Воно створює умови для нормального розвитку бізнесу, поліпшення інвестиційного клімату, зростання економіки, а також забезпечує реальну участь громадян у політичних процесах. Але на практиці це дуже тяжко зробити, адже виникають проблеми при впровадженні такого урядування. Наприклад, в органах місцевого самоврядування існує низька якість управління роз-

роблення та впровадження інформаційно-телекомунікаційних систем (бази даних, реєстри тощо) та ресурсів (центри обробки даних, телекомунікаційні мережі) органів влади, це все призводить до того, що взаємодія між органами місцевого самоврядування та юридичними і фізичними особами, зокрема щодо надання електронних послуг та доступу до відкритих даних, не відбувається в повному обсязі.

Також існує проблема щодо фінансування впровадження електронного урядування на місцях, що призводить до низьких темпів розвитку внутрішніх систем електронного документообігу та сучасні інформаційно-аналітичні інструменти не працюють так як повинні. Останніми роками просліджується тенденція щодо недостатнього рівня готовності державних службовців та працівників органів місцевого самоврядування до запровадження і використання інструментів електронного урядування. Для вирішення цієї проблеми проводяться тренінги для таких осіб, де навчають і допомагають швидше зрозуміти суть електронного урядування, але виникає інша проблема. Адже не всі працівники на місцях проходять таку підготовку через різні причини, що значно вповільнює розвиток електронного урядування в органах місцевого самоврядування.

За результатами громадського моніторингу впровадження в діяльність органів місцевого самоврядування України механізмів електронного урядування, на сьогоднішній день не на всіх веб-сайтах органів місцевого самоврядування наявна інформація щодо переліку та опису адміністративних послуг, які надаються міською владою (така інформація відсутня на 6% веб-сайтів органів місцевого самоврядування). Більшість веб-сайтів органів місцевого самоврядування (70%) надає можливість завантажити бланки заяв, необхідні для одержання адміністративної послуги, проте отримати адміністративні послуги в електронній формі можна лише на 11% веб-сайтів органів місцевого самоврядування. Так само вкрай рідко громадяни мають можливість відслідкувати стан опрацювання заяви на отримання адміністративної послуги (9% веб-сайтів органів місцевого самоврядування) [2]. Можна зробити висновок, що якість послуг залишається низькою, що є великою проблемою. Не менш важливою є проблема мотивації громадян до участі у взаємодії з органами влади через інструменти електронного урядування. Адже навіть якщо припустити, що найближчим часом в Україні повною мірою буде впроваджено всі етапи електронного урядування, немає жодних гарантій, що

громадяни матимуть бажання співпрацювати з публічною адміністрацією у такий спосіб.

Таким чином в майбутньому електронне урядування повинне підвищити ефективність роботи органів місцевого самоврядування і досягти якісно нового рівня управління публічними відносинами державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності, але як показує практика, щоб досягти такого рівня, потрібно вирішити ще багато проблем.

Список використаних джерел: 1. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124> 2. 100 міст – крок вперед. Моніторинг впровадження інструментів електронного урядування, як основи надання адміністративних послуг в електронному вигляді URL: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=1577>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.

Борисюк Богдан Романович
*студент 1 курсу магістратури
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЕЛЕКТРОННІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує безперервний розвиток суспільних відносин в усіх сферах суспільного життя, в тому числі й у наданні адміністративних послуг.

Надання адміністративних послуг в Україні регулюється Законом «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. У ст. 9 цього Закону зазначається, що адміністративні послуги в електронній формі надаються з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування.

Надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, який є офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні (ст.17 Закону).

Постановою Кабінету Міністрів України від 03.01.2013 р. №1313 затверджено Порядок ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг. Зокрема, зазначається, що Портал ведеться з метою забезпечення надання адміністративних послуг в електронній формі, доступу суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням Інтернету і є офіційним джерелом інформації про їх надання. При цьому відповідальність за достовірність, повноту і своєчасність розміщення інформації на Порталі покладено на держателя Порталу, яким є Мінекономрозвитку. Як видно з інформації, що міститься у розділі «Електронні послуги» Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади України, громадяни, інші фізичні та юридичні особи мають можливість отримати більше 100 електронних послуг.

На сьогоднішній день досить поширеною є практика реалізації суб'єктами публічного управління своїх повноваження із застосуванням цифрових технологій за допомогою визначеної системи дій, яка становить окремий вид публічної діяльності. Якщо йдеться про зовнішньо-управлінські повноваження, то найбільш поширеним видом такої діяльності є надання адміністративних послуг через онлайн-сервіси.

7 листопада 2018 р. набрав чинності Закон «Про електронні довірчі послуги», який надав можливість запровадити в Україні сучасні електронні методи ідентифікації особи й створив сприятливі умови для технічного розвитку цифрової галузі. Завдяки цьому значно розширилась кількість категорій користувачів (підписантів) електронного підпису, а також з'явилися нові види електронних послуг [2, с.57].

Незважаючи на створення електронних порталів з надання адміністративних послуг, все ж повноцінного надання адміністративних послуг ще немає. До проблем впровадження адміністративних послуг дослідники цього питання відносять:

1) недосконалу нормативно-правову базу, що регулює сферу надання електронних послуг;

- 2) недосконалість чинного законодавства про електронний документообіг та електронний цифровий підпис;
- 3) неврегульованість питання електронної ідентифікації;
- 4) не визначені правові умови захисту персональних даних у процесі надання електронних адміністративних послуг;
- 5) відсутність єдиної стратегії впровадження електронних адміністративних послуг [1, с. 60].

В підсумку зазнаймо, що запровадження в Україні електронних адміністративних послуг, забезпечення належної якості надання адміністративних послуг вимагає системного підходу до правового регулювання даної сфери суспільних відносин.

Список використаних джерел: 1. Буханевич О. М. Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2015. Вип. 3. Том 2. С. 57–60.
2. Костенко О. В. Проблеми правового забезпечення функціонування інфраструктури електронних адміністративних послуг. *Право та юстиція*. X. Вид-во «ОВК». 2020. №2 (11). С. 56–66.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. Б.

Бубнюк Володимир Олександрович
курсант 2 курсу ІПЮК для СБ України
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Форми та способи реалізації державної влади та управління, які існували раніше, на сьогодні не видаються ефективними і результативними, а також такими, що відповідали б потребам сучасного інформаційного суспільства. Останнє, вимагає впровадження у сферу публічного адміністрування новітніх інформаційно – комунікацій-

них технологій, активної реалізації моделі електронного урядування (е-урядування). Зазначена новація спрямована на забезпечення оперативного отримання населенням якісних адміністративних послуг, розширення можливостей публічної адміністрації, зокрема щодо доведення рішень до населення, здійснення публічної влади на засадах прозорості та відкритості тощо.

Впровадження е-урядування в Україні наближує нашу державу до європейських стандартів, що є актуальним внаслідок євроінтеграційних процесів в ній та забезпечує підвищення конкурентоздатності держави.

Згідно існуючих підходів е-урядування є формою організації публічного адміністрування, котра створює передумови для підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування шляхом застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій з метою формування нового типу держави, яка орієнтована на задоволення потреб громадян.

Систему нормативно-правових актів, які регламентують різні аспекти е-урядування становлять: Закон України «Про інформацію», оскільки саме право на доступ до інформації визнається одним з невід'ємних прав людини та громадянина, а запровадження е-урядування забезпечує можливість громадян мати доступ до публічної інформації; Закони України «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки впровадження електронного документообігу в органах влади є одним з основних векторів розвитку у сфері запровадження електронного урядування; «Про електронні довірчі послуги», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про адміністративні послуги» та деякі інші нормативно-правові акти.

Надати оцінку ефективності впровадження е-урядування в окремих галузях можна на підставі аналізу даних звіту «Антикорупційний та економічний потенціал е-послуг», підготовленого на замовлення Міністерства цифрової трансформації України та за підтримки USAID/UKaid, який було презентовано 14 вересня 2020 року. Згідно даного

Звіту в семи сферах було проведено комплексну оцінку економічного та антикорупційного ефекту від впровадження електронних державних послуг. Об'єктом оцінки стали сімнадцять електронних послуг (надання довідки про несудимість; реєстрація, внесення змін та припинення реєстрації фізичної особи – підприємця; видача та розширення ліцензії на послуги з автоперевезень пасажирів та вантажів, повідомлення про зміну даних перевізника, призначення допомоги при народженні дитини та інші).

Під час дослідження було опитано близько 1200 респондентів, за результатами якого 78% відсотків опитаних підтвердили, що впровадження електронних послуг сприяло зменшенню рівня корупції, 52% – що рівень зменшився суттєво, і тільки 1% ствердив, що ситуація з корупцією лише погіршилася. За результатами аналізу, можливий економічний ефект в досліджених семи сферах дорівнює приблизно 495 мільйонів гривень на рік, що свідчить про зменшення витрат близько на дві третини порівняно із класичним форматом. Помітним виявився вплив і на рівень корупції. Потенційна економія на хабарях у сферах, які досліджувалися, становить 841 мільйонів гривень на рік, що більше за економічний ефект, тоді як реальна – 32 мільйонів гривень на рік [1].

Отже, впровадження е-урядування, котре є довгостроковим процесом, однак наразі вже частково функціонує в багатьох сферах, сприяє функціонуванню державного апарату на прозорих засадах, зменшенню бюрократії, яка завжди були характерною для державних органів, позбавляє залежності особи від посадовців, що в свою чергу мінімізує поле для корупції.

Список використаних джерел: 1. Мінцифри: Цифровізація послуг дозволить економити бізнесу і громадянам 1,3 мільярда гривень щорічно. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-cifrovizaciya-poslug-dozvolit-ekonomiti-biznesu-i-gromadyanam-13-milyarda-griven-shchorichno>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

*Джиги Діана Віталіївна
студентка 4 курсу 2 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні активно здійснюється розвиток та трансформація електронного урядування як однієї із новітніх форм публічного адміністрування, що з однієї сторони є базовою передумовою для формування в Україні цифрового суспільства, економіки і ринку для їх подальшої інтеграції до єдиного цифрового простору ЄС, а з іншої – електронне урядування спрямоване на формування якісно нового рівня взаємодії громадянина з суб'єктом владних повноважень, при якому значно знизиться бюрократія та рівень корупційних ризиків у сфері надання адміністративних послуг.

Розвиток електронного урядування є особливо актуальним в умовах ковідного світу, адже діяльність фізичних та юридичних осіб не припинилася і, відповідно, пов'язані з отриманням адміністративних послуг потреби не зникли. Як зазначила заступник Постійного представництва ПРООН в Україні Манал Фоуані, пандемія COVID-19 прискорила трансформацію сфери надання послуг громадянам та державних бізнес-процесів, створило «нову реальність» [1], до умов існування в якій необхідно пристосовуватися.

Не зважаючи на те, що електронне урядування вже активно функціонує в Україні, 91,5% населення України не користується публічними послугами онлайн [2], що викликано низьким рівнем обізнаності пересічних громадян, особливо людей старшого віку, щодо можливостей електронного урядування та способів звернення за отриманням послуги. З метою подолання цієї проблеми у Плані роботи Міністерства цифрової трансформації України (далі за текстом – Мінцифра) на 2021 рік визначено завдання щодо вирішення проблем обізнаності населення та оволодіння цифровими навичками щодо користування всіма перевагами

електронного урядування, підготовки кваліфікованих кадрів, розв'язання інфраструктурних питань щодо технічного забезпечення подальшого розвитку електронного урядування в Україні [3].

На виконання завдань Мінцифри в Україні було розпочато реалізацію наймасштабнішого цифрового проекту – «Дія. Цифрова держава». Втіленням цієї ініціативи став Єдиний державний веб-портал електронних послуг – «Портал Дія», де кожен громадянин може отримати електронні послуги та інформацію з державних електронних інформаційних ресурсів (зокрема, доступ до електронних документів фізичної особи, інформація з автоматизованих систем Єдиних та Державних реєстрів, інформація про штрафи ПДР та борги за виконавчими провадженнями, які можна сплатити одразу в застосунку через Apple Pay/Google Pay або картою). У рамках проекту «Дія. Цифрова держава» було створено «Гід з державних послуг» – спеціальний портал, де акумульовано та згруповано за сферами всі адміністративні послуги, спрощено пошук необхідної послуги для громадян, введено функцію пошуку за життєвою ситуацією. За планом Мінцифри вже до 2024 року 100% публічних послуг будуть доступними громадянам та бізнесу онлайн.

Також необхідно відзначити й запуск нової послуги «Дія ID», що за своєю сутністю є сучасним цифровим підписом, який спрямований на спрощення процедури отримання адміністративних та фінансових послуг в режимі онлайн, а також на створення умов для підписання документів в майбутньому завдяки смартфону. Очільник Мінцифри анонсував запуск експериментального проекту з реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання в електронному форматі, що зараз є однією із найбільш запитуваних послуг [4]. На цей час вже створено умови для подання в онлайн режимі повідомлення про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів з незначними наслідками «СС1» (приватна забудова, малоквартирні будинки, адміністративно-побутові будівлі малого та середнього бізнесу) [5]. Проте, на цьому розвиток будівельних онлайн послуг не припиняється. Вже анонсовано запуск нової послуги: повідомлення про початок виконання будівельних робіт та введення в експлуатацію об'єктів класу СС2 та СС3 [4].

Планується запустити послугу щодо автоматичної реєстрації бізнесу –автоматична реєстрація послуг для ФОП онлайн, що буде здійснюватися без участі реєстратора [4]. Не менш важливим, особливо в період

карантину, є функціонування електронних сервісів ДПС, одним із яких є «Електронний кабінет», де можна, зокрема, отримати інформацію про граничні терміни сплати податків, зборів, обов'язкових платежів та подання звітності; роздрукувати бланки податкової звітності; заповнити декларацію про майновий стан і доходи фізичних осіб і додатки до неї, переглянути облікові дані платника; переглянути та вести звітність; вести листування з ДПС; подавати заяви, запити для отримання інформації тощо [6].

Продовжуючи реалізацію ініціатив в рамках глобальної цифровізації країни, у лютому 2021 року було прийнято Закон України № 1217-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі», який передбачає ведення обліку трудової діяльності працівників в електронній формі у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування з поступовою відмовою від паперових трудових книжок. Запровадження електронної трудової книжки, серед іншого, створить можливість автоматичного призначення пенсії за віком через особистий електронний кабінет на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України .

У майбутньому планується надання електронних послуг не тільки в адміністративній сфері, а й в галузі охорони здоров'я, бізнесу, освіти, транспорту, суду, щодо питань демократії тощо. Населення України також висловило побажання щодо розширення сфери надання електронних послуг, зокрема, щодо комунальних послуг, оформлення та отримання пенсій, медичних послуг, ведення малого бізнесу, отримання соціальної допомоги та інші [1]. Отже, в умовах широкого використання комп'ютерних технологій всеосяжна інформатизація суспільного життя не за горами. Як наслідок, електронне урядування є не лише інструментом виконавчої влади, а й формою управління державою та однією із основних концепцій розвитку державно-правового механізму майбутнього.

Список використаних джерел: 1. Урядовий портал: URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kozhen-drugij-ukrayinec-skoristavsya-shchonajmenshe-odniyeyu-e-poslugoyu-protyagom-2020-roku-doslidzhennya>. 2. Розвиток електронних послуг. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vyaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug>. 3. Про затвердження плану роботи Міністерства цифрової трансформації України на 2021 рік: наказ Мінцифри України від 09.04.2021 р. №49. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/>. 4. Економічна правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/>

news/2021/01/26/670366/. 5. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/service/pochatok-budivelnikh-robit>. 6. Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків: веб-сайт. URL: <https://officevp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/456149.html>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Жигальов Іван Геннадійович

студент 2 курсу 19 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

XXI століття – це етап розвитку українського суспільства, коли з кожним днем зростає рівень впливу інформаційно-телекомунікаційних технологій на суспільні відносини, що має своїм наслідком кардинальні зміни в життєдіяльності кожного громадянина та суспільства в цілому. При цьому, трансформуються традиційні уявлення щодо організації державного управління. В результаті таких змін суспільство поступово, крок за кроком переходить до використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час здійснення державного управління та забезпечення ефективної реалізації законних прав та інтересів громадян [1]. Одним із закономірних наслідків впливу цифрових технологій є запровадження електронних адміністративних послуг, метою чого є забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних публічних послуг без корупційних ризиків.

Так, сьогодні стаття 9 Закону України «Про адміністративні послуги» передбачає право особи отримати адміністративну послугу в електронній формі. Окрім того, з метою реального сприяння реалізації громадянами наданого їм права Постановою Кабінету Міністрів України від 03.01.2013 № 1313 було створено Єдиний державний портал адміністративних послуг та затверджено Порядок ведення Єдиного державного порталу ад-

міністративних послуг. Проте, незважаючи на те, що на сьогодні органи публічної влади надають понад 2000 послуг, 91.5% населення України не користуються послугами онлайн. Водночас, надання публічних послуг супроводжується значними незручностями, часовими та фінансовими затратами [2].

Щодо самого поняття «електронна послуга», то чинне законодавство не містить уніфікованого поняття. Проте, О. Берназюк пропонує під електронною адміністративною послугою розуміти адміністративну послугу, яка повністю або частково надається за допомогою онлайн-сервісів. Окрім того, вчений виокремлює такі ознаки електронних адміністративних послуг: є результатом публічно-владної діяльності уповноважених суб'єктів, котра реалізується шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних технологій; надається за заявою фізичної або юридичної особи, поданої в електронній формі через сервіс Єдиного державного порталу адміністративних послуг або інших веб-ресурсів, спрямована на юридичне оформлення та/або створення умов для реалізації прав фізичної або юридичної особи у правовідносинах з органами публічно-владних повноважень; завдяки повній або частковій інтеграції адміністративних послуг до онлайн-простору забезпечується оперативність, доступність, зручність, мобільність отримання адміністративної послуги, а також мінімізується корупційний складник публічного управління [3].

Окремо слід зазначити про те, що незважаючи на значні кроки вітчизняного законодавця в напрямку вдосконалення правової регламентації надання електронних послуг, все ж таки базовими умовами забезпечення ефективної організації адміністративних послуг через онлайн-сервіси є: належний рівень програмного забезпечення та матеріально-технічної оснащеності суб'єктів надання адміністративних послуг, який повинен відповідати певним технічним характеристикам; належний рівень захищеності отриманих персональних даних в інформаційних системах суб'єктів надання відповідних послуг, здійснення належного контролю за достовірністю інформації, розміщеної в реєстрах та базах даних; розробка та постійне вдосконалення з урахуванням потреб сучасності наявності законодавчої бази, спрямованої на вичерпну та послідовну регламентацію процедури надання адміністративних послуг за допомогою онлайн-сервісів.

Проаналізувавши положення Концепції розвитку електронних послуг, можна зробити висновок, що наразі фундаментом для вирішення проблем надання електронних адміністративних послуг має бути в першу чергу комплексний підхід, який включатиме низку заходів, серед яких: удосконалення чинного законодавства, зокрема закріплення еквівалентності юридичної сили результатів надання адміністративних послуг в електронній формі й письмовій формі на паперових носіях в єдиному законодавчому акті щодо регулювання адміністративних процедур; формування механізмів ефективної взаємодії та інтеграції інформаційних систем органів державної влади й органів місцевого самоврядування на базі Єдиного державного порталу надання адміністративних послуг; широке інформування споживачів адміністративних послуг про можливість отримати їх в електронній формі та розроблення заходів заохочення отримувати послуги саме в електронній формі; розроблення ефективних механізмів електронної ідентифікації й автентифікації споживачів адміністративних послуг в електронній формі з метою безпечного користування електронними сервісами надання адміністративних послуг тощо [4].

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що створення в Україні окремих електронних сервісів, які забезпечуватимуть надання адміністративних послуг органами публічної влади, є позитивним явищем на початковому етапі реформування системи електронних адміністративних послуг. Окрім того, цифровізація адміністративних послуг має стати один із пріоритетів Уряду України.

Список використаних джерел: 1. Дурман М.О. Електронні петиції як один з інструментів електронної демократії. URL: <http://visnyk.kntu.net.ua/index.php/visnyk/article/view>. 2. Про затвердження порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.01.2013 №1313 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-2013-%D0%BF#Text>. 3. Берзанюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/5_2019.pdf#page=196. 4. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України №918-р від 16.11.2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. №99. С. 259.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.*

Зеленська Катерина Сергіївна
студентка 4 курсу 3 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ВИМОГА ЧАСУ ТА ОБСТАВИН

У ХХІ столітті науково-технічна революція значно вплинула на всі сфери людської діяльності, замінивши тисячолітні підходи до питань збереження та обміну інформацією в суспільстві. Інформаційні технології не минули й адміністративне судочинство. З прийняттям у 2017 році нової редакції Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) законодавець передбачив створення організаційно-технічної системи – Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка забезпечує функціонування електронного судочинства в Україні. Складовою системи виступає модуль «Електронний суд», завдяки якому учасники процесу мають змогу значно заощадити часові та фінансові ресурси.

Запровадженні карантинні заходи в Україні, що вимагають соціальної ізоляції, показали, що перехід від паперового до електронного судочинства є цілком логічним кроком. У зв'язку з цим, доцільно проаналізувати позитивні та негативні аспекти запровадження Електронного суду в адміністративному судочинстві.

Серед його переваг варто виділити наступні.

По-перше, функціонування офіційної веб-сторінки. Остання містить всю необхідну інформацію про суд: адресу, номери телефонів, структуру апарату суду та список суддів, відомості про події та новини. Досить інформативним є відносно новий функціонал, що міститься на сторінці, – «Список справ, призначених до розгляду». Задавши необхідні параметри порушу, користувачі отримують правдиву інформацію про місце, час та дату проведення судового засідання. По-друге, наявність єдиної інформаційної системи. Так, судді мають можливість оперативно дослідити всі наявні матеріали по справі, включаючи ті, що знаходяться на розгляді в іншому суді. У свою чергу, учасники процесу можуть у будь-який час

дистанційно ознайомитися з необхідними процесуальними документами. По-третє, економія часу. Так, учасники процесу мають змогу безперешкодно подавати будь-які процесуальні документи в електронному вигляді. Окрім цього, функціонування Електронного суду зменшує кількість випадків пропускання строку позовної давності через наявність можливості подання документа в останній день строку. По-четверте, заощадження коштів. У порівнянні з вартістю поштового відправлення, вартість відправлення судових повісток через SMS-повідомлення значно нижча.

Попри наявність позитивних аспектів функціонування такої системи, на практиці проявляються певні недоліки.

По-перше, відсутність підтвердження факту отримання SMS-повідомлення. Так, секретар судового засідання направляє судову повістку за вказаним номером телефону. Проте, в день розгляду справи сторона не з'являється до зали суду, а тому розгляд справи відбувається без її участі. У подібних ситуаціях досить часто сторони оскаржують судові рішення, зазначаючи, що не були належно повідомлені про місце, дату та час судового засідання.

По-друге, низька довіра з боку населення. Учасники процесу обирають документарне судочинство, оскільки побоюються, що дана система є недостатньо захищеною, а тому може потерпати від хакерських атак. Окрім цього, через відсутність можливості подачі деяких процесуальних документів через електронну систему, адвокати звертаються до суду у традиційний спосіб. До того ж, люди похилого віку та мешканці віддалених населених пунктів не можуть сповна користуватися перевагами Електронного суду через брак технічних можливостей.

По-третє, відсутність або неповне відображення інформації у системі. Наприклад, програма «Д-3» повинна містити відомості щодо сплати судового збору. Проте, через недосконалість функціонування системи, інформація одразу не висвітлюється або висвітлюється не в повному обсязі.

По-четверте, наявність прогалини у КАС України. Так, неоднозначною залишається правова регламентація можливості звернення до адміністративного суду з електронним позовом. Згідно з ч. 2 ст. 160 КАС України позовна заява подається в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Так, законодавець вказує на змогу подання позовної заяви саме в письмовій формі. Безумовно, остання не виключає звернення до суду

через електронну систему, проте прямої вказівки на таку можливість КАС України не містить.

Отже, в основу роботи Електронного суду має бути покладено не лише наявність теоретичного підґрунтя для його існування, а й здатність системи функціонувати в умовах сьогодення. Однак на практиці як судді, так і учасники процесу стикаються з недосконалістю такої системи.

У зв'язку з цим, можна констатувати, що дистанційне правосуддя в Україні потребує удосконалення та доопрацювання шляхом чіткого законодавчого унормування й забезпечення суду відповідним технічним оснащенням. Лише за умови належної організації Електронного суду можливим є підвищення ефективності правосуддя, посилення довіри з боку населення та заощадження значних фінансових й матеріальних ресурсів.

Список використаних джерел: 1. Вербіцька М., Гоголь А. Деякі аспекти запровадження Електронного суду в адміністративному судочинстві. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/download/930/918>. 2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-iv. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37, Ст. 446. 3. Хлібороб Н. Запровадження електронного адміністративного судочинства в Україні : інновації та перспективи. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prukr_2018_2_9.pdf.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Іванечко Анастасія Юрївна

*студент 2 курсу 4 групи
факультету адвокатури*

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

СИСТЕМА Е-УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ЕСТОНІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Електронне урядування (е-урядування) – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого само-

врядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних можливостей, орієнтованих на задоволення потреб громадян. Явним лідером щодо е-урядування у світі виступає Естонія, яка за 30 років з радянської держави перетворилася на провідну країну в смартфоні. Відповідно до E-Government Development Index (EGDI) в 2020 році Естонія займає третє місце у світі по діджиталізації адміністративних послуг. Сьогодні Україна активно реформується і впроваджує систему е-урядування, а Естонія виступає незмінним партнером та наставником у цьому процесі.

Проект «Принципи інформаційної політики Естонії», який був розроблений у політично неспокійні часи 1994 р. встановив ІТ (інформаційні технології), як важливий елемент для вирішення проблеми. З того часу уряд активно запроваджував систему е-урядування. На відміну від України, у зв'язку із невеликою територією було можливо у короткі строки покрити усю країну швидкісним Інтернетом, таким чином, доступ до мережі отримали усі жителі держави. Національна програма інформатизації Естонії, яка отримала назву «Стрибок тигра» направлена на оновлення місцевої ІТ-інфраструктури та встановлення навичок роботи з комп'ютерами, як пріоритет у школах. Реформу е-урядування розпочали з системи освіти не даремно, оскільки вчителі були зацікавлені у проходженні інформаційних курсів, задля підвищення кваліфікації, а учнів, як майбутнє покоління, вже навчали технічній грамоті. Будь-який громадянин мав змогу відвідати кваліфіковану школу і отримати відповідні знання у сфері ІТ. Отже, населення було обізнане та готове до змін, які на нього чекали.

Другим важливим кроком стало правове забезпечення, яке відбувалося у двох напрямках, а саме: шляхом створення сприятливих умов для розвитку реформи та інноваційної діяльності; шляхом залучення іноземних інвестицій. Законодавча база Естонії не тільки окреслила правила та межі поведінки, а й надала ряд стимулів і заохочень з метою швидшого розвитку у цій галузі. Сама ж реформа потребує інновацій та великої кількості залучених іноземних інвестицій. Така діяльність має ризикований характер, отже необхідно нормативно-правові гарантії захисту. Важливе значення має інститут захисту особистих даних громадян, цей висновок Естонія зробила після масштабної кібератаки в 2007р., тоді ж розробила систему X-Road, де дані шифруються та передаються до різних відомств так, що інформацію не можливо перехопити.

Іншим важливим елементом реформи стала автоматизація банківської системи. Розвиток високоякісних послуг електронного банкінгу спонукав людей приймати державні електронні рішення та пізніше використовувати електронну ідентифікацію. Законодавчо було запроваджено, що усі операції здійснюватимуться спочатку через банківські картки, а згодом у дію було введено ID-картки та Mobiil-ID. Такі рішення закріплено законом про документи, що посвідчують особу (Identity Documents Act) та законом про банк Естонії (Bank of Estonia (Eesti Pank) Act).

На сьогодні це не єдині можливості системи е-урядування в Естонії, але саме вони забезпечили такий успіх державі на шляху до запровадження «країни в смартфоні». Е-школа, е-голосування, е-кабінет, е-податковий департамент, е-справа, е-право, е-нотаріус, е-медицина – це лише частина з тих послуг, які може надати держава в електронній формі. При цьому, не обов'язково знаходитися в межах країни, щоб заплатити податки чи зареєструвати бізнес. Інтернет-портал «Вирішую я» на сьогодні забезпечує комунікацію населення з урядом. Через нього громадяни можуть запропонувати свій проєкт, або підтримати той, який найбільше подобається. Естонці через електронну пошту можуть звернутися до будь-якого державного органу і отримати відповідь у найкоротші строки. Функціонування системи е-урядування в Естонії забезпечує підрозділ міністерства економіки та комунікацій, а Аудиторська палата – контроль запровадження реформи.

На сьогодні реформою в Україні займається Міністерство та комітет ВРУ з питань цифрової трансформації України. Вони розробили програму «Держава в смартфоні» і вже реалізовано додаток «Дія» та «eМалютко». За їх допомогою можна посвідчувати особу, реєструвати ФОПа та юридичних осіб, наявні послуги для перевізників та будівельників, а також послуги для власників авто тощо. За 2020 р. розроблено та запущено програму цифрової освіти населення у вигляді курсів, фільмів, серіалів, інформаційних кампаній. Здійснюється робота над такими проєктами: eHealth, e-Резиденство, Дія City, Дія Бізнес, Євроінтеграція та ін. Відповідно до плану наявної програми до 2023 року 100% державних послуг будуть надаватися онлайн.

Підсумовуючи вище викладене, можна сказати, що Україна впевнено рухається у вірному напрямку до е-держави та отримує підтримку Естонії. Проте, враховуючи досвід останньої, варто звернути особливу увагу на

такі питання: 1) захист особистих даних громадян з технічного та правового боку; 2) забезпечення узгодженої роботи усіх онлайн-сервісів, щоб уникнути дублювання послуг та перевантаження інформаційних систем; 3) покриття мережею Інтернет усю територію держави; 4) комунікація органів держави із громадськістю, тощо.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сьоміна В. А.

Ісайко Денис Ігорович

студент 1 курсу магістратури

Навчально – наукового інституту інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ МІСЦЕВИХ ПЕТИЦІЙ

Сучасне інформаційне суспільство вимагає удосконалення форм безпосередньої демократії, методів їх реалізації. Зокрема, у світовій практиці широко застосовується така форма колективного звернення, як електронна петиція, що подається шляхом застосування новітніх телекомунікаційних засобів, передбачає особливу процедуру реагування адресата та підтверджує свою дієвість як механізм систематичного суспільного діалогу.

Е-петиції як важливий інструмент електронної демократії сьогодні закріплені й у міжнародних документах. Зокрема, Рекомендація СМ/Рес(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи щодо електронної демократії від 18 лютого 2009 року визначає е-петицію як електронне подання протесту чи рекомендації демократичному інституті: громадяни підписують петицію та можуть брати участь у дискусії з цього питання, вказавши свої імена та адреси онлайн.

На загал, е-петиції виконують декілька функцій. По-перше вони допомагають винести ту або іншу проблему на порядок денний. По-друге дозволяють запропонувати власний варіант вирішення піднятої проблеми, завдяки чому громадяни долучаються до процесу ухвалення рішень. По-третє, петиції поживляють горизонтальну комунікацію між самими

громадянами, адже для того, аби зібрати необхідну кількість підписів, ініціатори мають схилити на підтримку петиції інших осіб [1].

Донедавна громадяни України не мали змоги подавати електронні петиції, власне як самого терміну «петиція» у вітчизняному законодавстві не було. Ситуація почала докорінно змінюватися після внесення у 2015 році змін до Закону України «Про звернення громадян». Перший спеціалізований сервіс для подачі е-петицій був запроваджений на офіційному веб-сайті Президента України; згодом такі сервіси почали створюватись на місцях.

Право громадян направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб гарантоване статтею 40 Конституції України. Реалізацію цього права забезпечує Закон «Про звернення громадян», який серед іншого регламентує процедури подачі та розгляду електронних петицій [1]. У статті 5 цього закону електронна петиція визначається як особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування.

Як і будь-яка новація, інститут електронних петицій має низку недоліків. Більшість із них зумовлені незначним досвідом електронної взаємодії органів влади й суспільства; недостатньою обізнаністю громадян із наданими їм можливостями; низькою якістю локального нормативного регулювання функціонування системи місцевих електронних петицій тощо [2]. Аналіз офіційних сайтів обласних рад і рад міст обласного значення вказує, що всі вони протягом 2016 року забезпечили можливість для своїх громад створювати й підтримувати електронні петиції. Однак уже в містах районного значення та районах у середньому не більше ніж третина рад запровадила систему електронних петицій. І майже повністю проігнорували систему електронних петицій сільські й селищні ради України. Разом із цим варто визнати, що для сільських і селищних громад такий вид співпраці між органом місцевого самоврядування та громадою, можливо, не є достатньо ефективним і своєчасним [3].

Отже, склалась ситуація, за якої велика частина громадян України не має реальної можливості скористатись своїм правом на колективне звернення до органів місцевого самоврядування шляхом створення або підтримки вже наявної електронної петиції. Такий стан зумовлений різними

чинниками, однак одним із вагомих є відсутність нормативного обов'язку органів місцевого самоврядування запровадити систему електронних петицій. У п. 6 прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» лише вказується, що органам місцевого самоврядування рекомендується прийняти рішення, необхідні для реалізації цього Закону [4].

Іншою проблемою інституту місцевих петицій є визначення в законодавстві суб'єкта, який здійснює організацію збирання підписів на користь певної петиції. Важливо зауважити, що станом на кінець 2016 року більшість органів місцевого самоврядування, які долучились до системи електронних петицій, використовували у своїй діяльності сайт, що знаходиться за адресою: <https://e-dem.in.ua/>. Цей сайт створено в рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що фінансується Швейцарською Конфедерацією та виконується Фондом «Східна Європа», Фондом InnoVABridge в партнерстві з Державним агентством з питань електронного урядування.

Нині жодного випадку протиправної діяльності адміністраторів вказаного порталу невідомо. Однак проблема полягає в тому, що законодавство дозволяє розробити відповідний інструментарій будь-якій громадській організації. При цьому жодного механізму контролю за такими процесами не передбачено.

Цілком імовірно, що такий правовий вакуум може призвести до випадків використання інституту електронних петицій у політичних, приватних чи навіть протизаконних інтересах. Особливої актуальності ця проблема набуває в наш час, який характеризується активною пропагандистською діяльністю іноземних держав чи їхніх агентів впливу [1]. Однак найбільшою проблемою є те, що суспільство виявилось недостатньо підготовленим до використання інструменту електронних петицій через незрозуміння і відверте незнання принципів роботи держави і публічних органів влади. З моменту запуску системи електронних звернень громадян наголошувалося на необхідності дотримання вимог під час складання петиції задля досягнення конкретного результату. Крім того, аналіз петицій, отриманих органами місцевого самоврядування, дає змогу зробити висновок, що перед створенням нової петиції громадяни не знайомляться з попередньо створеними, що породжує дублювання петицій [2].

Також поширеною проблемою є створення петицій, які не належать до компетенції органу, якому вони спрямовуються. Таким чином петиція, надіслана не за адресою, нівелює сам інструмент. Суспільні очікування завищені через нерозуміння того, як працює взагалі держава.

Список використаних джерел: 1. Е-петиції у системі місцевої демократії: досвід обласних центрів України. URL: http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/Petitsiyi_gotov-1.pdf. 2. Нестерович В. Інституційне утвердження електронних петицій в Україні в контексті зарубіжного досвіду. *Віче*. 2015. № 12. URL: <http://www.viche.info/journal/5005/>. 3. Центр досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviar.gov.ua/>. 4. Каталоги / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/554>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організація захисту інформації з обмеженим доступом Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України Гоца О. В.

Каправа Діана Олегівна
студентка 1 курсу 102 групи
Юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ЕЛЕКТРОННІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Стрімкий технологічний прогрес, розвиток сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, їх поширення абсолютно в усі сфери людського життя, а також збільшення кількості та якості інформації робить актуальним питання формування державної політики розвитку інформаційного суспільства, запровадження системи електронного урядування. Одним з критеріїв повноцінного функціонування за концепцією «електронного уряду» веб-сайтів органів влади є наявність електронних адміністративних послуг.

Опираючись на ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав

та/або обов'язків такої особи відповідно до закону[1]. Адміністративним послугам характерний ряд ознак: адміністративна послуга завжди є результатом публічно-владної діяльності відповідних суб'єктів; її метою є створення умов для реалізації прав фізичної чи юридичної особи; така послуга завжди надається за наміром особи, яка подає відповідну заяву для реалізації відповідного права [2, с. 196].

Аналізуючи сучасний стан впровадження та актуальності використання електронних послуг, доцільно виокремити труднощі та проблеми цього механізму, причиною яких може стати: недосконалість нормативно-правової бази, що регулює сферу надання електронних послуг; недосконалість чинного законодавства про електронний документообіг та електронний цифровий підпис; нерегульованість питання електронної ідентифікації; не врегульовані та слабкі правові умови захисту персональних даних у процесі надання електронних адміністративних послуг, що може призвести до витоку конфіденційної інформації; відсутність чіткої та єдиної стратегії впровадження електронних адміністративних послуг [2, с. 112].

Проте, на нашу думку, проблеми впровадження електронних послуг, це лише справа часу та досвіду, адже світ не стоїть на місці, а прогрес стрімко іде вперед. Тому, впровадження цієї системи, має і безперечні переваги:

1) підвищення ефективності надання адміністративних послуг та можливість їх цілодобового отримання, оскільки користувачі мають доступ до відкритих даних 24 години на добу;

2) економія часу та бюджетних коштів за рахунок того, що державні службовці звільняються від рутинної роботи, відбувається скорочення штату, до прикладу у Південній Кореї функціонування системи електронного уряду дало змогу, наприклад, у період 2008–2010 рр. заощадити для держбюджету понад 1 млрд. дол., це відбулося внаслідок скорочення числа службовців майже на дев'ять тис. осіб., а також завдяки стовідсотковому електронному документообігу у держсекторі країни;

3) підвищення рівня демократизації суспільства, народ має змогу усвідомити свою власну значимість для держави, наприклад французький урядовий сайт Debat Public («Публічне обговорення»), на сайті публікується документація, що стосується важливих інфраструктурних проєктів, для того, щоб громадяни Франції могли висловити свою думку [3, с. 99];

4) прозорість та відкритість процедури отримання електронних послуг, недопущення корупції в органах державної влади [4, с. 144], зростання економіки, еталоном впровадження елементів електронного урядування, направлених на боротьбу з корупцією, є досвід міста Мартін в червні, яке 2011 року було нагороджено сертифікатом за перемогу в категорії «Попередження та протидія корупції в публічному секторі», та володіє унікальним досвідом у створенні та впровадженні концепції Прозорого міста [5, с. 154].

Повертаючись до етапу запровадження електронних послуг в Україні, то відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. надання адміністративних послуг в електронній формі здійснюється через Єдиний державний портал адміністративних послуг [1].

У розділі «Електронні послуги» Єдиного вебпорталу органів виконавчої влади України, громадяни, інші фізичні та юридичні особи мають можливість отримати більше 100 електронних послуг. За категоріями такі послуги охоплюють найважливіші сфери громадського життя: Життєві події; Здоров'я; Освіта; Безпека і суд; Фінанси та податки; Транспорт; Підприємництво; Громадянство та міграція; Екологія; Будівництво та нерухомість ; Соціальний захист.

Електронні послуги набрали особливої актуальності завдяки всесвітній пандемії, що склалась у 2020–2021 рр., у зв'язку з поширенням COVID-19, адже такі послуги можна легко отримати вдома через смартфон, не виходячи на вулицю, та не піддаючи себе та своїх рідних небезпеці, допомагає мінімізувати контакт з іншими громадянами. Отже, підсумовуючи все, вище викладене, електронним послугам можна дати таке визначення – це результат діяльності владних повноважень спеціально – уповноважених суб'єктів, що надається за ініціативою суб'єкта, та спрямований на реалізацію прав фізичних чи юридичних осіб. Надання адміністративних послуг в електронному вигляді значно підвищує рівень демократизації суспільства, спрощує та підвищує ефективність надання адміністративних послуг, надання послуг в такому вигляді є методом економії держбюджету, але існує низка проблем, які неодмінно вирішуються з більш прогресивним застосуванням електронного урядування, в тому числі і надання електронних послуг.

Список використаних джерел: 1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012. № 5203. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 32, ст. 409. 2. Березанюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*, 2019, 5: 196–199. 3. Дзюнзюк Б. В. Зарубіжний досвід взаємодії органів влади з громадянами в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*, 2016, 2: 94–101. 4. Тищенко І. О., Богаченко А. І. Сучасний стан та перспективи розвитку надання електронних адміністративних послуг в Україні. 2020. 5. Кузнецов В. Досвід надання електронних адміністративних послуг в країнах ЄС. *Лісабонський договір-перспектива для побудови багатовекторного Європейського Союзу*. 2019. 152–154.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича Вдовічена Л. І.

Кириченко Єгор Олегович

студент 1 курсу магістратури

*Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ХМАРНІ ОБЧИСЛЕННЯ ЯК ДЕРЖАВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Розбудова інформаційного суспільства є сьогодні одним із пріоритетних завдань України, яке декларується у багатьох державних нормативно-правових актах, концепціях, програмах та стратегіях розвитку. Електронне урядування (далі – е-урядування) як форма організації державного управління є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, що забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, економію часу та матеріальних ресурсів, дієвість якого підтверджується позитивним досвідом країн-лідерів із реалізації механізмів е-урядування.

Втілення в життя системи е-урядування – це реальна можливість підняти спілкування в діловій сфері на якісно новий рівень, адже воно є одним із найдієвіших інструментів розвитку інформаційного суспільства. Також сьогодні українській дипломатії потрібно потужніше вико-

ристовувати всі можливості і переваги е-демократії, щоб започаткувати структурні зміни у сфері зовнішньої політики [1].

Для успішного втілення е-урядування в Україні, необхідно пройти складний шлях наближення системи державного управління до європейських стандартів. Для цього Україні необхідний певний час, оскільки остаточний перехід до е-урядування потребує багато проміжних етапів від декларування на найвищому державному рівні цього напрямку в якості пріоритетного до удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, які будуть безпосередньо здійснювати відповідні функціональні обов'язки [2]. Отже, запровадження «електронного уряду» є одним із найголовніших кроків до спрощення виконання державних операцій громадянами та приватними підприємствами, відповідним способом покращення життя є запровадження хмарних обчислень та технологій в цілому.

Хмарні обчислення (англ. Cloud Computing) – модель забезпечення повсюдного та зручного доступу на вимогу через мережу до спільного обсягу обчислювальних ресурсів, що підлягають налаштуванню (наприклад, до комунікаційних мереж, серверів, засобів збереження даних, прикладних програм та сервісів), і які можуть бути оперативно надані та звільнені з мінімальними управлінськими затратами та зверненнями до провайдера. До концепції хмарних технологій та хмарних обчислень можна розгорнути такі хмари як: приватна, публічна, громадська або гібридна [3].

Приватна хмара (англ. Private Cloud) – це хмарна інфраструктура, яка призначена для використання виключно однією організацією, що включає декількох користувачів (наприклад, підрозділів). Приватна хмара може перебувати у власності, керуванні та експлуатації як самої організації, так і третьої сторони (чи деякої їх комбінація). Така хмара може фізично знаходитись як в, так і поза юрисдикцією власника [4].

Громадська хмара (англ. Community Cloud) – це хмарна інфраструктура, яка призначена для використання конкретною спільнотою споживачів із організацій, що мають спільні цілі (наприклад, місію, вимоги щодо безпеки, політику та відповідність різноманітним вимогам). Громадська хмара може перебувати у спільній власності, керуванні та експлуатації однієї чи більше організацій зі спільноти або третьої сторони (чи деякої

їх комбінації). Така хмара може фізично знаходитись як в, так і поза юрисдикцією власника [4].

Публічна хмара (англ. Public Cloud) – це хмарна інфраструктура, яка призначена для вільного використання широким загалом. Публічна хмара може перебувати у власності, керуванні та експлуатації комерційних, академічних (освітніх та наукових) або державних організацій (чи будь-якої їх комбінації). Публічна хмара знаходиться в юрисдикції постачальника хмарних послуг.

Гібридна хмара (англ. Hybrid Cloud) – це хмарна інфраструктура, що складається з двох або більше різних хмарних інфраструктур (приватних, громадських або публічних), які залишаються унікальними сутностями, але з'єднані між собою стандартизованими або приватними технологіями, що дозволяють переносити дані та прикладні програми (наприклад, використання ресурсів публічної хмари для балансування навантаження між хмарами).

Виходячи з вище описаного для державних інформаційних ресурсів у сфері хмарних обчислень потрібно детально розглянути гібридну хмару.

Що ж до недоліків, то на практиці виникає три головні проблеми:

1) кожен сервер, який є складовою системи, повинен бути сертифікований у відповідності з законодавством (державних інформаційних ресурсів, інформації з обмеженим доступом тощо).

2) фактична незахищеність даних, які обробляються у системі хмарних обчислень.

3) складний характер відносин між користувачем, надавачем та власником систем хмарних послуг [5].

Відповідно до положень Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» власник системи визначає умови обробки інформації в системі відповідно до договору, укладеного з володільцем такої інформації.

Список використаних джерел: 1. Мина Ж. Розвиток електронної дипломатії в Україні: прерогативи та недоліки / Ж. Мина, А. Яновська, О. Матвійчук. Матеріали 4-ї Міжн. наук. конференції ІКС «Інформація, комунікація, суспільство». Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. С. 142–143. 2. Мина Ж. Використання досвіду США на шляху впровадження електронного урядування в Україні / Ж. Мина, Л. Байко, А. Соломон. Матеріали 4-ї Міжн. наукової конференції ІКС «Інформація, комунікація, суспільство». Львів : Вид-во Львівської політех-

ніки, 2015. С. 144–145. 3. E-Estonia. Веб-сайт. URL: <http://e-estonia.com/solutions/interoperabilityservices/x-road/> – Назва з домашньої сторінки Інтернету. 4. Електронне урядування Естонії: досвід для України URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/33369/1/86-188-189.pdf>. 5. Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики». Веб-сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1191>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організація захисту інформації з обмеженим доступом Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України Гоца О. В.

Кізілова Катерина Олександрівна

студентка 2 курсу 19 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Пріоритетним завданням світового масштабу – є розвиток інформаційного суспільства, яке знайшло своє відображення у великій кількості концепціях, стратегіях та програмах. Такий рух не оминув і Україну, а саме він зумовив широке використання сучасних технологій в системі публічного адміністрування. Тобто, сьогодні ми говоримо про відносно нещодавнє відкриття, яким є електронне урядування. Якщо ми звернемося до розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні», то побачимо, що електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян».

У науці адміністративного права публічне адміністрування тлумачиться як зовнішньо виражена дія суб'єктів публічної адміністрації, яка реалізується в межах їх компетенції для досягнення поставлених цілей та призводить до певних наслідків. Тож загалом виділяється 6 форм публічного адміністрування, а саме до них відносяться: установлення та

застосування норм права, укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій, провадження організаційних дій, а також виконання матеріально-технічних операцій. З розвитком інформаційно-телекомунікаційних технологій, ми тепер можемо додати принципово нову форму – електронне урядування.

Позиція України щодо індексу розвитку електронного урядування у світових рейтингах є нестійкою, оскільки проаналізувавши 2014–2020 рр., миспостерігаємо такі зміни: у 2014 посідали 87-е місце, у 2016–62-е місце, у 2018–82-е місце та 69-е місце у 2020 році [3].

Електронне урядування як форма публічного адміністрування створено для повної трансформації організації системи державного управління завдяки мережі Інтернет, що в режимі онлайн забезпечує ефективне функціонування і органів державної влади, і органів місцевого самоврядування, а також конструє максимально прозору та доступну взаємодію громадян з відповідними органами для вирішення різноманітних питань [1]. Наразі через Єдиний державний портал адміністративних послуг суб'єкти звернення отримують адміністративні послуги від органів публічної влади різноманітних рівнів, що забезпечує можливість швидкого досягнення своїх цілей. Одним із основних завдань і функцій держави зі всього переліку ми виділяємо забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг за допомогою електронних ресурсів, що встановлює найменш витратні, зручні, зрозумілі, безпечні механізми. Отже, електронне урядування має на меті вирішення нагальних політичних, соціально-економічних, екологічних, культурних та інших завдань, які стоять перед державою.

Можна виділити головні завдання електронного урядування, зокрема, до яких належать: захист прав громадян на доступ до інформації, залучення до політичного життя держави, удосконалення технологій управління, поліпшення якості надавання послуг, створення спеціальних центрів надання таких послуг. Однак, існує і ряд недоліків, до яких можна віднести маніпуляцію думкою громадян та недостатню захищеність від кібер-злочинів [2].

Вивчення питання електронного урядування як форми публічного адміністрування має неабиякий вплив на подальшу євроінтеграцію України, а також зміни законодавства у сфері публічного управління і вдосконалення діяльності органів публічної влади. Дослідження даної

проблематики має важливе значення для розвитку не тільки адміністративного, але й інформаційного права.

Список використаних джерел: 1. Ільницький М. П. Адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері публічного управління в Україні : дис. канд. юр. наук: 12.00.07. Ужгород, 2017. С. 53–64. 2. Соломко Ю. І. Механізми надання адміністративних послуг засобами електронного урядування : дис. канд. держ. упр. : 25.00.02 . Харків, 2020. 224 с. 3. Царенко І. О. Електронне урядування як інструмент посилення конкурентоспроможності країни. *Ефективна економіка*. Електронне наукове фахове видання. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8123>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бєлікова М. І.

Ковтун Ольга Олегівна
*студентка 4 курс 7 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Невпинний розвиток та широке застосування інформаційних технологій є сучасною глобальною тенденцією науково-технічної революції останніх років. Такий розвиток, безумовно, тягне за собою наслідком спрощення та удосконалення системи документообігу і зародження на основі цього розвитку нового джерела доказів – електронного документа. Безперечно, інститут доказів у адміністративному судочинстві також зазнає суттєвих трансформацій. Свідченням переходу національного судочинства на якісно новий рівень здійснення є закріплення можливості використовувати нові види доказів – електронні докази. У частині 2 ст. 72 КАС України законодавець визначає їх правовий статус: вони мають таку саму юридичну силу, що і письмові та речові докази, висновки експертів, показання свідків. Аналізуючи поняття електронних доказів, надане у ст. 99 КАС України, робимо висновок, що це безпосередньо

електронні документи, текстові, голосові й мультимедійні повідомлення, вебсайти, бази даних та інші дані в електронній формі, які найчастіше зберігаються на картах пам'яті чи мобільних телефонах, на серверах чи системах резервного копіювання, а також на інших місцях збереження даних в електронній формі, в тому числі в мережі Інтернет [1, с. 289]. Незважаючи на те, що даний вид доказів було закріплено лише у кінці 2017 року, він має дуже великий потенціал. Це зумовлено інформатизацією суспільства та усіх публічних процесів.

Верховний Суд в ухвалі від 30.07.2020 у справі №367/1072/18 зазначив, що законодавцем було надано сторонам та учасникам справи альтернативне право звернення до суду з позовними та іншими заявами, скаргами та іншими визначеними законом процесуальними документами в електронній формі. Суд не повинен надавати перевагу одним засобам доказування над іншими, має приймати належним чином оформлені електронні докази в кожній без винятків категорії адміністративних справ. В той же час їх неналежне оформлення часто є підставою для відхилення судом. Безумовно, електронні, як і будь-які інші докази, мають бути належними, допустимими, достовірними і достатніми. Крім того, відповідно до частини 8 ст. 99 КАС України під час прийняття електронного доказу суд звертає увагу на наявність оригіналу такого доказу. Враховуючи норми КАС України та правову позицію Верховного Суду у справах №226/1204/18 та №9901/43/19, слід зазначити, що і копія, і оригінал електронного документа в обов'язковому порядку мають бути засвідчені електронним цифровим підписом [2] У справі №367/1072/18 Верховний Суд зазначив, що подання документу в електронному вигляді – електронною поштою без використання підсистеми «Електронний суд», без електронного підпису дає підстави вважати його не підписаним. У випадку відсутності однієї із перерахованих особливостей доказів суд має право відмовити у прийнятті доказу.

До сьогоднішнього часу в судовій практиці виникають труднощі з точною ідентифікацією особи, яка створила певний електронний доказ та особи, яка поширила негативну інформацію в мережі Інтернет. Показовою є справа №826/19865/13-а, де Окружний адміністративний суд міста Києва вирішив залишити позов без задоволення, адже позивач свою позицію обґрунтовував роздруківками зображення та фотознімків зі сторінки у Фейсбуці. Саме тому Суд вирішив, що позивач не надав

доказів, які підтверджували б, що сторінка у Фейсбуці створена та підтримується саме відповідачем або його довіреними особами [3]. Суд також зазначив, що у Фейсбуці може зареєструватися будь-яка особа та під будь-яким ім'ям. Отже, може створити та підтримувати сторінку від імені відповідача, зокрема шляхом розміщення інформації та фото-знімків. Встановлення ж такої особи під час розгляду справи є неможливим.

Таким чином, застосування електронних доказів в адміністративному процесі є важливою та ефективною складовою процедури доказування. На жаль, процесуальним законодавством до кінця не врегульовані усі аспекти використання електронних доказів у адміністративних судах, та все ж це є не лише кроком вперед, це є свідченням про наближення національного судочинства до сучасних міжнародних стандартів.

Список використаних джерел: 1. Пунченко А. Я. Електронні засоби доказування в адміністративному процесі. Грані права: XXI століття: матеріали Всеукр наук.-практ конф (19 трав 2018 р.). Одеса: Гельветика, 2018. С. 289–291. 2. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 14.02.2019, справа № 9901/43/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/798833856>. 3. Ухвала Верховного Суду від 12.04.2018 у справі № 800/295/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Коломієць Вікторія Сергіївна

*студентка 2 курсу 20 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Сьогодні електронне урядування є однією із форм публічного урядування. Завдяки впровадження електронного урядування спрощується процедура отримання громадянами адміністративних послуг, залучення населення до участі в управлінні державними справами, шляхом надання звернень через Інтернет-ресурси, а також електронне урядування сприяє

відкритості та прозорості державних органів влади. Впровадження інноваційних інструментів публічного адміністрування надає можливість значно підвищити ефективність здійснення публічних функцій і якості життя.

Відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні термін «електронне урядування» слід розуміти як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Цей спосіб організації державного управління дозволяє громадянам, юридичним особам спілкуватися з державними органами віддалено і в режимі реального часу, що значно спрощує процес комунікації. Таке спрощення досягається в основному внаслідок використання глобальних і локальних інформаційних мереж, забезпечує відносну доступність і ефективність комунікації з державними органами. Таким чином, розвиток електронного урядування сприяє формуванню сучасної держави, яке в першу чергу направлене на забезпечення вільного здійснення прав і свобод громадян.

Електронне урядування за своєю правовою природою є міжнародним явищем, яке стосується усіх публічних органів влади, а саме – центральних, регіональних та місцевих. Аналіз впровадження електронного урядування протягом останніх 10 років показав, що реформи лише на центральному рівні не дають бажаного результату, оскільки кошти державного бюджету витрачаються марно. На думку низки вчених, доцільно було б перейняти досвід закордонних країн та об'єднати зусилля, які направлені на розвиток електронного урядування на центральному й місцевому рівнях. Тому що місцеві органи влади є ближчими до громадян, адже надають основну частину адміністративних послуг. Завдяки ефективному зросту е-урядування на місцевому рівні, як свідчить досвід європейських країн, можливе активне піднесення даного процесу на загальнодержавному та центральному рівнях [3, с. 24].

Е-урядування на місцевому рівні слід розуміти як особливу форму організації діяльності органів місцевої влади, за допомогою якої громадяни можуть отримати адміністративні послуги в електронному варіанті через Інтернет-ресурси. Впровадження даного процесу базується на загальноновизнаних принципах, до яких насамперед відносять:

1. Принцип ефективності, який полягає в здатності місцевих органів влади швидко надати відповідь громадянам, при цьому забезпечити належну якість послуг.

2. Принцип прозорості та підзвітності, тобто кожен громадянин має право отримати інформацію про роботу місцевих органів влади, останні у свою чергу повинні звітувати перед громадою.

3. Принцип орієнтації на громадян – громадяни є не лише споживачами послуг, але й тими, хто формує публічну владу, визначає основні напрямки розвитку.

4. Принцип безпеки, який означає, що усі додатки та web-сайти повинні бути перевірені та відповідати загальним стандартам [1, с. 70].

Отож одним із головних завдань електронного урядування є забезпечення широкого доступу населення до інформації про діяльність місцевих органів влади, безпосереднє залучення громадян до участі в управлінні державними справами. Запровадження е-урядування на місцевому рівні полягає в активній взаємодії місцевих органів влади із громадянами, бізнесом та некомерційними організаціями [2, с. 152].

Для того аби е-урядування було ефективним необхідно переглянути основні засади діяльності публічних органів влади, реформувати їх. Потрібно вирішити низку проблем, а саме – організувати систему електронного документообігу, забезпечити наявність web-сайтів, де повинна міститися вичерпна інформація стосовно компетенції, призначення відповідного органу, а також розміщення іншої інформації на вимогу громадян, проведення інформаційно-роз'яснювальних робіт для громадян про наявні можливості використання веб-сайтів щодо отримання адміністративних послуг, надання звернень та іншої взаємодії з органами місцевої влади.

Отже, запровадження електронного урядування в Україні на місцевому рівні несе в собі ряд позитивних змін, оскільки саме реформування «знизу» допоможе покращити систему загальнодержавного урядування, зменшиться рівень корупції в органах публічної влади, покращиться якість адміністративних послуг, що надалі забезпечить умови для розвитку електронної демократії, а також до переваг слід віднести економію як матеріальних, так і часових ресурсів.

Державні установи та організації у свою чергу повинні взаємодіяти із населенням, швидко реагувати на їх звернення, а держава забезпечити

достатнє фінансування для здійснення цих функцій. Тому було б доцільно розробити відповідні програми для впровадження електронного урядування на місцевому рівні та доповнити чинне законодавство, яке має стати основою для локальних актів.

Список використаних джерел: 1. Коновал В. О. Методологічні засади електронного урядування на місцевому рівні: поняття, принципи, моделі та передумови. Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 2. С. 65–72. 2. Дніпров О. С. Електронне урядування на місцевому рівні: поняття, принципи та передумови. Том 1 №1 (2018): *Науковий вісник ХДУ Серія Юридичні науки*. С. 149–153. 3. Котова Л. В. Правові особливості впровадження та розвитку електронного урядування на місцевому рівні *Актуальні проблеми права*. Северодонецьк : [СНУ ім. В. Даля], 2017. №2 (34). С. 23–30.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Лещенко Олена Юрївна
*студентка 2 курсу 14 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДОДАТОК «ДІЯ» ЯК ІННОВАЦІЯ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ

З кожним роком в Україні все частіше і частіше приділяється увага правовому регулюванню діяльності суб'єктів публічної влади. Саме це і є основою такого поняття як публічне адміністрування, що являє собою регламентовану законом діяльність суб'єктів публічного адміністрування, яка спрямована на здійснення законів та інших нормативно правових актів шляхом прийняття того чи іншого адміністративного рішення або надання адміністративної послуги.

Здійснення такої діяльності як публічне адміністрування можливе у різних формах. Однією із таких форм є електронне урядування. Чинне законодавство містить декілька визначень даного терміну, однак доціль-

ним буде звернутись до такого нормативного документу як «Концепція розвитку електронного урядування в Україні», що схвалена Кабінетом Міністрів України від 20.09.2017 р. Зокрема в ньому зазначається, що електронне урядування слід розуміти як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Відповідно до нещодавнього звіту UN E-Government Survey 2020 Україна посіла 69 місце за розвитком електронного урядування, що свідчить про необхідність розвитку даної форми публічного адміністрування в нашій країні. Однак ситуація не настільки невтішна як здається, Україна рухається швидкими темпами у сфері електронного урядування. Яскравим підтвердженням цього є свідчення про те, що саме Україна стала першою країною у світі, що прирівняла юридичну силу електронного паспорту його фізичному аналогу. Ще однією новацією, яка з'явилася зовсім нещодавно і яка вразила своїм функціоналом та призначенням є славнозвісний додаток «Дія», який покликаний втілити в життя таку ідею як «Держава в смартфоні».

Що ж таке «Дія»? Насамперед це онлайн-сервіс державних послуг Кабінету Міністрів України створений за ініціативи Міністерства цифрової трансформації та покликаний створити умови для того, щоб громадяни могли користуватися послугами онлайн, а також забезпечити прозорість і доступність державних послуг одночасно мінімізуючи корупційну складову. Хочеться зазначити, додаток «Дія» є національним проектом саме цифрової держави, що свідчить про перші кроки України вмістити усю державу у звичайний мобільний застосунок. До цього моменту з боку держави була відсутня виражена комунікація щодо стратегії розвитку, термінів реалізації, а також способів оцифрування державних серверів.

Даний онлайн-сервіс включає у себе декілька проектів, а саме: – Дія – Цифрова освіта; – Дія – Бізнес; – Дія – Громадянам; – Дія – ЄМалятко.

11 грудня 2019 року Кабміном було запущено додаток «Дія» в тестовому режимі – це був додаток у смартфоні із водійськими правами та QR-кодом. Всього лиш за півтори місяці бета-тестування додатку Міністерство цифрової трансформації отримало понад 58 тисяч заявок від

водіїв. Це дає підстави говорити не тільки про активну позицію держави у політиці розвитку ефективного електронного урядування, а й активну підтримку громадянами України даної ідеї.

У результаті розкриття даного питання можна прийти висновку, що потреба наявності якісного сервісу надання адміністративних послуг зумовлена вимогами сьогодення. Взаємодія держави та громадян відбувається постійно і наразі втілюється в звичайному додатку «Дія».

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Лозова Анастасія Андріївна
*студентка 4 курсу 6 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ЗАПРОВАДЖЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ

Нині неможливо уявити світ без використання інформаційних технологій, які розповсюджені в різних сферах суспільних відносин, не винятком є й правовідносини щодо здійснення правосуддя. Підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з Європейським Союзом взяла на себе низку обов'язків, серед яких зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості і боротьбу з корупцією. Одним із провідних засобів виконання взятих на себе зобов'язань може стати подальше впровадження електронного правосуддя.

Відповідно до статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України, у судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. Позовні та інші заяви, скарги та інші визначені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в день надходження документів [1].

Впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) до національної системи правосуддя важко переоцінити. Адже саме таке впровадження надає змогу підвищити доступність до правосуддя, налагодити повноцінну комунікацію між всіма учасниками судового процесу, а також між державними органами, що призведе до високого європейського рівня функціонування судової системи. Важливим є і те, що ЄСІТС надає можливість постійного доступу до всіх матеріалів справи (а не лише судових рішень), скорочує час на пересилання документів, що сприяє відсутності затримок, пов'язаних із пересиланням справи між судами різних інстанцій, дозволяє брати участь у режимі відео-конференції без відвідування суду, автоматично направляє накази до Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

Слушною є думка М. І. Смоковича стосовно того, що електронне правосуддя в Україні поки що перебуває на початковому етапі становлення, проте доцільно зазначити, що оголошення загальнодержавного карантину та запроваджені відповідні карантинні заходи, пов'язані з дистанційним здійсненням правосуддя, стали поштовхом для подальшого активного впровадження підсистеми «Електронний суд» [2].

Варто зазначити, що у Кодексі адміністративного судочинства України також закріплено право учасників адміністративного процесу подавати до суду електронні документи та вчиняти процесуальні дії в електронній формі. Так, згідно із ч. 7 ст. 44 КАС України, документи (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, за винятком випадків, визначених Кодексом [3]. Але, що стосується адміністративного позову, то законодавець у статті 160 Кодексу адміністративного судочинства України вказує, що позовна заява подається в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб [3]. Письмова форма фактично не виключає можливості створення електронного документа.

У Законі України «Про електронні документи і електронний документообіг» електронним документом визначається документ, інформація

в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною. Електронний документ має бути засвідчений електронним цифровим підписом [3].

Законодавцем прямо не передбачена можливість звернення до суду шляхом подання електронного адміністративного позову, це свідчить про неготовність публічної влади до реальних перевтілень судових процесів за допомогою інформаційних технологій [4, с. 110].

Таким чином, запровадження новітніх технологій при здійсненні адміністративного судочинства є шляхом до покращення доступу до правосуддя, підвищення його оперативності, дотримання розумних строків розгляду справ. Також до переваг можна віднести економію матеріальних витрат судів у зв'язку з витратами на надсилання документів учасникам процесу та утримання кадрових ресурсів учасників процесу, спрощений обмін інформацією та судовими документами через визначену електронну адресу тощо, усунення корумпованості в судах з огляду на відкритість і доступність до документів провадження.

Список використаних джерел :1. Кодекс адміністративного судочинства України :Закон України від 06.07.2005 р. №2747-IV. 2. Електронне судочинство оперативно вирішує правові спори, а в сучасних умовах пандемії гарантує безпеку учасникам процесу – Михайло Смокович: веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/supremecourt.ua/posts/812437012864519/>. 3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. №851-IV. 4. Хлібороб Н. Запровадження електронного адміністративного судочинства в Україні : інновації та перспективи. *Право України*. 2018. № 2. С. 102–117.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Найдьонова Марина Олегівна
студентка 4 курсу 2 групи
факультету адвокатури,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД» – СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Попри велику кількість нормативно-правових актів, судова система України має певну кількість процесуальних недоліків, які ускладнюють доступ до правосуддя. Задля вирішення цього питання, а також для забезпечення прозорості правосуддя та прискорення розгляду справ й було введено на тестування систему «Електронного суду».

«Електронний суд» – це підсистема, що забезпечує обмін процесуальними документами, надсилання та отримання документів, в електронній формі між судами, органами та установами системи правосуддя, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу [1]. Завдяки цьому сервісу абсолютно всі учасники судового процесу мають змогу подавати будь-які процесуальні документи в електронному форматі, що значно спрощує можливість захисту своїх прав та інтересів. До того ж, система дає можливість відслідковувати рух та стан розгляду документа у суді, а також отримувати інформацію про доставку документа, реєстрацію та іншу вагому інформацію, що стосується процесу розгляду справи [2].

Таким чином, частково вирішується і питання щодо пропуску строків, оскільки подання документів, сплата судового збору чи інших платежів в можна зробити в декілька кліків.

Варто зазначити, що для того, аби скористатися системою електронного суду особа повинна бути зареєстрована у системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу та мати особистий електронний цифровий підпис, адже тільки за умови його наявності електронний документ буде прийнятий та зареєстрований у суді [3]. Тобто нововведення спонукає поширення й інших інформаційних новел.

Тож, законодавчо тестують положення, відповідно до яких: в Україні діє Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу. Також, варто зазначити, що суд може проводити розгляд справи в електронній формі [4].

Таким чином, вищезазначені положення, безумовно, є позитивними веденнями, а їх реалізація – це шлях до удосконалення системи судочинства, оскільки електронне судочинство значно спрощує доступ до справи її учасників, скорочує часові, фінансові та організаційні витрати, пов'язані з пересилкою матеріалів з одного суду до іншого та ознайомленням з ними учасників.

До того ж, необхідно зазначити, що подача документів в електронній формі з використання власного електронного цифрового підпису вигідніше й фінансово, оскільки законопроект ставка судового збору менша, ніж при поданні такого ж позову у паперовому вигляді, судовий збір сплачується виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та з використанням платіжних систем через мережу Інтернет [5]. Також, варто звернути увагу, що попри роботу електронного суду, учасники й надалі мають право подавати до суду документи у паперовій формі, оскільки основним все одно на цей момент залишається очне судочинство з очним розглядом справ.

Відповідно до проведеного дослідження вказаного питання можна стверджувати, що перехід від застарілого документарного судочинства до електронного має забезпечити оперативність, прогнозованість та зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом, та допоможе зробити правосуддя більш прозорим і менш корумпованим.

Список використаних джерел: 1. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затв. рішенням Ради суддів України 26.11.2010 р. № 30. URL: <http://court.gov.ua/969076/RRSU302010/>. 2. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи. URL: <http://court.gov.ua/49271/>. 3. Концепція електронного суду України, розроблена Держ. підприємством «Інформаційні судові системи» у 2012 році. URL: http://kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf. 4. Про реалізацію пілотного проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу: наказ ДСА України від 07.09.2012 р. № 105. URL: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/>

N1052012/. 5. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу : наказ ДСА України від 31.05.2013 р. № 72. URL: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративно-го права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Нямцу Аліна Олександрівна
*студентка 2 курсу 19 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВИКЛИКИ У ВПРОВАДЖЕННІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Все більше урядів у всьому світі впроваджують системи електронного урядування як засіб зменшення витрат, вдосконалення послуг, економії часу, підвищення ефективності та результативності державного сектору. Інтернет вніс суттєві зміни у всю соціальну структуру, цінності, культуру та способи ведення бізнесу, використовуючи потенціал інформаційно-комунікаційних технологій як інструмент у щоденній роботі. Метою електронного урядування є не лише перетворення традиційної інформації у біти та байти, а також забезпечення її доступності через веб-сайти в Інтернеті, надання комп'ютерам державних службовців, або автоматизація старої практики електронної платформи, та переосмислення способів здійснення урядових функцій з метою вдосконалення процесів [4]. Пропонуємо розглянути найважливіші виклики, що впливають на впровадження системи електронного урядування.

По-перше, впровадження електронного урядування стикається з відсутністю або слабкістю інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Взаємодія з мережею Інтернет необхідна для належного обміну інформацією, відкриття нових каналів для спілкування та надання нових послуг. Електронна готовність та ІКТ-грамотність (використання цифрових технологій, засобів зв'язку та/або мереж для доступу,

управління, інтеграції, оцінки та створення інформації для функціонування в суспільстві знань) також необхідні для того, щоб люди могли користуватися програмами електронного уряду та отримувати вигоди від них [2]. Наразі ж, багато країн, що розвиваються, страждають від цифрової нерівності свого населення. Відповідно до дослідження Міністерства цифрової трансформації: 53% українців (віком від 17 до 70 років) володіють цифровими навичками на рівні «нижче середнього» [1]. Наявність освіти, свобода та бажання отримати доступ до інформації є критично важливими для ефективності електронного уряду. Імовірно, чим вищий рівень людського розвитку, тим більше шансів, що громадяни будуть схильні приймати та користуватися послугами електронного урядування [2]. Надання комп'ютерів у громадських місцях, таких як бібліотеки, поштові відділення та торгові центри, може допомогти у подоланні цифрової нерівності.

Електронне урядування – це нове явище, яке на робочому місці означає перехід від ручних методів роботи до електронних. Ці нові зміни мають створити нове вдосконалене середовище, відмінне від того, що використовується протягом багатьох років у державних відомствах. Багато службовців розглядають запровадження електронного уряду як загрозу своїм посадам і бояться втратити роботу та владу.

Щоб зменшити опір системам електронного урядування, потрібно говорити про його важливість та значення, і показати, що вони не загрожуватимуть робочим місцям, а навпаки, допоможуть у перекваліфікації та вдосконаленні навичок співробітників для підвищення [3].

Викликом для розвитку електронного урядування є також державне управління інформаційними технологіями та фінансування. Оскільки кожен урядовий бюджет вже переобтяжений усіма можливими витратами, пропозиція додатково витратити значні кошти на обслуговування електронного урядування, не буде першим питанням у порядку денному з точки зору бюджету та бюджетної політики. Через високу вартість впровадження та обслуговування комп'ютерних систем багато країн потрапляють у дилему фінансування програм, навіть коли урядова установа має план ефективного та доступного електронного урядування. Основною перешкодою для урядів є відсутність фінансування та капітальних вкладень у нові технології [4].

Електронне урядування перетинає багато законодавчих питань, включаючи конфіденційність, цифрову нерівність (відсутність рівного доступу

до комп'ютерів через відсутність фінансових ресурсів або необхідних навичок), доступ громадськості до державної інформації, надання послуг та інформаційної безпеки.

Електронне урядування має багато переваг для всіх секторів влади, громадян та бізнесу. Однак, різноманітність та складність ініціатив електронного урядування передбачають існування широкого кола викликів та бар'єрів для їх реалізації та управління, до яких слід ставитися дуже ретельно. Рішення щодо електронного урядування значною мірою мають бути представлені в зусиллях щодо вдосконалення управління та ефективності використання державних інформаційних технологій.

Список використаних джерел: 1. Удовик О. Подолання цифрового розриву в Україні: людиноцентричний підхід 2020. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/blog/2020/bridging-the-digital-divide-in-ukraine--a-human-centric-approach.html>. 2. Mohammed A. Implementation of e-Government: Advantages and Challenges 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/143886366.pdf>. 3. Seifert J. A Primer on E-Government: Sectors, Stages, Opportunities, and Challenges of Online Governance 2003. URL: <https://fas.org/sgp/crs/RL31057.pdf>. 4. Stages and Determinants of E-Government Development: A Twelve-Year Longitudinal Study of Global Cities. *International Public Management Journal*. URL: <https://doi.org/10.1080/10967494.2018.1467987>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Орешкін Василь Павлович

*студент 4 курсу 2 групи
факультету адвокатури*

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ

Сьогодні Україна, як і більшість європейських країн, перебуває в стані адаптації до новітніх технологій епохи діджиталізації. Всесвітня пандемія лише прискорила процеси, настання яких залишалось питанням часу. Крім того, в умовах капіталістичного суспільного устрою вимушеною є економія витрат та збільшення результатів. Таким кроком в сучасному

суспільстві стало впровадження електронного урядування. Хоча цей інститут є відносно новим, вже був висвітлений в працях Ю. Ю. Ряховської, В. В. Єганова, М. Г. Ватковської та інших.

Для України одним із поштовхів до запровадження електронного урядування стало підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в рамках якої Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог. Для початку дослідження переваг та недоліків цього інституту варто зазначити поняття електронного урядування. Нажаль, законодавчо визначеного поняття на національному рівні сьогодні не надано, однак на нашу думку найбільш влучно воно визначено у Концепції розвитку електронного урядування України [1]. Електронне урядування – це форма організації державного управління, за якого відбувається активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування, з суспільством, людиною, бізнесом за допомогою інформаційно-комунікативних технологій.

Таким чином ми маємо можливість повною мірою зрозуміти суть електронного урядування як спосіб комунікації між органами державної влади та суспільством. З наданого визначення ми вже можемо виокремити певні переваги запровадження цього інституту. По-перше, це спрямованість на встановлення діалогу. Яскравим прикладом цьому буде запровадження можливості електронних звернень громадян та закріплення електронних петицій на законодавчому рівні в Законі України «Про звернення громадян». Крім того, такі самі електронні звернення доступні й на рівні місцевого самоврядування. Агармізян І. виокремлював основні принципи впровадження електронного урядування, одним із яких виступив принцип включення громадськості в процеси державного управління [2]. Важливим є те, що для електронного урядування необхідно забезпечити окрему форму таких звернень.

В умовах постійних змін інформаційних технологій стало недостатнім зазначення на веб-сайті офіційної електронної пошти державного органу. Не можна в цьому аспекті не погодитись із В. В. Єгановим, що необхідно відрізнити уряд, обладнаний електронним інтерфейсом (уряд on-line), від електронного уряду, бо прозорість структур державного управління не досягається простим підключенням до мережі Internet або

створенням інформаційного web-сайту. On-line інтерфейс є обов'язковим елементом електронного уряду, проте далеко не завжди online уряд буде вважатися електронним. Останній потребує глибокої перебудови традиційних форм функціонування, характеризується прозорістю управління, моніторингом, контролем над виконавчою дисципліною, прийнятими рішеннями тощо [3].

Таким чином ми перейшли до наступної форми впровадження електронного урядування і це інформування громадян про діяльність органів державного управління та органів місцевого самоврядування через інформаційні технології. Насправді, це є вихідним етапом всієї системи, але варто наголосити на попередній тезі щодо корінної різниці онлайн уряду.

По-друге, електронне урядування передбачає переведення надання послуг державними органами в онлайн формат. На сьогодні, майже всі адміністративні послуги передбачають собою можливість їхнього використання в мережі Інтернет. Так, наприклад, через Єдиний державний портал адміністративних послуг можливо отримати такі адміністративні послуги: щодо реєстрації, виїзду за кордон, сільського господарства, будівництва та нерухомості, соціального захисту, освіти і культури і т.д. Це забезпечує економію матеріальних та часових ресурсів, ефективніше використання бюджетних коштів, скорочення витрат на утримання державного апарату.

Переваги у функціонуванні такої системи знаходяться на поверхні та багато хто залишає свою увагу виключно на них. Однак недоліки ж походять від слабких місць цієї системи [4, с. 36], які за умови гіпотетичного використання у злочинних цілях або банального зловживання службовим становищем з боку зацікавлених осіб можуть заподіяти шкоди інтересам держави або громадян.

Одним із найочевидніших недоліків цієї системи може бути слабка захищеність баз даних, що залишаються громадянами після використання електронними ресурсами органів державної влади. Це може понести за собою використання персональних даних у незаконних цілях. Утім, з розвитком інформаційних технологій паралельно вдосконалюється й система захисту таких систем. Крім цього, можна також говорити про потенційну можливість здійснення електронного контролю за життям, настроями, планами громадян, політичних організацій, використання нових інформаційних технологій з політичною метою тощо. Нажаль, та меншість громадськості, яка ще не в змозі перейти на контактування

з державними органами поза бланками та анкетами може бути піддана маніпулюванню, через низьку цифрову грамотність.

Як будь-яка система, електронне урядування має свої переваги та недоліки, що пов'язані зі специфічними особливостями функціонування. Дійсно, якщо реалістично проаналізувати всі за та проти, то впровадження цієї системи є необхідним для розвитку суспільства, для демократизації органів державної влади та налагодження стабільного, двостороннього діалогу між державою та громадянами. На нашу думку, впровадження електронного урядування це лише крок вперед, а значення та роль органів державної влади не може нівелюватись з огляду на їх значущість для функціонування держави в цілому.

Список використаних джерел: 1. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. За ред. А. І. Семенченко, 2009. 16 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf. 2. Агамірзян И. Электронное правительство в контексте глобализации. URL: <https://old.computerra.ru/199200/>. 3. Єганов В. В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_7. 4. Дубов Д. В. Інформаційна безпека в умовах впровадження електронного урядування. *Вісник книжкової палати*. 2006. № 7. С. 34–38.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Острогляд Данило Андрійович
*студент 2 курсу 10 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Сьогодні одним із найважливіших конституційних прав людини і громадянина є право на звернення до органів публічної влади. Стаття

40 Основного Закону України передбачає право кожного направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Слід констатувати, що кожного дня, тижня, місяця, року збільшується рівень впливу інформаційно-телекомунікаційних технологій на суспільні відносини. У свою чергу, це має наслідком кардинальні трансформації в життєдіяльності кожного громадянина та суспільства в цілому, змінюючи, зокрема, і усталені уявлення щодо організації державного управління. В результаті таких змін суспільство поступово, крок за крок переходить до використання інформаційно-телекомунікаційних технологій під час здійснення державного управління та реалізації законних прав та інтересів громадян [1]. Одним із наслідків такого впливу стало запровадження інституту електронних петицій та внесено зміни 2 липня 2015 р. до Закону України «Про звернення громадян». Так, Верховна Рада закріпила за громадянами право звернутися до органів публічної влади через електронну петицію.

Стосовно поняття «петиція», «електронна петиція», то слід зазначити, що термін «петиція» має довгу історію і перекладається як пошук, прохання, вимога. В юридичній енциклопедії за редакцією Ю. Шемшученка петиція тлумачиться як колективне письмове звернення громадян з того або іншого питання, яке подається здебільшого главі держави чи іншим органам державної влади та місцевого самоврядування [2]. Однією з перших країн, яка запровадила систему електронних петицій (спочатку на регіональному рівні), є Велика Британія, а потім у 1999 році за підтримки парламенту Шотландії стартував проєкт E-Petitioner, з допомогою якого вперше через електронну форму можна було направити свою пропозицію депутатам.

Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України «Про звернення громадян» електронна петиція – це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування. Порядок подання петиції та її розгляду досить детально й чітко описано в статті 23–1 Закону України «Про звернення громадян». В змісті електронної петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові

автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На вебсайті відповідного органу або громадського об'єднання, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначаються дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію. Важливо те, що законодавець передбачив положення, які не можуть бути викладені у петиції. Так, електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини. Слід зазначити, що електронна петиція, звернена до органів публічної адміністрації, розглядається лише за умови підтримки петиції не менш як 25000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення такої петиції. Порядок розгляду петицій, які набрали належну кількість підписів, визначається актами органів публічної влади, до котрих адресовані такі петиції. Якщо петиція не набрала необхідної кількості підписів, її розглядають в порядку, встановленому законом «Про звернення громадян».

Окрім вищевикладеного, вважаємо за доцільне зазначити, що ефективність інституту електронної петиції передусім залежить юридичного характеру самої петиції, за яким поділяються петиції на консультативні та імперативні. Незважаючи на необов'язковий (консультативний) характер електронної петиції в Україні, такий спосіб звернення приватних осіб до влади користується популярністю.

Отже, проаналізувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що запровадження механізму звернення приватної особи до органів публічної влади через електронну петицію сприяє вирішенню проблеми відкритості та прозорості влади і є одним з інструментів розвитку України. Для громадян електронна петиція стає першим шаблем для активної взаємодії з владою, для впливу на неї та рішення, що приймаються в органах публічної влади.

Список використаних джерел: 1. Дурман М. О. Електронні петиції як один з інструментів електронної демократії. URL: <http://visnyk.kntu.net.ua/index.php/visnyk/article/view>. 2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2002. Т. 4: Н – П. 720 с. 3. Т. 5 :

Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. Юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. 960 с. : іл. С.339.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зуй В. В.

Папакиця Ірина Валеріївна

*студентка 2 курсу 8 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава мудрого*

ТЕХНОЛОГІЇ ВІДКРИТИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

Формування ефективної політики щодо відкритих даних є одним із напрямів реформи електронного урядування. Сервісна держава для своїх громадян – ключова мета реформи. Діджиталізація внутрішньодержавних процесів, провадження нових цифрових сервісів та залучення громадян до співпраці – один із пріоритетних напрямків діяльності уряду.

Відкриті дані – це підхід до зберігання інформації, на основі якого формуються державні та місцеві публічні портали а також бізнес-сервіси. Це публічна інформація, набір даних у вільному доступі, у форматі, придатному для автоматизованої обробки електронними засобами.

Останнім часом концепція відкритих даних стрімко розвивається – із суто спеціальної та вузьконаправленої теми вона перетворилась на надзвичайно актуальну і прикладну, стала об'єктом уваги бізнес-структур, державних інститутів, громадянського суспільства.

Дедалі частіше відкриті дані використовуються в процесі розробки соціально-економічних програм розвитку держави. Використання в бізнесі сприяє створенню більш прозорого середовища ринкової конкуренції. Громадяни можуть отримувати будь-яку інформацію у сфері державного управління та надання державних сервісів (послуг), обсягу власних соціальних і політичних повноважень тощо. Отримуючи інформацію про діяльність органів публічної влади, громадяни також можуть контролювати їх роботу [1].

Згідно із шостим щорічним звітом Open Data Maturity Report 2020 Європейського порталу даних (EDP) щодо рівня розвитку сфери відкритих даних Україна увійшла до переліку країн, що швидко розвиваються. Україна посіла 17 місце в рейтингу, продемонструвавши рівень зрілості сфери відкритих даних на рівні 84%, а цей результат вище, ніж середній показник у Європі, який становить 78% [2].

«Світова практика доводить: створення продуктів та сервісів на основі відкритих даних має потужний економічний ефект для держави і допомагає знаходити інноваційні рішення важливих суспільних проблем. Відкриті дані вже принесли понад 700 млн дол. до економіки України у 2017 році. А до 2025 року ця сума може зрости до 1,4 млрд дол. або 0,92 % ВВП країни, у тому числі, завдяки антикорупційному впливу відкритих даних, адже вони гарантують рівний доступ усіх до інформації та прозорість влади», – зазначила Катерина Оніліогву, керівниця напрямку відкритих даних USAID/UK Aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/ TAPAS»[3].

Нині в Україні вдосконалюється законодавча база, технологічні можливості роботи з актуальними наборами даних, спрощується доступ до публічної інформації, забезпечується прозорість та відкритість діяльності органів державної влади. Приєднуємось до висновків науковців проте, що в умовах інформаційного суспільства пріоритетним є створення ефективної політики щодо відкритих даних, що забезпечуватиме збільшення кількості і покращення якості наборів даних, їх своєчасне оприлюднення, відповідність усім вимогам та світовим стандартам, а, відповідно, гарантуватиме підвищення активності громадян та сприятиме задоволенню суспільних інтересів.

Таким чином, відкриті дані допомагають споживачам ухвалювати краще рішення, надають вичерпну інформацію про ринок. Впровадження відкритих даних є одним із шляхів забезпечення довіри громадськості до органів публічної влади як одного із виявів ефективної державної політики. На жаль, в Україні актуальною поки є проблема недостатньої комп'ютеризації населених пунктів у сільській місцевості, що не дозволяє у повній мірі запровадити цей досвід.

Отже, впровадження відкритих даних в Україні дає позитивні результати, однак в умовах зростання впливу електронних технологій та пошуку

шляхів збільшення ефективності публічного адміністрування актуальним залишається забезпечення реалізації державної політики у цій сфері.

Наразі ще не всі публічні послуги доступні громадянам та бізнесу онлайн, існує потреба у розширенні покриття швидкісним інтернетом і реалізації доступу до нього всіх верств населення, необхідним є також залучення громадян до програми розвитку цифрових навичок для того, щоб зробити всі сервіси доступними і якісними. Вирішення цих питань призведе до покращення процедури надання адміністративних послуг, зростання довіри населення до влади, зменшення рівня корупції, збільшення інвестицій.

Список використаних джерел: 1. Павлов М. М. Особливості реалізації концепту відкритих даних у системі публічного управління: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Державне управління: теорія та практика*. URL: <http://www.e-patp.academy.gov.ua/pages/dop/22/files/fbd3d627-b56b-44d1-9dec-a5b3b2ef6de5.pdf>. 2. Європейський портал даних (European Data Portal). URL: <https://mind.ua/news/20219935-vidkriti-dani-v-ukrayini-bilsh-rozvineni-nizh-u-serednomu-v-es-rejting>. 3. Портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/blog/25-mln-hrn-na-rozvytok-it-proektiv-na-osnovi-vidkrytykh-danykh>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Плахотникова Діана Романівна

студентка 2 курсу 12 групи

Інституту підготовки кадрів

для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

XXI століття характеризується процесами глобалізації та розвитку цифрових технологій. Інформаційне суспільство стало частиною нашого життя, впровадження інформаційних технологій є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, тому останні декілька років активно розвивається

електронне врядування. Однією з цілей органів державної влади в Україні на сьогодні є діджиталізація, тобто цифрова трансформація суспільства та економіки, яка показує перехід від індустріальної епохи й аналогових технологій до епохи знань і творчості, що характеризується цифровими технологіями та інноваціями перш за все у цифровому бізнесі [1].

З метою реалізації політики діджиталізації в Україні створено ряд органів державної влади та структурних підрозділів у вже діючих органах, наприклад, у Верховній Раді України діє Комітет з питань цифрової трансформації України, завданнями якого є законодавче забезпечення 100% онлайн доступності публічних послуг громадянам та бізнесу; законодавче забезпечення 95% транспортної інфраструктури, населених пунктів та їхніх соціальних об'єктів до високошвидкісного інтернету; залучення 6 млн українців до програми розвитку цифрових навичок, реалізації проекту, за якого доля ІТ-сфери у ВВП України має складати 10%. Головою Комітету є народний депутат від політичної партії «Слуга народу» Крячко Михайло Валерійович [1].

Також було створено Міністерство цифрової трансформації, завданнями якого є реалізація законодавчих ініціатив Комітету цифрової трансформації України, впровадження законодавчих положень у життя [2]. Важливим досягненням діяльності цього Міністерства є створення проекту «Дія», тобто онлайн сервісу державних послуг, а також мобільного застосунка з електронними документами та даними про людину з реєстрів [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна на сьогодні активно впроваджує інформаційні технології при реалізації публічних функцій, при цьому процеси діджиталізації допомагають не тільки удосконалити надання публічних послуг, а й роблять даний процес більш прозорим та економічно вигідним.

Список використаних джерел: 1. Поняття діджиталізації бізнесу: сфери і необхідність. *Evergreen*: веб-сайт. URL: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/business-digitalization.html>. 2. Цілі до 2024 року. Про нас. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/committees>. 3. Електронні паспорти у Дії: Уряд ухвалив постанову. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/elektronni-pasporti-u-diyi-uryad-shvaliv-postanovu>.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.*

Плотникова Анна Сергіївна
студентка 2 курсу 4 групи
Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день важливе місце посідає питання цифровізації. В умовах пандемії відбувається значне поширення та удосконалення інформаційно-телекомунікаційних технологій. У зв'язку з впровадженням карантинних обмежень, спрямованих на попередження виникнення і поширення хвороби COVID-19, виникла потреба у максимізації саме дистанційних форм комунікації та надання послуг в електронній формі.

Затвердження Кабінетом Міністрів України 20.09.2017 р. Концепції розвитку електронного урядування в Україні зумовило розгортання процесу цифрової трансформації, модернізації електронних послуг та розвитку взаємодії органів державної влади, громадян і суб'єктів господарювання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» електронною послугою є адміністративна та інша публічна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем [1].

З метою здійснення ефективного публічного адміністрування Верховна Рада України прийняла ряд Законів України, зокрема: «Про електронні довірчі послуги», «Про телекомунікації», «Про захист інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про електронні документи та електронний документообіг» та інші. За сучасних умов практично всі органи державної влади мають офіційні веб-сторінки, створені електронні інформаційні ресурси у центральних органах виконавчої влади та в місцевих органах влади, впроваджено системи електронного документообігу в органах державної влади тощо.

В Україні було створено новий центральний орган виконавчої влади – Міністерство цифрової трансформації України, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства тощо.

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.12 № 5203-VI, адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг.

З 1 січня 2020 року функції Єдиного державного порталу адміністративних послуг виконує Єдиний державний веб-портал електронних послуг. Єдиний державний портал адміністративних послуг включає:

- 1) доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги та про суб'єктів надання адміністративних послуг;
- 2) доступність для завантаження і заповнення в електронній формі заяв та інших документів, необхідних для отримання адміністративних послуг;
- 3) можливість подання суб'єктами звернення заяви за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку;
- 4) можливість отримання суб'єктами звернення інформації про хід розгляду їхніх заяв;
- 5) можливість отримання суб'єктами звернення за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку результатів надання адміністративних послуг;
- 6) можливість здійснення суб'єктами звернення оплати за надання адміністративної послуги дистанційно, в електронній формі.

Важливим нововведенням є впровадження концепції Президента України «Держава в смартфоні» та презентація Міністерством цифрової трансформації 6 лютого 2019 року мобільного додатку «Дія». Завдяки додатку «Дія», державні послуги отримуються швидше, у будь-який час, незалежно від місця знаходження користувача. Отже, впровадження та удосконалення електронних адміністративних послуг в сучасних умовах є пріоритетним напрямком діяльності держави. Завдяки цьому, взаємодія органів державної влади та громадян є більш досконалою, підвищується ефективність та своєчасність надання адміністративних послуг, що сприяє створенню умов для відкритого та прозорого публічного адміністрування.

Науковий керівник: к. ю. н. асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Потапенко Софія Михайлівна
студентка 2 курсу 4 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ

Розвиток глобальних комунікацій в діловому і повсякденному житті привів до появи нової області взаємовідносин, предметом яких є електронний обмін даними. Проблема збереження електронних документів від копіювання, модифікації і підробки вимагає для свого вирішення специфічних засобів і методів захисту. Одним із поширених в світі засобів такого захисту є Електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП). ЕЦП за правовим статусом прирівняний до власноручного підпису або печатки. ЕЦП – це дані в електронній формі, отримані за результатами криптографічного перетворення, які додаються до інших даних або документів і забезпечують їх цілісність та ідентифікацію автора.

Прийнятий у 2003 році Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV визначає правовий статус ЕЦП та регулює відносини, що виникають при його використанні. На сьогоднішній день в державних установах і органах державної влади активно впроваджується Програма електронного документообігу з використанням ЕЦП, що істотно розширює можливості застосування ЕЦП і розвитку електронного документообігу в Україні. За допомогою послуг ЕЦП можна підписувати електронні документи, користуватися електронними послугами, реєструватися на державних порталах тощо. Документи, підписані за допомогою ЕЦП, мають таку саму юридичну силу, як і звичайні.

Безпека використання ЕЦП забезпечується тим, що засоби, які використовуються для роботи з ЕЦП, проходять експертизу та сертифікацію в Департаменті спеціальних телекомунікаційних систем Служби безпеки України, що гарантує неможливість злому і підробки ЕЦП. Перевагами ЕЦП є: – здійснення контролю цілісності переданого документа: при будь-якому випадковому або навмисному зміні документа підпис стане

недійсним; – забезпечення захисту від змін (підроблення) документа; – унеможливлення відмови від авторства; – швидкість в процесі оформлення звітів і обміну документацією; – підтвердження достовірності інформації документу, його реквізитів і факту підписання конкретною особою.

Система ЕЦП складається з двох основних процедур: формування цифрового підпису та перевірки цифрового підпису. У процедурі формування підпису використовується секретний ключ відправника повідомлення, а у процедурі перевірки підпису – відкритий ключ відправника. Отримати послуги ЕЦП фізична або юридична особа може в одному з Акредитованих центрів сертифікації ключів (АЦСК), повний перелік яких наведено в Електронному реєстрі суб'єктів, які надають послуги, пов'язані з ЕЦП. Правовий статус цих органів визначається у Законі України «Про електронні довірчі послуги» № 2155-VIII від 05.10.2017 року.

Формування ЕЦП може здійснюватися за допомогою двох схем: – симетрична схема, яка передбачає наявність в системі третьої особи, що користується довірою обох сторін. Авторизацією документа в даній схемі є сам факт зашифрування електронного документа секретним ключем і передача його третій особі; – асиметрична схема, при якій формування ЕЦП відбувається за допомогою секретного ключа відправника, а перевірка підпису – за допомогою відкритого ключа. Саме така криптостійкість й гарантує більший ступень захищеності системи.

Таким чином, ЕЦП стає обов'язковим реквізитом документа в автоматизованій інформаційній системі і дозволяє реалізувати механізм перевірки достовірності відомостей, що містяться в такому документі. Всебічне використання ЕЦП дає можливість не тільки спростити та прискорити документообіг між суб'єктами господарювання, а й створити умови для розвитку електронної торгівлі, електронних банківських послуг, дистанційного навчання та надання медичних послуг, надання електронних інформаційних послуг органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам з використанням Інтернету. Проте, існує низка питань, які потребують вирішення на державному рівні. Чинні стандарти України щодо ЕЦП не відповідають Європейським і міжнародним стандартам. Найбільш

важливим моментом є те, що рівень безпеки ЕЦП в Україні, у порівнянні з цифровим підписом в ЄС, є значно заниженим на законодавчому рівні, що відбивається і та на інших нормах права.

Для гармонізації та узгодження українських та міжнародних стандартів необхідно: систематизувати законодавство України щодо ЕЦП відповідно до міжнародних стандартів та розробити єдиний підхід до використовуваних алгоритмів створення ЕЦП; запровадити міжнародний стандарт для створення єдиного національного сховища сертифікатів електронних ключів; виробити єдині вимоги до ЕЦП для державних органів, підприємств і фізичних осіб. Такі заходи дозволять створити єдину стратегію розвитку ЕЦП в Україні, підвищити надійність і стійкість до викривання ЕЦП правопорушниками, а також в цілому забезпечити інформаційну безпеку нашої держави.

На сьогоднішній день, в умовах пандемії, коли весь світ перейшов у сферу ІТ технологій, дедалі популярнішим стає замовлення послуг онлайн, які потребують проходження процедури ідентифікації особи. Саме в цих умовах особливо гостро стала відчуватися необхідність отримання і використання ЕЦП .

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сьоміна В. А.

Прокопенко Катерина
курсантка 4 курсу 1 групи
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій та розвиненою системою комунікацій у 2017 році вагомим внеском у адміністративне судочинство, зокрема, стала поява електронних доказів. Соціальні мережі та інтернет-ресурси досягли великого рівня впливу на суспільні

відносини, стали важливим джерелом інформації, а тому потребують відповідного правового регулювання з боку держави, що і підтверджує актуальність вибраної теми.

Відповідно до ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет). Особливістю електронних доказів виступає відсутність чіткого порядку поводження з електронними документами. Необхідним постає виникнення сталого алгоритму роботи з таким видом доказів, який буде зрозумілий для всіх сторін, учасників процесу та самих суддів, щодо їх використання як від технічних питань, так і до юридичних.

Проблемною особливістю застосування електронних доказів може бути підтвердження авторства таких доказів та виникнення труднощів із поданням їх до суду. Подаючи до суду електронні дані (скріншотів, роздруківок, веб-сайтів), потрібним є належне засвідчення таких даних. Якщо у суду виникає сумнів щодо достовірності доказів, він має право витребувати оригінал доказу, а у разі відсутності такого оригіналу – відмовити у прийнятті доказу до розгляду [1]. Для уникнення сумнівів суду в оригінальності електронних файлів гарантією персоніфікації особи автора буде виступати використання кваліфікованого електронного підпису, але от, наприклад, відео- або звукозаписи, які не можуть бути виражені в паперовому вигляді, а отже і посвідчити їх електронним цифровим підписом неможливо, що призводить в подальшому до недопустимості та до питання оцінки таких доказів.

На сьогоднішній день думки різних суддів щодо використання електронних доказів при розгляді справи розходяться. Як приклад можна навести справу № 826/19865/13-а, при розгляді якої Окружний адміністра-

тивний суд м. Києва не прийняв до уваги скріншоти зі сторінки Facebook. Суд зазначив, що у даній соціальній мережі будь-хто може зареєструватися під будь-чим іменем, і тому не виключено, що сторінка, з якої були зроблені скріншоти, була саме такою [2]. Однак наступна справа пройшла всі судові інстанції. У справі № 2а-13438/12/2670 ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 21 лютого 2013 р. суд прийняв скріншоти сторінок у Facebook і Twitter в якості належних доказів. Суд аргументував це тим, що скріншоти могли бути зроблені лише однією людиною, яка мала пароль до своєї сторінки. Також були прийняті до уваги електронні листування, зроблені між собою позивачем та відповідачем. Вищий адміністративний суд України підтвердив надані електронні докази як належні. І врешті-решт, Верховний Суд своєю ухвалою повністю погодився із рішеннями попередніх інстанцій [3, 4, 5].

Я вважаю, що електронні докази є сучасним поштовхом до вдосконалення доказової бази, що в свою чергу призводить до кращого захисту прав й інтересів особи. Незважаючи на позитивне зрушення від такого нового виду доказування, він все ще має певні недоліки у застосуванні та забезпеченні належного їх використання. Для вдосконалення такого інституту необхідне відповідне правове регулювання, виникнення єдиної правозастосовчої практики, від якої будуть відштовхуватись суди різних інстанцій.

Список використаних джерел: 1. Вербіцька М., Ботвинник В. Електронні докази як новий вид доказів у адміністративному судочинстві. Тернопіль, 2020р. URL: <file:///C:/Users/hp/Desktop/929-1830-1-SM.pdf>. 2. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 21.02.2013 р. по справі № 2а-13438/12/2670. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29649736>. 3. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 06.06.2016 р. по справі № 2а-13438/12/2670. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58328929>. 4. Ухвала Верховного Суду України від 20.10.2016 р. по справі № 2а-13438/12/2670. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62358477>. 5. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва по справі № 826/19865/13-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/36029965>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого Шевчук О. М.

Пуляєва Анна Олегівна
студентка 4 курсу 7 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МЕТА, ОСНОВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації та розбудови інформаційного суспільства традиційні способи взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянами стають недостатньо ефективними. Впровадження електронного урядування передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг та інформації для населення. Поняття «електронне урядування» охоплює собою значну кількість питань (наприклад, адміністративні послуги, електронна освіта, публічні реєстри), тому у цій сфері є безліч ініціатив, які очікують на свою реалізацію. Відповідно до Концепції, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 649-р від 20.09.2017 р., е-урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно- телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Електронне урядування дає можливість будь-якій особі через інформаційно-комунікаційні технології звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування для надання адміністративних послуг, встановлення двостороннього зв'язку із суб'єктами публічного адміністрування. Головно метою запровадження електронного урядування в Україні є перехід до простої взаємодії з органами влади, до кращого поінформування населення, до прозорості у наданні послуг, прийняття адміністративних актів органами влади.

Таким чином, впровадження е-урядування забезпечує відкритість та прозорість державної влади; доступ до публічної інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій; підвищення якості надання адміністративних послуг, економію часових та матеріальних ресурсів як

заявників послуг, так і чиновників; можливість цілодобового отримання адміністративних послуг; підвищення рівня демократизації суспільства.

Е-урядування повинно вдосконалити взаємодію між органами влади, бізнесом та громадянами у таких основних сферах: 1) економічний розвиток – сегмент «уряд – бізнесу»; 2) ефективність роботи управлінського апарату – сегмент «уряд – уряду»; 3) якість життя громадян – сегмент «уряд – громадянину» [1].

Варто також сказати, що із метою впровадження у життя ідеї «життя у смартфоні» у вересні 2019 року було створене Міністерство цифрової трансформації. Одним із основних здобутків Кабінету Міністрів України та Міністерства цифрової трансформації є створення застосунку «Дія» (Держава і Я), що надає низку адміністративних послуг онлайн. А нещодавно Верховна Рада у другому читанні ухвалила законопроект №4355 «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» про цифрові паспорти. Біометричний паспорт та ID-картка в Дії з 23 серпня 2021 року на законодавчому рівні стануть повним аналогом паперового та пластикового, а Україна – новатором у сфері використання цифрових документів [2].

У рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог. Також запровадження електронного урядування є базовою передумовою для розбудови в Україні ефективних цифрової економіки і цифрового ринку та його подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС (EU Digital Single Market Strategy).

Варто сказати, що впровадження електронного урядування можливо просувається не так швидко як хотілося б, але є і успіхи в даному напрямку. Про це свідчить те, що у 2020 році Україна зайняла 69-е місце у рейтингу країн із найбільш розвиненим електронним урядуванням, що на 13 позицій вище, ніж у 2018. Рейтинг був створений на основі дослідження Організації Об'єднаних Націй «E-Government Survey 2020».

Покращення показників розвитку електронного уряду та електронної участі зумовлене позитивними результатами у впровадженні механізмів електронного урядування в Україні, серед яких слід виокремити наступні

нові інструменти е-урядування підвищили ефективність та прозорість роботи органів влади, а також надання електронних послуг втричі порівняно з попередніми роками; покращення електронного документообігу в органах влади дозволило підключити до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади більше ніж 193 органи влади, установи та організації; активно розвивається сфера відкритих даних (так у 2018 р. Україна посіла 17 сходинку в світі у сфері відкритих даних, та друге місце – за темпами розвитку за останні чотири роки); державні та комерційні закупівлі в Україні здійснюються через систему публічних закупівель ProZorro та відкриту систему комерційних закупівель RIALTO, що надає публічний доступ до усіх закупівель, дозволяє взяти участь у закупівлях, запропонувати державі та бізнесу товари або послуги та скористатися всіма супутніми сервісами; інструменти е-демократії стрімкими темпами розвиваються на місцевому рівні, оскільки близько 130 громад уже запровадили е-петиції, якими користується уже понад 1 мільйон українців; створені е-платформ в сфері освіти (Національна електронна платформа, Нова українська школа, е-платформа Everest та ін.) надають безкоштовний доступ до навчальних матеріалів в електронному вигляді, в обсязі та за предметами, передбаченими навчальною програмою, сприяють поширенню електронного навчання та формуванню цифрової компетентності учасників освітнього процесу в Україні [3].

Отже, на сьогодні, в Україні вже прийнята нормативно-законодавча база щодо впровадження та розвитку електронного урядування, сформовані цілі та завдання, які стоять перед впровадженням електронного урядування. Потрібно розуміти, що впровадження та розвиток електронного урядування дозволить суттєво підвищити рівень прозорості та відкритості органів публічної влади, підвищить рівень залучення громадян у демократичні процеси та найважливіше – знизить рівень корупції в Україні.

Список використаних джерел: 1. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку. 2018. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_55/fail/16.pdf. 2. Україна – перша держава світу, що повністю узаконила цифрові паспорти у смартфоні. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-ukrayina-persha-derzhava-svitu-v-yakij-cifrovi-pasporti-u-smartfoni-stali-povnimi-yuridichnimi-analogami-zvichajnih-dokumentiv> 3. Кужда Т. І. Стан та перспективи розвитку електронного урядування в Україні та світі. URL:

http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32398/2/monograph_PU_2020_TNTU_Kuzhda_T_I-Current_state_and_prospects_71-86.pdf.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Рак Станіслав Олегович
курсант 1 курсу 2 навчальної групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій ставить перед суспільством нові виклики. Особливого значення набуває застосування прогресивних цифрових технологій у щоденній управлінській практиці. При цьому на сьогодні найважливішим напрямом у сфері електронного урядування є надання електронних послуг.

Підвищення якості життя людини в нових умовах є метою впровадження е-врядування. В основі е-уряду (e-government), на думку І. Погребняка, лежить «клієнторієнтованість» публічних інститутів, сприйняття громадян як споживачів адміністративних, публічних послуг і прийняття підходів задоволення очікувань споживачів [1, с. 30]. Важливим на цьому шляху стає переведення адміністративних послуг в електронний формат. Пріоритети та основні напрямки втілення відповідної державної політики затверджені у Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. №918-р. Ефективне втілення в життя завдань, передбачених цим стратегічним документом, залежить від налагодження тісної співпраці органів влади і неурядових організацій, місцевих громад, громадськості загалом. Таке об'єднання зусиль дає можливість об'єднати, посилити ресурсний і експертний потенціал, допомагає підвищити рівень довіри до електронної взаємодії надавачів адміністративних послуг і отримувачів

звернення. У зв'язку з цим доречно навести за приклад досвід впровадження проекту iGov, ініційованого у 2015-му році IT-волонтерами й схваленого центральними органами виконавчої влади. Мета проекту – перевести державні послуги в електронний формат, наблизивши їх до користувачів. У рамках його реалізації створено Інтернет-портал (www.igov.org.ua), до якого долучилися органи державної влади різних ланок й органи місцевого самоврядування. Таким чином, громадяни майже з усіх регіонів країни нині мають можливість отримувати онлайн-послуг. Українці стрімко освоюють цифрові сервіси, адже впродовж останніх 12 місяців понад половина громадян (53%) скористалися щонайменше однією цифровою послугою. Найбільшою популярністю серед е-послуг користуються онлайн-сервіси з оформлення закордонного паспорту та ID-картки, послуги на порталі та в застосунку Дія тощо [3].

На виконання Програми Кабінету Міністрів України Міністерством цифрової трансформації заплановано створення й розвиток систем онлайн-моніторингу як модулю єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія». Подібні нововведення зумовлені й системним процесом інтегрування України в ЄС. Нині понад 450 млн громадян ЄС щоденно використовують власний підпис у різних сферах [4]. Наскільки він є важливим, кожен може переконатися при сплаті рахунків у банку, отриманні кредиту чи купуючи щось у супермаркеті. Документом, що регулює е-підпис в ЄС, є директива Європейського Парламенту і Ради 1999/93/ЕС від 13 грудня 1999 р. щодо електронного підпису [2].

Відповідно до новацій е-урядування має здійснюватися й адаптація українського законодавства до процесів цифровізації. Важливим кроком у цьому напрямку є прийняття постанови Кабінету Міністрів, яка передбачає впровадження принципу DigitalbyDefault – «цифрового за замовчанням». Згідно з ним, у всіх актах Уряду пріоритетним способом реалізації описаного в документі процесу за замовчанням буде визначений саме електронний спосіб. Для цього нормативно-правові акти Уряду будуть проходити цифрову експертизу [2].

Отже, на сьогодні державні портали стають більш популярними, а процес переходу до онлайн послуг завершений лише наполовину. Перевагою такого формату при здійсненні публічного адміністрування є підзвітність суспільству та зручність послуг. При цьому, більшість громадян досі не охоче користується подібними послугами, оскільки

почуває себе небезпечно, передаючи особисту інформацію в режимі онлайн. Тому врегулювання окреслених питань є вкрай важливим напрямком державної політики.

Список використаних джерел: 1. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2014_3_5_2. 2. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/tozvitok-elektronnih-poslug>. 3. Електронні послуги: досвід, довіра, доступність. Звіт за результатами соціологічного опитування дорослого населення та фокус-групових дискусій: веб-сайт. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/electronic-services--experiences--trust--accessibility.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.*

Риженко Вікторія Геннадіївна

студентка 2 курсу 7 групи

факультету адвокатури

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: НОВАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Важливим напрямом розвитку електронного урядування є впровадження адміністративних електронних послуг, що стосуються кожного громадянина, а також забезпечують діяльність суб'єктів господарювання. Сьогодні цифрові технології пронизують всі сфери життєдіяльності держави, суспільства й людини, змінюючи філософію відносин між владою та приватною особою.

Останніми роками утворені органи виконавчої влади, відповідальні за впровадження цифрових технологій. Так, головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного

урядування та електронної демократії є Міністерство цифрової трансформації України. Крім того, Державне агентство з питань електронного урядування України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України). Агентство відповідно до покладених на нього завдань узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, проводить цифрову експертизу та готує відповідні висновки до проектів нормативно-правових актів з питань інформатизації, виконує функції генерального державного замовника Національної програми інформатизації. Державне агентство з питань електронного урядування України планує не лише створювати нові електронні сервіси, а й проводити їхню оптимізацію з огляду на життєві та бізнес-ситуації.

Найважливішим для пришвидшення темпів впровадження електронного урядування є адаптація українського законодавства до процесу цифровізації. В цьому напрямку зроблено важливий крок – прийнята постанова Кабінету Міністрів, яка передбачає впровадження принципу Digital by Default – «цифрового за замовчанням». Відповідно до цього, усіх актах Уряду пріоритетним засобом реалізації описаного в документі процесу за замовчанням буде визначено саме електронний спосіб. Для цього нормативно-правові акти Уряду будуть проходити цифрову експертизу [1].

Як загальне правило, цифрові технології мають низку переваг. Після початкових фінансових витрат можна значно заощадити на витратах на персонал та адміністрування. Системи легше запускати та керувати ними і можна легко відстежувати записи. Аналітичні засоби можуть відстежувати дані про ефективність; у той час цифрова послуга дозволить уряду допомогою миттєвого зворотного зв'язку аналізувати ефективність надання послуг в електронній формі та якість комунікації між владою та приватними особами.

У той же час залишаються актуальними проблеми забезпечення доступності електронних послуг. До них належать:

1) Забезпечення осіб з інвалідністю. Хоча з'явилися допоміжні технології, такі як системи диктування та зчитувачі екрану, все ще існують певні проблеми, які можуть перешкодити людям з обмеженими можливостями повноцінно користуватися цифровими послугами. Це стосується

вартості витрат на пакет для читання з екрана або на оновлення технології. Крім того, багато онлайн-ових служб обмежені в наданні послуг особам з інвалідністю, оскільки вони були розроблені без урахування цих особливостей, і навіть найскладніше програмне забезпечення може не допомогти користувачам.

2) Все ще значна частина населення не має цифрових навичок або стійкого регулярного доступу до Інтернету. Надання лише доступу до Інтернету недостатньо. Багато людей потребують постійної підтримки для участі у цифровому світі, наприклад, за допомогою освітніх програм підвищення цифрової кваліфікації. Потрібна додаткова підтримка, щоб залучити людей до Інтернету. Британські дослідники у 2015 році в Хартії цифрової інклюзії передбачили, що близько 10 відсотків населення ніколи не можуть перейти на цифрові технології. в Інтернеті взагалі [2].

Таким чином, життєво важливо забезпечити підтримку деяких служб у режимі офлайн. Особливо для тих, хто не користується Інтернетом, як правило, людей старшого віку, або тих хто має слабкий стан здоров'я. У прагненні надавати послуги в Інтернеті Уряд не повинен забувати й про потреби та уподобання людей, які просто не хочуть отримувати доступ до основних послуг таким чином – через проблеми безпеки, безпеки та ведення діловодства, а також тих, хто не може робити так. А тому, важливим для повноцінного забезпечення приватних осіб вбачається диверсифікація способів надання адміністративних послуг – в електронній формі, шляхом відвідування Центрів надання адміністративних послуг.

3) Фінансове забезпечення. Виконавча влада повинна мати фінанси не лише на цифрове використання, але й на те, щоб усі послуги та технології підтримувались та постійно оновлювались відповідно до потреб користувачів.

Для вдосконалення механізму наданням послуг в електронній формі важливим вважаємо налагодження зворотного зв'язку із їх отримувачами, щоб мати можливість аналізувати існуючі проблеми, знаючи реальний стан надання послуг, оцінювати задоволеність отримувачів послуг їх якістю, а отже й можливість реагувати на виявлені недоліки, приймати рішення з коригування ситуації, а також формувати проекти законодавчих актів, що оптимізують діяльність суб'єктів публічного адміністрування з надання адміністративних послуг.

Таким чином, перехід до світу, який за замовчуванням є цифровим, означає, що потрібно зробити ще більше, щоб підвищити рівень довіри до Інтернет-послуг, а не лише до доступу.

Список використаних джерел: 1. Деякі питання цифрового розвитку: постанова КМ України від 30.01.2019 р. № 56. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-cifrovogo-rozvitku>. 2. What does Digital by Default mean? URL: <https://www.arrkgroup.com/thought-leadership/what-does-digital-by-default-mean/>.

Науковий керівник: *к. ю. н., доцентка, доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Бойко І. В.*

Скрипник Регіна Вікторівна

студентка 4 курсу 3 групи

Інституту підготовки кадрів

для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Надання адміністративних послуг в електронній формі є актуальним питанням сьогодення, оскільки широке застосування інформаційних технологій у всіх сферах життя, курс України на діджиталізацію обумовлюють необхідність переведення державного управління в онлайн-формат, що зокрема стосується впровадження електронних адміністративних послуг. Крім того, ефективне надання адміністративних послуг в електронному вигляді є потребою сучасного суспільства з огляду на пандемію коронавірусу, адже це сприяє зменшенню рівня скупчення людей, уникненню зайвих контактів та відповідно поліпшенню епідеміологічного стану.

Так, згідно з ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги», адміністративні послуги в електронній формі надаються з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та

органів місцевого самоврядування. Однак, як зазначають Кохан В. П. та Єгорова-Луценко Т. П.: «сучасний стан електронних адміністративних послуг досяг того рівня розвитку, за якого подальше користування онлайн послугами потребує виконання низки умов, від впровадження концепції електронних послуг за життєвими обставинами до вирішення проблем, пов'язаних із захистом персональних даних громадян, які стали відомі державі при наданні електронних послуг» [1, с. 37–38].

У той же час, такий формат надання адміністративних послуг має ряд переваг, що полягають в економії часу користувачів, оскільки немає потреби витратити час на заповнення значної кількості документів, очікування своєї черги тощо. До того ж, перехід на онлайн-формат надання адміністративних послуг зменшує ризик виникнення конфлікту інтересів та вчинення корупційних правопорушень. Таким чином, впровадження електронних адміністративних послуг має реальний економічний та антикорупційний ефект.

Слід зазначити, що чинна законодавча база України не враховує всіх актуальних, організаційно-технічних змін у сфері надання адміністративних послуг, тому ефективно застосування електронних адміністративних послуг видається можливим через прийняття законодавчих змін щодо модернізації сфери надання публічних послуг, оптимізацію процесу взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, налагодження функціонування системи державних реєстрів та порталів, а також підвищення рівня обізнаності громадян щодо можливостей використання онлайн-сервісів надання адміністративних послуг.

Також, О. Берназюк виділяє головні умови ефективно організації надання електронних адміністративних послуг, серед яких, крім вищезазначених, можна виокремити: належну оснащеність органів державної влади та місцевого самоврядування, інших суб'єктів надання адміністративних послуг інформаційно-комунікаційними технологіями, програмним забезпеченням, що відповідає єдиним стандартам якості, має достатні технічні характеристики; забезпечення безпеки зберігання персональних даних в інформаційно-телекомунікаційних системах надавачів адміністративних послуг, контроль за достовірністю інформації, що міститься у таких базах даних [2, с. 199].

Проте, певні позитивні зміни в даному напрямку вже відбуваються та активно впроваджуються в реальну практику надання електронних адміністративних послуг. Так, Указом Президента України від 29 липня 2019 р. «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» у п. 5 визначено, що створюється Єдиний державний веб-портал електронних послуг, з метою доступу фізичних та юридичних осіб до електронних, зокрема, адміністративних послуг, в тому числі через смартфон чи планшет, який відповідно тепер також виконує функції Єдиного державного порталу адміністративних послуг. Держателем даного веб-порталу є Міністерство цифрової трансформації, до сфери управління якого входить і державне підприємство «Дія», що запустило однойменний додаток, який дозволяє звернутися за наданням визначеного переліку електронних адміністративних послуг.

Крім того, 3 лютого 2021 р. було прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про Національну веб-платформу центрів надання адміністративних послуг». Згідно з п. 3 Постанови, ця платформа призначена для отримання фізичними та юридичними особами інформації, необхідної для звернення до центрів надання адміністративних послуг, та забезпечення постійного підвищення якості надання адміністративних та інших публічних послуг у центрах шляхом інформаційної та методичної підтримки адміністраторів, інших посадових осіб органів, що утворили центри, які працюють у центрах, обміну досвідом, поширення найкращих практик та систематичного процесу навчання працівників центрів і представників суб'єктів надання адміністративних та інших публічних послуг.

Таким чином, сучасне суспільство потребує ефективного надання електронних адміністративних послуг, що матиме яскраво виражений економічний і антикорупційний ефекти, та підвищить якість роботи органів державної влади та місцевого самоврядування. Для підвищення ефективності надання електронних адміністративних послуг в Україні слід застосувати ряд юридичних, організаційних та технічних інструментів, які наразі вже починають втілюватися у державній політиці в даній сфері завдяки внесенню законодавчих змін та запровадженню нових перспективних порталів та платформ.

Список використаних джерел: 1. Кохан В. П. Умови розвитку електронних послуг в Україні. *Право та інновації*. 2019. №26. С. 35–40. 2. Берназюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №5. С.196–199.

Науковий керівник: *к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.*

Ткачов Владислав Сергійович
студент 2 курсу 19 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА КОЛЕКТИВНОГО ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

XXI століття – це період інтенсивного поширення глобалізаційних, євроінтеграційних процесів, котрі обумовлюють потребу не тільки номінального визнання від України, як активного учасника міжнародних правовідносин, проголошених еталонів політичної культури, а і, логічно що, практичного втілення пов’язаних з ними інституціональних норм та принципів. Так, серед ключових елементів забезпечення розвитку демократичних перетворень провідне місце посідає поширення електронної демократії та електронних петицій як її інструменту.

Що стосується змістовного наповнення поняття «електронна петиція», то доцільно зазначити про те, що вперше офіційне закріплення терміну «електронна петиція» у вітчизняному законодавстві мало місце у положеннях Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян»» щодо електронного звернення та електронної петиції». Також були внесені зміни до загальнодержавного «Класифікатора звернень громадян», де з’явилися терміни «петиція», «електронна пошта», «електронне» звернення.

Важливим є те, що вітчизняний нормотворець вичерпним чином визначив змістовне наповнення та сутність електронної петиції як форми колективного звернення громадян до органів публічної влади, окреслив

порядок її подання та розгляду компетентними органами. Відповідно до частини третьої ст. 5 Закону України «Про звернення громадян» електронна петиція – це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування.

Тож, в цілому можна вести мову про те, що має місце усталене розуміння електронної петиції як одного із основних інструментів електронної демократії, за допомогою якого відбувається розбудова конструктивного діалогу між громадянами з активною життєвою позицією та органами публічної влади щодо пошуків дієвих шляхів розв’язання актуальних проблем у різних сферах життєдіяльності українського суспільства.

Сьогодні практика запровадження електронних петицій започаткувала новий етап у становленні та розвитку електронної демократії та електронного урядування. У зв’язку із цим свого вирішення потребують такі питання, серед яких: формування належної законодавчої бази; електронного документообігу та інформаційних порталів (інтернет-ресурсів) в центральних, регіональних, місцевих органах публічної; електронних сервісів надання адміністративних послуг; підвищення цифрових навичок населення та ін.

Тематики електронних петицій є різноманітними за своїм спрямуванням, оскільки охоплюють всі без винятку сфери життя суспільства від політики до економіки, іноді, навіть теми електронних петицій мають жартівливий чи образливий характер, що в свою чергу не сприяє підвищенню довіри у суспільстві до цього дієвого інструменту електронної демократії. Щодо законодавчої регламентації процедури подання петиції, то вона детально зафіксована у ст. 23¹ Закону України «Про звернення громадян». Можна дискутувати з приводу строків та кількості підписів громадян, порядку прийняття рішень, але загалом оцінімо цей законодавчий акт як демократичний й такий, що дає змогу забезпечити можливість громадянам на висловлення власної думки й доведення її до владних структур.

Умовно можна виділити декілька етапів: перший крок включає визначення безпосередньої суті звернення та визначення адресата; другий – заповнення встановленої форми електронної петиції на офіційному веб-сайті відповідного органу влади; третій – проведення перевірки відповідності поданої електронної петиції вимогам, що встановлені

у законодавстві протягом двох днів з часу надсилання; четвертий – розміщення петиції на офіційному веб-порталі (оприлюднення); п'ятий етап передбачає збирання відповідної кількості підписів, спрямованих на підтримку поданої петиції (тут доцільно акцентувати увагу на тому, що колективне звернення громадян підлягає обов'язковому розгляду тільки за умови підтримки у 25 000 осіб, котрі підписали петицію протягом 3-х місяців); шостий етап – повідомлення адресата про отримання необхідної кількості підписів; сьомий етап – розгляд електронної петиції та повідомлення про прийняте рішення [2, с. 92–93].

Що стосується переваг та недоліків електронних петицій, то до переваг варто віднести: можливість громадян здійснити ефективний демократичний тиск на органи влади; мінімальні ресурсні затрати, необхідні для подання петиції; зручність та доступність. Щодо недоліків означеної форми колективного звернення, то це значна кількість підписів, які мають бути подані на підтримку петиції для того, щоб вона була розглянута, покладений законом на державні органи обов'язок надавати відповіді на електронні петиції виконується, швидше, як політичне зобов'язання, а не юридичне [1].

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, можна зробити висновок про те, що електронна петиція, як форма колективних звернень громадян до органів публічної владою, є ще відносно новою формою здійснення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади. Проте, незважаючи на наявні недоліки, електронні петиції дають змогу громадянам швидко реагувати на трансформаційні процеси, які мають місце у суспільстві, проте це є можливим лише за умови організації спільної роботи представників громадянського суспільства та представників органів публічної влади.

Список використаних джерел: 1. Дерев'яно С. Електронні петиції до органів влади України як інструмент електронної демократії. *Вісник Прикарпатського університету*. 2016. № 10. С. 43–53. 2. Решота В. В. Електронна петиція як новий інструмент звернення громадян до органів публічної адміністрації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 15(1). С. 91–94.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Белікова М. І.**

Чайка Марія Романівна
студентка 2 курсу 14 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК СХОДИНКА ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У наш час має місце розвиток інформаційного суспільства. Під інформаційним суспільством, розуміють сучасне суспільство з високим рівнем розвитку інформаційної культури (створення, переробки та використання інформації), яке характеризується такими ознаками, як розвиток високотехнологічного суспільства, ефективна взаємодія людей через мережу Інтернет, стрімке зростання індустрії знань, у яку інтегрується все більше людей та ресурсів. До інформаційного суспільства слід віднести таку форму організації державного управління, як електронне урядування. Метою впровадження електронне урядування в Україні є розвиток електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості електронних адміністративних послуг, відкритості та прозорості влади для громадян, представників бізнесу та громадських організацій [2].

Найважливішим напрямом у сфері електронного урядування є електронні послуги, бо саме вони стосуються кожного громадянина. Наразі на Урядовому порталі, який слугує «єдиним вікном» доступу до всіх онлайн-послуг, вже є 118 електронних послуг. Поміж них – такі суспільно важливі, як оформлення допомоги при народженні дитини, послуги з реєстрації бізнесу, послуги в земельній та будівельній сферах. Також, були запущені важливі набори електронних послуг для водіїв та перевізників, доступні відповідно в електронних кабінетах перевізника та водія. Ці послуги вже користуються значним попитом [1].

Для пришвидшення темпів впровадження електронного урядування потрібна адаптація українського законодавства до процесів цифровізації. Сьогодні впровадження «електронне урядування» регулюється постановою Кабінету Міністрів від 30.01.2019 р. «Деякі питання цифрового розвитку» за цією постановою внесення змін до нормативно-правових актів і реалізації владних повноважень повинні здійснюватись шляхом застосування цифрових технологій [1]. Не менш важливими актами

є Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р., Указ Президента України від 29.07.2019 р. «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» та ін.. Але ці законодавчі акти лише частково регулюють впровадження електронного урядування які недостатньо взаємозв'язані, а в деяких випадках суперечливі. Також, актуальною залишається проблема доступу громадян та організацій до мережі Інтернет, особливо в сільській місцевості, невеликих містах та віддалених районах.

Всупереч позитивній динаміці розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні невирішеними хронічними проблемами залишаються недосконала технологія підготовки та прийняття урядових рішень, яка суттєво знижує їх ефективність, відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Це значно погіршує умови надання інтегрованих державних послуг в дистанційному режимі за допомогою ІКТ [3].

Отже, добре побудована система електронного урядування має забезпечити якісно новий рівень управління державою та суспільством в цілому, зміцнить довіру до держави та її політики, вдосконалив взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадянами та державними службовцями. Подальше здійснення політики розбудови системи електронного урядування прямо залежить від політико-правового становища суспільства, фінансово-економічних можливостей держави.

Список використаних джерел: 1. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini>. 2. Проект навчального посібника «Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні» / О. А. Баранов, М. С. Демкова, С. В. Дзюба та інші. За ред. А. І. Семенченко, 2009 р. 82с. URL: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Kontseptualni-zasadi-rozvitku-elektronного-uryaduvannya-v-Ukrayini.pdf>. 3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: С. В. Дзюба. Відп. Ред.: А. І. Семенченко. Координатор проекту: О. І. Архипська. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Белікова М. І.

Шафранюк Дарина Олександрівна
курсант 1 курсу 2 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПОДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ

В епоху інформаційних технологій комунікація з органами публічного адміністрування через електронні звернення є необхідною для самої держави та суспільства. У науковій літературі під електронною петицією розуміють звернення, спрямоване на задоволення публічного інтересу, подане (zareєстроване) за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у встановленому законом порядку з метою практичної реалізації права приватної особи на участь в управлінні державними справами й адресоване до органів публічної адміністрації [1, с. 337].

Варто зазначити, що громадяни України мають право звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування з електронними петиціями. Ніхто їх не обмежує в поданні цього документу, але існують відповідні правила, щодо подання та розгляду електронної петиції.

Для створення електронної петиції ініціатор (особа чи група осіб) має сформулювати суть звернення та розмістити текст на офіційному сайті органу влади, до якого вона спрямована. Якщо у вас колективне звернення, то у вашій групі повинен бути ініціатор, який подасть петицію під своїм ім'ям і візьме на себе відповідальність за зміст електронної петиції. При цьому, у змісті електронної петиції в Україні забороняються: заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Електронна петиція оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідно Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування або на веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, протягом двох робочих днів з дня надсилання її автором. Слід наголосити,

щоб на документ звернули увагу органи державної влади, потрібно коректно заповнити форму на сайті. Вона повинна набрати не менше 25 тисяч підписів на підтримку за три місяці з дня публікації. Якщо це трапилось, в адміністрації зобов'язані розглянути петицію і представити її на розгляд президента. Він зобов'язаний дати на неї публічну відповідь. Відповідь на електронну петицію не пізніше наступного робочого дня після закінчення її розгляду оприлюднюється на офіційному веб-сайті органу, якому вона була адресована, а також надсилається у письмовому вигляді автору (ініціатору) електронної петиції та відповідному громадському об'єднанню. У 2009 році Україна отримала пропозицію від Ради Європи запустити такий спосіб спілкування влади і громадян, як електронна петиція. Але цей процес надовго затягнувся. Лише у 2015 році підписано указ «Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президенту України».

На сьогодні найчастіше подають петиції, які стосуються боротьби з корупцією, стосовно реформ та контролю за діями влади, питання соціального захисту, медичної сфери, правопорядку. Отже, запровадження електронних петицій стало важливим кроком для нашого суспільства, так як комунікація з органами державної влади та місцевого самоврядування є необхідною для самої держави та суспільства, а отже з'явилась можливість у багатьох громадян висловити свою думку та погляди органам публічного адміністрування.

Список використаних джерел: 1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків. Т. 5 Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк та ін., 2020. 960 с.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Шевченко Андрій Олександрович
*студент 2 курсу, навчальної групи ПБМБ-19-1
Університету Державної Фіскальної Служби України*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В умовах сьогоденного доволі стрімкого розвитку технологій, та посилення рівня технологічного процесу в Україні, та світі, все більш

набуває розвитку перехід органів державної влади, та місцевого самоврядування до здійснення власних обов'язків шляхом застосування електронних засобів, та пристроїв. Таким чином, використання електронного урядування в сучасній Україні дозволить повністю змінити діяльність органів виконавчої влади, покращити, та вивести на новий європейський рівень здійснення публічного адміністрування. Насамперед, електронне урядування передбачає собою ефективність, стабільність, відкритість, та найголовніше – можливість прозорого контролю діяльності органів влади, бюджетних установ, сприяти покращенню доступу звичайних українських громадян до публічних інформативних даних, та публічних послуг.

Варто зазначити, в сучасних умовах розвитку глобалізації, та стрімкого становлення інформаційного суспільства, застарілі методи, та форми управління є вже не актуальними, та не залишатимуться ними повсякчас. Тому, для покращення взаємодії між громадським українським суспільством, бізнесом, та органами державної влади, впровадження інформаційно – комунікаційних технологій (в нашому випадку електронного урядування) є доволі необхідною можливістю, та засадою для створення нового, ефективного взаємозв'язку, та покращення рівня довіри.

Таким чином, доцільно зазначити, що саме е-електронним урядуванням. Отже, електронне урядування – це одна із форм організації, та здійснення завдань державного управління, котра за рахунок широкого кола використання, та застосування інформаційно- комунікаційних технологій, забезпечує, та надає нового рівня відкритої взаємодії органів державної влади, та інформаційного суспільства, забезпечення повного комплексу державних публічних послуг для усього українського населення, та відокремлених суб'єктів господарювання [1, с.3–4]. Застосування нового, зазначеного методу взаємозв'язку між громадським населенням, та державою, означає процес повної перебудови, та зміни функціонування державних органів, та їх відносин з населенням, набуття нового рівня довіри серед громадських, державних структур, та організацій між собою. Впровадження електронного урядування в Україні, саме по собі є доволі складним процесом, котрий потребує великого кола ресурсів, а саме : передусім матеріальних, фінансових, інтелектуальних, та є достатньо вимогливим до вирішення окремого кола поставлених технічних, організаційних, комунікативних та матеріальних проблем.

Набуття доволі вагомого рівня актуальності існування даної проблеми, сприяло виникненню нових розробок, праць, та пошуку форм, та методів вирішення даної проблеми. Стосується це й достатнього кола вітчизняних науковців, чії праці слугували підґрунтям до її вирішення, тому, слід виокремити таких : А. Асанова, А. А. Барікова, З. Балабанова, К. Беляков, М. Ватковська, М. Вертузаєв, С. Гнатюк, О. Голобуцький, М. Демкова, Д. Дубов, В. Єганов, О. Ємельяненко, П. Клімушин, І. Коліушко, А. Попов, А. Семенченко, А. Серенок, В. Хахановський, М. Швець та інші [2].

Доцільно відмітити, прагнення України щодо вступу до Європейського Союзу, яскраво відображається у все частішому запровадженні європейських норм, стандартів, та решти аспектів щодо реалізації державної політики. Це й не оминувало електронне урядування. Таким чином, звертаючись до нормативних актів, Україна, у межах реалізації '«Угод про асоціацію», зобов'язана забезпечити повноцінний розвиток, становлення, впровадження електронного урядування, відповідно до встановлених європейських вимог [3]. Не слід виключати, відповідно до Указу Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» № 5/2015 від 12.01.2015 р., концепція розвитку електронного урядування є визначеною, як одна з першочергових змін, реформ, та пріоритетів, котру має бути впроваджено в систему органів державного управління, та державної влади [4]. Стрімкий курс на введення зазначеного євроінтеграційного аспекту, починаючи з 2010-го року, не було сприйняте належним чином, як органами державної влади, так і звичайним українським населенням, не зважаючи на розуміння терміну "електронного урядування".

Варто розглянути статистичні дані, щодо функціонування електронного урядування в сучасній Україні за останнє десятиліття. Отже, звертаючись до статистичних даних, індекс функціонування, та використання електронного урядування в Україні, в період за 2016–2018 роки значно покращився. Слід зазначити, що, за останні 3 роки, індексація електронної участі українського народу в зазначеному електронному урядуванні, дозволила Україні впевнено зайняти 75 місце з 193 європейських країн з вказаним методом державного управління. На сьогоднішній день досягнуто найвищого показника здійснення управлінських рішень – 0,8182 згідно ЕРІ [5].

Розглядаючи впровадження електронного урядування в органах влади, яскравим прикладом варто виділити наступне : в порівнянні з 2020-м роком, на даний момент електронний обіг документів введено у 193 органах виконавчої влади, 673 організаціях, та загалом 5, 400 електронних документів [5].

Резюмуючи все вище зазначене, варто сказати, що, електронне урядування – це одна із форм організації, та здійснення завдань державного управління, котра за рахунок широкого кола використання, та застосування інформаційно – комунікаційних технологій, забезпечує, та надає нового рівня відкритої взаємодії органів державної влади, та інформаційного суспільства, забезпечення повного комплексу державних публічних послуг для усього українського населення, та відокремлених суб'єктів господарювання. Таким чином, впровадження електронного урядування в Україні – є однією з необхідних форм та методів діяльності органів виконавчої влади, зручності користування державними послугами звичайними громадянами, та прозорості діяльності державних органів. Відповідно до статистичних даних, Україна стрімко розвивається в зазначеному питанні, та має потенційне майбутнє в порівнянні з іншими європейськими країнами, особливо, на курсі до євроінтеграції.

Список використаних джерел: 1. Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні / Баранов О. А., Демкова М. С., Дзюба С. В., та інш. За ред. А. І. Семенченко, 2009р. 82с. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Kontseptualni-zasadi-rozvitku-elektronного-uryaduvannya-v-Ukrayini.pdf>. 2. Барікова А. А. Електронна держава: нова ефективність урядування. К.: ЮрінкомІнтер, 2016. 135 с. 3. Україна і Євросоюз підписали угоду щодо електронного урядування. *Офіційний портал Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/gubric-politics/2600622-ukraina-i-evrosouz-pidpisali-ugodu-sodo-elektronного-uraduvanna.html>. 4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> . 5. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. *Офіц. урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки Університету Державної Фіскальної Служби України Петрова І. П.

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ

Електронне урядування – одна з форм організації державного управління, що характеризується підвищенням ефективності, відкритості та прозорості діяльності державної влади, органів місцевого самоврядування з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій [1].

Розвиток даного аспекту, виходячи з міжнародного досвіду, є одним з головних факторів по забезпеченню успішності реформування та підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. Застосування електронного урядування є фундаментальною вимогою по розбудові в Україні ефективної цифрової економіки і цифрового ринку та в перспективі інтеграції до цифрового ринку ЄС. Крім того, використання е-урядування та демократичних процесів, застосування загальноєвропейської системи демократичних цінностей, зокрема щодо участі громадян та інститутів громадянського суспільства в процесах формування та реалізації державної політики, відіграє ключову роль у забезпеченні економічного та соціального прогресу в державі.

Так, з розвитком і інтеграції сучасних технологій в повсякденне життя з метою розширення можливостей громадян брати участь у процесах державотворення і державного управління все більше застосовуються інструменти електронної демократії. Електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Українське законодавство визначає електронну демократію як форму суспільних відносин, за якої громадяни та інститути громадянського суспільства залучаються до державотворення та державного управління, до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, з метою: –

посилити участь, ініціативність та залучення громадян на всіх рівнях до публічного життя; – поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, підзвітність демократичних інститутів; – поліпшити реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення громадян; – сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень [3].

На даний момент найбільш розповсюдженим прикладом е-демократії як на загально державному, так і на місцевому рівні, є електронні консультації, електронні петиції, електронні звернення. Також створені ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням електронних платформ, наприклад «Громадянське суспільство і влада», «Розумне місто», «Єдина система місцевих петицій», які поєднують у собі кілька електронних інструментів участі.

Використання сучасних технологій, методологій і підходів таких, як: хмарної інфраструктури, Blockchain, Mobile ID, shareding economy, «одно-разове введення інформації» та «сумісність за замовчуванням», а також застосування перспективних форм організації виконання завдань і проєктів розвитку електронного урядування, зокрема публічно-приватного партнерства, сприятимуть формуванню ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

Для досягнення мети по забезпеченню е-демократії в Україні слід забезпечити виконання комплексних заходів за наступними напрямками:

1) модернізація публічних послуг та розвиток взаємодії влади, громадян і бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: – запровадження електронних послуг, у тому числі адміністративних, в усіх сферах суспільного життя; – розвиток електронних публічних закупівель, електронних договорів і рахунків, електронних аукціонів; – стимулювання використання електронних послуг фізичними та юридичними особами;

2) модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: – запровадження системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; – розвиток систем внутрішнього електронного документообігу в органах влади та

системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; – забезпечення розвитку електронного урядування у базових галузях України тощо;

3) управління розвитком електронного урядування. Формування базової інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури електронного урядування шляхом запровадження, розвитку та взаємодії таких державних інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем: система електронної взаємодії органів виконавчої влади; – система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; – інтегрована система електронної ідентифікації та аутентифікації; – електронний кабінет громадянина.

Список використаних джерел: 1. <http://eu.infocity.kharkov.ua/>. 2. <https://mistosite.org.ua/ru/articles/elektronna-demokratia-10-praktyk-z-yevropy>. 3. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository – ena.lp.edu.ua

V. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE NATIONAL SECURITY AND DEFENSE SPHERES: PROBLEMS OF ORGANIZATION AND LEGAL SUPPORT

Матюхіна Наталія Петрівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДО ПРОБЛЕМИ «ПЛЮРАЛІЗАЦІЇ» БЕЗПЕКИ (ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Об'єктивною реальією сьогодення, яка значною мірою впливає на розуміння сучасної моделі системи забезпечення національної безпеки, як в Україні, так і в інших країнах світу, а також на міжнародному рівні, є плюралізація безпеки («плюралізація» pluralization – надання чому-небудь характеру множинності, різноманіття на основі принципів плюралізму). Мова йде про множинність підходів щодо забезпечення національної безпеки, різноманіття загроз та ризиків, шляхів, форм та методів їх попередження та подолання наслідків, про збільшення та неоднорідність суб'єктів забезпечення безпеки тощо. У даних тезах головна увага зосереджена на останньому із названих аспектів заявленої теми.

За умов, що склалися, держава вже не розглядається в якості єдиного постачальника безпекових послуг, до цієї діяльності залучається велика кількість інших відносно самостійних суб'єктів із притаманними їм формами самореалізації, власними інтересами та прагненнями. В той же час, плюралізація безпеки не означає лише наявності чисель-

них та різноманітних суб'єктів, їх програм та конкуренції між ними, їх механічного об'єднання. У даному випадку, важливо щоб інтереси кожного із цих суб'єктів співпадали (узгоджувались) або обмежувались заради домінуючої мети. Тобто, на сьогодні маємо говорити про формування якісно нового рівня взаємовідносин суб'єктів забезпечення національної безпеки, їх взаємозалежності, взаємообумовленості та відповідальності.

Повною мірою дане положення стосується системи забезпечення національної безпеки України, яка має складний, багаторівневий характер, відрізняється розмаїтістю суб'єктів, які представляють як державний, так і недержавний сектори. У зв'язку з цим актуалізується завдання забезпечення цілісності цієї системи, визначення місця у ній кожного суб'єкта, їх повноважень, функцій, у тому числі вирішення питання щодо можливості та доцільності виконання окремих видів діяльності або процесів, пов'язаних із реалізацією безпекової функції держави, у тому числі за допомогою технологій аутсорсингу.

Підкреслимо, що у даному випадку мова йде про передачу на аутсорсинг зовнішнім виконавцям не безпекової функції у повному обсязі (держава жодним чином не відмовляється від цієї функції), а окремих видів діяльності, виконання окремих завдань або процесів – тобто, певну частину функції. Відповідно виникає питання – а яку саме частину безпекової функції (тобто які види діяльності або які процеси, реалізацію яких завдань) можна передати на аутсорсинг? Це надзвичайно складне питання, яке ставилось і продовжує ставитись на сторінках наукових та інших джерел і потребує свого вирішення. Зокрема, вважається за необхідне визначити, які види діяльності або процеси за своєю природою є виключно державними і не підлягають аутсорсингу, а які можуть передаватись на реалізацію зовнішнім виконавцям.

Для підтвердження наведених положень звернемось до Рекомендацій Парламентської Асамблеї Ради Європи (Рекомендація 1858 (2009) «Приватні воєнізовані та охоронні фірми та зменшення державної монополії на використання сили», де, поряд з іншим, звертається увага на те, що в останні роки спостерігається зростаюча тенденція залучення приватних компаній до виконання різноманітних завдань у військовій та охоронній сферах, які традиційно були прерогативою державних суб'єктів. Згідно п. 5 Рекомендацій приватизація військового і охоронного апарату підриває

традиційну позицію держави як єдиного суб'єкта, якому обґрунтовано і законно дозволено застосовувати силу як всередині, так і за межами держави. Це створює важливий виклик сучасним демократіям, оскільки право використовувати силу переходить від держави, гаранта суспільних інтересів, до приватних суб'єктів, які керуються корпоративними інтересами. За цих умов Парламентська Асамблея вважає вкрай необхідним визначення сфер внутрішньої і зовнішньої безпеки, які повинні залишитися функціями виключно держави і, які є за своїм характером «притаманними уряду», забезпечити стандартизацію принципів для гарантування монополії держави на застосування сили та інше.

Військові експерти Збройних Сил США ще у 2001 році виступили із пропозицією щодо створення групи «генерального контролера», яка мала б визначати доцільність делегування державних функцій у військовій сфері приватним структурам, а також перевіряти виконання укладених контрактів. Намагаючись визначити законодавчі межі приватизації функцій у сфері оборони та військової безпеки, у США була розроблена «концепція функцій, які органічно властиві державі» – так званих «суто державних функцій». Відзначимо у зв'язку з цим, що міжнародно прийнятого визначення «суто державних» функцій не існує, однак цей термін, зазвичай, вживають щодо діяльності, яку вважають прямо пов'язаною з національним суверенітетом або суспільними інтересами. У США цей термін глибше визначено в численних нормативних, статутних та політичних документах, а також витлумачено у судових рішеннях. Існує і інший досвід щодо вирішення цього питання [1, с. 16].

Бізнес-модель, яка отримала назву «аутсорсинг безпеки», вже доволі тривалий час використовується у світовій практиці, що є проявом більш широких процесів приватизації безпекової діяльності. Подібні процеси отримують розвиток і в Україні. Свідченням цього є формування недержавного сектору безпеки, який стає все більш помітним гравцем на загальному полі безпекової діяльності. У свою чергу, це зумовлює необхідність пошуку шляхів забезпечення балансу публічних та приватних інтересів у сфері безпеки, актуалізує проблему правового регулювання діяльності недержавних суб'єктів надання безпекових послуг, вироблення правил поведінки державних та недержавних суб'єктів у визначеній сфері, їх прав, обов'язків, обмежень та відповідальності.

В той же час, маємо констатувати, що чинне законодавство не забезпечує на сьогодні плідної взаємодії органів державної влади між собою та недержавним сектором безпеки, інститутами громадянського суспільства щодо забезпечення національної безпеки. На порядку денному гостро постає завдання проведення повного аудиту функцій суб'єктів забезпечення національної безпеки, обліку всіх витрат, пов'язаних із виконанням цих функцій, порівняння із витратами у випадку аутсорсингу окремих функцій або процесів, врахування можливих ризиків та втрат (не тільки суто економічного характеру), враховуючи специфіку сектору безпеки. Важливим є і завдання щодо створення переліку функцій та видів діяльності у безпековій сфері, які не підлягають аутсорсингу, розробка та впровадження прозорих процедур його проведення, а також процедури та механізмів контролю ефективності.

Надзвичайно важливим є і проблема забезпечення доступності послуг безпеки, недопущення поляризації можливостей щодо отримання цих послуг, виключення із цього процесу окремих соціальних груп, соціальної маргіналізації у сфері безпеки.

Підкреслимо, що саме держава несе відповідальність за стан безпеки її громадян та суспільства у цілому. Що ж стосується недержавних суб'єктів безпеки, то їх послуги можуть надаватись з метою підтримки діяльності державних правоохоронних органів (державних органів з правоохоронними функціями та інших) або їх доповнення. У даному випадку поділяємо висновки зарубіжних дослідників щодо того, що тільки професійна, відповідальна та врегульована недержавна безпека може бути доповненням до державного сектору безпеки, а не підірвати спроможність держави забезпечити безпеку. За відсутності ефективного регулювання та контролю сектор недержавної безпеки може розвинутись як сила, що протистоїть державним силам безпеки, загрожуючи стабільності держави [2, с. 211–212].

Список використаних джерел: 1. Посібник для держав з питань законодавчого регулювання приватних військових та охоронних компаній. DCAF, 2016. URL: <https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/sites/default/files/uploads/Legislative-Guidance-Tool-Ukrainian.pdf>. 2. The OECD DAC Handbook on Security System Reform (SSR). Supporting security and justice. OECD, 2007. 253 p. URL: [https://issat.dcaf.ch/download/478/3015/OECD %20DAC %20 Handbook %20 on %20SSR.pdf](https://issat.dcaf.ch/download/478/3015/OECD%20DAC%20Handbook%20on%20SSR.pdf).

Суслін Сергій Валентинович
*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Національної академії Служби безпеки України*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ)

Посилення наявних і потенційних загроз національній безпеці України у 2014 році в поєднанні з неготовністю держави ефективно їм протистояти зумовило необхідність формування механізму невідкладного та ефективного реагування на такі загрози. Прийняття Закону України «Про санкції» (далі – Закон) стало важливим кроком у напрямку створення правової основи для застосування нашою країною додаткових заходів у відповідь на ворожі дії інших держав чи недержавних утворень [1].

Питання ефективності застосування Україною спеціальних обмежувальних заходів (санкцій) залишається недостатньо дослідженим та контроверсійним. Водночас дискусії із цього питання продовжуються й на міжнародному рівні, зокрема й у країнах з набагато тривалішою, ніж в Україні, практикою застосування санкційних заходів [2, 3]. Підтримуємо думку фахівців, які вважають, що в умовах конфронтації з РФ для України нагальною є потреба інституційного та нормативно-правового удосконалення спектру механізмів невоєнного стримування та протидії гібридній агресії [4, с. 3]. З огляду на це набуває важливого значення питання удосконалення правових засад застосування спеціальних обмежувальних заходів (санкцій) з урахуванням відповідного вітчизняного та іноземного досвіду.

За час дії Закону Рада національної безпеки і оборони України понад 20 разів приймала рішення щодо застосування санкцій: міжнародних згідно з резолюціями Ради Безпеки ООН чи за пропозицією Кабінету Міністрів України та національних – на підставі пропозицій Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, Національного банку чи Служби безпеки України. За оцінками дослідників станом на 2020 рік Україною було застосовано персональні санкції загалом до більш ніж 4000 юридичних та фізичних осіб, що значно перевищує обсяг аналогічних персональних санкцій, запроваджених закордонними партнерами [4, с. 11].

Аналізуючи норми Закону та практику публічного адміністрування щодо їх застосування, фахівці Національного інституту стратегічних досліджень виокремлюють низку недоліків та проблем щодо реалізації в Україні санкційного механізму, зокрема: застосування національних санкцій до громадян України; відсутність відповідальності за порушення вимог Закону; помилки та неузгодженість окремих положень Закону з іншими законодавчими актами; відсутність спрощеного механізму приєднання до міжнародних санкцій, а саме імплементації резолюцій Ради Безпеки ООН; відсутність відповідальності за неправомірне застосування санкцій; відсутність єдиного органу, який уповноважений вносити на розгляд РНБО України пропозиції щодо застосування санкцій; нечіткість визначення у Законі окремих видів санкцій (зокрема, обмеження торговельних операцій); безсистемність санкційної політики; відсутність плановірності санкційного процесу, його належного методичного забезпечення, відсутність стратегії застосування санкцій; недостатнє інституційне забезпечення; відсутність єдиного державного реєстру санкцій. Слушним удосконаленням санкційної процедури могло б стати запровадження до національного законодавства так званого «правила 50%», яке застосовується у США та країнах ЄС для запобігання уникнення санкцій. Згідно із цим правилом, санкції застосовуються не тільки до осіб, щодо яких запроваджені обмежувальні заходи, але й до юридичних осіб, 50 і більше відсотків статутного капіталу яких прямо або опосередковано належить особі, щодо якої застосовано відповідну санкцію [4, с. 11–13].

Вчені у галузі права також звертають увагу на потребу суттєвого удосконалення законодавства України про санкції, вважаючи основним його недоліком відсутність належної кореляції Закону з іншими нормативно-правовими актами, які визначали б підстави, порядок, суб'єктів і способи застосування всіх видів передбачених ними обмежувальних заходів. Серед інших вад Закону згадуються нечітке визначення підстав, строків, порядку, повноважень певних суб'єктів і способів щодо тимчасового обмеження права користуватися та розпоряджатися належним їй майном особою, до якої застосовані спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції); прогалини щодо порядку позбавлення державних нагород і військових звань як різновиду санкції; невизначеність, які саме санкції з понад двох десятків їх видів, за яких підстав і в якому порядку можуть бути застосовані як виняток до громадян України, а також які

з цих санкцій підлягають застосуванню до юридичних, які – до фізичних осіб, а які – до держав [5].

За час дії Закону було здійснено декілька спроб його удосконалення, проте жодний із законопроектів не набув чинності. Серед останніх із них варто відзначити проект Закону України «Про обмежувальні заходи (санкції) держави з метою захисту національних інтересів України» (реєстр. № 5191–1 від 16.03.2021, далі – Проект). Як зазначають його розробники, прийняття цього закону дозволить системно реформувати санкційну політику України, створити законодавчі умови для здійснення ефективних санкційних програм, розробки та реалізації адресних санкцій, моніторингу дотримання санкційного режиму, а також запуску єдиного державного реєстру обмежувальних заходів (санкцій) (аналогу санкційної мапи ЄС) [6]. На наш погляд, зазначений Проект може бути взятий за основу для подальшої роботи з усунення прогалин у вітчизняному законодавстві, що регулює реалізацію спеціальних обмежувальних заходів.

Водночас у Проекті містяться положення, що потребують як концептуального доопрацювання, так і уточнень техніко-юридичного характеру. Зокрема, потребують уточнення повноваження РНБО України у процедурі застосування санкції, передбаченої статтею 9 Проекту (припинення дії міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), оскільки відповідно до частини 2 статті 24 Закону України «Про міжнародні договори України» припинення дії таких договорів здійснюється виключно у формі закону України.

Також вважаємо, що певного уточнення потребує нормативно-правова основа порядку прийняття РНБО України рішення про запровадження інших національних санкцій. У контексті посилення державного контролю за реалізацією санкційної політики заслуговує на увагу досвід США, де протягом останніх десятиріч дослідники відзначають зростання ролі Конгресу щодо формування цієї політики та відповідного впливу на органи виконавчої влади [3]. У статті 18 Проекту доцільно, на наш погляд, врегулювати не тільки порядок ведення, а загалом адміністрування Єдиного реєстру обмежувальних заходів (санкцій), оскільки термін «адміністрування» більш точно та повно дозволяє визначити діяльність щодо управління питаннями функціонування Єдиного реєстру обмежувальних заходів (санкцій), і, зокрема, включає в себе не тільки власне ведення, а й також створення, захист зазначеного реєстру, надання доступу до нього тощо.

Проблемні питання удосконалення правової регламентації застосування спеціальних обмежувальних заходів (санкцій) в Україні та шляхи їх вирішення не вичерпуються тими, що висвітлені у цій доповіді, й потребують більш ґрунтовного, комплексного дослідження з обов'язковим використанням порівняльно-правового методу.

Список використаних джерел: 1. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII : станом на 15 серп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>. 2. Mack A., Khan A. The Efficacy of UN Sanctions. Security Dialogue, 2000. Volume 31(3). P. 279–292. 3. Grappling with the Growing Use of Sanctions: Bridging the Academic-Policy Divide. *Center for a New American Security (en-US)*. URL: <https://www.cnas.org/grappling-with-the-growing-use-of-sanctions-bridging-the-academic-policy-divide>. 4. Економічні інструменти протидії гібридній агресії : аналіт. доп. / за ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2020. 69 с. 5. Хавронюк М. Про «санкції» як спеціальні обмежувальні заходи: регламентація і ризики застосування. *Ракурс*. 2021. URL: <https://racurs.ua/ua/2822-sankciyi-yak-specialni-obmejuvalni-zahody-reglamentaciya-i-ryzyky-zastosuvannya.html>. 6. Про обмежувальні заходи (санкції) держави з метою захисту національних інтересів України: проект Закону України від 16.03.2021 р. № 5191-1 : станом на 18.04.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71418.

Єремесва Аліна Михайлівна

студентка 5 курсу Н-201м групи

Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

Тугарова Оксана Кузьмівна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри організації захисту інформації

з обмеженим доступом Навчально-наукового

інституту інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах посилення євроінтеграційних та глобалізаційних процесів на основі регульованих світових трендів, підприємства продукують з урахуванням структурних диспропорцій, тому критично

важливим витанням виступає питання необхідності генерування самостійної системи безпечного функціонування. Адже, дієве управління підприємством виступає запорукою забезпечення його економічної безпеки та відправною точкою визначення рівня.

На теперішній час не має єдиної думки щодо дефініції поняття економічна безпека підприємства, оскільки вчені трактують дане визначення з позиції та проблеми, яку досліджують. Найбільш розповсюдженим є «Економічна безпека підприємства – це захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності» [2].

З метою забезпечення економічної безпеки підприємства важливого значення набуває оцінювання, як одне із назрілих граней роботи системи економічної безпеки підприємства, що зі свого боку потребує певної аналітичної підтримки. Високоякісність кількісного оцінювання виступає підґрунтям результативного управління на основі методологічного визначення. Внаслідок реалізованих досліджень можна стверджувати, що існування різних методичних підходів до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, виникає необхідність аналізу позитивних та негативних граней даної тенденції (табл. 1).

Таблиця 1

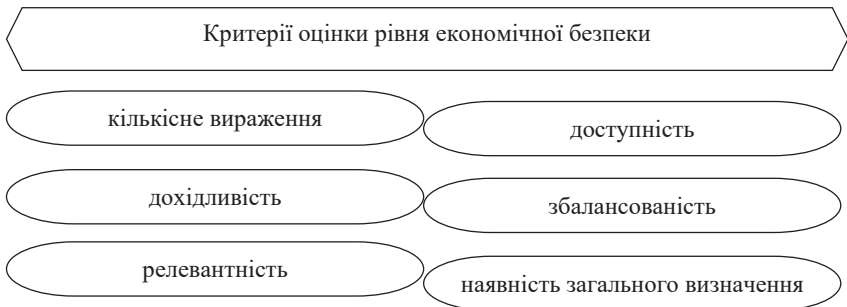
Методичні підходи визначення рівня економічної безпеки підприємства

Підходи	Позитивна тенденція	Негативна тенденція
Індикаторний (пороговий)	можливість комплексної та систематизованої оцінки ЕБ підприємств за умов науково-обґрунтованого обчислення індикаторів	складність узастосуванні, складність обчислення значень індикаторів щодо підприємств різних галузей
Ресурсно-функціональний	універсальний і комплексний характер; можливість визначення стану функціональних складових економічної безпеки підприємства та чинників впливу на них	відсутність конкретизації факторів щодо підприємств різних галузей, що ускладнює вибір функціональних складових до оцінювання за цим підходом

Підходи	Позитивна тенденція	Негативна тенденція
Програмно-цільовий (комплексний)	Відображає принципи та умови управління і розвитку підприємства	Високий ступінь складності аналізу, що проводиться з використанням методів математичного аналізу
На основі теорії економічних ризиків	побудова механізму ЕБ підприємства на підставі моделювання можливих загроз та їх аналізу	увага приділяється опорі загрозам, що звужує поняття економічної безпеки підприємства; є дещо вужчим, ніж інші підходи
Економіко-математичний (вартісний)	простота інтерпретації отриманих результатів оцінки	Складність формування системи оціночних показників; неточність алгоритму розрахунку

сформовано автором на основі [1,3]

Дані підходи стосовно рівня оцінювання економічної безпеки підприємства ґрунтуються на відмінних інформаційно – аналітичних даних, проте визначаються за унікальними критеріями (рис. 1):

*Рис. 1. Критерії оцінки рівня економічної безпеки
[узагальнено автором на основі 4]*

Отже, можна зробити висновки, що використання різноманітних підходів до оцінки економічної безпеки підприємства продукує якісно нове розуміння процесу забезпечення економічної безпеки підприємства. А саме, в контексті не тільки як процесу знешкодження загроз, але й здатності підприємства втілювати в життя потенціал за будь-яких специфікацій при забезпеченні максимальних фінансових результатів.

Список використаних джерел: 1. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / за ред. Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. Київ: Лібра, 2009. 280 с. 2. Ковалев Д., Сухокурова Т. Экономическая безопасность. *Економика України*. 1998. № 10, С. 48–51. 3. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2017. 73 с. 4. **Економічна безпека:** підручник / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського. Київ: УБС НБУ, 2015. 467 с.

Форноляк Валентина Миколаївна

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри «Боротьба з тероризмом
та захист учасників кримінального судочинства»
ННІ ППКК СБ України НА СБ України*

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Одним із актуальних питань, що постає сьогодні перед органами державної влади є протидія тероризму, вирішення якого залежить не лише від суб'єктів боротьби з тероризмом, але й громадськості. Своєрідне значення у сфері попередження та профілактики злочинів терористичної спрямованості відіграють засоби масової інформації (далі – ЗМІ), взаємодія із якими є одним із пріоритетних напрямів діяльності всіх органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у демократичній державі.

Основним джерелом відомостей для громадськості про діяльність суб'єктів боротьби з тероризмом та здійснювані ними антитерористичні заходи, як правило, є повідомлення в ЗМІ. Можливості преси, радіо, телебачення, мережі Інтернет багато в чому визначаються характером й обсягом інформації, зокрема, щодо професійної діяльності суб'єктів

боротьби з тероризмом, заходи антитерористичного характеру, терористичні загрози та особливості реагування та них тощо.

Пріоритетне місце в механізмі правового регулювання взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ мають закони та інші нормативно-правові акти України. Серед законодавчих актів, які регулюють взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ, варто виділити Закони України: «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», котрі формують правові основи інформаційної діяльності та гарантують право громадян України на інформацію; «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», що встановлює порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації; «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України», що визначає організаційно-правові умови функціонування суспільного телебачення та радіомовлення; «Про інформаційні агентства», котрий закріплює правові основи діяльності інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва; «Про телебачення і радіомовлення», який регулює діяльність теле-радіо організацій, визначає організаційні, правові, соціальні, економічні умови їх діяльності; «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», який регламентує організаційно-правові аспекти діяльності друкованих засобів масової інформації, та преси; «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», що визначає основні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів.

Разом з тим, аналіз вказаних нормативних актів засвідчує, що в правовому регулюванні взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ існує ще чимало неузгодженостей. Це зумовлено тим, що така взаємодія є досить специфічною та спричинена певною відмінністю цілей сторін які взаємодіють та прогалинами в правовому регулюванні. Зокрема, сьогодні в законодавстві України не достатньо врегульована інформаційна взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ, предметом яких є інформація з обмеженим доступом. Трапляються випадки, коли окремі журналісти у своїх повідомленнях (через певну неосвідченість) подають інформацію щодо діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, допускають суттєві перекручення та спотворення понять. Невипадково в процесі підготовки

журналістів Західної Європи та США викладається курс юриспруденції, що важливо було б узяти на озброєння і в Україні.

Слід зазначити, що в ряді держав, зокрема Австрії, Бельгії, Канаді, США та інших прийняті загальні принципи додержання ЗМІ суспільно-моральних принципів. Законодавство більшості країн передбачає заборону розміщення інформації, зміст якої може ускладнювати проведення антитерористичної операції, сприяти поширенню ідеології тероризму та реалізації терористичних задумів, створювати загрозу життю і здоров'ю людей. Поряд з цим у ст. 17 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» передбачається заборона поширення через засоби масової інформації або в інший спосіб інформації, яка: розкриває спеціальні технічні прийоми і тактику проведення антитерористичної операції; може утруднити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які знаходяться в районі проведення зазначеної операції або за його межами; має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції; містить дані про предмети та речовини, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму; розкриває дані про персональний склад співробітників спеціальних підрозділів та членів оперативного штабу, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, а також про осіб, які сприяють проведенню зазначеної операції (без їх згоди) [1].

На нашу думку, перерахована інформація, на яку поширюється заборона, є недостатньо. Вважаємо, що висвітлення інформації в залежності від викладеного змісту та форми подання може сприяти героїзації тероризму чи зростанню загрози його суспільно загрозливих наслідків. Тому, перелік такої інформації вимагає доповнення, а висвітлення інформації про скоєний терористичний акт чи проведену антитерористичну операцію має обмежуватися відповідними фактичними даними.

З метою підвищення ефективності взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ а також запобігання негативних наслідків іще в 2014 році СБ України розроблені рекомендації для журналістів щодо висвітлення антитерористичної операції [2]. Ці рекомендації визначають правові засади, основні принципи й загальні цілі інформування громадськості про

антитерористичну операцію, порядок взаємодії оперативного штабу із засобами масової інформації з урахуванням визначених законодавством обмежень на поширення інформації в ході проведення антитерористичної операції. Рекомендації узагальнюють міжнародний досвід щодо утвердження етичних норм професійної діяльності журналістів в умовах, коли виникає загроза безпеці громадян, та мають сприяти конструктивній взаємодії оперативного штабу із ЗМІ в інтересах припинення терористичного акту та мінімізації його негативних наслідків.

Таким чином, взаємодія органів і підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ, відображає об'єктивно існуючі взаємозв'язки, які виявляються в процесі їх узгоджених дій та використання можливостей один одного для досягнення спільної мети – протидії тероризму. Важливою умовою здійснення взаємодії органів та підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом та ЗМІ є погодженість їхніх спільних дій. Кожен з них повинен чітко усвідомити відведену йому роль у такій взаємодії.

З метою профілактики тероризму та формування готовності населення України до протидії цьому явищу, а також об'єктивного висвітлення діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, вважається доречним активізувати зазначену взаємодію. Головним напрямками такої взаємодії можуть бути:

- участь представників ЗМІ в розробці інформаційних проектів щодо протидії тероризму;
- своєчасне та об'єктивне інформування громадськості про результати професійної діяльності органів та підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом;
- надання суб'єктами боротьби з тероризмом методичної та інформаційної допомоги ЗМІ щодо інформування населення в разі виникнення загроз терористичного характеру;
- підготовка за участю представників Антитерористичного центру та його регіональних координаційних груп друкованих видань і публікацій з проблематики функціонування антитерористичної системи України.

Список використаних джерел: 1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>. 2. Як інформувати про АТО. Рекомендації СБУ. URL: <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/661/2014-05-29-yak-informuvati-pro-ato-rekomendatsii-sbu/>.

Червякова Оксана Вікторівна
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри військового права
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВОГО ОМБУДСМЕНА В УМОВАХ ГЕНДЕРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Порушення суверенітету та територіальної цілісності України у 2014 році докорінним чином змінило пріоритети зовнішньої і внутрішньої політики держави, поставило завдання, які ще не були актуальні за історію незалежності України, сформувало виклики практики, які вимагали та вимагають новітніх підходів до їх подолання та вирішення. Сектор безпеки і оборони, в першу чергу, в таких складних умовах не тільки перейшов у роботу іншого правового режиму, але і вперше з часів проголошення незалежності України його службовці і працівники з площини теорії і тренувань застосовували свої знання, навички та уміння для відсічі збройної агресії, відбиття реалізованих загроз, припинення збройного конфлікту, реінтеграції тимчасово окупованих територій, припинення спроби анексії Автономної Республіки Крим.

В цих умовах актуалізувалось питання контролю за сектором безпеки і оборони, за допомогою якого, з одного боку, вирішують питання дотримання і забезпечення дотримання принципів верховенства права, пріоритету прав і свобод людини, гуманізму, законності, прозорості, підзвітності військовослужбовців та інших суб'єктів владних повноважень всіх рівнів ієрархії сектору безпеки і оборони. З іншого боку, проведення Антитерористичної операції, що була у 2018 році переведена в режим Операції Об'єднаних Сил, висвітило низку проблем соціального забезпечення та захисту прав службовців і працівників сектору безпеки і оборони, матеріально-технічного оснащення, застарілості підходів управління, відсутності військового омбудсмена, недостатньої урегульованості контролю за виконанням обов'язків Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, недостатності наявного арсеналу засобів контр-

олю для вирішення гострих проблем оборони і безпеки держави в умовах збройного конфлікту.

За допомогою міжнародних партнерів ряд проблем сектору безпеки і оборони України вирішуються з урахуванням передового досвіду, перш за все, держав членів-НАТО. Стратегічний курсу України на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1], закріплений у п. 5 ч. 1 ст. 85 Конституції України, визначає пріоритети співпраці України у міжнародному середовищі. Стандартизація задля досягнення взаємосумісності секторів безпеки і оборони України [2], як партнера з розширеними можливостями та держав-членів НАТО на сьогодні є першочерговим завданням для отримання Україною Плану дій на членство в НАТО, передумовою відновлення суверенітету та безпеки, реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Першим з питань функціонування сектору безпеки і оборони, яке у 2014 році постало перед державою, було питання чисельності активних військовослужбовців та підготовки професійних кадрів (військової освіти). У 2012 році кількість військових навчальних закладів було зменшено приблизно на 50%. Щодо чисельності військовослужбовців, то, наприклад, загальна чисельність активних військовослужбовців Збройних сил України у 2021 році знаходиться на рівні 2005 року і дорівнює близько 246 тис. осіб. Хоча у 2008 року було тотальне зменшення на 24% у порівнянні з 2005 роком. А у 2005 році військовослужбовців стало на 45% менше, ніж у 1998 році. І відповідна тенденція зберігалася до 2013 року.

У переламному 2014 році порівняно з 2008 роком відбулося загальне збільшення на 34% числа активних військовослужбовців, при цьому гендерна інтеграція жінок сприяла збільшенню їх кількості. З 2008 по 2011 кількість військовослужбовців жінок Збройних сил України зросла на 91%, при зменшенні загальної кількості військовослужбовців приблизно на 10% кожного року. У 2017 році зростання чисельності жінок дорівнює 1900% порівняно з 2011 роком. При цьому за період 2016 по 2020 роки 40% загальної чисельної активних військовослужбовців звільнилося.

Отже, маємо тенденцію плинності кадрів при активній гендерній інтеграції жінок у сектор безпеки і оборони. При цьому кількість жінок сектору безпеки і оборони України зростає при розширенні переліку посад, які можуть обіймати жінки. У 2014 році жінки вимушені були, при

реалізації права на службу, обіймати посади обслуговуючого персоналу (кухарі, медичні працівники тощо) при реальному виконанні бойових завдань в районі проведення антитерористичної операції. У 2018 році ряд дискримінаційних положень військового законодавства України змінено. І це сприяє змінам гендерного складу сектору безпеки і оборони.

Водночас, вирішення питання гендерної інтеграції жінок на практиці породжує проблеми їх безпеки, як з точки зору службової діяльності (відсутність жіночої форми, бронезилетів тощо), так і з точки зору проблем сексуального та гендерно обумовленого насильства. В Україні такі проблеми носять латентний характер, а тому можна зробити висновок, що контрольні заходи щодо виявлення та їх подальшого вирішення повинні зазнати змін.

Гендерне питання не обмежується інтеграцією жінок. Припинення дискримінації чоловіків в секторі безпеки і оборони становить іншу задачу реформування і контролю. Якщо ж піднятися на вищий рівень узагальнення, то відсутність спеціалізованої контрольної інституції щодо прав військовослужбовців характеризувала функціонування сектору безпеки і оборони України до 2014 року. Практичні виклики зумовили виділення контролю дотримання прав військовослужбовців у структурі діяльності інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (з 2014 року працює Представник Уповноваженого у справах захисту прав військовослужбовців). Водночас, доцільним є розгляд питання функціонування військового омбудсмена в якості самостійного інституту, основною задачею якого буде захист службовців і працівників сектору безпеки і оборони. Відповідний інститут функціонує у таких країнах як Німеччина, Канада, Велика Британія.

Список використаних джерел: 1. Про засади зовнішньої і внутрішньої політики: Закон України від 01.07.2010 №2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>. 2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 №392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА ТРИБУНА

Асукова Тетяна Ігорівна

студентка 1 групи 1 курсу ІПЮК для

Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Проблеми, що стосуються національної безпеки, є найважливішими та найскладнішими у сфері суспільного і політичного життя країни. Саме тому, після здобуття Україною незалежності у 1991 році почала будуватись власна система забезпечення національної безпеки. Цей процес продовжується і за нашого часу.

Революція гідності в 2014 році та агресія з боку Російської Федерації відкрила перед нашою країною нові можливості для кардинального реформування публічних інститутів, оновлення державної влади, правоохоронних органів, перегляду системи відносин між громадянином і державою, розбудови сектору оборони і безпеки, що безпосередньо стосується і Служби безпеки України.

Згідно Закону України «Про національну безпеку України» національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. При цьому під поняттям «національні інтереси України» розуміються життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Національна безпека забезпечується шляхом проведення збалансованої державної політики, яка спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя та гідності, прав і свобод, що передбачені Конституцією, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конститу-

ційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності (ст. 3 Закон України «Про національну безпеку України»).

Політика національної безпеки базується на повазі до норм і принципів міжнародного права. Україна захищатиме свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України – незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенства права, забезпечення добробуту, миру та безпеки тощо.

У свою чергу, загрозами національній безпеці є наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Загрози для суспільства є завжди, а рівень захищеності від них ніколи не буває максимальним. Тому національна безпека є потужним засобом досягнення і підтримки балансу між реальними та потенційними загрозами та здатністю протидіяти їм. Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України обумовлюється необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз. Основними сферами загроз національній безпеці України є: зовнішньополітична (посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, територіальні претензії з боку інших держав), сфера державної безпеки (розвідувально-підбивна діяльність іноземних спеціальних служб), воєнна сфера та сфера безпеки державного кордону України, внутрішньополітична (порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина) та ін.

Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 затверджено оновлену Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Стратегією визначено пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки, поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов, основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки, а також напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони.

У Стратегії акцентовано, що Україна прагне миру, який є запорукою розвитку держави, а людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність. Пріоритетами національних інтересів визначаються такі, як: відстоювання незалежності й державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська та євроатлантична інтеграція.

Враховуючі останні зміни ситуації у сфері національної безпеки, що пов'язано з кризовими явищами у світовій економіці, появою нових чинників, що впливають на стан міжнародного безпекового середовища, у Стратегії ставиться завдання запровадження в Україні національної системи стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр існуючих та можливих загроз.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Бевза Дмитро Олександрович
*студент 2 групи I курсу магістратури
господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВІДПОВІДЬ НА МІЖНАРОДНО-ПРОТИПРАВНІ ДІЯННЯ ТА/АБО НЕДРУЖНІ ДІЇ ІНШИХ ДЕРЖАВ: РЕАГУВАННЯ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ

У зв'язку із загостренням вразливості світових економік кожна держава намагається якнайбільш ефективно захистити власну економіку. Однак бувають випадки, коли для цього вживаються заходи, що явно порушують інтереси інших суб'єктів. Тому часто виникає питання щодо необхідності запровадження певних заходів у відповідь на такі дії іноземних держав. Все ще нічого, коли такі дії призводять до дискримінації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України закордоном (можна запровадити дзеркальні заходи), однак бувають випадки, коли держава

порушує певні міжнародні приписи, а здійснити належне реагування фактично не представляє можливим.

В Митному кодексі України своєрідним заходом впливу на держави залишається запровадження спеціальних видів мита, які суттєво впливають на становище суб'єкта при переміщенні товарів через кордон. Однак даний захід застосовується виключно на захист національного товаровиробника або як відповідь на дискримінаційні дії щодо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України. Але все ж можливість впливу на державу за допомогою такого дієвого інструменту має існувати і за інші недружні дії (порушення міжнародних зобов'язань) в цілому щодо України. Дане питання було нещодавно підняте в законотворчій практиці та знайшло своє відображення у проектах Закону «Про внесення зміни до статті 275 Митного кодексу України щодо вдосконалення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності» та Закону «Про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» щодо вдосконалення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності» [3; 4].

Зокрема, передбачається зміщення вектору внутрішньо-захисних дій з приватних суб'єктів на державу як необхідний захід сучасної побудови міждержавних відносин. Важливим є аспект, що передбачає впровадження нових можливостей секторального реагування на міжнародно-протиправні діяння, які визначаються у резолюції Генеральної Асамблеї ООН 56/83 від 12.12.2001 «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння». До прикладу, на порушення Будапештського меморандуму окремими державами, що завдало непоправні наслідки для України, має бути відповідна реакція, яка повинна включати комплекс заходів, що будуть адекватними на такі протиправні дії, в тому числі можливість застосування спеціального мита для певного сектору товарообігу через митний кордон України.

В сучасних умовах держава намагається відшукувати максимально ефективні механізми реагування на протиправні дії. Часто такими механізмами стають митні обмеження. 1 лютого 2021 року було введено в дію рішення РНБО «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа» (за ігнорування законних вимог щодо поваги до суверенітету та територіальної цілісності України). В цьому рішенні згадувалося про такі заходи в сфері митної справи: часткова заборона експортно-імпорتنих операцій, повне припинення транзиту ресурсів, припинення видачі

дозволів на ввезення чи вивезення валютних цінностей [2]. Однак можна констатувати, що ці заходи носять подвійний характер, оскільки вони опосередковано впливають і на економіку України, яка втрачає незначні (залежить від держави) надходження. Тому запровадження спеціальних ставок мита слугувало би більш ефективним заходом впливу.

У процесі боротьби між країнами за світовий вплив використовуються різні засоби досягнення бажаного результату. І не може бути виправдання діям, коли митні інструменти стають засобом тиску на іншу державу. США свого часу вводив значні мита на імпортовані товари з Китаю (у зв'язку із недосягненням прогресу у торгових перемовинах), аналогічні дії у відповідь здійснював Китай [5]. Саме для недопущення таких конфронтацій має існувати чітке нормативне регулювання усіх підстав, що дозволяють запровадження спеціального мита. Тому за загальним правилом, зловживання таким заходом не допускається, однак в цьому контексті можуть існувати певні випадки, що вимагають вимушених кроків, які будуть виправданими на основі статті XXI ГАТТ, яка передбачає винятки у сфері митної політики з міркувань безпеки [1].

Таким чином, питання належного реагування на міжнародно-протиправні діяння та/або недружні дії інших держав є надзвичайно актуальним для України, яка має серйозні загрози з-за кордону. Правильне законодавче регулювання використання митних інструментів впливу із дотриманням міжнародних приписів не допускає спекуляцій щодо неправомірності їх використання. Спеціальне мито в цьому контексті, враховуючи іноземний досвід, займає передову позицію як серйозний захід реагування на протиправні дії держав.

Список використаних джерел: 1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947): Міжнародний документ від 30.10.1947. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264. 2. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа: Рішення РНБО від 01.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-21>. 3. Проект Закону про внесення зміни до статті 275 Митного кодексу України щодо вдосконалення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності № 4621 від 21.01.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70866. 4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» щодо вдосконалення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності № 4620 від 21.01.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70864. 5. Tariffwars: DutiesimposedbyTrumpand U. S.

tradingpartners / by ReutersStaff. URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-tariffs-factbox-idUSKCN1UR5YD>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шульга М. Г.

Бережна Валерія Геннадіївна
*студентка 2 курсу 10 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПИТАНЬ КОНТРОЛЮ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Важливою формою реалізації демократії та способом залучення населення до управління суспільством виступає громадський контроль. Законодавством України урегульовано організацію й діяльність всіх суб'єктів сектору безпеки та оборони, а також визначено основи організації та здійснення контролю з боку громадського суспільства у цій сфері. Головною законодавчою засадою демократичного цивільного контролю є Закон України «Про національну безпеку України». Відповідно до п. 16 ст. 1 Закону сектор безпеки і оборони це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України. Крім того, діяльність даних органів урегульована й іншими актами, зокрема Законом України «Про оборону України», указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України.

У межах повноважень, наданих відповідно до Конституції України, сектор безпеки і оборони підлягає демократичному цивільному контролю. Під демократичним цивільним контролем розуміють – комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору

безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України. Система цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється Президентом України, Верховною Радою України, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, судового та громадського контролю [1].

Повноваження громадян щодо здійснення контролю за діяльністю сектора безпеки та оборони закріплені законодавством України. Громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України. Сфера громадського нагляду може бути обмежена виключно Законом України «Про державну таємницю», зокрема, ст. 8 Закону закріплено перелік інформації, що може бути віднесена до державної таємниці, та інформація, що до державної таємниці не відноситься. Громадські об'єднання мають можливість отримувати в установленому порядку інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з відповідних питань (ст. 10 Закону).

Окремі аспекти участі громадян в діяльності сектора безпеки та оборони розглядалися такими вітчизняними вченими, як Л. П. Рогатіною, М. В. Сіцінською та ін. В роботах цих вчених розглядається саме питання громадського контролю, а також проблеми та особливості функціонування цього інституту. Так, Л. П. Рогатіна розглядає громадський контроль як суспільне явище, при якому громадянське суспільство бере участь у визначенні основних напрямів зовнішньої та внутрішньої політики держави, вирішенні суспільно-важливих питань та контролює процес їх реалізації [2]. А на думку М. В. Сіцінської, під громадським контролем у системі демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України варто розуміти комплекс наглядових заходів, що здійснюють громадянські інститути суспільства в інтересах встановлення та підтримки гармонійних цивільно-правових відносин, дотримання у сфері діяльності

сектора безпеки і оборони конституційного порядку, чинного законодавства, державної та військової дисципліни за будь-яких обставин [3].

Підсумовуючи вищезазначене, цивільний контроль за сектором безпеки і оборони – це сукупність заходів, які здійснюють інститути громадянського суспільства для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектора безпеки та інших органів, діяльність яких пов'язана із забезпеченням національної безпеки. Така діяльність інститутів громадянського суспільства спрямована на сприяння ефективній діяльності органів сектора безпеки і оборони та виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України та має рекомендаційний характер.

Список використаних джерел: 1. Про національну безпеку України: Закон України від 24.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. 2. Рогатіна Л. П. Громадський контроль над державою: сутність, механізми реалізації та перспективи роз-витку: дис. ... канд. політ. наук 23.00.02; Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2011. 3. Січинська М. В. Елементи громадського контролю в системі демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони./ Інвестиції: практика та досвід. 2013. №14. С. 115.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зуй В. В.

Бондарева Аліна Миколаївна

курсант 2 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів

для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасні закономірності і тенденції розвитку та вдосконалення інформаційних систем і технологій наочно демонструють зростання актуальності проблеми пошуку високого рівня технічних, юридичних, організаційних та інших заходів забезпечення інформаційної безпеки.

Актуальність забезпечення на державному рівні інформаційної безпеки на сьогоднішній день очевидна, так як безпосередньо пов'язана зі збереженням державної цілісності та безпеки в цілому [1, с. 328].

Одним з органів забезпечення інформаційної безпеки нашої держави є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка представляє собою державний орган, що забезпечує функціонування і розвиток державної системи урядового зв'язку, національної системи конфіденційного зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону [2].

Слід звернути увагу, що основними завданнями вказаної служби, відповідно до законодавства, є: формування та реалізація державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядової фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимоги до захисту якої встановлені законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також в сферах використання державних інформаційних ресурсів в частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку; участь у формуванні та реалізації державної політики в сфері електронного документообігу в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування, а також розробки і впровадження електронного цифрового підпису, крім питань правового регулювання її використання, в державних органах та органах місцевого самоврядування; забезпечення в установленому порядку і в межах своєї компетенції діяльності суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом [3, с. 7].

Під час презентації результатів роботи Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 26 лютого 2021 року ключовими планами заявлено розвиток національної системи кіберзахисту; національний центр бронювання державних інформаційних ресурсів; впровадження сучасних стандартів спеціального зв'язку та ін. Слід зазначити, що у 2020 році Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України почала кілька ініціатив і заклала фундамент для розвитку кібербезпеки країни. Розпочато впровадження сучасних стандартів державного спецзв'язку, підготовку до впровадження 5G

в Україні, а також впровадження єдиної системи кіберзахисту з чітким розподілом функцій і алгоритмів реагування на інциденти [4].

Отже, ефективне забезпечення захисту інформації можливе тільки на основі комплексної роботи. Одним з таких шляхів є створення системи органів, на яких було б покладено завдання розробки і доведення до рівня регулярного використання всіх необхідних механізмів гарантування забезпечення захищеності інформації.

Список використаних джерел: 1. Перун Т. Загальна характеристика правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 328–332. 2. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2006, № 30, ст. 258. 3. Вейтас М. В., Лукашенко М. І. Кібертероризм: тенденції розвитку та механізми протидії. *Науковий огляд*. 2018. № 4 (47). С. 1–15. 4. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL:<https://cip.gov.ua/ua>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Гарницька Анастасія Олександрівна
курсант I курсу I групи
ІПЮК для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЦИВІЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Для розуміння того, хто саме здійснює контроль над сектором безпеки і оборони, потрібно зрозуміти, що представляє собою зазначений сектор. Згідно ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» (далі – Закон) сектор безпеки і оборони – це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу

України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України, сукупність державних органів та організацій, які покликані гарантувати безпеку особи, суспільства та держави [1].

Дієвим засобом забезпечення ефективності функціонування сектору безпеки і оборони є цивільний демократичний контроль, який Законом визначається як комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України. Систему суб'єктів цивільного демократичного контролю над сектором безпеки і оборони закріплено у ст. 4 названого вище Закону. Зокрема, такими є: Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, суди та громадськість. Більш детально зупинимось на особливостях контролю, що здійснює Президент України.

Відповідно до статей 106 та 107 Основного Закону України Президент України контролює сектор безпеки і оборони як безпосередньо, так і за допомогою Ради національної безпеки і оборони України, а також, у разі необхідності, створює консультативні, дорадчі чи інші допоміжні органи і служби [2]. Прикладом допоміжних органів є Офіс Президента України, який контролює управління та виконання законів, указів, розпоряджень, а також доручення Президента органам виконавчої влади.

Також, Президент України вводить в дію стратегії Ради національної безпеки і оборони (далі – РНБО). Стратегія визначається як документ оборонного планування, метою якого є забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони та визначення шляхів реалізації пріоритетів державної політики у воєнній сфері, сферах оборони та військового будівництва. Зазначимо, що Стратегія національної безпеки України введена в дію Указом Президента України від 14.09.2020 р., а Указом

Президента України від 25.03.2021 р. затверджена Стратегія воєнної безпеки України [3; 4].

Що стосується Стратегії воєнної безпеки України, то такий документ в Україні підготовлений та введений вперше. Стратегією визначаються цілі, пріоритети та завдання реалізації державної політики у воєнній, оборонній сферах та у сфері військового будівництва, що спрямовані на захист від агресії противника, а також суверенітету і територіальної цілісності України. Підкреслюється, що досягнення цілей державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва з урахуванням умов та обмежень здійснюватиметься шляхом формування та реалізації ефективної воєнної політики, стратегічного, зокрема оборонного, планування та планування оборони України, що ґрунтуються на євроатлантичних принципах, засадах демократичного цивільного контролю над силами оборони, стратегічних комунікаціях та інформаційній політиці у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, європейській та євроатлантичній інтеграції України. Передбачено і інші шляхи та засоби досягнення визначених цілей.

Отже, Президент України відіграє безсумнівно значну роль у контролі та координації сектору безпеки та оборони України. Як глава держави, гарант державного суверенітету та територіальної цілісності, Верховний Головнокомандувач Збройних сил України Президент України несе велику відповідальність за життя та безпеку кожного громадянина та жителя України, її недоторканість та поступальний розвиток.

Завершуючи підкреслимо, що у різних країнах можуть відрізнятися моделі демократичного контролю, однак залишається незмінним їх керівний принцип – політичні і військові лідери мають нести спільну відповідальність за національний сектор безпеки і оборони.

Список використаних джерел: 1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2018, № 31, ст. 241. 2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141. 3. Стратегія національної безпеки України. Безпека людини – безпека країни: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. 4. Стратегія воєнної безпеки України. Воєнна безпека – всеохоплююча оборона: затв. Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Дорошенко Денис Сергійович
студент 2 курсу 2 групи
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Перш за все варто зазначити, що під адміністративною відповідальністю військовослужбовців в енциклопедичній літературі пропонується розуміти форму юридичної відповідальності за правопорушення, яке не пов'язане з виконанням службових обов'язків військовослужбовцями та не є кримінально караним. Вона розповсюджується також на військовозобов'язаних у період проходження ними військових зборів. Єдиною фактичною підставою притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності є вчинення ними адміністративного проступку [1, с. 112].

У відповідності до ст. 15 КУпАП військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

Поряд із цим, згідно зі змінами до чинного законодавства, до військово-вослужбовців за вчинення військових адміністративних правопорушень може бути застосовано такий вид стягнення, як арешт з утриманням на гауптвахті. Відповідно до ст. 32–1 КУпАП арешт з утриманням на гауптвахті встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військово-вослужбовців жінок. До прикладу, постановою Франківського районного суду м. Львова від 14.02.2018 року (справа № 465/97/18) курсанта факультету ракетних військ і артилерії Національної академії сухопутних військ визнати винним за ч. 1ст. 172–20 КУпАП (перебування на території навчального закладу в нетверезому стані) та призначено арешт з утриманням на гауптвахті строком на одну добу [2].

Глава 13-Б КУпАП «Військові адміністративні правопорушення» передбачає відповідальність, серед іншого, за такі правопорушення: відмова від виконання законних вимог командира (начальника); самовільне залишення військової частини або місця служби; необережне знищення або пошкодження військового майна; зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем; перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень; недбале ставлення до військової служби; розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів тощо.

Варто також звернути увагу, що ряд науковців умовно поділяють військові адміністративні правопорушення, три групи:

- 1) проступки, передбачені ст. 15 КУпАП;
- 2) військові адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- 3) адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені Законом України «Про запобігання корупції» [1, с. 111].

Окрему увагу слід приділити процедурним моментам, а саме вимогам, яким повинен відповідати адміністративний протокол про вчинення військового правопорушення. Аналіз судової практики дає підстави

стверджувати, що суди, розглядаючи такі протоколи достатньо часто повертають їх на доопрацювання у зв'язку з недотриманням чинного законодавства при їх складанні. Це підтверджується, зокрема, постановами Конотопського міськрайонного суду Сумської обл. від 17 травня 2019 р. (Справа № 577/2191/19), Козелецького районного суду Чернігівської області від 04 червня 2019 року (Справа № 734/1951/19), якими адміністративні матеріали відносно військовослужбовців повернуто для належного доопрацювання [2].

Зважаючи на вказану проблему, особам, уповноваженим на складання протоколів про адміністративні правопорушення військовослужбовців слід застосовувати Інструкцію зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення, затверджену наказом Міністерства оборони України від 18.07.2017 р. № 374 (далі – інструкція) [3].

Зазначена інструкція встановлює механізм складання протоколів про військові адміністративні правопорушення відносно військовослужбовців Збройних Сил України, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» КУпАП, надсилання до районних, районних у місті, міських, міськрайонних судів протоколів та інших матеріалів про військові адміністративні правопорушення, а також порядок їх обліку у військових частинах (установах, закладах) та органах управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. Протокол складається з дотриманням вимог щодо форми та змісту, установлених ст. 256 КУпАП [3].

Отже, підставою притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності є вчинення ними адміністративного проступку. При цьому, аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що суди, розглядаючи протоколи про вчинення військових правопорушень достатньо часто повертають їх на доопрацювання у зв'язку з недотриманням чинного законодавства при їх складанні, тому варто на практиці приділити значну увагу з метою усунення окреслених порушень при складанні протоколу.

Список використаних джерел: 1. Кандуєв Д. В. Адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України відповідно до чинного законодавства. *Право і суспільство*. 2016. № 2, ч. 2. С.109–116. URL: <http://www>.

pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/2_2016/part_2/22.pd. 2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>. 3. Інструкція зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення: затв. наказом Міністерства оборони України 18.07.2017 № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-17#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Заник Олександр Романович

*курсант 2 групи 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Таратухіна Анастасія Анатоліївна

*курсантка 2 групи 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ВИД ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Військову службу як правове явище можна визначати з точки зору діяльнісного підходу: як дії особливого характеру в структурі державної служби, яка, в свою чергу, є різновидом публічної [1, с. 46]. І така складність структурних зв'язків, що будуються на специфічних ознаках кожного з наступних рівнів наведеної системи, вимагає осмислення місця військової служби та відповідних відносин у структурі адміністративного права України, рівно як і в предметі вказаної галузі. Виникає питання: чи є достатніми особливості військової служби для інституалізації відносин за рамками предмету адміністративного права? Чи дійсно така інституалізація виправдана?

Почнемо з відповіді на друге питання. Нормативно-правове забезпечення військової служби складають норми Конституції України, законів

та підзаконних актів. При цьому аналіз їх галузевої належності вказує на поєднання норм адміністративного, кримінального, цивільного, права соціального забезпечення, міжнародного публічного права та інших галузей при регулюванні відносин військової служби. Це означає, що військова служба регулюється комплексно з поєднанням норм різних галузей права, що у сфері науки вказує на міждисциплінарний характер регулювання [2, с. 44–45]. Також зауважимо, що не лише юридичні науки є сферою для осмислення проблем військової служби. Військові науки охоплюють питання служби, чим ілюструється інтеграційний характер правового регулювання. Така складність регулюючого впливу вказує на можливість інституалізації відносин військової служби в рамках предмету спеціальної галузі права (військове право), що забезпечувало б концентрацію уваги на проблемах і задачах цього особливого різновиду служби в Україні.

І ми підходимо до другого питання, а саме, до особливостей військової служби. Загалом, як специфічний вид державної і публічної служби [3, с. 9–10], військова служба характеризується рядом наступних ознак: грошове забезпечення за рахунок коштів державного бюджету, визначені на законодавчому рівні конкретні умови та підстави вступу, присяга на вірність народові України перед першим призначенням на посаду, призначення посадових осіб на штатні посади шляхом видання наказу, особливий порядок просування по службі, режиму робочого часу та часу відпочинку, відпусток та відряджень, додаткові підстави для припинення служби і відповідальності військовослужбовців, наявність системи звань, вимоги до форми одягу, мета служби – оборона держави, забезпечення національної безпеки. Акцентуємо увагу, що в останньому з наведених аспектів відмінною ознакою військової служби є здійснення відсічі збройної агресії, в тому числі, ведення бойових дій.

Специфічним є і нормативно-правове забезпечення військової служби. Законом України «Про військовий обов'язок та військову службу» [4] визначено основні принципи функціонування та організації військової служби, особливості статусу військовослужбовця, порядок та умови комплектування військових підрозділів, повний перелік органів, в яких може відбуватися військова служба тощо. На громадян, іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу, поширюються гарантії і пільги, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий за-

хист військовослужбовців та членів їх сімей», яких не мають державні та публічні службовців інших видів служби в Україні.

Також військова служба відрізняється від публічної та державної служби структурою адміністрування сфер національної безпеки та оборони. Наприклад, центральним органом виконавчої влади у системі Збройних сил України є Міністерство оборони України. Однак, при цьому загальна структура Збройних сил України включає основний орган управління – Генеральний штаб України та органи управління міжвідомчими військовими організаціями – об'єднаний оперативний штаб.

Слід зауважити, що поряд з відмінностями, військовій службі характерні певні спільні з державною і публічною службою ознаки: військовослужбовець, виконуючи специфічні завдання, діє від імені та в інтересах держави; діяльність військовослужбовців здійснюється в складі органів держави; єдиними є принципи служби тощо. Однак, все ж таки значні відмінності військової служби від державної та публічної інших видів вказують на можливість розгляду питання про інституалізацію військового права як комплексної, міждисциплінарної, інтегрованої галузі права, науки та навчальної дисципліни.

Висновок. Підсумовуючи наведені вище аргументи, ми вважаємо, що особливості регулювання військової служби як публічної і державної служби особливого характеру дають підстави для розгляду питання щодо формування галузі військового права. Тим більше на описану необхідність вказують події 2014 року, яким передувало скорочення чисельності військових закладів освіти, відсутність військового права серед пріоритетних напрямків досліджень, проведення досліджень військової служби в рамках галузей міжнародного, адміністративного, кримінального та інших галузей в системі права України в недостатньому для вирішення всіх проблемних питань об'ємі.

Список використаних джерел: 1. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні: підручник. Київ: «Кондор». 2018. 312 с. 2. Червякова О. В. Компаративіський аналіз концепцій військового права: вітчизняний та закордонний досвід. Галузь військового права у сучасних умовах державотворення : тези доп. учасників наук.-практ. Онлайн-сем. (Київ, 11 груд. 2020 р.). Київ: НДІ ППСУ, 2020. 65 с. С. 43–47. 3. Червякова О. В. Принцип народного суверенітету і його роль у формуванні законодавства про публічну службу в Україні. Теорія і практика правознавства. Вип. 2 (18). 2020. DOI:<https://doi.org/10.21564/2225->

6555.2020.18.211174. 4. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України, ред. від 01.01.2021 р. № 2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

Науковий керівник: к. ю. н., доцентка кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Червякова О. В.

Йонда Аліна Іванівна
курсантка 4 курсу 1 групи
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кожна особа має право в порядку встановленому законодавством, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. Відповідно, учасником судового процесу у спірних правовідносинах може виступати держава в особі Міністерства оборони України, захист інтересів якого на сьогоднішній день є важливим аспектом забезпечення його якісного функціонування. Розгляд окремих категорій справ, стороною в яких виступає Міністерство оборони України, виступає чинником для формування правозастосовчої практики у таких спорах, що і підтверджує актуальність цього питання.

Розглядаючи це питання, слід зазначити, що підставами касаційного оскарження судових рішень, за п. 3 ч. 4 ст. 328 КАС України, є: неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права та порушення норм процесуального права при відсутності висновку Верховного Суду щодо питання застосування норм права у подібних правовідносинах [1]. Явним фактом є те, що в провадженні судів різних інстанцій перебувають десятки судових справ по аналогічним правовідносинам і не є виключенням категорія справ щодо оскарження дій

чи бездіяльності Міністерства оборони України щодо призначення та виплати одноразової грошової допомоги, з якою кожного дня стикаються територіальні юридичні відділи Міністерства оборони України, та розгляд якої є досить важливим для судової діяльності, так як полегшує розгляд аналогічних справ судами різних інстанцій.

Для початку визначимо, що на цей час до сих пір немає єдиного поняття, що собою являє дія суб'єкта владних повноважень, і це призводить до формування неоднозначної судової практики. Взагалі дію називають інструментом діяльності публічної адміністрації [2], але в будь-якому випадку дія є протиправною якщо вона суперечить тій чи іншій нормі законодавства, або яка взагалі не передбачена законодавством. А ось стосовно бездіяльності, то у постанові Верховного суду від 13.06.2017 у справі №21-1393а17 Суд роз'яснив, що протиправна бездіяльність суб'єкта владних повноважень – це зовнішня форма поведінки (діяння) цього органу, яка полягає (проявляється) у неприйнятті рішення чи у нездійсненні юридично значимих й обов'язкових дій на користь заінтересованих осіб, які на підставі закону та/або іншого нормативно-правового регулювання віднесені до компетенції суб'єкта владних повноважень, були об'єктивно необхідними і реально можливими для реалізації, але не були здійснені [3].

Аналіз судової практики свідчить, що найпоширенішими діями чи бездіяльністю, що стосується одноразової грошової допомоги у період з 2016 по 2020 рік, є: неприйняття у встановлений законодавством строк рішення про виплату одноразової грошової допомоги членам родини загиблого військовослужбовця; відмова Міністерства оборони України виплатити одноразову грошову допомогу у зв'язку зі встановленням інвалідності; встановлення права військовослужбовця на одноразову грошову допомогу після перебігу тримісячного строку з дня його звільнення зі служби; дискреційних повноважень Міністерства оборони України; розрахунку грошового забезпечення, залежно від складу якого визначається сума одноразової грошової допомоги [4]. Прикладами наведених ситуацій можуть слугувати справи №818/3655/14; №813/1488/19; 495/8349/14-а та інші.

Найбільш цікавими, на мою думку, є справи пов'язані зі встановлення права військовослужбовця на одноразову грошову допомогу після перебігу тримісячного строку з дня його звільнення зі служби. У 2019 році особа звернулась до суду з позовною заявою до Міністерства оборони

України з вимогами визнати протиправним та скасувати рішення Міністерства оборони України щодо відмови у виплаті одноразової грошової допомоги та зобов'язати Міністерство призначити та виплатити одноразову грошову допомогу. Зазначена особа була учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і у 2019 році отримала 3 групи інвалідності захворювання, пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби. У рішенні окружного адміністративного суду від 22 жовтня 2019 року по справі №480/3425/19, яке згодом підтримав апеляційний адміністративний суд у постанові від 8 січня 2020 року, суд дійшов до висновку, що право на отримання одноразової грошової допомоги у деяких категорій осіб виникає і у разі спливу трьох місяців з дня звільнення особи зі служби, але внаслідок захворювання або одержання каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, яке мало місце в період її проходження, як йдеться у Законі України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [5; 6; 7]. Відповідний висновок, Верховний Суд у постанові від 24 серпня 2020 року, спростував та вказав, що суди допустили неправильне тлумачення Закону №2011-ХІІ, відповідно до якого, особа призвана на збори як військовозобов'язаний має право на одноразову грошову допомогу лише в разі настання інвалідності не пізніше тримісячного строку після звільнення зі служби, а у випадку позивача, ба більше, минуло більше тридцяти років [8]. Зазначена справа стала зразковою справою для судів різних інстанцій, які вирішують питання пов'язані з призначенням одноразової грошової допомоги для такої категорії осіб.

Висновок: справи стосовно оскарження дій чи бездіяльності Міністерства оборони України щодо призначення та виплати одноразової грошової допомоги є достатньо поширеними у судовій практиці, і суди різних інстанцій повинні, перш за все, спиратись на сформовану єдину правозастосовчу практику по аналогічних справах, якщо це є можливим, виходячи з відповідної ситуації.

Список використаних джерел: 1. Кодекс адміністративного судочинства: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, №35–36, №37, ст. 446. 2. Загальне адміністративне право: підручник / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші: Юрінком Інтер, 2015. 568 с. 3. Постанова Верховного суду від 13.06.2017 у справі №21-1393а17. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/V5170385>. 4. Пінчук Р. С. Адміністративно-правове регулювання соціального

захисту військовослужбовців. Вінниця. 2020 76 с. 5. Рішення Сумського окружного адміністративного суду від 22.11.2019 по справі №480/3425/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85084883>. 6. Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 08.01.2020 у справі №480/3425/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86901944>. 7. Постанова Верховного Суду від 24.08.2020 у справі №480/3425/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029604>. 8. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 №2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шевчук О. М.

Нечитайло Валерія Олександрівна

курсант 1 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів для

Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

На сьогодні проблематика правового регулювання захисту державної таємниці є актуальною через наявність багатьох проблем в інформаційній сфері. Тому необхідно звернути увагу на особливості існуючої системи захисту, оновити й удосконалити її.

Слід зазначити, що державною таємницею є інформація з обмеженим доступом, тобто вид таємної інформації, що встановлюється Законом України «Про державну таємницю» та розголошення якої може призвести до фатальних наслідків в сфері національної безпеки. Інформація з обмеженим доступом регламентується Конституцією України, кількома міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України, Законом України «Про державну таємницю» [1], Кримінальним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Варто звернути увагу, що державна таємниця має ступені секретності як «особливої важливості», «цілком таємно» або «таємно». Після закінчен-

ня відповідного строку дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці державний експерт з питань таємниць приймає рішення щодо скасування чи продовження строку дії в межах відповідних строків [1]. При цьому, як слушно зазначається в енциклопедичній літературі, ступінь секретності характеризує важливість інформації, можливу шкоду її розголошення, обмеження доступу до неї та рівень охорони з боку держави. Засекречування інформації віднесеної до державної таємниці, здійснюють шляхом надання документу, виробу, іншому матеріальному носію грифа секретності інформації. Строк засекречування інформації не може перевищувати для відомостей «особливої важливості» – 30 років, «цілком таємно» – 10 років, «таємно» – 5 років. Строк засекречування починається з часу надання грифа секретності відповідному носію інформації. Зниження грифа секретності чи розсекречування можливе після закінчення встановлених строків та у випадку зниження ступеня секретності інформації або скасування рішення про віднесення її до державної таємниці [3, с. 270].

Треба наголосити, що громадянин, якому надано допуск до державної таємниці, зобов'язаний: виконувати вимоги режиму секретності; не розголошувати державну таємницю, яка йому довірена або стала відомою у зв'язку з виконанням службових обов'язків; не сприяти іноземним державам, іноземним організаціям чи їх представникам, а також окремим іноземцям та особам без громадянства у провадженні діяльності, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України; не входити до складу громадських організацій та політичних партій, діяльність яких заборонена відповідним законом; при разі виникнення загрози збереження інформації з обмеженим доступом необхідно терміново повідомляти керівництво, що надало йому доступ до державної таємниці та відповідні органи; у письмовій формі повідомляти про свій виїзд з території України; діяти відповідно вимог законодавства про державну таємницю. У наданні допуску до державної таємниці може бути відмовлено за обставин: якщо громадянин надав недостовірні відомості про себе; громадянин постійно проживає за кордоном або оформлює документи на виїзд для постійного проживання за кордоном; громадянин не виконує обов'язків щодо збереження державної таємниці, яка йому довірена або довірялася раніше [2, с. 8].

Аналіз Закону України «Про державну таємницю», дає підстави стверджувати, що удосконаленню механізму захисту державної таємниці, необхідно приділити увагу, перш за все усунути прогалини у чинному

законодавстві та здійснювати у подальшому наукові пошуки з окресленої проблематики.

Список використаних джерел: 1. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>. 2. Особливості правового регулювання захисту державної таємниці в Україні та за її межами: текст лекції. 2020. URL: <http://lib.univd.edu.ua/?controller=service&action=downloadRep&id=120182>. 3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків. Т. 5 Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк та ін., 2020. 960 с.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Радченко Вікторія Андріївна

курсант 1 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів

для Служби безпеки України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Реформування публічного адміністрування в умовах розбудови правової держави вимагає підготовки висококваліфікованих, свідомих, компетентних працівників органів державної влади, адже від кадрового потенціалу напруму залежить ефективність та результативність управління в державі.

Слід зазначити, що підвищення ефективності підготовки кадрів та функціонування системи кадрового забезпечення науково-технологічної і освітньої діяльності у секторі безпеки і оборони є основним шляхом досягнення оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони [1, с.161].

Об'єктами кадрової політики сектора безпеки і оборони України є всі кадри сил безпеки і оборони України, що відповідно до посадових обов'язків виконують завдання військової служби та служби в право-

охоронних органах. Гарантоване комплектування сил безпеки і оборони держави високопрофесійними кадрами, перепідготовка особового складу, підвищення його мотивації до ефективного виконання завдань щодо протидії викликам і загрозам національної безпеки України є головною метою сучасної кадрової політики сектора безпеки і оборони України [2, с. 130].

Велика увага приділяється підготовці кадрів у вищих військових навчальних закладах для забезпечення сил безпеки і оборони України високопрофесійними, законотворчими, ініціативними, патріотично налаштованими управлінськими кадрами нового типу, відданими народу України, які здатні ефективно виконувати завдання з забезпечення національної безпеки і оборони держави.

Забезпечення кадрами Служби безпеки України відбувається згідно Інструкції «Про порядок відбору, вивчення та прийому кандидатів на навчання до вищих військових навчальних закладів Служби безпеки України (військових навчальних підрозділів Служби безпеки України закладів вищої освіти), які здійснюють підготовку фахівців для потреб Служби безпеки України за державним замовленням»[3].

Інструкція визначає порядок вивчення, прийому та особливості прийому на навчання громадян України, які виявили бажання за денною формою навчання за державним замовленням здобути ступінь вищої освіти для подальшої служби на посадах офіцерського складу в Службі безпеки України. При цьому, слід звернути увагу, що вивчення кандидата складається з: первинного медичного огляду військово-лікарською комісією; попереднього професійно-психологічного відбору; перевірки правдивості, повноти та об'єктивності наданих кандидатам відомостей; аналізу інформації отриманої під час вивчення кандидата.

Після розгляду матеріалів навчальних справ кандидатів, вищий військовий навчальний заклад надсилає до заінтересованих підрозділів виклик. Цей підрозділ за наявності виклику та документами, які згідно з правилами прийому вищого військового навчального закладу засвідчують право кандидата брати участь у конкурсному відборі, направляє кандидата для участі у конкурсному відборі. У разі проходження усіх етапів конкурсного відбору кандидат вступає до вищого військового навчального закладу [3].

Не менш важливим питанням в кадровому забезпеченні сектору безпеки і оборони України є гендерна рівність. На сьогодні проводиться інтеграція гендерних аспектів у професійні комунікації фахівців і інституцій сектору безпеки і оборони. Для ефективного використання потенціалу особового складу необхідна повна інтеграція військовослужбовців обох статей. Жінки можуть привнести в діяльність низку переваг. За висновками дослідників вони, наприклад, краще встановлюють контакти й знаходять спільну мову з представниками громадського суспільства тощо.

Таким чином, кадрова політика сектору безпеки і оборони України спрямована на пошук та формування професійно підготовлених кадрів, які відповідають потребам національної безпеки і оборони України.

Список використаних джерел: 1. Кальниш Ю., Малиновська Н. Політична реформа – гарантія демократичного розвитку українського суспільства: наук.-методол. матеріали / за заг. ред. В. Лугового, В. Князева. К.: УАДУ, 2003. 160 с. 2. Банчук-Петросова О. В. Особливості сучасної кадрової політики сектора безпеки і оборони України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15. 2013. С. 129–132. 3. Про затвердження Інструкції про порядок відбору, вивчення та прийому кандидатів на навчання до вищих військових навчальних закладів Служби безпеки України (військових навчальних підрозділів Служби безпеки України закладів вищої освіти), які здійснюють підготовку фахівців для потреб Служби безпеки України за державним замовленням: наказ Служби безпеки України від 22.11.2019 № 1800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1269-19#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Рижій Богдан Юрійович

курсант 1 курсу 2 групи

Інституту підготовки юридичних кадрів для

Служби безпеки України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Проблема адміністративно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства залишається спірною та актуальною досі. Невирішеність

полягає у визначенні та розмежуванні їх базових та основоположних прав, свобод та законних інтересів.

Питання про адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства регламентуються Конституцією України, Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», Законом України «Про імміграцію», Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та іншими нормативно-правовими актами України, а також нормами міжнародного права. Відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземцем визнається особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. У свою чергу, особа без громадянства – особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [1].

Варто зазначити, що адміністративно-правовий статус особи – це система суб'єктивних прав та обов'язків, що закріплюються у нормах адміністративного права. Відповідно до законодавства України, іноземці, що перебувають на території України на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть таку саму відповідальність, як і громадяни України, за винятків, встановлених Конституцією України. Доречно відмітити, що попри відносно зрівняння у правах іноземців та осіб без громадянства з громадянами України, є допустимим встановлення певних меж дій національного правового режиму стосовно іноземців. Слід вернути увагу, що іноземці та особи без громадянства не користуються в Україні більшістю політичних прав, зокрема, конституційне право на звернення та можливість об'єднання у громадські організації. Незважаючи на зазначене, держава, на території якої перебуває іноземець або особа без громадянства, зобов'язана встановлювати обмеження для іноземців, які не повинні суперечити нормам міжнародного права та міжнародним зобов'язанням держави.

У зв'язку з цим, іноземці та особи без громадянства належать до спеціальних суб'єктів адміністративного права, їм притаманна спеціальна правосуб'єктність, яка включає в себе такі ознаки: (1) загальний обсяг прав та обов'язків іноземців та осіб без громадянства відрізняється від загальних прав та обов'язків громадян України, що спричинено відсутністю у перших громадянства України; (2) час перебування на території України на іноземців розповсюджується не тільки законодавства України,

але й законодавства тієї країни, громадянами якої вони є, чи тієї країни, де особа без громадянства постійно проживає; (3) знаходження на території України іноземців та осіб без громадянства регламентується не лише загальними, а і спеціальними нормами права, адже в державі визначається та закріплюється порядок їх перебування, реєстрації, пересування, працевлаштування тощо [2, с.82].

Також необхідно відмітити, що адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства поділяють на три види режимів: національний, який зрівнює іноземців та осіб без громадянства із громадянами країни; спеціальний, який в свою чергу характеризується встановленням особливого режиму для іноземців та осіб без громадянства, що вважається самим жорстким з трьох; найбільшого сприяння, режим, за якого іноземці та особи без громадянства мають такі самі права як і громадяни будь-якої третьої держави [3, с.124]. Спільним для зазначених режимів є: встановлення особливої адміністративної деліктоздатності; обмеження в пересуванні чи перебуванні в окремих місцях, встановлення певних правил паспортного режиму, вступу в навчальні заклади; обмеження або заборона займатися окремими видами діяльності та займати певні посади (Президента України, судді, перебувати на посадах у складі повітряних і морських екіпажів тощо).

Отже, підсумовуючи, варто резюмувати, що адміністративно-правовий статус зазначеної категорії осіб полягає у їх основних правах, обов'язках та покладеної на них відповідальності, що регламентується відповідним вітчизняним законодавством та Конституцією України зокрема. Водночас нормативно-правова база не в повному обсязі регламентує насамперед ефективний процедурний аспект втілення в життя визначених прав і обов'язків іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в межах юрисдикції нашої держави. Зменшення законодавчої активності у цьому питанні потягне за собою гальмування удосконалення та впровадження прогресивних механізмів у правовій регламентації в'їзду та перебування на території України іноземців та осіб без громадянства, тому це питання безперечно потребує подальших наукових розробок.

Список використаних джерел: 1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>. 2. Мінка Т.П. Поняття та зміст адміністративно-правового режиму перебування в Україні іноземців та осіб без

громадянства. *Право і суспільство*. 2012. №4. С. 82–85. 3. Гамалій О. Л. Поняття та особливості адміністративно-правового статусу іноземців в Україні. *Право і безпека*. 2011. №2. С. 122–126.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Семенченко Тетяна Володимирівна
студент 2 курсу 15 групи
Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Одним з актуальних та найбільш важливих питань держави, що наразі пов'язане зі зростанням їх незаконного обігу та як наслідок збільшенням загрози здоров'ю людей, є створення правової організації здійснення державного контролю у сфері обігу наркотичних засобів.

Під поняттям «адміністративно-правового контролю» розуміється діяльність уповноважених державою органів з контролю за додержанням та виконанням установлених норм, правил та рішень щодо обігу наркотичних речовин з метою надання медичного доступу до них, протидії незаконному обігу наркотиків та регулюванні правових відносин, що виникають з цього приводу.

З метою забезпечення державного контролю у даній сфері статтею 5 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР центральним органам виконавчої влади, діяльність яких пов'язана з обігом даних речовин, надаються повноваження, спрямованні на дотримання правопорядку та протидії здійсненні правопорушень, що стосуються незаконної їх реалізації. [1]

Центральним органом виконавчої влади, одним зі завдань якого є реалізація державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також протидії їх незаконному обігу, є Державна служба України з лікарських засобів та контролю за

наркотиками, яка спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я.[2]

Законодавчим актом, який регулює організацію та діяльність даного органу є постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками від 12 серпня 2015 р. № 647 [3]. Крім цього, діяльність даного органу виконавчої влади здійснюється також відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів.

Повноваження ж Державної служби з лікарських засобів та контролю за наркотиками, які пов'язані з сферою обігу наркотичних засобів, зазначені в пункті 4 даного Положення. Зокрема, до них відносять: здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо даного питання, а також обігу лікарських речовин, прийняття рішень про вилучення їх з обігу та заборону виробництва і подальшої реалізації, видання суб'єктам господарювання ліцензії та їх анулювання, а також надання даним суб'єктам інших прав.

Окрім цього, даний орган також складає протоколи про адміністративні правопорушення та розглядає справи про адміністративні правопорушення у передбачених законом випадках.

Також у процесі своєї діяльності Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками співпрацює з правоохоронними органами, громадянами, громадськими та міжнародними організаціями у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також вживає заходи для запобігання та усунення порушень у даній сфері [3].

Спираючись на вище наведений перелік повноважень Державної служби України з лікарських засобів та контролю, можу стверджувати, що її діяльність є формою саме державного поточного контролю, який здійснюється центральним органом влади, серед якого можна виділити як внутрішній, так і зовнішній контроль.

Отже, здійснення державного контролю у сфері обігу наркотичних засобів полягає у покладенні на центральні органи виконавчої влади повноважень у даній сфері, спрямованих на забезпечення дотримання законодавства та протидії незаконному обігу цих речовин. Органом, створеним для реалізації даної мети, є Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Її організація та діяльність

регулюється затвердженням постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 року Положенням про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

Список використаних джерел: 1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. №60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>. 2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 1.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>. 3. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. №647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015-%D0%BF#Text>.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С.

Симонік Денис Володимирович
*курсант 1 курсу 2 групи
Інституту підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННІ ВИРОБНИЦТВО, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ АБО ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН БЕЗ МЕТИ ЗБУТУ В НЕВЕЛИКИХ РОЗМІРАХ

Здійснення контролю над виробництвом, придбанням, зберіганням, перевезенням та пересиланням наркотичних засобів або психотропних речовин є вкрай важливим на сьогодні. Перш за все слід з'ясувати дефініції понять «наркотичні засоби» та «психотропні речовини».

Законодавчо закріплено, що наркотичні засоби – це речовини природного або синтетичного походження, препарати, рослини, що включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які несуть за собою негативні наслідки. Психотропні речовини – це речо-

вини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Визначення вказаних термінів встановлено Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». У свою чергу, відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах закріплено у ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення .

Варто зазначити, що за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах передбачається накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб. Водночас, якщо особа добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які вона зберігала, виготовила, придбала, виробила, перевозила, пересилала без мети збуту, така особа звільняється від притягнення до адміністративної відповідальності за такі дії.

Що стосується об'єктивної сторони розгляданого правопорушення, слід звернути увагу на терміни виробництво, придбання, перевезення, пересилання та зберігання. Придбання – це отримання різноманітними шляхами наркотичних засобів або психотропних речовин певною особою у свою власність. Зберігання – це перебування вище зазначених речовин та засобів у певному місці, та фактичне володіння ними. Перевезення – це переміщення у межах території України, а пересилання – це здійснення відправки за допомогою багажу, поштою або іншою людиною, наркотичних засобів або психотропних речовин [1]. При цьому, як слушно зауважується на сторінках наукової літератури, ч. 1 ст. 44 КУпАП в диспозиції не містить такої дії як «виготовлення», а лише оперує терміном «виробництво». Таким чином, виготовлення наркотичного засобу чи психотропної речовини в невеликому розмірі без мети збуту буде кваліфікуватись за ч. 1 ст. 309 КК України, що, безперечно, є законодавчою прогалиною [2, с. 166].

Ключовою ознакою для кваліфікації дій за статтею 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення є, по-перше, відсутність мети збуту у процесі всіх діянь, які були вказані вище, по-друге, розмір наркотичних засобів та психотропних речовин. Так, невеликий розмір нар-

котичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Проаналізувавши зміст статті 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення, можна дійти висновку, що на сьогодні існують прогалини в законодавстві, які потребують законодавчого врегулювання, зокрема, чітке визначення понять «виготовлення» та «виробництво», що має важливе значення при розмежуванні адміністративної та кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел: 1. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення. URL: https://pidru4niki.com/91087/pravo/nezakonni_virobnitstvo_pridbannya_zberigannya_perevezennya_peresilannya_narkotichnih_zasobiv_psihotroernih_rechovin. 2. Грянка Г. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері незаконного виробництва, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 24. С. 163–170.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Спасенко В. О.

Ситнік Аліна Костянтинівна

курсант 1 курсу 1 групи

ШКОЛ для Служби безпеки України

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО ЗАХИСТУ

Правовий статус біженців та осіб, що потребують додаткового захисту регулюється багатьма нормативно-правовими актами, як національними, так і міжнародними: Конвенція ООН про статус біженців та

Протокол щодо статусу біженців, Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», Угода між Урядом України та Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців (ратифікована 1999 р.) та інші акти.

Для розгляду нашої теми необхідно визначитися з дефініціями понять, що будуть розглянуті. Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», біженець – це особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [1].

Термін «особа, яка потребує додаткового захисту» має дещо інше значення. Вона «не є біженцем, але змушена прибути в Україну внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, не бажає повернутися до цієї країни через побоювання» [1].

Передусім зазначимо, що біженцем не може бути визнаний злочинець, особа, яка має статус біженця в іншій країні, яка до прибуття в Україну з наміром стати біженцем, перебувала в третій безпечній країні або особа, якою не виконуються інші умови, встановлені законом. Третя безпечна країна – це така країна, в якій перебувала людина до прибуття в Україну і могла в ній отримати статус біженця; ця країна дотримується міжнародних принципів й може забезпечити відповідну соціальну політику стосовно таких осіб. Також законом встановлюється порядок процедур, які повинна пройти особа для отримання статусу біженця.

Згідно ст. 14 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» особи яких визнано біженцями або

особи, які потребують додаткового захисту користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, крім випадків, установлених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Зокрема, зазначені категорії осіб мають рівні з громадянами України права на: пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, крім обмежень, встановлених законом; працю; провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом; охорону здоров'я, медичну допомогу; відпочинок; освіту; свободу світогляду і віросповідання; на звернення до органів публічної влади, їх посадових і службових осіб; володіння, користування і розпорядження своєю власністю, оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; безоплатну правову допомогу. Мають вони також рівні з громадянами України права у шлюбних та сімейних відносинах, право на одержання грошової допомоги, пенсії та інших видів соціального забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, на користування житлом, наданим у місці проживання та інші права згідно законодавства України.

В той же час досліджувані категорії осіб мають певні додаткові обов'язки, що включають дотримання процедури перереєстрації, зняття з обліку та становлення на облік тощо. Особа позбавляється статусу біженця або додаткового захисту, якщо вона займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України. Рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, скасовується, якщо вона повідомила недостовірні відомості, пред'явила фальшиві документи, що стали підставою для визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Положення Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» відповідають міжнародним принципам, зокрема тим, що встановлені Конвенцією про статус біженців 1951 року. Зазначимо, що Україна ще у 2002 році приєдналася до Конвенції ООН 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року (Закон України «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу

щодо статусу біженців» від 10.01.2002 р. №2942-III). Дотримання міжнародного права про біженців контролює Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців. УВКБ ООН є «хранителем» Конвенції про статус біженців. Наразі воно нараховує 17324 співробітників з 135 країн, його бюджет складає 8,6 млрд доларів. УВКБ ООН існує вже понад 70 років та за весь цей період допомогло більше ніж 50 мільйонам біженцям [2].

Отже, як ми бачимо, права біженців захищаються як на національному, так і на міжнародному рівнях, держава піклується про становище цих осіб, надає їм необхідну соціальну допомогу. Головна задача держави в цій сфері – це забезпечити біженцям найсприятливіше становище для безпечного проживання на її території.

Список використаних джерел: 1. Закон України від 08.07.2011 №3671-VI «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>. 2. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html>.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Трофимчук Михайло Васильович
*курсант 2 курсу 1 групи
ІПЮК для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Передумовою належної протидії загрозам і захисту національних інтересів є створення та ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки суб'єктами сектору безпеки і оборони України, серед яких важливе місце посідає Служба безпеки України (СБУ). Регламентація діяльності СБУ як складової сектору безпеки загалом визначається у статті 17 Конституції України, яка без визначень національної безпеки, сектору безпеки і оборони України закріплює пріоритетні цілі

в діяльності військових формувань, правоохоронних органів та інших державних органів на яких покладений обов'язок захисту територіальної цілісності, суверенітету, недоторканості та конституційного ладу.

Відзначимо також те, що на сьогодні діє ціла низка нормативно-правових актів, яка регламентує діяльність СБУ як: – військового формування; – органу спеціального призначення з правоохоронними функціями; – державного органу, на який покладено обов'язок та вповноваженого охороняти державну таємницю, контррозвідувальну діяльність, протидію розвідувально-підривній діяльності тощо; – складову сектору безпеки і оборони України. Зупинимось більш докладно на окремих з цих актів.

Важливе місце в системі цих нормативно-правових актів займають закони України, які закріплюють засади національної безпеки, суб'єктів її забезпечення, їх повноваження тощо. Насамперед, відзначимо Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018, який поряд з іншим закріплює зміст таких важливих понять як «державна безпека», «національна безпека», «сектор безпеки і оборони», встановлює базові засади державної політики у сфері національної безпеки, її мету, основні напрямки реалізації, регулює питання цивільного демократичного контролю за сектором безпеки і оборони тощо.

Звернемось до статті 1 даного Закону, де поряд з іншими знайшли визначення поняття державної та національної безпеки. Державна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. У свою чергу, національна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Аналіз цих понять дає можливість говорити про те, що поняття державної безпеки є меншим за обсягом від національної безпеки та відповідно підпорядкованим їй. З цього випливає висновок про те, що державна безпека це елемент, який є невід'ємною частиною та доповнює інші елементи національної безпеки. Закон визначає також склад сектору безпеки і оборони України: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Відповідно СБУ відноситься до сил безпеки.

Одним з основних нормативних актів, який безпосередньо регулює діяльність СБУ, є Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992. Цей документ на законодавчому рівні встановлює особливості правового статусу СБУ, її завдання, систему, повноваження, особливості контролю тощо. Згідно статті 1 зазначеного Закону Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

Відмітимо також і інші Закони України, які у сукупності утворюють правові засади діяльності СБУ, конкретизують та уточнюють правовий статус, регулюють діяльність за окремими напрямками. Це Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про контроррозвідувальну діяльність», «Про державну таємницю», «Про боротьбу з тероризмом» та деякі інші. Вказані закони значно розширюють компетенцію СБУ. Так, зокрема, відповідно до статті 5 Закону України «Про контроррозвідувальну діяльність» Служба безпеки України є спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контроррозвідувальної діяльності. Правоохоронні та інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації України, незалежно від форми власності, в межах, визначених законами України та іншими нормативно-правовими актами, сприяють органам і підрозділам СБУ у проведенні контроррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки.

Серед нормативних документів відзначимо також укази Президента України, якими затверджено, зокрема, Стратегію національної безпеки України, Стратегію воєнної безпеки України та вирішуються інші важливі питання. Безсумнівного значення мають акти Кабінету Міністрів України та інших органів, що мають повноваження у сфері національної безпеки.

Отже, Служба безпеки України є особливою складовою сектору безпеки і оборони України, яка майже протягом всього часу свого існування знаходиться у процесі реформаторських пошуків і змін. Це, у свою чергу, впливає на організаційну структуру Служби, особливості її функціонування, зумовлює пріоритети та кроки для подальшого розвитку.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, професор кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Матюхіна Н. П.

Наукове видання

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
В УМОВАХ ЗМІН
ТА ПЕРЕТВОРЕНЬ:
ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Збірник наукових праць за матеріалами
V Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Харків, 20–21 травня 2021 року)

Електронне наукове видання

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. А. Лисенко*

Підписано до поширення мережею Інтернет 24.05.2021.
Відповідає формату друкованого видання 60×84 /16. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 27,3. Об'єм даних 2,5 Мб.
Вид. № 2796.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Сайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011

www.pravo-izdat.com.ua

ISBN 978-966-998-238-4

9 789669 982384

